Knut Hamsun

MISTERE

Traducere din limba norvegiană și note de
VALERIU MUNTEANU

1

ÎNTR-UN mic orăşel de pe coasta Norvegiei s-au petrecut, spre mijlocul verii trecute, o serie de evenimente mai puţin obişnuite. Şi-a făcut apariţia un străin, un oarecare Nagel, un şarlatan ciudat şi ieşit din comun, care, după mai multe acţiuni bizare, a dispărut tot aşa de neaşteptat precum a apărut. Acest individ a primit chiar şi vizita unei doamne tinere şi misterioase, care a sosit, Dumnezeu ştie cu ce treburi, însă nu a îndrăznit să rămână mai mult de câteva ore în localitate. Dar nu aşa a început totul...

Începutul este următorul: pe puntea vaporului care a tras, către ora şase seara, la chei, se aflau doi, trei călători – printre ei, un bărbat îmbrăcat într-un costum de un galben strident, cu o şapcă albă de catifea pe cap. Era în seara zilei de 12 iunie, zi în care multe case arboraseră drapelul în cinstea logodnei domnişoarei Kielland; logodna fusese anunţată tocmai în ziua de 12 iunie. Băiatul de serviciu de la hotelul Central urcă imediat la bord, iar bărbatul în costum galben îi încredinţă bagajul, predându-şi, în acelaşi timp, biletul unuia din timonieri. Apoi, însă, în loc să coboare, începu să se plimbe pe punte. Părea foarte agitat. Când sirena vaporului răsună pentru a treia oară, el nici măcar nu îşi achitase costul călătoriei.

În timp ce număra banii, observă că vaporul se desprinsese deja de ţărm. Rămase o clipă pe gânduri, apoi îi făcu semn băiatului de pe chei, strigându-i peste balustradă:

— Du-mi, totuşi, bagajul sus şi rezervă-mi o cameră.

Vasul se îndepărtă, ieşind în fiord.

Acest om era Johan Nilsen Nagel.

Băiatul de serviciu puse bagajul pe un cărucior şi plecă: era vorba de două geamantane mici şi o blană – da, o blană, deşi era mijlocul verii – apoi o valiză de mână şi o cutie pentru vioară. Pe nici unul din bagaje nu figura numele posesorului.

În ziua următoare, spre ora prânzului, Johan Nagel sosi la hotel într-o trăsură trasă de doi cai, venind pe uscat. Tot atât de

bine, ba chiar mai uşor, ar fi putut lua vaporul. Cu toate acestea, venise pe uscat. Mai adusese cu el câteva bagaje: un geamantan, o geantă de voiaj, o manta şi un pled în care erau împachetate nişte lucruri. Pe curelele balotului erau gravate literele J.N.N.

Încă înainte de a coborî din trăsură, îl întrebă pe hangiu dacă îi rezervase o cameră. Ajuns la etajul întâi, începu să examineze pereţii – dacă erau groşi şi dacă se auzeau zgomotele din camera vecină. Apoi, brusc, o întrebă, pe fata de serviciu:

– Cum te numeşti?

– Sara.

– Sara. Şi apoi: Poţi să-mi aduci ceva de mâncare? Deci, te numeşti Sara? Ia ascultă, în această casă a fost cândva o farmacie?

– Da, răspunse Sara uimită. Dar au trecut mulţi ani de atunci.

– Va să zică aşa? Mai mulţi ani? Mi-am dat seama imediat, încă de când am intrat pe coridor. Nu după miros; totuşi, am intuit acest lucru.

În timpul mesei Nagel nu scoase nici un cuvânt. Tovarăşii săi de călătorie de pe vapor, din ziua precedentă, cei doi domni care şedeau la celălalt capăt al mesei, îşi făcură semne când intră el, ba chiar glumiră deschis pe socoteala neatenţiei lui de ieri, dar Nagel se făcu că nu-i aude. El mâncă repede, refuză desertul şi se ridică brusc de pe taburet. Apoi, aprinzându-şi imediat o ţigară, ieşi luând-o în josul străzii.

Rămase plecat până cu mult după miezul nopţii, revenind abia înainte de ora trei. Unde fusese? Mai târziu s-a aflat că vizitase din nou localitatea învecinată, parcurgând pe jos, dus-întors, tot drumul lung, pe care, în ziua precedentă, îl făcuse cu trăsura. Trebuie să fi avut un motiv extem de însemnat ca să procedeze aşa. Când Sara îi deschise poarta, deşi era scăldat în sudoare, îi zâmbi fetei de mai multe ori, fiind într-o dispoziţie excelentă.

– Dumnezeule, ce ceafă minunată ai, fetiţo! spuse el. A sosit ceva poştă pentru mine cât timp am lipsit? Pe numele Nagel, Johan Nagel? Uf, trei telegrame deodată? Ştii ce, fă-mi te rog plăcerea şi scoate tabloul acela de pe perete, te rog foarte mult! Să nu fiu nevoit să-l văd mereu. E foarte sâcâitor să stai în pat şi să-l ai tot timpul în faţa ochilor. Mai ales că Napoleon al III-lea nu avea o barbă atît de verde. Mulţumesc!

După plecarea Sarei, Nagel se opri în mijlocul camerei. Stătea nemişcat. Cu un aer absent, el fixă un punct de pe perete şi nu mai făcu nici o mişcare, înclinându-şi doar, tot mai mult, capul într-o parte. Rămase aşa timp îndelungat.

De statură ceva mai mică decât mijlocie, avea o faţă smeadă, o privire întunecată, ciudată, şi o gură feminină, fin desenată. Unul din degete era împodobit cu un inel simplu, dintr-un metal ieftin. Era lat în umeri şi număra vreo douăzeci şi opt sau treizeci de ani, în nici un caz nu mai mult de treizeci. Începea să încărunţească pe la tâmple.

Se trezi din gânduri cu o mişcare atît de bruscă, încât părea premeditată; de parcă ar fi intenţionat de mai mult timp să tresară aşa, cu toate că era singur în cameră. Scoase apoi din buzunarul pantalonilor nişte chei, nişte monede şi un fel de medalie de salvator atârnată de o panglică jerpelită. Aşeză obiectele pe măsuţa de lângă pat, băgă portofelul sub pernă şi scoase din buzunarul hainei ceasul şi o sticluţă – un flacon mic de medicamente, marcat cu un cap de mort. Ţinu ceasul o clipă în mână, înainte de a-l pune la o parte, dar sticluţa o băgă imediat înapoi, în buzunar. După care, îşi scoase inelul şi se spălă; părul şi-l netezi cu degetele, fără să se uite în oglindă.

În pat, îşi dădu brusc seama că uitase inelul lângă lavabou; se sculă repede şi şi-l puse pe deget, de parcă nu ar fi putut exista fără acest inel de metal sărăcăcios.

În cele din urmă deschise cele trei telegrame, dar, înainte de a o fi descifrat pe prima până la capăt, scoase un hohot de râs scurt şi sec. Stătea culcat şi râdea de unul singur; avea o dantură deosebit de frumoasă. Apoi redeveni serios şi, în clipa următoare, împinse, cu cea mai mare indiferenţă, cele trei telegrame la o parte. Se pare însă că acestea se refereau, totuşi, la un lucru important: era vorba în ele despre şaizeci şi două de mii de coroane oferite pentru o moşie, ba chiar de posibilitatea de a număra banii peşin pe masă, în caz că tranzacţia s-ar fi făcut imediat. Aceste telegrame seci, de afaceri, nu conţineau nimic ridicol; dar, cu toate astea, ele nu erau semnate. Câteva minute mai târziu, Nagel adormise. Pe masă, cele două lumânări, pe care uitase să le stingă, ardeau luminându-i obrazul bărbierit şi pieptul, aruncând câte un licăr şi asupra telegramelor deschise...

În ziua următoare, Nagel trimise pe cineva la oficiul poştal; i-au fost aduse câteva ziare, printre ele unele din străinătate, însă nici o scrisoare. Cutia pentru vioară o aşezase pe un scaun, în mijlocul camerei, de parcă ar fi vrut să atragă atenţia asupra ei; dar nu o deschise şi nu se atinse de instrument.

Înainte de amiază nu întreprinse nimic.

Scrise doar câteva scrisori, apoi se plimbă prin cameră citind o carte. În afară de aceasta, cumpără dintr-o prăvălie o pereche

de mănuşi şi, puţin mai târziu, când trecu prin piaţă, achiziţionă, pentru suma de zece coroane, un căţeluş mic şi roşcat, pe care îl dărui imediat hangiului. Spre veselia tuturor, dădu căţelușului numele de Jakobsen, deşi era o femelă.

Aşadar, nu întreprinse nimic pe tot parcursul zilei. Nu avea afaceri în oraş, nu făcu nici o vizită, nu intră în nici un birou şi părea să nu cunoască pe nimeni. Cei din hotel se cam mirau de nepăsarea surprinzătoare cu care trata toate lucrurile, chiar şi propriile probleme. Cele trei telegrame zăceau şi acum, deschise, pe masa din camera sa, fără ca el să mai fi pus mâna pe ele din seara în care le aruncase acolo. Reuşea, de asemenea, să nu răspundă unor întrebări directe. Hangiul încercase de două ori să afle de la el cine era şi de ce venise în oraş, dar el ocolise în ambele cazuri răspunsul. În cursul zilei ieşi la iveală încă un amănunt ciudat; deşi nu cunoştea nici un suflet de om în localitate şi nu se adresase încă nimănui, se oprise, în dreptul porţii cimitirului, în faţa unei doamne tinere din oraş; pur şi simplu se oprise, se uitase la ea şi o salutase cu o plecăciune adâncă, fără nici o explicaţie. Doamna roşise toată. Apoi, tipul ăsta obraznic o luase pe drumul de ţară, până dincolo de casa parohială – un drum pe care l-a parcurs, de altfel, şi în zilele următoare. Deoarece poarta hotelului se încuia seara, de fiecare dată cineva trebuia să-i descuie, întrucât el se întorcea foarte târziu din peregrinările sale.

În dimineaţa celei de-a treia zile, când Nagel părăsi camera, hangiul veni la el dându-i bună ziua şi adresându-i câteva cuvinte amabile. Ieşiră apoi pe verandă şi se aşezară, iar hangiul aduse vorba despre o ladă cu peşte, pe care voia să o expedieze.

— Aţi putea să-mi spuneţi care ar fi modalitatea cea mai potrivită de a expedia această ladă?

Nagel privi lada, zâmbi şi clătină din cap.

— Nu, nu mă pricep la aşa ceva, răspunse el.

— Păcat, credeam că sunteţi un om umblat şi că aţi văzut, poate, în alte locuri, care este cel mai bun procedeu.

— O, nu; nu am călătorit mult.

Pauză.

— Poate că v-aţi ocupat mai degrabă... de alte lucruri. Poate sunteţi om de afaceri?

— Nu, nu sunt om de afaceri.

— Aşa, deci nu aţi venit aici pentru afaceri?

Nici un răspuns. Nagel îşi aprinse o ţigară, trase încet fumul în piept şi se uită în gol. Hangiul îl privea dintr-o parte.

— Nu ați vrea să ne cîntați ceva? Am observat că ați adus și o vioară, începu iar hangiul.

Nagel răspunse nepăsător:

— Am renunțat la ea.

Peste câteva momente se ridică fără să scoată vreun cuvânt și plecă. Dar, o clipă mai târziu, se întoarse și spuse:

— Până nu uit: puteți să-mi prezentați oricând nota de plată, dacă doriți. Îmi este total indiferent când plătesc.

— Mulțumesc, mulțumesc, replică hangiul, dar nu-i nici o grabă. Dacă rămâneți mai mult aici, o să coste ceva mai puțin. Nu știu, vreți să rămâneți aici un timp mai îndelungat?

Nagel se învioră deodată și răspunse imediat – ba chiar roși ușor, fără vreun motiv întemeiat.

— Da, s-ar putea să rămân câtva timp aici. Totul depinde de împrejurări. De altfel, poate că nu v-am spus încă, sunt agronom, inginer agronom, mă întorc tocmai dintr-o călătorie și e foarte posibil să rămân câtva timp aici. Dar, poate că am uitat să mă prezint... Numele meu este Nagel, Johan Nilsen Nagel.

Spunând aceasta, se apropie de hangiu și îi strânse cordial mâna, scuzându-se încă o dată pentru faptul că nu se prezentase până acum. Trăsăturile sale nu exprimau nici urmă de ironie.

— Poate reușesc să vă mut într-o cameră mai bună și mai liniștită, spuse hangiul. Camera pe care o aveți acum se află în imediata vecinătate a scărilor, ceea ce nu este prea plăcut.

— Mulțumesc foarte mult, dar nu este necesar. Camera este excelentă, sunt cât se poate de mulțumit de ea. În afară de asta, de la ferestrele ei am o vedere asupra pieței, ceea ce este extrem de amuzant.

Peste câtva timp hangiul adăugă:

— Deci, v-ați luat liber pentru o perioadă? În orice caz, intenționați să petreceți vara aici?

Nagel replică:

— Două, trei luni, poate și mai mult, încă nu sunt hotărât. În funcție de împrejurări. Vom vedea.

În clipa asta trecu pe lângă ei un om care îl salută pe hangiu. Era un individ jigărit, mic de statură și îmbrăcat foarte sărăcăcios; cu toate că avea un mers atât de greoi încât îți atrăgea atenția, înainta, totuși, destul de repede. Deși îl salută cu o plecăciune adâncă pe hangiu, acesta nu duse mâna la pălărie. Nagel, în schimb, își scoase șapca de catifea.

Hangiul se uită la el și spuse:

— Pe individul ăsta îl numim Minutul. E puţin cam sărac cu duhul, din păcate; dar, în fond, e foarte cumsecade.

Asta a fost tot ce a spus despre Minutul.

— Cu câteva zile în urmă – începu Nagel, deodată – cu câteva zile în urmă am citit în ziare că undeva, în pădurea de aici, s-a găsit cadavrul unui bărbat; despre cine era vorba? Cred că se numea Karlsen? Era din partea locului?

— Da, răspunse hangiul, era fiul unei moaşe din localitate; puteţi zări de aici casa ei, acoperişul acela roşu. De-abia venise acasă, în vacanţă, şi şi-a şi pus capăt zilelor. Păcat de el, era un băiat înzestrat şi, în curând, urma să devină pastor. Nici nu ştii ce să mai crezi despre toată povestea asta; este puţin cam suspectă, da, da. Având în vedere că ambele artere erau secţionate, e greu să accepţi ipoteza unui accident. S-a găsit acum şi cuţitul, un briceag mic cu plăsea albă; poliţia l-a găsit ieri seară, târziu. Se presupune că a fost vorba despre o poveste de dragoste.

— Aşa deci. Mai există vreun dubiu că nu ar fi fost o sinucidere?

— Se fac toate eforturile pentru a lămuri lucrurile. Vreau să spun că există şi oameni care sunt de părere că el ţinea briceagul în mână şi s-a poticnit atât de rău, încât, în cădere, s-a rănit la ambele mâini. Dar eu cred că lucrul acesta este foarte puţin probabil. Totuşi, va avea parte de o înmormântare creştinească. Nu, nu îmi vine să cred că s-a poticnit.

— Spuneaţi că briceagul a fost găsit abia aseară; nu era lângă mort?

— Nu, era la distanţă de câţiva paşi. Se pare că l-a aruncat; după ce l-a întrebuinţat, l-a aruncat în pădure; a fost găsit dintr-o pură întîmplare.

— Aşa. Dar oare de ce să fi aruncat briceagul, din moment ce avea răni deschise? Putea oricine să-şi dea seama că recursese la un obiect tăios.

— Aşa e, Dumnezeu ştie ce o fi intenţionat cu asta; dar – cum spuneam – a fost la mijloc şi o poveste de dragoste. Nu mi-a mai fost dat niciodată să aud o asemenea trăznaie; cu cât mă gândesc mai mult, cu atât mai aberant mi se pare totul.

— Dar de ce credeţi că a fost la mijloc şi o poveste de dragoste?

— Din mai multe motive. Deşi nu se poate afirma nimic sigur.

— Dar nu se poate să fi căzut din senin, fără să vrea? Doar cadavrul a fost găsit într-o poziţie îngrozitoare. Nu zăcea pe burtă, cu faţa într-o baltă?

— Ba da, şi era plin de noroi. Dar nici asta nu înseamnă nimic, poate că şi prin acest lucru a urmărit ceva. Poate că, în felul ăsta, a vrut să-şi ascundă crisparea agoniei de pe chip. N-ai de unde să ştii.

— A lăsat ceva scris?

— Se pare că, în timp ce mergea, a scris ceva pe o foaie de hârtie. De altfel, avea obiceiul să-şi noteze câte ceva în timp ce se plimba. Unii cred că a folosit poate briceagul ca să-şi ascută creionul, sau pentru altceva, iar apoi a căzut, tăindu-şi mai întâi artera de la încheietura unei mâini şi după aceea a celeilalte mâini, ambele într-o singură cădere. De fapt, a lăsat ceva scris; ţinea în mână o filă de hârtie pe care erau scrise cuvintele: „O, de-ar fi lama ta atât de tăioasă, precum a fost ultimul NU rostit de tine!"

— Palavre. Lama briceagului era boantă?

— Da, era boantă.

— Dar nu ar fi putut să o ascută înainte?

— Nu era briceagul lui.

— Dar al cui era?

Hangiul rămase un pic pe gânduri, apoi spuse:

— Al domnişoarei Kielland.

— Al domnişoarei Kielland? întrebă Nagel, continuând imediat după aceea: Dar cine este domnişoara Kielland?

— Fiica pastorului, Dagny Kielland.

— E foarte ciudat. Cine a mai auzit aşa ceva! Să fi fost tânărul atât de îndrăgostit de ea?

— Probabil că da. De altfel, toţi sunt îndrăgostiţi de ea, nu era el singurul.

Nagel căzu pe gânduri şi tăcu. Hangiul întrerupse tăcerea:

— Ceea ce v-am povestit acum este un secret, şi v-aş ruga...

— Aşa, aşa, răspunse Nagel. Ei bine, în privinţa asta poţi fi liniştit.

Când Nagel coborî, curând după aceea, la micul dejun, hangiul era deja în bucătărie, relatând că, în sfârşit, reuşise să stea de vorbă cu individul galben de la numărul şapte.

— Este agronom, spuse hangiul, şi vine din străinătate. A spus că vrea să rămână aici câteva luni. Dumnezeu ştie ce fel de om este.

2

În aceeaşi seară avu loc întâlnirea dintre Nagel şi Minutul. Ei se angajară într-o discuţie plicticoasă şi interminabilă, o vorbărie care se întinse pe aproximativ trei ore.

Lucrurile se petrecură, de la început şi până la sfârşit, după cum urmează:

Când intră Minutul, Johan Nagel se afla în cafeneaua hotelului, cu un ziar în mână. La mesele din jur şedeau şi alţi oameni, printre ei o ţărancă grasă, cu un şal împletit din lână neagră şi roşie în jurul umerilor. Minutul se comportă de parcă ar fi cunoscut pe toată lumea, adică salută politicos în dreapta şi în stânga, fiind întâmpinat cu râsete şi strigăte. Chiar şi ţăranca se sculă de pe scaun vrând să-l ia la dans.

— Nu azi, nu azi, se eschivă el, îndreptându-se spre hangiu, căruia îi spuse, cu bereta în mână:

— Am dus cărbunii în bucătărie, mai am ceva de făcut astăzi?

— Nu, răspunse hangiul, ce să mai ai?

— Bineînţeles, zise Minutul făcând, cu teamă, un pas înapoi. Ce-i drept, era neobişnuit de urât; ochii îi erau albaştri şi privirea liniştită, dar dinţii din faţă erau mari şi ieşiţi în afară, iar mersul contorsionat, de infirm. Avea părul destul de cărunt. Barba, de o culoare mai închisă, era atât de rară, încât i se putea vedea pielea prin ea. Minutul fusese cândva marinar; acum locuia la o rudă, care avea o prăvălie de cărbuni, jos, lângă port. El nu-şi ridica privirile când se adresa cuiva.

Cineva îl strigă de la o masă. Un domn îmbrăcat într-un costum de vară cenuşiu îi făcu semn, arătându-i o sticlă cu bere:

— Vino încoace şi bea un pahar de lapte de mamă. Aş vrea să văd şi cum arăţi fără barbă.

Minutul se apropie respectuos de masă, cu bereta în mână şi spatele încovoiat. Când trecu pe lângă Nagel, îl salută, mişcându-şi uşor buzele. Se opri în faţa domnului cu costum cenuşiu şi şopti:

— Nu aşa tare, domnule Împuternicit[1], vă rog: vedeţi că sunt şi străini aici.

— Dumnezeule, spuse Împuternicitul, dar nu voiam decât să-ţi ofer un pahar cu bere. Şi te apuci să mă ocărăşti fiindcă vorbesc prea tare!

---

[1] Funcţionar mai tânăr din domeniul justiţiei.

— Nu, să nu mă înțelegeți greșit, vă rog să mă scuzați. Dar în prezența unor străini nu aș vrea să aud nimic despre vechile povești. Și nici bere nu pot bea acum.

— Ce nu poți? Să bei bere?

— Nu, acum nu, vă mulțumesc.

— Prin urmare așa, acum nu-mi mulțumești? Dar când îmi mulțumești? Ha-ha-ha, ești fiu de preot? Ar trebui să fii mai atent cum te exprimi.

— Oh, mă înțelegeți greșit. Mă rog, n-am ce face.

— Prin urmare așa, lasă prostiile. Dar ce-i cu dumneata?

Împuternicitul îl obligă să se așeze pe un scaun, dar Minutul se ridică iar după o clipă.

— Nu, vă rog să mă lăsați, spuse el, nu suport băutura; în ultima vreme chiar mai puțin decât înainte, Dumnezeu știe din ce cauză. Mi se suie imediat la cap și nu mai știu de mine.

Împuternicitul se ridică de pe scaun, se uită fix la Minutul, îi puse paharul în mână și spuse:

— Bea!

Pauză. Minutul ridică privirile, își dădu la o parte părul de pe frunte și tăcu.

— Bine, ca să vă fac pe plac; dar numai câteva picături, răspunse el. Numai un pic, ca să am parte de onoarea de a ciocni cu dumneavoastră.

— Bea tot! strigă Împuternicitul întorcându-și capul, ca să nu izbucnească în râs.

— Nu, nu tot, nu tot. De ce să beau tot, dacă îmi repugnă? Nu vă supărați și nu încruntați din sprâncene; de data asta mă supun, dacă vreți cu tot dinadinsul. Să sperăm că nu mi se suie la cap. E ridicol, dar suport atât de puțin. – În sănătatea dumneavoastră!

— Bea tot, bea tot! strigă iar Împuternicitul. Pînă la ultima picătură! așa da, e în ordine. Așa! Acum ne așezăm și ne strâmbăm. Mai întâi, scrâșnim puțin din dinți; apoi îți tai barba și te întineresc cu zece ani. Dar, pentru început, scrâșnești din dinți!

— Nu, nu fac așa ceva, nu în prezența acestor străini. Nu aveți dreptul să pretindeți așa ceva, zău că nu o fac, răspunse Minutul dând să plece. Și nici nu am timp, adăugă el.

— Nici nu ai timp? Asta e grav. Ha-ha, zău că e grav. Nici timp nu ai?

— Nu, acum nu.

— Ia ascultă: ce-ai zice dacă aș intenționa de mult să-ți dau altă haină în locul acesteia uzate... Ia să văd, sigur că da, este

deja coaptă, uită-te şi dumneata! Nu mai suportă nici să o atingi cu degetul. Şi Împuternicitul îşi băgă degetul într-o găurică din haină, lărgind-o. Cedează, stofa nu mai rezistă, vezi, ia priveşte încoace!

— Da-ţi-mi drumul! Pentru Dumnezeu, dar ce v-am făcut? Şi lăsaţi-mi haina în pace!

— Doamne Dumnezeule, dar îţi promit o haină nouă, chiar mâine; ţi-o promit în prezenţa a – auzi: unu, doi, trei, patru, şapte – deci în prezenţa a şapte persoane. Ce-i cu dumneata astăzi? Te umfli în pene, te superi şi îţi vine să ne calci pe toţi în picioare. Ba da, exact asta ai vrea. Numai fiindcă pun mâna pe haina dumitale.

— Vă rog să mă iertaţi, nu am intenţionat să vă supăr; ştiţi că vă fac totdeauna pe plac, dar...

— Ei bine, atunci fă-mi plăcerea şi aşază-te.

Minutul îşi dădu la o parte părul cărunt de pe frunte şi se aşeză.

— Bine, acum fă-mi în continuare plăcerea şi scrâşneşte puţin din dinţi.

— Nu, asta nu.

— Aşa, deci asta nu vrei. Da sau nu?

— Doamne Dumnezeule, dar ce v-am făcut? Nu puteţi să mă lăsaţi în pace? De ce trebuie tocmai eu să fiu bufonul tuturor? Străinul de acolo se uită la noi, îmi dau seama de asta, ne observă şi râde în sinea lui. Aşa se întâmplă totdeauna. Chiar în prima zi în care aţi venit aici, în calitate de Împuternicit, m-a prins doctorul Stenersen şi v-a învăţat cum să vă bateţi joc de mine, iar acum îl învăţaţi dumneavoastră pe domnul de acolo. Învaţă unul de la altul, rând pe rând.

— Aşa! Da sau nu?

— Nu, auziţi! strigă Minutul sărind de pe scaun. Dar, de parcă s-ar fi temut că a fost prea arogant, se aşeză iar, adăugând:

— Nici nu *pot* scrâşni din dinţi, zău că nu pot.

— Cum? nu *poţi* ? Ha-ha, natural că poţi. Ştii să scrâşneşti admirabil din dinţi.

— Pe Dumnezeul meu că nu pot!

— Ha-ha-ha! Dar mai de mult puteai?

— Da, dar eram băut. Nici nu îmi mai amintesc de nimic, totul se învârtea atunci în faţa ochilor mei. Am bolit după aceea timp de două zile.

— Foarte bine, spuse Împuternicitul, admit că atunci ai fost băut. Dar de ce divulgi acest lucru în prezenţa tuturor? E chiar mai mult decît aş fi spus eu.

În această clipă hangiul părăsi încăperea. Minutul tăcea. Împuternicitul se uită la el şi spuse:

— Ei, ce mai stai? Gândeşte-te la haină.

— Mă gândesc la ea, răspunse Minutul, dar nici nu vreau şi nici nu pot să mai beau, aşa să ştiţi.

— Vrei şi poţi! Auzi ce-ţi spun? Vrei şi poţi, îţi spun eu. Chiar dacă va trebui să ţi-o torn pe gît... Spunînd aceasta, Împuternicitul se sculă de pe scaun cu paharul lui Minutul în mână. Aşa, deschide gura!

— Nu, pe Dumnezeul meu, nu mai vreau bere! strigă Minutul palid de enervare. Şi nici o fiinţă de pe pământ nu mă poate obliga să o beau! Să nu vă supăraţi pe mine, dar mi se face rău, nici nu ştiţi cât de rău mă simt. Vă rog, nu-mi faceţi aşa ceva, vă rog din suflet! Mai bine încerc – fără bere – să scrâşnesc puţin din dinţi.

— Ei bine, asta e altceva: vezi, asta este, pe dracu! cu totul altceva. Dacă vrei să o faci fără bere...

– Da, mai bine fără bere.

În râsetele zgomotoase ale asistenţei, Minutul scrâşneşte, în cele din urmă, din dinţii săi îngrozitori. Nagel pare încă adâncit în lectura ziarului; şade liniştit pe scaunul său de lângă fereastră.

— Mai tare! Mai tare! strigă Împuternicitul, scrâşneşte mai tare, ca să auzim cu toţii.

Minutul şade drept şi ţeapăn pe scaun. Se ţine cu ambele mâini de parcă i-ar fi frică să nu cadă, şi scrâşneşte de-i tremură capul. Toată lumea râde. Şi ţăranca râde. Îşi şterge lacrimile din ochi, nu mai poate de râs şi, de încântare, scuipă de două ori pe jos, fără nici un rost.

— Doamne ajută-mă! ţipă ea extaziată. Oh, Împuternicitul ăsta!

— Aşa! Mai tare nu pot scrâşni! spune Minutul, zău că nu pot. Dumnezeu mi-e martor, puteţi să mă credeţi, acum nu mai pot.

— Nu, nu, odihneşte-te puţin şi ia-o de la capăt. Trebuie să scrâşneşti din dinţi. Mai târziu îţi tăiem barba. Hai, bea ceva; ba da, trebuie; iată, aici e paharul.

Minutul scutură din cap şi tace. Împuternicitul îşi scoate portmoneul şi pune pe masă o monedă de douăzeci şi cinci de öre. Apoi spune:

— De obicei o faci pentru zece öre, dar astăzi îţi dau douăzeci şi cinci, îţi ridic onorariul. Aşa!

— Oh, nu mă chinuiţi, nu mai vreau.

— Nu mai vrei? Refuzi?

— Oh, Dumnezeule din cer, dar încetați odată și lăsați-mă în pace! Nu mai fac nimic de dragul acestei haine; doar om sunt și eu. Ce vreți de la mine?

— Să-ți spun acum ceva. După cum vezi, îmi scutur scrumul țigării în paharul dumitale, vezi? apoi iau chibritul ăsta lipsit de importanță de aici și chibrițelul acela minuscul de acolo și le arunc pe amândouă în pahar, sub ochii dumitale. Așa! și acum îți garantez că vei goli paharul până la fund. Da, îl vei goli. Minutul sări în sus. Tremura tot, părul încărunțit îi căzuse din nou pe frunte, din nou el se uita fix la Împuternicit. Asta timp de câteva secunde.

— Ei nu, asta merge prea departe, merge prea departe! strigă țăranca. Nu aveți voie să faceți așa ceva! Ha-ha-ha, să mă ferească Dumnezeu de voi!

— Deci nu vrei? Refuzi? întrebă Împuternicitul, ridicându-se de pe scaun și rămânând nemișcat.

Minutul se opinti – vru să spună ceva, dar nu reuși să scoată nici un cuvânt. Toată lumea se uita la el.

Deodată, Nagel se scoală de la masa lui de lângă fereastră, pune ziarul la o parte și străbate toată încăperea. Nu se grăbește, nu face gălăgie; totuși, privirile tuturor se îndreaptă spre el. El se oprește lângă Minutul, îi pune mâna pe umăr și spune răspicat, cu o voce tare:

— Dacă iei paharul și îl arunci în fața măgarului ăsta, îți pun zece coroane pe masă și iau asupra mea urmările. El arătă cu mâna spre fața Împuternicitului și repetă: Mă refer la măgarul ăsta!

Sala amuțise. Minutul se uită speriat de la unul la celălalt și spuse:

— Dar... Nu, dar...?

Nu ajunse mai departe, dar repetă de câteva ori, cu voce tremurătoare, aceste cuvinte, de parcă ar fi pus o întrebare. Nimeni nu răspunse nimic. Amețit, Împuternicitul se dădu cu un pas înapoi, cramponându-se de scaun; se făcuse alb ca varul. Nici el nu spuse nimic. Rămăsese cu gura căscată.

— Repet, spuse Nagel încă o dată, cu voce tare și răspicat, îți dau zece coroane, dacă îi zvârli măgarului ăsta paharul în față. Banii sunt aici, în mâna mea. De urmări nu trebuie să te temi. Nagel scoase o bancnotă de zece coroane și o întinse lui Minutul.

Dar Minutul reacționă în mod ciudat. Se îndreptă brusc spre un colț al cafenelei; alergă cu picioarele sale schilodite spre acest colț, ghemuindu-se acolo, fără să scoată nici un cuvânt. Rămase așa, cu capul plecat, uitându-se pe furiș în toate direcțiile și ridicându-și de câteva ori genunchii spre piept, ca și cum ar fi vrut să se apere.

Ușa se deschise și hangiul intră. Dar el își văzu de treburile sale, fără să dea atenție la cele ce se petreceau în jurul său. Abia când Împuternicitul sări deodată și, ridicându-și brațele împotriva lui Nagel, scoase o exclamație furioasă, dar înăbușită, hangiul deveni atent și întrebă:

— Dar ce Dumnezeu se...

Nu primi nici un răspuns. Împuternicitul încercă, de două ori, să lovească cu toată puterea, însă de fiecare dată se izbi de pumnul strâns al lui Nagel. Mai departe nu ajunse. Eșecul îl incită mai rău și el își agită de câteva ori, fără nici un sens, brațele prin aer, de parcă ar fi vrut să se apere de orice apropiere; în cele din urmă își pierdu echilibul, se lovi de mesele de lângă el, apoi de un taburet și căzu în genunchi. Gâfâia desfigurat de furie. În plus, îl dureau brațele în urma impactului cu pumnii ascuțiți ai lui Nagel, de care se izbise, indiferent în ce direcție își îndreptase el loviturile. În cafenea se iscă o busculadă generală, țăranca și însoțitorii ei se refugiară spre ieșire, pe când ceilalți intervenira, strigându-și unul altuia câte ceva. În cele din urmă Împuternicitul se ridică, se îndreptă spre Nagel și, oprindu-se în fața lui, începu să strige cu mâinile întinse într-un gest de disperare ridicolă, deoarece nu găsea cuvintele potrivite:

— Blestematule... să te ia dracu, tâmpitule!

Nagel se uită la el și zâmbi. Apoi luă de pe masă pălăria Împuternicitului și i-o întinse cu o plecăciune. Împuternicitul o smulse din mâna lui Nagel și, în furia lui, vru să o azvârle înapoi, dar se răzgândi și și-o înfundă, cu o mișcare bruscă, pe cap. Apoi făcu stânga împrejur și părăsi cafeneaua. Pălăria se deformase, prezentând două umflături care îi dădeau un aspect foarte caraghios.

Dar acum se apropie hangiul, cerând o explicație. El i se adresă lui Nagel, apucându-l de braț:

— Ce se întâmplă aici? Ce înseamnă toate astea?

Nagel răspunse:

— V-aș ruga să dați drumul brațului meu; nu intenționez să fug. De altfel, aici nu se întâmplă nimic; l-am jignit pe individul

care a părăsit cafeneaua şi el a vrut să se apere, ceea ce este foarte normal; totul este în ordine.

Dar hangiul se supără şi bătu din picior.

— Nu admit nici un scandal aici! strigă el. Nu admit aşa ceva. Oamenii au înnebunit!

— Bine, bine! îl întrerupseră câţiva clienţi, noi am fost martori la cele întâmplate! Şi, în conformitate cu tendinţa cetăţeanului de a lua partea celui ce a învins pentru moment, ei susţinură, fără rezerve, cauza lui Nagel, povestindu-i hangiului evenimentele, aşa cum avuseseră loc.

Cât despre Nagel, el ridică din umeri, se îndreptă spre Minutul şi, fără nici o introducere, îl întrebă pe nătărăul încărunţit:

— Ce relaţii ai cu Împuternicitul, de îşi permite să te trateze în felul acesta?

— Ah, prostii, răspunse Minutul. Nu am nici o relaţie cu el, este un străin pentru mine. Mi-a dat o dată zece ore fiindcă i-am dansat ceva în piaţă. De altfel, mă ia mereu peste picior.

— Deci dansezi pentru bani în faţa oamenilor?

— Da, din când în când. Dar nu des, numai dacă am nevoie de zece ore şi nu îi pot procura pe altă cale.

— Dar pentru ce îţi trebuie banii?

— Pentru tot felul de lucruri. În primul rând, sunt un om limitat, nu sunt înzestrat, ceea ce nu este în avantajul meu. Pe vremea când eram marinar şi mă întreţineam singur, îmi mergea mai bine, în toate privinţele. Dar am avut un accident, am căzut din tachelaj şi am suferit o fractură; de atunci nu mă prea pot descurca singur. Mâncarea şi alte lucruri care îmi sunt necesare le primesc de la unchiul meu, locuiesc la el şi îmi merge bine acolo; pot vorbi chiar de belşug, căci unchiul meu are o prăvălie de cărbuni. Şi contribui şi eu în oarecare măsură la întreţinerea mea, mai ales acuma, în timpul verii, când comerţul cu cărbune nu prea merge. Ăsta este adevărul gol-goluţ, pe cinstea mea. În asemenea perioade îmi pică bine cele zece ore, cumpăr câte ceva cu ele şi duc acasă. Cât despre Împuternicit, pe el îl amuză tocmai faptul că sunt infirm şi nu pot dansa aşa cum trebuie.

— Înseamnă, deci, că unchiul dumitale ştie că dansezi, pentru bani, în piaţă.

— Nu, nu, nu ştie nimic, vă rog să nu credeţi aşa ceva. El spune de multe ori: afară cu banii ăştia obţinuţi prin bufonerii. Da, el îi numeşte de multe ori bani obţinuţi prin bufonerie, când mă vede venind acasă cu cei zece ore, şi mă ceartă fiindcă admit să fiu batjocorit.

— Bun, asta ar fi deci în primul rând. Dar în al doilea?
— Cum, vă rog?
— În al doilea?
— Nu înţeleg.
— Ai spus că în primul rând eşti un om limitat; dar în al doilea rând?
— Ei bine, dacă m-am exprimat aşa, vă rog să mă iertaţi.
— Deci, eşti doar limitat?
— Vă rog sincer să mă iertaţi!
— Tatăl dumitale a fost preot?
Pauză.
— Ascultă, spuse Nagel, dacă nu ai ceva mai important de făcut, hai să urcăm puţin la mine, sus în camera mea. Îţi convine? Fumezi? Bine! Da, locuiesc aici, sus. M-aş bucura dacă ai vrea să vii la mine.
Spre uimirea tuturor, Nagel şi Minutul urcară la etajul întâi, unde rămaseră toată seara împreună.

3

MINUTUL luă loc şi îşi aprinse o ţigară.
— Nu bei nimic? întrebă Nagel.
— Nu, nu beau mult; băutura mă face să devin confuz şi să văd, în scurt timp, totul dublu, răspunse musafirul.
— Ai băut vreodată şampanie? Cu siguranţă că ai băut.
— Cu mulţi ani în urmă, la nunta de argint a părinţilor mei, atunci am băut şampanie.
— Ţi-a plăcut?
— Da, îmi amintesc că mi-a plăcut.
Nagel sună şi comandă şampanie.
În timp ce fumau, bând din când în când câte o înghiţitură de şampanie, Nagel spuse deodată, privindu-l fix pe Minutul:
— Ia ascultă – este doar o întrebare şi ţi se va părea, poate ridicolă – ai fi dispus să te declari, în schimbul unei sume de bani, drept tată al unui copil, al cărui tată nu eşti? Este doar o idee care mi-a trecut prin minte.
Minutul îl privi cu ochii căscaţi, fără să spună nimic.

— În schimbul unei sume mai mici de bani, de exemplu cincizeci de coroane. Sau, să spunem, până la două sute de coroane? întrebă Nagel. Suma nu contează.

Minutul clătină din cap şi rămase mult timp tăcut.

— Nu, răspunse el în cele din urmă.

— Chiar nu ai putea? Aş plăti cu bani peşin.

— Este inutil. Nu, nu pot face aşa ceva; nu vă pot face acest serviciu.

— Dar de ce?

— Nu insistaţi, lăsaţi-mă. Sunt şi eu om.

— Ei, poate că am cerut prea mult. În fond, de ce să-i şi faci cuiva un asemenea serviciu? Dar aş vrea să-ţi mai pun o întrebare: Ai fi dispus... ai vrea să străbaţi – în schimbul sumei de cinci coroane – tot oraşul, cu un ziar sau o pungă de hârtie prinsă de spate? Şi anume, să porneşti de aici, de la hotel, şi să mergi prin piaţă până în port – ai putea să faci aşa ceva? Pentru cinci coroane?

Minutul lăsă, ruşinat, capul în jos şi răspunse în mod automat: cinci coroane. Altceva nu mai spuse.

— Ei da, sau zece coroane, dacă vrei; să spunem zece coroane. Ai face acest lucru pentru zece coroane?

Minutul îşi dădu la o parte părul din frunte.

— Nu înţeleg, de ce toţi oamenii care ajung pe meleagurile astea ştiu din capul locului că eu pot fi bufonul cuiva.

— După cum vezi, îţi pun banii pe masă, continuă Nagel; totul depinde de dumneata.

Minutul îşi îndreptă privirile spre bancnotă, fixă o clipă, pierdut, banii, îşi linse apoi buzele şi izbucni:

— Da, eu...

— Scuză-mă! – Scuză-mă că te întrerup, spuse Nagel repede, încercând să-l împiedice să vorbească mai departe. Dar cum te numeşti? Nu ştiu – cred că nu mi-ai spus, cum te numeşti?

— Numele meu este Grögaard.

— Eşti rudă cu Eidsvoldsmann?[1]

— Da, şi asta.

— Dar despre ce vorbeam? Ei, Grögaard? Desigur că nu vrei să câştigi în acest fel cele zece coroane.

— Nu, şopti Minutul ezitând.

---

[1] Membru al primului parlament norvegian, care s-a întrunit la 17 mai 1814 la Eidsvold, formulând legile fundamentale pe care se bazează constituţia ţării.

— Ascultă-mă, spuse Nagel, vorbind foarte răspicat. Îți dăruiesc cu plăcere cele zece coroane, fiindcă *nu* vrei să faci ceea ce ți-am propus. Și, în afară de aceasta, îți dau încă zece coroane, dacă îmi faci plăcerea să primești banii. Nu sări în sus; această amabilitate nu mă costă mare lucru, am acuma mulți bani, destui bani, nu o să duc lipsa acestor câteva coroane. După ce scoase banii Nagel adăugă:

— Îmi face plăcere. Poftim!

Dar Minutul șade fără să spună nici un cuvânt, fericirea îl amețește, el luptă cu lacrimile; clipește din ochi și înghite în sec. Nagel spune:

— Ai, probabil, vreo patruzeci de ani?

— Patruzeci și trei, am trecut de patruzeci și trei.

— Bagă banii în buzunar. Să-ți fie de bine! – Dar cum se numește Împuternicitul, cu care am stat de vorbă la cafenea?

— Nu știu, noi îi spunem doar Împuternicitul. Este Împuternicit la judecătorie.

— Bine, bine, de fapt nu are nici o importanță. Ia ascultă...

— Iertați-mă! – Minutul nu se mai poate reține, e copleșit și vrea neapărat să se explice, deși se bâlbâie ca un copil.

— Scuzați-mă și – și iertați-mă! spune el. Apoi, mult timp, nu mai reușește să scoată nici un cuvânt.

— Ce-ai vrut să spui?

— Mulțumesc, multe mulțumiri, din toată...

Pauză.

— Ah, am încheiat capitolul.

— Nu, stați o clipă! strigă Minutul. Da, vă rog să mă iertați, nu am încheiat. Ați crezut că nu am *vrut*, că la mijloc este îndărătnicia mea și că îmi face plăcere să-mi arăt colții; dar, pe Dumnezeul meu... Putem spune că acest capitol s-a încheiat, din moment ce ați avut poate impresia că stau pe gânduri din cauza prețului, și că am refuzat să fac ce mi-ați cerut pentru că mi-ați oferit numai cinci coroane? Da, asta a fost totul.

— Bine, bine. Un om cu numele și cultura dumitale nu poate face asemenea pozne. Dar, până nu uit... dumneata ești, desigur, la curent cu tot ce se întâmplă în oraș? Intenționez să rămân câtva timp aici, să petrec aici câteva luni de vară, ce părere ai? Ești originar din orașul acesta?

— Da, m-am născut aici; tatăl meu a fost preot aici și aici am trăit în ultimii treisprezece ani. De când am devenit infirm.

— Nu cari cărbuni?

— Ba da, car cărbuni şi mă descurc foarte bine, dacă la asta vă referiţi. M-am obişnuit deja; nu-mi strică, trebuie doar să fiu atent când urc scările. Iarna trecută am căzut o dată şi m-am lovit atât de rău, încât multă vreme a trebuit să umblu cu un baston.

— Zău? Dar cum s-a întâmplat?

— Pe scările de la bancă. Treptele erau acoperite cu puţin polei. Căram un sac destul de greu. Când am ajuns cam pe la mijlocul scărilor l-am observat, sus, pe consulul Andresen. Şi atunci am vrut să mă întorc şi să cobor iar, pentru ca să poată trece consulul. El nu a pretins aşa ceva, dar era de la sine înţeles. În clipa aceea am alunecat şi-am căzut pe umărul drept. Ce s-a întâmplat? a spus consulul. Nu te vaieţi? Deci nu te-ai lovit? Nu, am răspuns, am avut noroc! Dar cinci minute mai târziu am leşinat de două ori, şi, din cauza bolii mele vechi, mi s-a umflat abdomenul. De altfel, consulul m-a despăgubit cu generozitate, deşi nu avea nici o vină.

— Dar alte supărări nu ai avut? Nu te-ai rănit la cap?

— Ba da, şi la cap. Şi câtva timp am scuipat sânge.

— Iar consulul te-a ajutat în timpul bolii?

— Da, din plin. Mi-a trimis de toate, nu m-a uitat nici o singură zi. Partea cea mai frumoasă a fost însă că, atunci când m-am putut scula din pat şi m-am dus la el să-i mulţumesc, arborase deja drapelul. Dăduse foarte clar ordin să se arboreze drapelul în cinstea mea, deşi era şi ziua de naştere a domnişoarei Fredrikke.

— Cine este domnişoara Fredrikke?

— Fiica lui.

— Aşa. Într-adevăr, a fost frumos din partea lui... Dar ia ascultă, nu ştii de ce, cu câteva zile înainte, s-au arborat drapelele, aici, în oraş?

— Cu câteva zile înainte? Staţi o clipă, cam cu o săptămână înainte? din cauza logodnei domnişoarei Kielland, a lui Dagny Kielland. Da, da, se logodesc şi se mărită toate, una după alta, şi apoi pleacă. Am acum prieteni şi cunoscuţi răspândiţi prin toată ţara şi pe toţi i-aş revedea cu plăcere. I-am apucat pe toţi jucându-se, mergând la şcoală, la prima comuniune şi crescând mari. Dagny are doar douăzeci şi trei de ani. S-a logodit cu locotenentul Hansen, cel care mi-a dăruit cândva bereta asta. Şi locotenentul Hansen este de aici.

— Domnişoara Kielland are părul blond?

— Da, e blondă. Este neobişnuit de frumoasă şi toată lumea o iubeşte.

— Cred că am întâlnit-o lângă casa parohială. Obișnuiește să umble cu o umbrelă roșie?

— Așa este! După câte știu, nu mai are nimeni o umbrelă roșie. Dacă ați văzut o doamnă cu o cosiță blondă, groasă, cu siguranță că a fost domnișoara Kielland. Nu are egal în toată regiunea. Dar poate că nu ați stat încă de vorbă cu ea?

— Ba da, poate că am și vorbit cu ea. – Și Nagel murmură pentru sine, dus pe gânduri: Deci *aceasta* a fost domnișoara Kielland!

— Da, dar nu ați vorbit cu adevărat cu ea, nu ați avut încă o discuție mai lungă cu ea? Plăcerea aceasta vă așteaptă încă. Dacă ceva i se pare comic, râde cu voce tare și de multe ori râde de orice fleac, e atât de veselă. O să vedeți, cu câtă atenție ascultă când îi povestiți ceva, înregistrând fiecare cuvânt, până terminați; abia după aceea răspunde. Iar când răspunde, roșește ușor. Am observat de multe ori acest lucru, când stătea de vorbă cu cineva. Era așa de frumoasă atunci. Cu mine e altceva, cu mine pălăvrăgește așa cum îi vine, fără să se formalizeze. Dacă i-aș ține calea pe stradă, s-ar opri și mi-ar da mâna, oricât ar fi de grăbită. Dacă nu mă credeți, o să vă convingeți la prima ocazie.

— Ba da, te cred. Deci domnișoara Kielland îți este o bună prietenă.

— Bineînțeles, numai în măsura în care este totdeauna binevoitoare cu mine. În alt fel nu ar fi posibil. Dacă mă cheamă, merg câteodată în casa parohială, și se pare că cei de acolo nu au nimic împotrivă să merg uneori și nechemat. Când am fost bolnav, domnișoara Dagny mi-a împrumutat și cărți, ba mi le-a adus chiar ea acasă, le-a cărat tot drumul, sub braț.

— Ce fel de cărți?

— Vreți să întrebați ce fel de cărți pot *eu* citi și înțelege?

— De data asta m-ai înțeles greșit. Întrebarea dumitale denotă perspicacitate dar m-ai înțeles greșit. Ești un om interesant. Voiam să întreb ce fel de cărți are și citește această tânără. Asta m-ar interesa să aflu.

— Îmi amintesc că o dată mi-a adus „Studenții de origine țărănească" a lui Garborg și încă două cărți: una era „Rudin"de Turgheniev. Iar cu altă ocazie mi-a citit ea din romanul „Neînduplecații" de Garborg.

— Cărțile erau ale ei?

— Ale tatălui ei. Era trecut pe ele numele acestuia.

— Apropo: când te-ai dus, atunci, la consulul Andresen ca să-i mulțumești, după cum mi-ai povestit...

— Am vrut să-i mulţumesc pentru ajutor.

— Drapelul era arborat *înainte* de sosirea dumitale?

— Da. Îl arborase în onoarea mea. Chiar el a spus-o.

— Aşa este. Dar nu urma să fie arborat în cinstea aniversării zilei de naştere?

— Ba da, poate, s-ar putea să fie aşa. Aşa şi trebuia să fie. Ar fi fost o ruşine să nu se arboreze drapelul de ziua domnişoarei Fredrikke.

— Aşa este, ai dreptate... Dar acum altceva: ce vârstă are unchiul dumitale?

— Are cam şaptezeci de ani. Nu, poate că este prea mult. Dar, în orice caz, peste şaizeci. Este foarte bătrân, dar sprinten pentru vârsta sa. La nevoie, poate să citească şi fără ochelari.

— Cum se numeşte?

— Şi el se numeşte Grögaard. Pe amândoi ne cheamă Grögaard.

— Unchiul dumitale locuieşte în propria lui casă, sau cu chirie?

— A închiriat camera în care locuim, dar prăvălia de cărbuni este a lui. Nu ne este greu să plătim chiria, dacă la asta v-aţi referit. Plătim cu cărbuni şi uneori reuşesc şi eu să contribui cu ceva.

— Unchiul dumitale nu cară cărbuni?

— Nu, asta este sarcina mea. El îi cântăreşte, el administrează totul, iar eu îi duc la destinaţie. Pot mai bine să fac eu asta, fiindcă sunt mai în puteri.

— Desigur. Dar pentru gătit aveţi o femeie?

Pauză.

— Vă rog să mă scuzaţi, răspunse apoi Minutul, şi să nu vă supăraţi. Plec, dacă doriţi. Poate că vreţi să-mi faceţi o bucurie stând de vorbă cu mine. Dar nu cred că vă poate amuza să aflaţi care sunt condiţiile mele de viaţă. S-ar putea să aveţi şi un alt motiv, necunoscut mie, care vă face să vorbiţi cu mine, şi în cazul acesta e bine. Dar dacă aş pleca acuma, nu mi-ar face nimeni nimic, să nu credeţi aşa ceva. Nu voi da peste oameni care îmi vor răul. Sunt sigur că Împuternicitul nu mă aşteaptă în faţa uşii şi nu mă pândeşte pentru a se răzbuna pe mine – dacă vă temeţi cumva de aşa ceva. Şi chiar dacă ar fi acolo, sunt sigur că nu mi-ar face nici un rău.

— Dar îmi face plăcere dacă mai stai. Şi nu trebuie să te simţi obligat să-mi povesteşti ceva numai fiindcă ţi-am avansat câteva coroane pentru tutun. Ai toată libertatea să faci cum poftesti.

— Mai stau! Mai stau! strigă Minutul. Apoi adăugă: Dumnezeu să vă binecuvânteze! Sunt fericit că vă face cât de cât plăcere să vă întreţineţi cu mine, chiar dacă ar trebui să-mi fie ruşine de mine şi de hainele mele. M-aş fi putut îmbrăca ceva mai îngrijit dacă aş fi avut timp. Asta este o jachetă veche de-a unchiului meu: e adevărat că nu mai rezistă deloc, nici măcar la o atingere cu degetul. Mi-a mai făcut acum şi Împuternicitul o ruptură. Sper că mă scuzaţi... Nu, nu avem o femeie care să ne gătească. Ne gătim şi ne spălăm totul noi singuri. Nu este foarte anevoios; de altfel, pierdem cât mai puţin timp cu asta. De exemplu, dacă dimineaţa preparăm cafea, seara bem restul fără a-l reîncălzi, şi tot aşa procedăm şi cu prânzul pe care îl gătim, cum s-ar zice, o dată pentru totdeauna, aşa cum se nimereşte. Ce altceva ne-am putea dori în situaţia noastră? În afară de aceasta, spălatul rufelor mă priveşte pe mine. Este un mic divertisment, când nu am ceva mai bun de făcut.

Jos, în holul hotelului, se auzi clopoţelul şi apoi paşii oamenilor care coborau la cină.

— Sună pentru masă, spuse Minutul.

— Da, răspunse Nagel. Dar nu se ridică şi nici nu dădu semne de nerăbdare; dimpotrivă, se aşeză mai comod şi întrebă: L-ai cunoscut cumva şi pe acest Karlsen, pe care l-au găsit deunăzi mort în pădure? Tristă poveste.

— Da, foarte tristă. Cum să nu-l fi cunoscut! Un om admirabil, un caracter nobil. Ştiţi ce mi-a spus odată? M-a chemat la el într-o duminică dimineaţă, să fi fost cu un an în urmă, anul trecut în luna mai. M-a rugat să duc o scrisoare. – Desigur, replic eu, cu multă plăcere; dar am nişte ghete atât de uzate în picioare, încât nu aş vrea să mă arăt aşa printre oameni. Dacă sunteţi de acord, m-aş duce mai întâi acasă să împrumut altele. – Nu-i nevoie, răspunde el, nu are nici o importanţă; bineînţeles, dacă nu te uzi la picioare. – S-a gândit până şi la asta, că aş putea să-mi ud picioarele! – Na, şi strecurându-mi în mână o coroană, îmi înmânează scrisoarea. Dar, de-abia am ajuns pe gang, când deschide iar uşa şi vine după mine. Faţa îi radiază în aşa măsură, încât mă opresc în loc şi mă uit la el. Ochii lui aveau o strălucire umedă. Deodată mă îmbrăţişează, se lipeşte de mine, mă îmbrăţişează cu adevărat şi îmi spune: Du-te acuma şi du scrisoarea, prietene; nu te voi uita când o să fiu pastor şi voi avea o parohie, vii la mine şi rămâi pentru totdeauna la mine. Da, du-te acum şi noroc bun! – Din păcate

nu a obținut o parohie; dar sunt sigur că s-ar fi ținut de cuvânt, dacă ar fi rămas în viață.

— Și apoi ai predat scrisoarea?

— Da.

— Iar domnișoara Kielland s-a bucurat când a primit-o?

— Dar de unde știți că era pentru domnișoara Kielland?

— De unde știu? Păi dumneata ai spus.

— Eu? Nu este adevărat.

— He-he, nu este adevărat? Crezi că stau așa în fața dumitale și te mint?

— Nu, vă rog să mă scuzați, s-ar putea să aveți dreptate. Dar n-ar fi trebuit în nici un caz să vă spun. Am făcut-o din greșeală. Oare, să fi spus într-adevăr așa ceva?

— De ce nu? Ți-a interzis el să spui?

— Nu, el nu.

— Atunci ea?

— Da.

— Fii liniștit. Sunt mormânt. Dar reușești să înțelegi din ce cauză s-a sinucis tocmai acum?

— Nu, nu înțeleg. Așa i-a fost scris.

— Știi când îl înmormântează?

— Mâine la prânz.

Apoi nu mai discutară despre problema aceasta. Un timp tăcură amândoi. Sara își băgă capul pe ușă și anunță că masa era gata. Puțin după aceea, Nagel spuse:

— Ei, deci domnișoara Kielland e logodită acum. De fapt, cum arată logodnicul ei?

— Locotenentul Hansen? Un tânăr vioi și excepțional. Nu va duce lipsă de nimic alături de el.

— E bogat?

— Tatăl său e foarte bogat.

— E negustor tatăl?

— Nu, armator. Locuiește cu câteva case mai jos de hotel. De altfel, casa nu e mare, dar destul de mare pentru el; căci, în absența fiului, este locuită numai de cei doi bătrâni. Au și o fiică, măritată în Anglia.

— Și oare ce avere are bătrânul Hansen? Ce crezi?

— Poate un milion. Nimeni nu știe precis.

Pauză.

— Da, spuse Nagel apoi, împărțeala nu este totdeauna dreaptă în lumea aceasta. Ce zici Grögaard, de-ai avea ceva din banii ăștia?

— Nu, doamne ferește, la ce? Omul trebuie să se mulțumească cu ce are.

— Așa se spune... Dar mi-a venit în minte ceva: probabil că nu îți rămâne mult timp pentru alte munci, dacă trebuie mereu să cari cărbunii la destinatari? Înțeleg asta. Te-am auzit însă întrebându-l pe hangiu dacă mai are astăzi ceva treabă pentru dumneata?

— Nu, răspunse Minutul scuturând din cap.

— Era jos, în cafenea. Ai spus că ai dus cărbunii în bucătărie. Și apoi ai întrebat dacă pentru astăzi mai ai ceva de făcut?

— Ați reținut acest lucru? Motivul era altul. Am sperat că voi primi pe loc banii pentru cărbuni, dar nu am îndrăznit să-i cer. Asta a fost situația. Suntem cam strâmtorați și ne-am pus toată speranța în acești bani.

— De câți bani ai nevoie ca să depășiți acest moment de strâmtoare?

— Ferească Dumnezeu! strigă Minutul tare. Nu mai vorbiți despre asta, am fost ajutați peste toate așteptările. Totul se învârtea în jurul sumei de șase coroane, și iată-mă acum cu cele douăzeci de coroane de la dumneavoastră în buzunar, să vă răsplătească Dumnezeu! Dar fapt este că datoram negustorului nostru aceste șase coroane, pentru cartofi și alte mărfuri. El ne-a trimis deja socoteala, iar noi doi ne băteam capul cum să procurăm acești bani. Acuma nu mai e nevoie, putem dormi liniștiți, iar mâine ne sculăm mulțumiți.

Pauză.

— Ei bine, golim acum paharul și, pentru seara de azi, ne despărțim, spuse Nagel ridicându-se. În sănătatea dumitale! Sper că ne mai vedem. Trebuie, într-adevăr, să-mi promiți că mai vii pe la mine, locuiesc aici, în camera numărul șapte. Pentru astăzi îți mulțumesc!

Nagel spuse toate acestea cu un ton foarte sincer și îi strânse mâna lui Minutul. Apoi își conduse musafirul jos, însoțindu-l până la poartă, iar aici își scoase – așa cum mai făcuse odată – șapca de catifea și îl salută cu o plecăciune adâncă.

Minutul își luă rămas bun, ieșind în stradă cu spatele și înclinându-se de nenumărate ori. Dar nu reuși să scoată nici un cuvânt, deși se strădui tot timpul să spună ceva.

Intrând în sala de mese, Nagel își prezentă, cu o politețe inutilă, scuzele sale Sarei pentru întârzierea cu care venea la cină.

4

În dimineața următoare, Sara îl trezi pe Nagel cu o bătaie la ușă și îi aduse ziarele. El le răsfoi în grabă, apoi le aruncă, unul după altul, pe podea. Citi de două ori telegrama care îi făcea cunoscut că Gladstone[1] stătuse două zile în pat din cauza unei răceli, dar că acum era iar bine sănătos, apoi izbucni în râs. După care își încrucișă brațele sub ceafă și începu, în sinea lui, următorul monolog, întrerupt din când în când de cuvinte rostite cu voce tare:

Este periculos să te plimbi prin pădure cu un briceag desfăcut în mână. Căci te poți foarte ușor împiedica atât de rău, încât lama să-ți secționeze arterele ambelor mâini. Așa cum i s-a întâmplat acestui Karlsen...! De altfel, este periculos și să circuli cu un flaconaș de medicamente în buzunarul hainei. Poți cădea, sticla se sparge, cioburile pătrund în carne, iar otrava în sânge. Nici un drum nu este lipsit de pericole. Deci, ce-i de făcut? Dar pe drumul pe care merge Gladstone nu se poate cădea. Îl văd în fața ochilor pe Gladstone urmându-și calea cu o expresie chibzuită. Îl văd cum evită orice pas greșit, cum el și providența lucrează mână în mână ca să-l protejeze. Acum a depășit și răceala; Gladstone va trăi până va muri de prea multă mulțumire.

Pastore Karlsen, de ce ți-ai muiat fața într-o baltă? Oare se va ști vreodată, dacă ai făcut aceasta intenționat, pentru a ascunde crisparea agoniei, sau dacă nu cumva convulsiile morții te-au constrâns la așa ceva? De altfel, ți-ai ales momentul întocmai ca un copil care se teme de întuneric. În plină zi, la ora amiezei. Și ai rămas pe jos, cu o scrisoare de adio în mână. O, dragul meu Karlsen, dragul meu Karlsen!

Și de ce ai ales pădurea pentru a-ți pune în aplicare micul tău plan strălucit? Cunoșteai pădurea, îți era mai familiară decât un ogor, o șosea sau un lac? „Prin pădure se plimba băiețandrul, cât era ziulica de lungă, la la la la!" Iată, de exemplu, pădurile din ținutul Vardal, pe drumul către Gjövik. Să stai întins acolo, să visezi și să uiți de tine, să privești în gol, să rămâi cu ochii ațintiți spre cer, he-he, până când aproape că auzi ce se vorbește și șopotește despre tine acolo, sus: Acela de acolo, spune răpo-

---

[1] William Gladstone (1809-1898), politician britanic, lider al Partidului Liberal. Ca prim-ministru a introdus numeroase reforme cu caracter social și economic.

sata mamă, ei nu, dacă acela vine încoace, îmi văd de drum, spune ea, făcând din aceasta o problemă de stat. He-he, răspund eu, spunându-mi mie însumi: Pst, nu te deranja, nu te deranja! Dar spun aceasta cu voce atât de tare, încât atrag atenţia a doi îngeri, şi anume venerabilei fiice a lui Iairus şi lui Svava Bjornson. He-he-he.

Ei, pe dracu, de ce stau aici în pat şi de ce râd? Asta vrea să însemne superioritate? Doar copiii ar trebui să aibă voie să râdă, copiii şi fetele tinere de tot, încolo nimeni. Râsul este un rudiment rămas din faza de maimuţă a omului, un sunet respingător şi nerușinat emis de un gâtlej nenatural. Dacă mă gâdili sub bărbie, acest sunet este împins afară de undeva, din trupul meu. Ce mi-a spus o dată măcelarul Hauge? Măcelarul Hauge, care avea un râs zgomotos, atrăgând atenţia prin el? El spunea că nici un om cu minţile...

Ei, dar ce fetiţă delicioasă avea! Ploua, atunci când am întâlnit-o pe stradă; pierduse banii pentru cantină, ţinea în mână un castron şi plângea. Mamă, Dumnezeu să te ierte, ai observat, din cerul unde te găseai, că nu aveam la mine nici un ban ca să o pot consola pe fetiţă? Şi că, din cauza aceasta, îmi smulgeam părul din cap, pe stradă? Dar tocmai atunci trecu pe lângă noi muzica şi frumoasa diaconiţă îmi aruncă o privire radioasă; apoi se îndreptă, în liniște, spre casă, cu capul lăsat în jos – abătută, probabil, fiindcă îmi aruncase acea privire radioasă. Şi în aceeaşi clipă, un individ bărbos, cu o pălărie moale pe cap, mă trase de braţ înapoi, altfel m-ar fi călcat ceva. Da, Dumnezeu ştie, poate că m-ar fi...

Ia auzi! unu... doi... trei; ce încet bate! Patru...cinci... şase... şapte... opt; este deja ora opt? Nouă... zece. E deja zece! Păi atunci trebuie să mă scol! Dar oare unde a bătut ceasul? N-a putut să bată jos, în cafenea. În fond, nu contează, nu contează, nu contează. Dar n-a fost o scenă reuşită, cea de ieri, din cafenea? Minutul tremura, am intervenit chiar la momentul potrivit. Cu siguranţă că, în cele din urmă, ar fi înghiţit berea împreună cu scrumul ţigării şi chibriturile. Şi apoi? Pot să te întreb, tinere obraznic: şi apoi? Dar de ce te amesteci în treburile altora? De fapt, de ce am venit în acest oraş? Oare din cauza vreunei catastrofe universale cum ar fi, de exemplu, răceala lui Gladstone? He-he-he, să te ajute Dumnezeu, copile! Dacă eşti om cinstit, trebuie să recunoşti adevărul: de fapt, erai în drum spre casă, dar ai fost deodată fascinat de aspectul acestui oraş – pe cât este el de mic şi de mizer – şi era cât pe-aci să

plângi de o bucurie tainică și inexplicabilă când ai văzut toate steagurile acestea – de altfel, era în 12 iunie, steagurile erau arborate în cinstea logodnei domnișoarei Kielland, iar două zile mai târziu am întâlnit-o.

Oare de ce a trebuit să o întâlnesc tocmai în seara aceea, când eram într-o dispoziție proastă și acționam la întâmplare! Când mă gândesc la toată scena aceea mor de rușine:

— Bună seara, domnișoară! Scuzați-mă, sunt străin aici, mă plimbam și nu mai știu unde mă aflu.

Minutul are dreptate, ea roșește imediat, iar când răspunde, roșește și mai tare.

— Dar unde doriți să ajungeți? întreabă ea, măsurându-mă din priviri.

Îmi scot șapca de pe cap, stau cu capul gol în fața ei și, rămânând în această poziție, îmi vine în minte să răspund:

— Vreți să fiți atât de amabilă să-mi spuneți, cât mai am de mers până în oraș? distanța exactă.

— Asta nu știu, răspunde ea, nu de aici. Dar prima gospodărie pe lângă care veți trece este casa parohială, iar de acolo mai este un sfet de milă până în oraș.

Și, răpunzând aceasta, dă să plece.

— Mii de mulțumiri, spun eu. Dar dacă casa parohială este situată dincolo de pădurea aceasta, iar dumneavoastră vreți să mergeți acolo sau, poate, chiar mai departe, permiteți-mi să vă însoțesc. Soarele nu mai bate, pot să vă duc eu umbrela? Nu vă voi incomoda, nu voi scoate nici măcar un cuvânt, dacă doriți. Lăsați-mă doar să merg alături de dumneavoastră și să ascult ciripitul păsărelelor! O, nu, nu plecați, mai stați o clipă! De ce fugiți!

Deoarece ea continuă să fugă, fără să mă asculte, m-am luat după ea, pentru ca să-mi poată auzi scuzele:

— Dracu să ia figura dumneavoastră luminoasă, că a făcut cea mai profundă impresie asupra mea!

După aceste cuvinte ea o rupse la fugă cu atâta viteză încât în câteva minute am pierdut-o din ochi. Își ținea cu o mână cosița blondă și groasă în timp ce fugea. Una ca asta nu mai văzusem vreodată.

Așa s-au petrecut lucrurile. N-am vrut să o jignesc, nu aveam nici o intenție rea; pariez că îl iubește pe locotenentul ei, deci nu-mi putea trece prin gând să mă bag sub pielea ei în sensul acesta. Dar e bine așa, totul e în ordine; poate că locotenentul ei mă va provoca la duel, he-he, se va alia cu Împuternicitul, cu Împuternicitul de la judecătorie, și mă va provoca la duel...

De altfel, aş vrea să ştiu dacă Împuternicitul îi va dărui lui Minutul o haină nouă? Putem aştepta o zi, putem aştepta chiar şi două, dar dacă nici atunci n-a făcut nimic, îi voi aduce aminte. Punct. Nagel.

Cunosc aici o femeie sărmană. S-a uitat atât de ruşinată la mine de parcă ar fi vrut să-mi ceară ceva, dar până la urmă n-a îndrăznit. Sunt obsedat de privirile ei, deşi are păr alb în cap. Am făcut de patru ori un ocol pentru a evita o întâlnire. Nu este bătrână – nu a încărunţit din cauza vârstei. Sprâncenele ei sunt încă foarte negre, înfricoşător de negre, iar ochii-i ard ca jăraticul. Poartă aproape totdeauna un coş sub şorţ şi se ruşinează din cauza aceasta. De câte ori a trecut pe lângă mine, mi-am întors capul după ea şi am văzut că merge la piaţă şi scoate câteva ouă din coş. Vinde aceste două, trei ouă, apoi se întoarce acasă cu coşul sub şorţ. Locuieşte jos, pe chei, într-o căsuţă foarte mică. Casa are doar parter şi nu este văruită. Am zărit-o o dată prin fereastra care nu are perdele. Doar câteva flori albe. Ea stătea în fundul odăii şi se uita la mine, când am trecut. Dumnezeu ştie ce fel de femeie este, mâinile ei sunt micuţe. Aş putea să-ţi dau ceva de pomană, fetiţă albă, dar aş prefera să te ajut în alt fel.

De fapt, ştiu de ce mă fascinează în aşa măsură ochii tăi, mi-am dat seama de la bun început. E ciudat că o iubire din tinereţe te poate urmări atâta timp, dându-ţi ghes din când în când. Şi totuşi, nu ai faţa *ei* binecuvântată, femeie albă ce eşti, şi, în plus, eşti şi mult mai în vârstă ca ea. O, da, dar ea s-a căsătorit cu un funcţionar telegrafist şi s-a mutat la Kabelvaag! Ei, câte capete, atâtea modalităţi de gândire; eu nu am mai putut aştepta iubirea ei şi aceasta nici nu îmi era sortită mie. N-am avut încotro... Iată că ceasul bate zece şi jumătate... E posibil? N-am ce face. Dar dacă ai şti cu câtă dragoste m-am gândit la tine timp de doisprezece ani şi cum nu te-am putut uita niciodată... He-he, în fond a fost greşeala mea, ea nu a avut nici o vină. Alţii se mai gândesc la aşa ceva un an şi apoi gata, pe când eu nu reuşesc să scap de aceste gânduri nici după zece ani.

O ajut pe femeia albă cu ouăle, atât dându-i ceva de pomană cât şi în alt fel – de dragul ochilor ei. Bani am din belşug, nu trebuie decât să bat palma, şaizeci şi două de mii de coroane pentru o moşie, bani peşin. Ho-ho, e deajuns să-mi îndrept privirile spre masă şi am în faţa ochilor trei documente telegrafice de cea mai mare valoare... Îţi vine să râzi! Eşti agronom şi capitalist, nu vinzi, fără doar şi poate, la prima ofertă, laşi să treacă o noapte şi chibzuieşti. Da, chibzuieşti. Şi nu are nimeni

îndoieli, deşi se recurge, intenţionat, la un truc grosolan şi totul e cusut cu aţă albă. Omule, eşti un măgar! Poţi fi dus de nas de alţii după plac.

De exemplu, în buzunarul hainei mele este o sticluţă. Medicament. Acid cianhidric. O duc cu mine peste tot, de curiozitate, dar nu am curajul să beau din ea. De ce am la mine acest acid cianhidric, din ce cauză l-am procurat? Nonsens şi asta, doar nonsens, un nonsens modern, decadent, reclamă şi fanfaronadă. Pfui...

Sau, dacă ne gândim la un obiect atât de nevinovat cum este medalia mea de salvator. S-ar putea spune că am dobândit-o în mod cinstit; când îţi bagi câte puţin nasul în toate, se întâmplă şi să salvezi oameni. Dar Dumnezeu ştie dacă am avut, într-adevăr, vreun merit. Apreciaţi şi dumneavoastră, domnilor şi doamnelor: Un tânăr stă rezemat de balustradă, plânge, este cutremurat de sughiţuri, îi spun ceva, dar el se uită la mine cu priviri rătăcite, apoi o zbugheşte jos, în cabină. Merg după el, dar îl găsesc deja în pat. Consult lista călătorilor, dau de numele tânărului şi constat că merge la Hamburg. Asta, în prima seară. De atunci îl ţin sub observaţie, îl surprind în locuri neobişnuite şi îl privesc drept în ochi. De ce procedez aşa? Apreciaţi dumneavoastră, domnilor şi doamnelor! Îl văd plângând, ceva îl chinuieşte îngrozitor şi, de multe ori, se uită, cu ochii rătăciţi, spre adâncurile care îl atrag. Şi ce mă priveşte pe mine? Desigur, câtuşi de puţin şi tocmai de aceea vă rog să apreciaţi dumneavoastră, nu vă jenaţi! Trec câteva zile, avem vânt potrivnic şi valurile sunt înalte. La ora două noaptea tânărul se îndreaptă spre pupă. Sunt deja la pândă şi îl ţin sub observaţie, luna îi luminează faţa: Ce se întâmplă? El se uită în jurul său, ridică braţele şi sare peste bord, cu picioarele înainte. Dar nu-şi poate, totuşi, înăbuşi un strigăt. Să fi regretat decizia luată? Să-l fi cuprins teama, în ultimul moment? Dacă nu, de ce a ţipat? Doamnelor şi domnilor, ce aţi fi făcut în locul meu? Vă las pe dumneavoastră să hotărâţi. Poate că aţi fi respectat curajul sincer, chiar dacă uşor ezitant, al unui nefericit şi aţi fi rămas ascunşi, liniştiţi în cotlonul dumneavoastră. Eu, în schimb, îi strig ceva căpitanului care era pe puntea superioară şi sar în mare. Şi de prea mare grabă sar chiar cu capul înainte. Dau din mâini ca un nebun, caut în toate direcţiile şi aud sus, pe vapor, o voce tunătoare care dă comenzi. Şi deodată dau peste braţul său, este ţeapăn şi întins, iar degetele răşchirate. Dă uşor din picioare. Bun, îl prind de ceafă, el se lasă tot mai greu, se leneveşte şi nu mai dă din

picioare. În cele din urmă se smucește ca să se elibereze din strânsoare. Sunt absorbit, împreună cu el, de un vârtej, valurile sunt înalte și ne ciocnesc capetele unul de altul, mi se face negru în fața ochilor. Ce să fac? Scrâșnesc din dinți, înjur de toți dracii și îl țin pe individ, cu credință și încăpățânare, de ceafă, minute îndelungate, până se apropie, în sfârșit barca. Ce ați fi făcut în locul meu? L-am salvat ca un urs necioplit și lipsit de scrupule, și apoi? Oare nu v-am rugat deja să vă dați dumneavoastră părerea, doamnelor și domnilor? Nu trebuie să țineți deloc cont de mine. Vă imaginați că individul ar fi ținut foarte mult să nu ajungă la Hamburg? Frumoasă treabă! Poate că urma să întâlnească pe cineva, pe care nu voia să-l vadă. Medalia însă se acordă pentru fapte meritorii. Iar eu o am la mine, în buzunar, și nu o disprețuiesc. Și asupra acestui lucru trebuie să vă dați părerea; pe dracu, dați-vă părerea, ce-mi pasă mie de asta? Problema mă interesează atât de puțin, încât nici nu îmi mai amintesc de numele nefericitului, deși cu siguranță că mai este în viață. De ce a vrut să moară? Poate că a suferit o decepție în dragoste, poate că a fost într-adevăr o femeie la mijloc, ce știu eu, în fond îmi este indiferent, și cu asta basta!

Ei, da, femeile, femeile! Iată, de exemplu, cazul lui Kamma, micuța daneză Kamma. Să mă ferească Dumnezeu! Tandră ca o porumbiță, bolnavă de tandrețe, plină de dăruire, dar totuși în stare să-ți stoarcă ultima lețcaie, ba chiar să te ruineze complet, și toate acestea doar cu o înclinare, plină de șiretenie, a capului, în timp ce șoptea: Simonsen, te rog Simonsen! Na, Dumnezeu să te aibă în pază, Kamma, erai plină de dăruire, du-te la dracu, suntem chit...

Și acum mă scol...

Nu... să te ferești de specimenul acesta! Fiule, ferește-te de favorurile femeilor, spune un mare poet – adică asta este ceea ce spune un mare poet. Karlsen era un om slab, un idealist, care a murit din cauza sentimentelor sale puternice, adică din cauza nervilor săi slabi, ceea ce înseamnă: din cauza lipsei de hrană consistentă și de activitate în aer liber... he-he, și de activitate în aer liber. «O, de-ar fi lama ta atât de tăioasă, precum a fost ultimul NU rostit de tine!» Citând dintr-un poet, și-a stricat toată faima de care se bucura. Presupunând că l-aș fi întâlnit încă la timp pe Karlsen – chiar dacă în ultima zi, dar cel puțin cu o jumătate de oră înainte de catastrofă – și mi-ar fi povestit că, în ceasul morții sale, vrea să citeze pe cineva i-aș fi spus aproximativ următoarele: Uită-te la mine, sunt cu mințile întregi

şi, în numele umanităţii, am tot interesul să nu-ţi murdăreşti ultimele clipe ale vieţii cu un citat dintr-un mare poet. Ştii ce înseamnă un poet mare? Un poet mare este un om care nu cunoaşte ruşinea, care nu ştie deloc ce înseamnă ruşinea. Alţi nerozi au momente în care, retraşi în cămăruţa lor, roşesc fiindcă le este ruşine de ei înşişi; nu însă poetul mare. Şi acuma, uită-te la mine în ochi: Dacă vrei neapărat să citezi pe cineva, citează un geograf şi nu-ţi da în vileag sentimentele. Victor Hugo – ai noţiunea ridicolului? Baronul Lesdain stătea într-o zi de vorbă cu Victor Hugo. În timpul discuţiei baronul întrebă cu perfidie: care este, după părerea dumneavoastră, cel mai mare poet francez? Victor Hugo se strâmbă, îşi muşcă buzele şi în cele din urmă spuse: Alfred de Musset este al doilea! Ha-ha-ha. Dar poate că nu ai simţul ridicolului? Ştii ce a făcut Victor Hugo în 1870? A redactat o proclamaţie către locuitorii globului pământesc, interzicând cu severitate trupelor germane să asedieze şi să bombardeze Parisul. – Am aici atât nepoţi cât şi alţi membri ai familiei şi nu vreau ca aceştia să fie loviţi de grenade, a spus Victor Hugo.

Dar, ce înseamnă asta, ce-i cu ghetele mele? Unde a rămas Sara? E aproape unsprezece şi încă nu mi le-a adus!

Deci, să cităm un geograf:

De altfel, Sara asta are un trup minunat. Când umblă, şoldurile ei se leagănă ca şi crupele unei iepe care stă să plesnească de grăsime. E un spectacol măreţ. Aş da ceva să ştiu dacă a fost căsătorită? În orice caz, nu scoate ţipete prea revoltate când o ciupeşti, şi cred că se pretează la orice... Am văzut odată o căsnicie, adică am participat la ea! Hm! Domnilor şi doamnelor, s-a întâmplat într-o duminică seară, într-o gară din Suedia, în gara Kungsbacka. Vă rog să reţineţi că s-a întâmplat într-o seară de duminică. Ea avea mâini mari, albe, iar el o uniformă nou-nouţă de cadet şi nu îşi lăsase încă mustaţă, atât de tânăr era. Călătoreau împreună la Göteborg; şi ea era tânără, amândoi erau încă aproape copii. Îi observam, ascuns după ziar: se simţeau stânjeniţi de prezenţa mea. Se uitau tot timpul unul la altul. Ochii fetei străluceau şi ea nu avea deloc stare. Trenul fluieră înainte de a ajunge la Kungsbacka. El o luă de mână, se înţeleseră din priviri, fără să spună nimic şi, de îndată ce trenul opri, coborâră amândoi în grabă. Ea aleargă la toaleta „Pentru femei", el o urmează foarte de aproape, dar – Doamne Dumnezeule, greşeşte drumul şi intră şi el la „femei"! Şi închid în grabă uşa după ei. În clipa aceea, în oraş încep să tragă

clopotele, căci era duminică seară. Rămaseră înăuntru în timp ce băteau clopotele. Trec trei minute, patru minute, cinci minute. Dar ce-i cu ei? Clopotele bat încă, ştie Dumnezeu dacă nu o să piardă trenul! În cele din urmă, el deschide uşiţa şi se uită afară. Este cu capul gol; ea, în spatele lui, îi potriveşte chipiul pe cap; el se întoarce spre ea şi îi zâmbeşte. Apoi coboară în grabă treptele, ea îl urmează, aranjându-şi încă hainele, şi ajung la tren, reocupându-şi locurile, fără să-i fi observat nimeni, nu, nimeni în afară de mine. Ochii fetei aveau sclipiri aurii; se uită la mine şi zâmbi. Dar pieptul ei micuţ sălta în sus şi în jos, în sus şi în jos.

Câteva minute mai târziu adormiră amândoi. Erau duşi pe altă lume, şezând pe locurile lor – aşa oboseală minunată îi copleşise.

Ce părere aveţi, domnilor şi doamnelor? Povestea mea s-a terminat. Nu mă adresez doamnei minunate de acolo, cea cu lornion şi guler bărbătesc tare, adică cea hipersavantă. Mă adresez celor două sau trei dintre dumneavoastră care nu-şi petrec zilele cu dinţii strânşi, dedicându-se unor activităţi de folos obştesc. Scuzaţi-mă dacă am jignit pe cineva, rog în special pe stimata doamnă cu lornion – pe doamna hipersavantă – să mă ierte. Vedeţi, acum se ridică de pe scaun, se ridică. Dumnezeule! Ori îşi vede de drum, ori vrea să citeze pe cineva. Dacă vrea să citeze pe cineva, o face ca să mă combată pe mine. Iar dacă vrea să mă combată, va glăsui aproximativ aşa: Hm! va spune ea, acest domn are cea mai primitivă concepţie despre viaţă, pe care am auzit-o vreodată, concepţie tipică pentru un bărbat. *Asta* înseamnă viaţă? Nu ştiu dacă acest domn ştie ce a spus despre viaţă unul dintre cei mai mari gânditori: Viaţa – un război contra pigmeilor din inima şi creierul nostru, spunea el...

Viaţa – un război contra pigmeilor, da. Din inima şi creierul nostru. Este adevărat. Domnilor şi doamnelor, norvegianul Per, surugiul, avea într-o zi, ca pasager, un poet. În timpul călătoriei, Per întreabă în simplitatea sa: dacă îmi permiteţi, ce înseamnă poezia după părerea dumneavoastră? – Marele poet îşi ţuguie buzele, îşi umflă cât poate pieptul îngust şi rosteşte următoarele cuvinte: Poezia – înseamnă a te judeca pe tine însuţi cu o minte imparţială. – Iar norvegianul Per, surugiul, se simte jignit până în străfundul sufletului său.

Unsprezece! Ghetele, unde, la dracu, sunt ghetele mele? Ei bine, dacă vrei să ataci totul şi pe toată lumea...

O doamnă înaltă, palidă, îmbrăcată în negru, şi cu un zâmbet încântător pe buze, a vrut să-mi facă un serviciu trăgându-mă de mânecă, ca să mă impiedice să continuu. Iniţiaţi dumneavoastră o mişcare, aşa cum a făcut acest poet, ca să fiţi cel puţin îndreptăţit să vă daţi părerea.

— He-he, răspund eu. Tocmai eu, care nu cunosc nici un poet şi nu am stat niciodată de vorbă cu vreunul; eu, care sunt agronom, ocupându-mă, din tinereţe, de guano; eu, care n-aş fi în stare să înalţ un cânt nici măcar unei umbrele, cu atât mai puţin morţii, vieţii şi păcii eterne!

— Da, da, sau ca un alt om mare, continuă ea. Faceţi pe grozavul şi denigraţi pe toţi oamenii mari. Dar oamenii mari există încă şi vor continua să existe, cât timp veţi mai fi în viaţă; o să vedeţi.

— Stimată doamnă, răspund eu, înclinându-mă respectuos; stimată doamnă, pe Dumnezeul meu! ce semidoct, ce groaznic de semidoct sună ceea ce aţi spus acum. Scuzaţi-mă, vă rog, că vorbesc atât de sincer; dar dacă aţi fi bărbat şi nu femeie, aş putea jura pe tot ce am mai sfânt că aţi avea vederi de stânga. Nu denigrez pe toţi oamenii mari, dar nici nu apreciez măreţia unui om în funcţie de amploarea mişcării pe care o iniţiază; o apreciez din mine însumi, în funcţie de judecata creieraşului meu, de capacitatea de evaluare a sufletului meu. Ca să spun aşa, îl apreciez în funcţie de gustul pe care activitatea sa mi-l lasă pe limbă. Şi nu din înfumurare, ci fiindcă aceasta este expresia logicii subiective a sângelui meu; important nu este să iniţiezi o mişcare, ca să-l înlocuieşti, în comuna Höivøg de lângă Lillesand, pe Kingo cu Landstad. Important nu este să adresezi o proclamaţie unui grup de jurişti, învăţătoare, ziarişti sau pescari din Galilea sau să publici o lucrare despre Micul Napoleon. Important este să acţionezi asupra *puterii*, educând-o, să-i influenţezi pe cei aleşi şi superiori, pe stăpânitori, pe Caiafa şi Pilat, pe împărat. Ce rost are să exercit vreo influenţă asupra vulgului, din moment ce urmează să fiu totuşi răstignit? Poţi permite ca vulgul să devină atât de numeros, încât să acapareze cu forţa o parte din stăpânire; poţi să-i pui în mână un cuţit şi să-i dai ordin să înjunghie şi să ucidă; poţi să-l mâni de la spate, ca pe nişte măgari, pentru a obţine victoria în alegeri. Dar să cucerească adevărata *victorie*, să o cucerească în sens spiritual, să contribuie cât de cât la progresul omenirii – nu, de aşa ceva vulgul nu este în stare. Oamenii mari reprezintă subiecte excelente de conversaţie, dar omul ilustru, oamenii iluştri, stăpâni-

torii, adevăratele spirite universale trebuie să se gândească bine înainte de a-şi da seama despre cine este vorba atunci când sunt în discuţie oamenii mari. Atunci, omul mare rămâne în urmă, bucurându-se de admiraţia maselor, a majorităţii lipsite de valoare, a juristului şi a învăţătoarei, a ziaristului şi a împăratului Braziliei.

— Bine, bine, observă cu ironie stimata doamnă... Preşedintele bate cu degetul în masă, rugând să se facă linişte, dar doamna insistă: Dar dacă nu-i atacaţi pe *toţi* oamenii mari, poate nominalizaţi câţiva, sau cel puţin pe unul singur care să se bucure de graţie şi îndurare în faţa dumneavoastră. Ar fi amuzant să aflăm cine este.

Eu răspund:

— Fireşte că aş putea. Dar mă tem că prea aţi lua ad litteram cele spuse de mine. Dacă aş înşira unul sau doi sau zece, aţi crede că, în afară de aceştia, nu există şi alţii. Şi, de altfel, ce rost ar avea? Dacă v-aş ruga să alegeţi, de exemplu, între Lev Tolstoi, Christos şi Emmanuel Kant, v-ar fi şi dumneavoastră greu să decideţi care dintre ei merită prioritatea. Veţi spune, poate, că toţi trei au fost oameni mari, fiecare în felul său, şi toată presa progresistă şi liberală ar fi de acord cu dumneavoastră...

— Bine, dar după părerea dumneavoastră, care este cel mai mare dintre ei? mă întrerupe ea.

— După părerea mea, stimată doamnă, nu acela este cel mai mare care se bucură de cea mai mare popularitate, deşi acesta va face totdeauna cea mai mare vâlvă în lume. Nu, vocea sângelui *meu* îmi spune că acela este cel mai mare care a dat existenţei cea mai mare valoare, cel mai mare profit.

Marele terorist este cel mai mare, dimensiunea lui reprezintă pârghia nemaiîntâlnită, în stare să ridice orice greutăţi.

— Dar dintre cei trei enumeraţi Christos este probabil cel ce...?

— ...este Christos, da! mă grăbesc să spun. Aveţi întru totul dreptate, stimată doamnă, şi mă bucur că măcar în acest punct gândim la fel... În genere, nu acord mare importanţă darului de a dobândi popularitate, de a propovădui – acestui talent, pur formal, de a găsi totdeauna cuvântul potrivit. Ce este un propovăduitor, un propovăduitor profesionist? Un om care realizează folosul negativ al mijlocitorului, un agent comercial. Şi cu cât tranzacţionează mai multe mărfuri, cu atât este mai renumit. He-he, aşa este, cu cât face o reclamă mai şarlatanească, cu

atât își extinde mai mult comerțul. Dar ce rost are să-i propovăduiești bunului meu vecin Ola Nordistuen concepțiile de viață ale lui Faust! Va influența aceasta cu ceva modul de gândire al secolului următor?

— Dar cum va evolua Ola Nordistuen, dacă nimeni...?

— Să-l ia dracu pe Ola Nordistuen! o întrerup eu. Ola Nordistuen nu are altceva de făcut pe lumea aceasta decât să umble de colo-colo așteptându-și sfârșitul; adică să dispară cât mai repede. Ola Nordistuen există numai pentru ca să îngrașe solul; el este soldatul pe care Napoleon îl strivește sub copitele calului; asta este Ola Nordistuen – ca să știți! Ola Nordistuen nu reprezintă – să mă ia dracu! – nici măcar un început, cu atât mai puțin un sfârșit; el nu este nici măcar o virgulă în cartea cea mare – doar o pată pe hârtie. Ăsta este Ola Nordistuen...

— Tăceți! Pentru Dumnezeu, spune doamna speriată, uitându-se să vadă dacă președintele nu mă dă afară.

— Bine, bine! răspund eu, he-he-he, bine, nu mai spun nici un cuvânt. În același timp, privirile mi se opresc asupra buzelor ei frumoase, așa că adaug:

— Scuzați, stimată doamnă, că v-am reținut atâta vreme cu asemenea palavre și inepții. Dați-mi, însă, voie să vă mulțumesc, cel puțin pentru bunele dumneavoastră intenții. Când zâmbiți, buzele dumneavoastră sunt atât de frumoase. Rămâneți cu bine!

Ea roșește acum toată și mă invită la ea. Pur și simplu, la ea acasă. La ea. He-he-he. Cică locuiește pe strada cutare, la numărul cutare. I-ar face plăcere să mai discute puțin cu mine despre toate acestea, nu îmi împărtășește părerea și ar avea multe obiecții. Dacă aș veni mâine seară, ar fi singură de tot acasă. Deci, aș putea veni mâine seară? Mulțumesc. La revedere.

Și până la urmă nu a vrut nimic altceva de la mine, decât să-mi arate o pătură nouă, moale, un desen național, o țesătură din Hallingtal.

Iar afară bate soarele...

Nagel se sculă în grabă, dădu la o parte perdelele și privi afară. Piața era scăldată în soare, vremea frumoasă. Sună. Intenționa să profite de neglijența Sarei cu ghetele, pentru a se apropia puțin de ea. Să vedem de ce calibru este fata asta din Drontheim, cu ochii ei senzuali. Desigur că totul e o farsă.

O prinse pur și simplu pe după mijloc.

— Lăsa-ți-mă în pace! spuse ea mânioasă, împingându-l.

Atunci el întrebă cu o voce glacială:

— De ce nu mi-ai adus mai devreme ghetele?

— Ah, da, scuzați-mă, răspunse Sara. Azi e zi de curățenie mare și avem mult de lucru.

Nagel rămase acasă până la ora douăsprezece, apoi se duse la cimitir, la înmormântarea lui Karlsen. Îmbrăcase, ca de obicei, costumul galben.

5

CÂND Nagel ajunse la cimitir, nu era încă nimeni acolo. Se apropie de groapă și se uită în jos. Pe fundul ei erau două flori albe. Oare cine le aruncase acolo și cu ce scop? Parcă am mai văzut undeva florile astea albe, se gândi el. Deodată își aminti că nu era încă bărbierit. Se uită la ceas, chibzui puțin, apoi se întoarse repede în oraș. În mijlocul pieții îl observă pe Împuternicit care se îndrepta spre el. Nagel merse țintă înspre acesta, fixându-l cu privirile; dar nici unul din ei nu spuse nimic și nici nu se salutară unul pe altul; Nagel intră la frizerie. În clipa aceea începură să bată clopotele bisericii, chemând lumea la înmormântare.

Nagel nu manifestă nici o grabă, nu vorbi cu nimeni, nu scoase nici un cuvânt, în schimb privi, timp de câteva minute, tablourile de pe pereți, trecând de la unul la altul și examinându-l pe fiecare cu atenție. În cele din urmă veni și rândul lui și el se așeză în scaun.

Când termină și ieși în stradă, îl zări pe Împuternicit, care părea să se fi întors și să aștepte ceva. În mâna stângă ținea un baston. De îndată ce îl văzu pe Nagel, el luă bastonul în mâna dreaptă și începu să-l agite. Cei doi se îndreptară încet unul spre celălalt. – Când l-am întâlnit adineaori, nu avea un baston la el, se gândi Nagel. Bastonul acesta nu este nou; nu l-a cumpărat, ci l-a împrumutat. E din bambus.

Când ajunseră unul lângă altul, Împuternicitul se opri; Nagel se opri și el imediat; se opriseră amândoi aproape în aceeași clipă. Nagel își împinse șapca pe frunte, de parcă ar fi vrut să se scarpine în ceafă, apoi o îndreptă iar. Împuternicitul își înfipse bastonul în pavaj, sprijinindu-se în el. Rămase așa timp de câteva secunde, fără să spună nimic. Deodată se îndreptă din șale, îi întoarse spatele lui Nagel și își văzu de drum. În cele din urmă, Nagel îl zări dispărând pe după colț, în dreptul frizeriei.

Această scenă mută se derulă în prezența mai multor persoane. Printre alții, era de față un om care vindea lozuri. La mică distanță de el se afla un negustor de figurine de ghips care asistă și el la ciudata întâlnire. În acest negustor Nagel recunoscu pe unul din clienții care fuseseră prezenți, cu o seară înainte, la cafenea, și-i luaseră apoi apărarea față de hangiu.

Când Nagel sosi a doua oară la cimitir, pastorul ajunsese deja la predică. Cimitirul era negru de oameni. Nagel se apropie de groapă, dar apoi se așeză mai la o parte, pe o placă de marmură nouă, cu următoarea inscripție: „Wilhelmine Meek. Născută la 20 mai 1873 decedată la 16 februarie 1891." Încolo nimic. Placa părea nou-nouță, pământul din jur fusese bătătorit cu puțin timp înainte.

Nagel îi făcu semn unui băiat.

— Îl vezi pe individul de acolo, pe acela cu haina brună? întrebă el.

— Da, pe acela cu bereta? E Minutul.

— Du-te la el și roagă-l să vină aici.

Băiatul plecă. Când Minutul ajunse lângă el, Nagel se ridică și îi întinse mâna spunându-i:

— Bună ziua, prietene. Mă bucur că te revăd. Ai primit haina?

— Haina? Nu, încă nu. Dar o voi primi, răspunse Minutul. Vă mulțumesc pentru întrevederea de ieri – și mulțumesc pentru toate! Da, da, îl îngropăm azi pe Karlsen! Da, în numele lui Dumnezeu, trebuie să ne împăcăm cu gândul.

Se așezară amândoi pe placa de marmură nouă și începură să stea de vorbă. Nagel scoase din buzunar un creion și scrise ceva pe placă.

— Cine este înmormântat aici? întrebă el.

— Wilhelmine Meek. Ca să fie mai scurt, obișnuiam să o numim dar Mina Meek. Era încă aproape un copil când a murit, cred că nu avea nici douăzeci de ani.

— Nu, nu avea nici măcar optsprezece, dacă ținem cont de inscripție. Era un om bun, și ea?

— Întrebați așa de ciudat, de ce...

— Am remarcat doar frumosul dumitale obicei de a vorbi pe toată lumea de bine, indiferent cine ar fi.

— Dacă ați fi cunoscut-o pe Mina Meek, ați proceda și dumneavoastră la fel. A fost o ființă neobișnuit de bună. Dacă cineva a ajuns după moarte în lumea îngerilor, atunci sigur că ea este aceea.

— Era logodită?

— Logodită? Nu, nu era. Cel puțin eu nu știu să fi fost. Nu, cu siguranță că nu era; se ruga mereu și vorbea cu Dumnezeu cu voce tare, uneori în mijlocul străzii, așa încât o auzeau oamenii și se opreau în loc. Toată lumea o iubea pe Mina Meek.

Nagel băgă creionul în buzunar. Pe placă se putea citi acum un vers; nu arăta bine pe marmura albă.

Minutul spuse:

— Faceți multă vâlvă. Când stăteam acolo, ascultând predica, am observat că pe puțin jumătate din cei prezenți erau preocupați de dumneavoastră.

— De mine?

— Da. Mai mulți șopoteau, întrebându-se unii pe alții, cine sunteți. Acum privesc încoace.

— Cine este doamna cu pana mare, neagră, la pălărie?

— Cea cu umbrela albă? Este Fredrikke Andresen, domnișoara Fredrikke despre care v-am vorbit. Și aceea de lângă ea, care se uită acum la noi, este fiica șefului poliției, se numește domnișoara Olsen, Gudrun Olsen. Da, le știu pe toate. Și Dagny Kielland este aici; poartă azi o rochie neagră, și aproape că îi vine mai bine decât orice altceva; ați văzut-o? De altfel, azi toate au rochii negre, e de la sine înțeles; iar eu stau aici și pălăvrăgesc. Îl vedeți pe domnul acela cu pardesiu albastru și cu ochelari? E doctorul Stenersen. Nu el este medicul de circumscripție de aici; el este doar practician; s-a căsătorit abia anul trecut. Soția lui stă puțin mai departe de el; o vedeți pe doamna aceea mică, brunetă, cu o manta împodobită cu un paspoal de mătase? E nevasta lui. Este cam bolnăvicioasă și trebuie să fie totdeauna îmbrăcată călduros. Iată că vine și Împuternicitul...

Nagel întrebă:

— Poți să mi-l arăți pe logodnicul domnișoarei Kielland?

— Locotenentul Hansen? Nu. Nu este aici, face o călătorie pe mare, a plecat acum câteva zile, imediat după logodnă.

După o scurtă tăcere Nagel întrebă:

— Pe fundul gropii am văzut două flori, două flori albe — știi cumva de la cine ar putea fi?

— Știu, răspunse Minutul. Adică... este o întrebare directă?... Mi-e rușine să vorbesc despre asta; poate că aș fi reușit să le pun pe sicriu, dacă m-aș fi rugat să mi se permită, și nu le-aș fi aruncat acolo; dar ce importanță ar fi avut două flori? Și indiferent unde le-aș fi pus, tot n-ar fi fost mai mult de două flori. Așa că am preferat să mă scol azi dimineață imediat după ora trei, aș putea spune că m-am sculat azi noapte, și să le pun în groapă. Am coborât jos, pe fundul gropii, le-am aranjat și mi-am

luat rămas bun de la el, de două ori, cu voce tare. Am fost atât de impresionat încât după aceea m-am dus în pădure, ținându-mi mâinile în fața ochilor. E ciudat să te desparți de cineva pentru totdeauna, și, deși Jens Karlsen îmi era din toate punctele de vedere mult superior, mi-a fost totuși un bun prieten.

— Deci florile erau de la dumneata?

— Da, erau de la mine. Dar n-aș vrea să mă laud cu asta. Dumnezeu mi-e martor. Nici nu merită să vorbim despre un astfel de fleac... Le-am cumpărat aseară, după ce am plecat de la dumneavoastră: Unchiul meu mi-a făcut cadou o jumătate de coroană când i-am dat banii primiți de la dumneavoastră; a fost atât de fericit încât aproape că m-a răsturnat când m-a îmbrățișat. Va veni, cu siguranță, într-o zi, să vă mulțumească personal; ba da, ba da, cu siguranță, va veni. Dar când am primit această jumătate de coroană, mi-am amintit, deodată, că nu făcusem încă rost de flori pentru înmormântare și am coborât imediat jos, pe chei...

— Jos, pe chei?

— Da, la o doamnă care locuiește acolo.

— Într-o căsuță mică, cu un singur nivel?

— Da.

— Doamna aceea are părul alb?

— Da, alb de tot; ați văzut-o deja? Este fiica unui căpitan de vas; e foarte săracă. La început nu a vrut să primească jumătatea mea de coroană, dar eu am pus-o pe scaun, deși ea s-a împotrivit și a spus de repetate ori NU. Este atât de timidă și cred că de multe ori are de suferit neajunsuri din cauza modestiei ei.

— Știi cum o cheamă?

— Martha Gude.

— Martha Gude.

Nagel scoase un bloc-notes, trecu în el numele și întrebă:

— A fost căsătorită? E văduvă?

— Nu. Pe vremea când tatăl ei era căpitan de vas, l-a însoțit adesea în călătoriile lui; dar după moartea acestuia s-a stabilit aici.

— Nu are rude?

— Nu știu. Dar cred că nu.

— Și din ce trăiește?

— Dumnezeu știe din ce trăiește. Nu știe nimeni. Dar este aproape sigur că primește un mic ajutor social.

— Ia ascultă, dumneata ai fost acasă la doamna aceasta, la această Martha Gude; cum arată casa ei?

— Cum să arate o odaie veche, sărăcăcioasă? Un pat, o masă, câteva scaune: cred că trei scaune, căci și în colț, lângă pat, este unul: e îmbrăcat în pluș roșu, dar trebuie rezemat de perete, altfel nu stă – atât de stricat este. În rest, nu am observat nimic.

— Chiar nu mai este nimic în casă? Pe perete atârnă un orologiu, un tablou vechi sau altceva?

— Nu. Dar de ce întrebați?

— Scaunul care nu mai stă în picioare, acela îmbrăcat în pluș roșu, cum arată? E foarte vechi? De ce stă lângă pat? Se mai poate ședea pe el? Are o spetează înaltă?

— Da, cred că are o spetează înaltă, dar nu-mi mai amintesc prea bine.

Mulțimea de lângă groapă intonă un cântec. Se aruncaseră deja și ultimele trei lopeți de pământ. După terminarea cântecului, se așternu, pentru o clipă, tăcerea; apoi oamenii începură să se împrăștie în toate direcțiile. Cei mai mulți traversară cimitirul, îndreptându-se către poarta mare, unii se opriră în grupuri, discutând cu voce coborâtă. Un grup de domni și doamne trecu pe lângă Nagel și Minutul – majoritatea oameni tineri, doamne care îi examinau pe cei doi cu ochii strălucitori și uimiți. Dagny Kielland roși puternic, cu privirile ațintite înainte, fără să se uite nici la dreapta nici la stânga; nici Împuternicitul nu își ridică ochii, vorbind încet cu una din doamne.

Trecând pe lângă ei, doctorul Stenersen se opri și îl chemă pe Minutul, făcându-i semn cu mâna; acesta se ridică.

Nagel rămase singur.

— Ai vrea să-l rogi pe domnul acesta... îl auzi el pe doctor; mai mult nu înțelese. Dar numele său fu rostit imediat după aceea cu voce tare și el se ridică, își scoase șapca și salută.

Doctorul se scuză: o doamnă, una din doamnele din anturajul lui, îi încredințase misiunea delicată de a-i ruga pe cei doi domni să aibă grijă de placa asta de pe mormânt. Placa era nouă, fusese pusă de scurt timp, fundamentul era încă proaspăt, pământul moale, așa că întreaga construcție s-ar fi putut foarte ușor înclina lateral. Sora decedatei transmitea această rugăminte.

Nagel se scuză de repetate ori. Fusese, de fapt, un act necugetat din partea lui, o delăsare, și el înțelegea perfect îngrijorarea doamnei din cauza plăcii. Îi mulțumea sincer doctorului.

Spunând acestea, o luară din loc. Când ajunseră la poartă, Minutul își luă rămas bun, iar doctorul și Nagel rămaseră singuri. De-abia acum se prezentară unul altuia.

Doctorul întrebă:

— Și intenționați să rămâneți câtva timp aici?

— Da, răspunse Nagel. Trebuie să te adaptezi modei, adică să petreci vara la țară, în vacanță, ca să prinzi puteri pentru iarnă și să te poți apuca iar de treabă... E drăguț orășelul dumneavoastră.

— Dar de unde sunteți? Încerc să ghicesc după dialect.

— De fapt, provin din Finnmark. Dar am trăit peste tot, când aici, când acolo.

— Acuma veniți din străinătate?

— Doar din Helsingfors.

Conversația se axă mai întâi pe probleme neînsemnate, apoi trecură la altele, la alegeri, la recolta proastă din Rusia, la literatură și la răposatul Karlsen.

— Și care este părerea dumneavoastră, întrebă Nagel, ați înmormântat astăzi un sinucigaș?

Doctorul nu știa sau nu voia să spună. De altfel, nu-l interesa, de aceea nici nu voia să se amestece. Se făceau atâtea speculații. Și, de fapt, de ce să nu fi fost o sinucidere? Toți teologii ar trebui să se sinucidă.

— Dar de ce?

— De ce? Fiindcă și-au trăit traiul și și-au mâncat mălaiul; în secolul nostru sunt inutili. Poporul a început să gândească, iar sentimentul religios s-a estompat tot mai mult.

E de stânga! conchise Nagel în gând. El nu putea înțelege, continuă apoi cu voce tare, ce profit au oamenii dacă distrug toate simbolurile, tot ce este poezie. De altfel, problema cu inutilitatea teologilor în acest secol rămâne deschisă, deoarece sentimentul religios *nu* se află în regres...

— Nu, sigur că nu, în păturile de jos ale populației – deși și aici se bucură de tot mai puțin ecou; la oamenii luminați se află, însă, fără îndoială, în descreștere. Dar, să nu mai vorbim despre asta, se întrerupse deodată doctorul; ne situăm pe puncte de vedere mult prea diferite. El personal era liber cugetător și auzise deja de nenumărate ori aceste obiecții. Dar îl putuseră oare converti? Își menținea de douăzeci de ani aceleași convingeri. În calitate de medic scosese cu linguriță „sufletul" din oameni! Nu, superstițiile le depășise... Dar ce părere aveți despre alegeri?

— Alegerile? Nagel râse. Să sperăm că o să iasă bine, răspunse el.

— Da, și eu sper, întări doctorul. Ar fi o rușine ca ministerul să nu obțină majoritatea voturilor pentru un program atât de democratic. El era de stânga și radical, continuă doctorul, și anume încă de când începuse să gândească rezonabil. Îi este

frică de circumscripția electorală Buskerud, iar circumscripția Smaalenene o consideră pierdută. Problema este că stânga dispune de prea puțin capital. Dumneavoastră și alți oameni cu bani ar trebui să ne ajutați. Este în joc viitorul întregii țări.

— Eu? Dar am eu atâția bani? întrebă Nagel. N-aș putea să mă laud cu așa ceva.

— Bine, bine, chiar dacă nu sunteți milionar. Povestea cineva că sunteți un om avut, că ați poseda o moșie în valoare de șaizeci și două de mii de coroane.

— Ha-ha-ha, așa ceva nu mi s-a mai întâmplat. Adevărul este că în zilele acestea am intrat în posesia unei mici moșteniri din partea mamei mele, câteva mii de coroane. Asta este totul. Dar nu am o moșie, este o mistificare.

Ajunseseră la locuința doctorului, o casă galbenă cu un etaj și verandă. Tencuiala era căzută în mai multe locuri, streșinile găurite. La etajul de sus lipsea un geam, iar perdelele nu erau deloc curate. Neplăcut impresionat de aspectul neîngrijit al casei, Nagel vru să-și ia imediat rămas bun, dar doctorul spuse:

— Nu vreți să intrați? Nu? atunci sper că ne veți vizita cu altă ocazie. Soția mea și cu mine ne-am bucura. Dar nu vreți să intrați, totuși, acum, și să o salutați?

— Soția dumneavoastră a fost și ea la cimitir? În acest caz nu cred că a putut încă ajunge acasă.

— De fapt aveți dreptate; a plecat împreună cu ceilalți. Bun, dar poftiți la noi când mai aveți drum pe aici.

Nagel se întoarse la hotel; în dreptul intrării îi veni în minte ceva. El pocni din degete, scoase un hohot de râs sec și spuse cu voce tare: Chiar că aș vrea să știu dacă versul este încă acolo! Și urcă iar până la cimitir, oprindu-se lângă placa funerară a lui Mina Meek. Nu se zărea nici țipenie de om, dar versul dispăruse. Oare cine îl șterse? Nu rămăsese nici urmă de el.

6

DIMINEAȚA următoare îl găsi pe Nagel într-o dispoziție senină, plină de voioșie. Îl cuprinsese încă înainte de a se scula din pat; i se părea că tavanul camerei începuse dintr-o dată să se ridice, să se înalțe spre infinit, devenind o boltă cerească îndepărtată, luminoasă. Și deodată simți o adiere ușoară, dulce,

deasupra sa, de parcă ar fi stat culcat afară, în iarba verde. Muştele bâzâiau prin cameră. Era o dimineaţă caldă de vară.

Se îmbrăcă repede, părăsi hotelul fără să mănânce şi o luă agale prin oraş. Era ora unsprezece.

Din toate casele se auzeau piese muzicale interpretate la pian, prin ferestrele deschise răzbăteau, în fiecare cartier, noi şi noi melodii, iar de pe stradă răspundea câte un câine nervos, urlând prelung. Pe Nagel îl cuprinse o senzaţie de bucurie plăcută; fără să vrea, el începu să fredoneze şi, când trecu pe lângă un bătrân care îl salută, profită de ocazie ca să-i dăruiască un şiling.

Ajunse în dreptul unei case mari, albe. La etajul întâi o fereastră se deschise şi o mână albă, subţire, fixă cârligul. Perdeaua se mişca încă, mâna era încă pe cârlig, iar Nagel avea senzaţia că din spatele perdelei îl urmăreşte cineva cu privirile. El se opri şi se uită în sus, rămânând mai mult de un minut în această poziţie; dar nu apăru nimeni. Pe placa de deasupra porţii se putea citi: F.M. Andresen. Consulatul Danez.

Nagel dădu să plece, dar se întoarse încă o dată, tocmai când domnişoara Fredrikke îşi scoase capul lunguieţ, aristocratic, pe fereastră, uitându-se la el cu ochii miraţi. El se opri iar, privirile li se încrucişară şi obrajii ei începură să se coloreze. Ca şi când ar fi vrut să-l înfrunte, ea îşi trase puţin în sus mânecile şi se rezemă cu coatele de pervazul ferestrei, rămânând aşa mai mult timp. Cum situaţia se menţinea neschimbată, Nagel se hotărî, în cele din urmă, să plece el. În acea clipă îl străfulgeră o idee ciudată. Oare domnişoara stătea în genunchi în spatele ferestrei? În acest caz – îi trecu lui prin minte – camerele din locuinţa consulului trebuie să fie destul de joase, deoarece fereastra de-abia dacă avea înălţimea de şase picioare şi începea cu un picior mai jos de acoperiş. Îi veni să râdă singur de această idee bizară; în fond ce dracu îl interesa pe el locuinţa consulului Andresen!

Şi o porni agale mai departe.

Jos, în port, era o activitate febrilă. Muncitori de la antrepozite, vameşi şi pescari mişunau în toate direcţiile, văzându-şi fiecare de treaba lui. Cabestanul zornăia, două vapoare şuierară aproape în acelaşi moment, dând semnalul de plecare. Marea era liniştită, razele soarelui transformau suprafaţa apei într-o întindere aurie, nesfârşită, în care vapoarele şi bărcile păreau cufundate până la proră. De pe un velier uriaş, cu trei catarge, aflat în larg, se auzea o flaşnetă jalnică; în momentele în care cabesta-

nul şi sirenele vapoarelor se opreau pentru o clipă, melodia tristă a flaşnetei aducea cu vocea tremurătoare şi pierdută a unei fete deznădăjduite. Pe bordul velierului oamenii se distrau cu flaşneta şi, după cântecul emoţionant, începură să danseze o polcă.

Privirile lui Nagel se opriră asupra unui copil, o fetiţă mică de tot, care strângea în braţe o pisică. Pisica atârna, răbdătoare, în braţele copilului atingând aproape pământul cu labele de dinapoi, fără să se mişte. Nagel o mângâie pe fetiţă pe obraji şi o întrebă:

— E pisica ta?

— Da. Doi, patru, şase, şapte.

— Ah, ştii şi să numeri?

— Da. Şapte, opt, unsprezece, doi, patru, şase, şapte.

Nagel îşi continuă drumul. În direcţia casei parohiale, un porumbel alb, îmbătat de soare, coborî cu mişcări bruşte, dispărând în spatele vârfurilor copacilor; semăna cu o săgeată de argint strălucitoare, care cădea, departe, la pământ. Undeva se auzi o detunătură scurtă, aproape atonă; imediat după aceea, din pădurea de pe cealaltă parte a golfului se înălţă un fum albăstrui. Când ajunse la ultimul pod din port, Nagel se plimbă de câteva ori în sus şi în jos pe cheiul părăsit, apoi urcă, fără să mai stea pe gânduri, colina, intrând în pădure. Timp de aproximativ jumătate de oră pătrunse tot mai adânc în pădure, oprindu-se, în cele din urmă, pe o potecă îngustă. Era o linişte deplină. Nu se vedea nici măcar o pasăre, iar pe cer nici un norişor. Nagel se depărtă cu câţiva paşi de drum, îşi căută un locşor uscat şi se întinse, cât era de lung, pe jos. La dreapta lui era casa parohială, la stânga oraşul, iar deasupra bolta nesfârşită a cerului azuriu.

De-ar putea să fie acolo, sus, să zboare printre aştri şi să simtă adierea cometelor în jurul frunţii! Cât de mic era pământul, cât de minusculi oamenii.

Ce fel de Norvegie mai era şi asta, cu două milioane de mici gospodari şi o bancă de împrumut pentru subzistenţă! Rentează să fii om pentru atâta lucru? Te străduieşti, cu sudoarea frunţii şi croindu-ţi drum cu coatele, să progresezi câţiva amărâţi de ani, pentru ca apoi să dispari totuşi în neant! Nagel se luă cu mâinile de cap. Ah, astea duceau în cele din urmă la hotărârea de a-şi lua rămas bun de la viaţă, de a o termina cu toate! Va putea lua vreodată o asemenea decizie? Da, în numele lui Dumnezeu, da; nu se va da înapoi! În momentul acesta era

entuziasmat de soluția simplă, pe care o avea, încă, la îndemână. Ochii i se umplură de lacrimi de atâta încântare și aproape începu să gâfâie. Se vedea deja legănându-se pe marea cerului, pescuind cu o undiță de argint și cântând. Corabia sa era din lemn parfumat, vâslele străluceau ca niște aripi albe, pânzele erau din mătase albastru deschis și aveau forma unei semilune...

Senzația de bucurie îi dădu fiori, se simți înflăcărat, fermecat și se lăsă scăldat de-a dreptul în lumina puternică a soarelui care îl înconjura. Liniștea îl făcea buimac de mulțumire, nu-l deranja nimic, doar sus, în aer, vibra un sunet blând, produs de uriașul șteamp: Dumnezeu, care învârtea roata. În pădurea din jur nu se clintea nici o frunză, nici un ac. Nagel se ghemui, se scuturâ și își ridică genunchii la piept de plăcere, era atât de bine. Parcă îl striga cineva; el răspunse *da*. Apoi se sprijini în coate uitându-se de jur împrejur. Nu era nimeni acolo. Spuse încă o dată *da* și ascultă cu atenție; dar nu apăru nimeni. Ciudat, își auzise atât de clar numele. Dar nu se mai gândi la asta, fusese poate doar o iluzie; în orice caz, nu voia să se mai lase deranjat. Era într-o dispoziție bizară, copleșit de mulțumire sufletească. Își simțea fiecare nerv încordat, era străbătut de muzică, fiind parcă, în același timp, înrudit cu întreaga natură, cu soarele, cu munții și cu toate celelalte; avea senzația că din copaci, din movilițele de pământ și din firele de iarbă îl înconjura propriul său eu. Sufletul lui dobândea dimensiuni cosmice, vibrând ca o orgă, și niciodată nu putu să uite rezonanța muzicii diafane din sângele său.

Rămase câtva timp culcat, savurându-și singurătatea. Apoi auzi jos, pe cărare, zgomotul unor pași de a căror realitate nu se mai putea îndoi. Ridicând capul, zări un bărbat care venea din oraș. Omul ducea o vacă de funie, ținând o pâine lungă sub braț. Își ștergea mereu transpirația de pe față și, din cauza căldurii, era doar în cămașă, dar în jurul gâtului își înfășurase de două ori un șal roșu, gros, din lână. Nagel nu spuse nimic, urmărindu-l pe țăran cu privirile. Iată-l! Acesta era omul pădurilor, tipul de norvegian, he-he, da, da, acesta era băștinașul, cu pâinea sub braț și vaca de funie! Ah, ce privelițte! He-he-he-he-he, să te ajute Dumnezeu, viking norvegian cinstit, ce ești! N-ai vrea să-ți desfaci puțin șalul ca să aerisești păduchii? N-ai supraviețui, ai avea parte de prea mult aer curat care ți-ar cauza moartea. Iar presa ar deplânge decesul tău prematur, transformând evenimentul într-un articol de senzație. Și pentru a evita repetarea

cazului, parlamentarul Vetle Vetlesen ar introduce un amendament în vederea protejării verminei naționale.

Din mintea lui Nagel țâșneau, una după alta, reflecții de o amărăciune comică. El se ridică și, enervat și prost dispus, o luă spre casă. Cu toate astea, el era cel care avea, de fiecare dată dreptate; peste tot erau numai păduchi, brânză învechită și catehismul lui Luther. Iar oamenii erau niște burghezi de talie mijlocie în colibe cu trei etaje; mâncau și beau pentru a-și menține forța fizică, își îndulceau viața cu un pahar de toddy[1] și o porție de politică electorală, și se îndeletniceau, zi de zi, cu comerțul cu săpun verde, piepteni de alamă și pește. În schimb noaptea, când tuna, se băgau în pat și, de frică, citeau din Johan Arendt. Ah, arată-ne o singură excepție reală, să vedem dacă este posibil! Oferă-ne, de exemplu, o crimă ieșită din comun, un păcat remarcabil! Dar nu o rătăcire ridicolă și mic-burgheză a unui începător; nu; ci o abatere deosebită, oribilă, o nelegiuire delicată, un păcat de moarte plin de splendoarea dură a infernului. Ah, totul este atât de meschin! ce părere aveți despre alegeri, domnule? Mi-e sincer teamă pentru Buskerud...

Dar după ce trecu de pasarele, ajungând iar la antrepozite, și văzu agitația din jur, Nagel se învioră treptat; el își recăpătă voioșia și începu să cânte.

Vremea nu te lăsa să fii prost dispus; era o vreme frumoasă, o vreme splendidă, o zi fierbinte de iunie. Tot orășelul strălucea în bătaia soarelui ca un peisaj fermecat, rupt dintr-un basm.

Până ajunse la ușa hotelului, îi trecuse de mult toată amărăciunea; orice resentiment îi dispăruse din inimă, iar în suflet îi înflorea din nou imaginea bărcii din lemn parfumat, cu o pânză din mătase albastru deschis, în formă de semilună.

Buna dispoziție nu-l părăsi toată ziua. Spre seară ieși din nou în oraș și se îndreptă spre mare, descoperind mii de fleacuri care îl încântară. Soarele cobora spre asfințit, lumina brutală, arzătoare, se estompase, revărsându-se blând peste întinsul apelor; se așternuse liniștea, doar de pe vapoare se mai auzea gălăgie. Nagel observă că, pe-alocurea, de-a lungul golfului, se

[1] Un fel de grog.

arboraseră drapele. Ele fâlfâiau şi pe mai multe case din oraş. Puţin mai târziu încetă şi activitatea din antrepozite.

Nagel nu se mai gândi la asta, intră din nou în pădure, se plimbă agale în sus şi în jos şi, ajungând în dreptul clădirilor care ţineau de gospodăria casei parohiale, aruncă o privire în curte. Apoi îşi continuă drumul prin pădure, pătrunse până în cotloanele cele mai întunecate pe care le putu descoperi şi se aşeză pe o piatră. Cu o mână îşi sprijinea capul, cu cealaltă bătea darabana pe genunchi. Rămase multă vreme aşa, poate chiar un ceas, iar când se ridică şi o porni din nou la drum, soarele apusese deja. Lumina cenuşie a amurgului începuse să învăluie oraşul.

În oraş îl aştepta o mare surpriză. Ieşind din pădure, zări pe înălţimile din jur o mulţime de focuri care ardeau cu vâlvătaie, poate douăzeci de ruguri, care răspândeau lumină în toate direcţiile, ca nişte mici aştri. Afară, pe întinsul apelor, mişunau corăbiile şi la bordul lor se aprindeau chibrituri bengalice care ardeau cu flăcări roşii şi verzi. De pe una din corăbii, în care cânta un cvartet, se lansară chiar şi câteva rachete. Erau prezenţi mulţi oameni, cheiul unde ancorau vapoarele era negru de lume.

Nagel scoase un mic strigăt de surprindere şi se adresă unui om, întrebându-l ce semnificaţie aveau focurile şi steagurile. Omul se uită la el, scuipă, se uită din nou la el şi spuse că este douăzeci şi trei iunie, noaptea de Sânziene. Aşa deci, Sânzienele! Da, de fapt, totul era clar şi corespundea datei din calendar. Aşadar, azi este noaptea de Sânziene; un lucru pozitiv se adăuga altuia, era şi noaptea de Sânziene! Nagel îşi frecă, mulţumit, mâinile, apoi coborî şi el pe chei, repetându-şi, în sinea lui, de mai multe ori, că avea un noroc extraordinar.

Zări deja de la distanţă umbreluţa de soare roşie a lui Dagny Kielland într-un grup de doamne şi domni şi, când îl descoperi printre aceştia şi pe doctorul Stenersen, nu mai stătu pe gânduri, ci se îndreptă spre el. Salută, strânse mâna doctorului şi rămase mai mult timp cu capul descoperit. Doctorul îl prezentă restului societăţii; şi doamna Stenersen dădu mâna cu el, iar Nagel se aşeză lângă ea. Doamna Stenersen era palidă, pielea ei având o culoare cenuşie, care îi dădea o înfăţişare bolnăvicioasă; dar părea încă foarte tânără, abia ceva peste douăzeci de ani. Era îmbrăcată călduros.

Nagel îşi puse iar şapca pe cap şi spuse, adresându-se tuturor:

— Vă rog să mă scuzaţi că pătrund în societatea dumneavoastră, că vin aşa, nechemat...

— Dar dragă domnule, ne face plăcere, îl întrerupse, cu amabilitate, doamna Stenersen. N-aţi fi dispus să ne cântaţi ceva?

— Nu, asta nu, răspunse Nagel, nu am nici un pic de talent muzical.

— Dimpotrivă, foarte bine că veniţi; tocmai despre dumneavoastră vorbeam, spuse doctorul. Cântaţi la vioară, nu-i aşa?

— Nu, răspunse iar Nagel scuturând din cap şi zâmbind. Nu cânt la vioară. Deodată se ridică fără nici un motiv şi spuse cu ochii strălucitori: Sunt atât de bine dispus. A fost atât de frumos astăzi, toată ziua, de dimineaţă, de când m-am trezit. Am trăit timp de zece ore cel mai minunat vis. Imaginaţi-vă: sunt de-a dreptul urmărit de ideea că mă aflu într-o corabie din lemn parfumat, cu pânze din mătase albastru deschis, în formă de semilună. Nu-i aşa că este frumos? N-aş putea descrie mirosul emanat de corabie – n-aş putea, oricât de mult aş vrea, chiar dacă aş fi foarte iscusit în arta descrierilor. Dar, imaginaţi-vă: mi se părea că sunt afară, în larg, la pescuit şi că am în mână o undiţă de argint. Scuzaţi-mă, dar nu sunteţi, cel puţin dumneavoastră, doamnelor, de părere, că aceasta... Nu, nu ştiu.

Nici una din doamne nu răspunse nimic; ele se uitară, jenate, una la alta, întrebându-se din ochi, ce ar trebui să facă. În cele din urmă începură să râdă, una după alta, necruţătoare; ele râdeau tare de toată scena. Nagel le privi pe rând, cu ochii strălucitori, gândindu-se încă probabil la corabia cu pânzele albastre. Dar mâinile sale tremurau uşor, deşi expresia feţei rămăsese liniştită.

Doctorul îi sări în ajutor spunând:

— Da, este un fel de halucinaţie, care...

— Nu, scuzaţi-mă, replică Nagel. Dar, din partea mea... de altfel... de ce nu? Important nu este cum denumiţi dumneavoastră starea aceasta. Eu am avut toată ziua o stare euforică atât de minunată, indiferent dacă a fost sau nu doar o halucinaţie. A început de dimineaţă, când eram încă în pat şi am auzit bâzâitul unei muşte. A fost prima senzaţie conştientă de după trezire. Apoi am zărit o rază de soare prelingându-se printr-o gaură a perdelelor şi deodată s-a înfiripat în mine o dispoziţie caldă, senină. Sufletul meu a fost cuprins de un sentiment de vară. Imaginaţi-vă că fâşâitul uşor al ierbii v-ar pătrunde în inimă. Halucinaţie – da, s-ar putea să fi fost aşa, nu ştiu. Nu uitaţi însă că prezentam, probabil, o receptivitate deosebită, că am auzit musca la momentul potrivit, că în acea clipă aveam nevoie tocmai de atâta şi tocmai de acel fel de lumină, deci doar

de o rază de soare care se furişa printr-o ruptură a perdelelor, şi aşa mai departe. Dar mai târziu, când m-am sculat şi am ieşit în oraş, am zărit mai întâi o doamnă frumoasă la o fereastră – el se uită la domnişoara Andresen, care lăsă ochii în jos – apoi un număr mare de vapoare, apoi o fetiţă cu o pisică în braţe, şi aşa mai departe. Tot lucruri care m-au impresionat. La scurt timp după aceea m-am dus în pădure şi acolo, în timp ce stăteam culcat, cu ochii ridicaţi spre cer am avut viziunea despre corabia cu semiluna.

Doamnele râdeau încă; doctorul, care părea să se fi molipsit de la chicotelile lor, spuse zâmbind:

— Şi apoi aţi pescuit cu o undiţă de argint.

— Da, cu o undiţă de argint.

— Ha-ha-ha!

Dagny Kielland roşi deodată şi spuse:

— Înţeleg foarte bine că o asemenea imagine... În ce mă priveşte, reuşesc să văd foarte clar în faţa mea corabia şi pânza, această semilună albastră... şi o undiţă albă de argint care este aruncată în apă! Găsesc că este frumos.

Mai mult nu reuşi să spună, se bâlbâi şi se opri brusc, lăsând ochii în jos.

Nagel îi sări imediat în ajutor.

— Nu-i aşa? Mi-am şi spus imediat: bagă de seamă, este o premoniţie, un avertisment. Este un îndemn: pescuieşte cu undiţe curate, cu undiţe curate! Aţi întrebat, doctore, dacă eu cînt la vioară? Nu, nu cînt, deloc; car după mine o cutie pentru vioară, dar în ea nu se găseşte o vioară; din păcate în cutie sunt doar rufe murdare. Găsesc însă, că face o impresie bună să ai şi o cutie pentru vioară printre bagaje, de aceea am procurat-o. Nu ştiu dacă nu o să vă faceţi acum o părere proastă despre mine; dar nu mai pot schimba situaţia, deşi aş regreta în mod sincer. De altfel, undiţa de argint poartă vina pentru toate.

Uimite, doamnele nu mai râdeau; chiar şi doctorul, Împuternicitul Reinert – Împuternicitul de la judecătorie – şi Adjunctul rămăseseră cu gurile căscate. Toţi se zgâiau la Nagel; doctorul părea să nu mai ştie ce să creadă. În fond, ce Dumnezeu era cu străinul acesta? Cât despre Nagel, el se aşeză liniştit, ca şi cum n-ar mai fi avut nimic de adăugat. Tăcerea penibilă nu mai lua sfârşit. Deodată doamna Stenersen interveni. Era amabilitatea întruchipată, părea o mamă bună a întregii societăţi, îngrijorată să nu i se întâmple nimănui ceva rău. Îşi încreţi intenţionat frun-

tea, ca să pară mai bătrână decât era, doar pentru a da mai multă greutate cuvintelor ei:

— Veniți din străinătate, domnule Nagel?

— Da, stimată doamnă.

— Parcă din Helsingfors, îmi spunea soțul meu.

— Da, din Helsingfors. Adică, Helsingfors a fost ultima etapă a călătoriei mele. Sunt agronom, inginer agronom, am studiat acolo câtva timp.

Pauză.

— Și cum vă place orașul? întrebă iar doamna.

— Helsingfors?

— Nu orașul nostru.

— O, este un oraș minunat, o localitate încântătoare! Nu-mi vine să mai plec de aici, nu, zău că nu. He-he, dar nu vă speriați, poate că la un moment dat o iau totuși din loc, totul depinde de împrejurări... De altfel, adăugă el ridicându-se, vă rog să mă scuzați dacă vă deranjez. Dar problema este următoarea: aș fi foarte fericit dacă mi-ați permite să rămân în preajma dumneavoastră. Nu prea cunosc oameni cu care să mă pot întreține, sunt atât de străin aici, încât m-am obișnuit să vorbesc mult cu mine însumi. M-aș bucura dacă ați putea să treceți cu vederea faptul că mă aflu aici printre dumneavoastră, și ați sta mai departe de vorbă ca mai înainte – ca înainte de a veni eu.

— Probabil că v-ați îngrijit să aveți parte de puțină variație, de cînd ați venit, spuse Reinert cu o voce plină de ură.

Dar Nagel răspunse:

— Pe dumneavoastră, domnule Împuternicit, va trebui să vă rog și între patru ochi să mă scuzați, și vă voi da satisfacție așa cum veți pretinde, dar nu acum, nu-i așa? Nu acum.

— Nu, nu este momentul, admise și Reinert.

— În afară de aceasta, sunt atât de bine dispus astăzi, spuse Nagel și un zâmbet cald îi lumină fața. Acest zâmbet îi făcea figura mai deschisă; pentru o clipă arătă ca un copil.

Este o seară minunată, în curând vor apărea stelele. Peste tot, pe înălțimi, ard focurile și din port se aud cântece. Ascultați puțin! Nu sună rău. Ce-i drept, nu mă pricep; dar nu-i așa că este frumos? Îmi amintește în oarecare măsură de o noapte pe Mediterană, în dreptul coastei Tunisului. La bord se aflau aproximativ o sută de pasageri, o formație corală din Sardinia. Nu făceam parte din această societate și nu știam să cânt. Dar stăteam pe punte și ascultam corul care cânta jos, în salon. A durat

aproape întreaga noapte; nu voi uita niciodată ce frumos răsuna cântecul în noaptea toridă. Am închis, pe ascuns, toate uşile salonului – cum s-ar zice, am închis cântecul în salon şi acesta părea să vină acum din adâncurile mării, parcă vaporul ar fi vrut să intre în eternitate, în efluviile sonore ale melodiei. Încercaţi să vă imaginaţi o mare plină de cântece, un cor subpământean.

Domnişoara Andresen, care stătea cel mai aproape de Nagel, spuse fără să vrea:

— Dumnezeule, ce minunat trebuie să fi fost!

— O singură dată am auzit ceva şi mai frumos, dar în vis. E mult de când am avut acest vis, eram încă un copil. Visele adulţilor nu mai sunt atât de frumoase.

— Nu? întrebă doamna.

— O, nu. Dar, natural, este o exagerare, totuşi... Îmi amintesc încă foarte bine de ultimul meu vis: Am văzut o mlaştină întinsă... De altfel, vă rog să mă scuzaţi că vorbesc eu întruna, obligându-vă să mă ascultaţi. Cu timpul, aşa ceva poate deveni plictisitor. Nu obişnuiesc să vorbesc totdeauna aşa mult.

Acum interveni Dagny Kielland, spunând:

— Cu siguranţă că nici unul dintre noi nu ar prefera să povestească el ceva, în loc să vă asculte pe dumneavoastră. Şi, aplecându-se spre doamna Stenersen, îi şopti: Nu poţi dumneata să-l determini? Încearcă, draga mea. Ascultă, ce voce are!

Nagel spuse zâmbind.

— Sporovăiesc cu plăcere mai departe. Am în seara aceasta dispoziţia necesară pentru aşa ceva; ştie Dumnezeu ce-i cu mine... Ei bine, micul meu vis nu a fost ceva deosebit. Am văzut o mlaştină întinsă, fără copaci, doar cu nenumărate rădăcini care se încolăceau ca nişte şerpi, luând forme ciudate. Printre aceste rădăcini contorsionate rătăcea un nebun. Îl văd încă în faţa mea: era palid şi avea o barbă întunecată, dar barba era atât de scurtă şi de rară, încât se vedea prin ea pielea feţei. Se uita cu ochii căscaţi în jurul său, iar expresia acestor ochi era plină de suferinţă. L-am strigat din spatele bolovanului după care mă ascunsesem. El se uită imediat spre bolovan, fără să se mire de acest strigăt. Parcă ar fi ştiut că sunt acolo, deşi mă ascunsesem foarte bine. Se uită fix la bolovan. M-am gândit: nu mă va găsi, şi, în cel mai rău caz, pot să o rup la fugă, dacă vine la mine. Şi deşi nu-mi plăcea că fixează tot timpul bolovanul, îl strigam mereu, ca să-l necăjesc. El făcu câţiva paşi spre mine, cu gura deschisă, de parcă ar fi vrut să muşte; dar nu se urni din loc. Rădăcinile se îngrămădeau în faţa lui, înăbuşindu-l, aşa că

nu se putea mişca. L-am strigat iar; l-am strigat de câteva ori, una după alta, vrând să-l necăjesc cât mai tare, să-l înfurii; el începu să-şi croiască drum printre rădăcini, împingându-le la o parte. Lua câte un braţ întreg şi le arunca, luptând din răsputeri să ajungă până la mine; dar în zadar. Îl auzeam gemând, ochii îi încremeniseră de durere. Văzând că pot fi sigur că nu va ajunge la mine, m-am ridicat, am agitat bereta, m-am arătat din cap până în picioare şi l-am incitat, strigând mereu *Hallo*, lovind cu piciorul în pământ şi strigând iar *Hallo*. Ba chiar, m-am apropiat şi mai mult de el, pentru ca să-l întărât şi mai tare; am întins degetele arătând spre el şi strigând *Hallo* în imediata apropiere a urechilor lui, ca să-l scot total din sărite, dacă era posibil. Apoi m-am retras, ca să vadă cât de mult mă apropiasem de el. Dar el nu renunţase, continuând să se lupte cu rădăcinile, încercând cu înverşunare să scape de ele, rănindu-se până la sânge, lovindu-se la faţă; apoi se ridică în vârful picioarelor, şi îmi strigă ceva. Da, imaginaţi-vă scena; stătea în vârful picioarelor, se uita la mine şi striga! Iar chipu-i, pe care se prelingeau picături de sudoare, era schimonosit de expresia unei dureri îngrozitoare, fiindcă nu putea ajunge până la mine. Am vrut să-l întărât şi mai tare, m-am apropiat şi mai mult de el, am troznit din degete sub nasul lui şi i-am strigat, cu o voce batjocoritoare, *Tihihihi*. Am aruncat în el cu o rădăcină de copac, nimerindu-l în buza superioară şi am reuşit să-l fac aproape să cadă. Dar el scuipă sângele din gură, duse mâna la buză şi începu din nou lupta cu rădăcinile. Atunci am crezut că pot îndrăzni să întind mâna, ca să-l prind. Am vrut să-mi pun degetul pe fruntea lui şi apoi să mă retrag iar. Dar în clipa aceea mă prinse el pe mine; Dumnezeule, ce groaznic a fost când m-a apucat! M-a înşfăcat cu toată furia, cramponându-se de mâna mea. Am scos un ţipăt; dar el nu-mi dădu drumul. Şi apoi se luă după mine. Am părăsit mlaştina; rădăcinile copacilor nu mai reprezentau un impediment pentru el, din moment ce mă ţinea de mână; şi aşa am ajuns la bolovanul după care stătusem ascuns la început. Acolo, el se aruncă la pământ şi sărută locul pe care îl atinsese piciorul meu. Însângerat şi zdrenţuit, stătea îngenuncheat în faţa mea, mulţumindu-mi că fusesem atât de bun cu el. Mă binecuvânta, rugându-l şi pe Dumnezeu să mă binecuvânteze drept răsplată. Ochii săi erau deschişi şi plini de rugăciuni bune adresate lui Dumnezeu pentru mine, şi el sărută încă o dată, nu mâna mea şi nici piciorul meu, ci pământul pe care îl atinsese piciorul meu. L-am întrebat: de ce săruţi pământul chiar acolo unde am păşit

eu? – Fiindcă, spuse el, gura mea este plină de sânge şi nu vreau să-ţi murdăresc încălţămintea. – Nu voia să-mi murdărească încălţămintea! – Apoi am întrebat iar: Dar de ce îmi mulţumeşti? Că ţi-am făcut numai rău şi ţi-am cauzat şi dureri?

— Îţi mulţumesc, răspunse el, fiindcă nu mi-ai pricinuit *şi mai multă* durere, fiindcă ai fost bun cu mine şi nu m-ai chinuit şi mai rău. – Bine, am spus, dar de ce ai strigat la mine şi ai deschis gura ca să mă muşti?

— Nu am vrut să te muşc, răspunse el, am deschis gura ca să te rog să mă ajuţi; dar nu am reuşit să scot nici un cuvânt şi tu nu m-ai înţeles. Atunci am ţipat din cauza suferinţei. – De aceea ai ţipat? l-am întrebat iarăşi. – Da, de aceea!... M-am uitat la nebun: scuipa încă sânge şi totuşi se ruga lui Dumnezeu pentru mine. Mi-am dat seama că îl mai văzusem şi că îl cunoşteam: nu era încă bătrân, avea părul cărunt şi o barbă rară, jalnică – era Minutul.

Nagel tăcu. Cei prezenţi tresăriră. Împuternicitul Reinert lăsă ochii în jos, fixând un timp pământul.

— Minutul? El era? întrebă doamna Stenersen.

— Da, el era, răspunse Nagel.

— Uf, aproape că mă trec fiori.

— Închipuiţi-vă, eu mi-am dat seama! spuse deodată Dagny Kielland. L-am recunoscut în clipa în care aţi spus că a îngenuncheat şi a sărutat pământul. Vă asigur că l-am recunoscut. Aţi vorbit deja cu el?

— O, nu, l-am întâlnit doar de câteva ori... dar, am impresia că v-am stricat dispoziţia; stimată doamnă, sunteţi palidă! Ce Dumnezeu... a fost doar un vis!

— Zău aşa, asta nu merge! îşi dădu şi doctorul cu părerea. Pe dracu', ce ne pasă nouă dacă Minutul... din partea mea n-are decât să sărute toate rădăcinile copacilor din Norvegia. Ia priviţi, acum a început şi domnişoara Andresen să plângă. Ha-ha-ha!

— Nu, nu plâng, ripostă ea; nici nu-mi trece prin gând. Dar admit că acest vis m-a impresionat. Şi, de altfel, cred că şi pe dumneavoastră v-a impresionat.

— Pe mine!? exclamă doctorul. Câtuşi de puţin, bineînţeles! Ha-ha-ha, cred că aţi înnebunit cu toţii. Ei, acum hai să facem o plimbare. Sus, toată lumea! Începe să bată vântul. Nu ţi-e frig, Jetta?

— Nu, nu mi-e frig; nu rămânem mai bine aici?

Dar doctorul îşi pusese în gând să facă o plimbare; voia cu tot dinadinsul să hoinărească puţin. Bate vântul, spuse el încă o

dată. Voia să facă puțină mișcare, chiar dacă trebuia să meargă singur. Nagel se ridică și îl urmă.

Străbătură de câteva ori cheiul, în sus și în jos, se strecurară printre grupurile de oameni care stăteau de povești și răspundeau la salutul cunoscuților. După ce se plimbară astfel vreo jumătate de oră, doamna Stenersen le strigă:

— Hai, veniți un pic încoace! – Știți ce ne-am gândit, în timp ce voi vă plimbați? Am hotărât să dăm mâine seară o petrecere mare la noi. Da, domnule Nagel, și trebuie să veniți neapărat și dumneavoastră! Dar prin „mare petrecere" la noi să vă imaginați doar un minimum de mâncare și băutură...

— Și un maximum de bună dispoziție, o întrerupse doctorul cu vioiciune. Cunoaștem. Ei, ideea nu este rea; am auzit deja lucruri mult mai rele de la tine, Jetta. – Doctorul își recăpătase deodată jovialitatea, iar perspectiva acestei seri îl făcea să râdă plin de bunăvoință. – Nu veniți prea târziu, spuse el. Și să sperăm că nu voi fi chemat la vreun bolnav.

— Dar pot veni în costumul acesta? întrebă Nagel. Nu am altul la mine.

Izbucniră cu toții în râs; doamna Stenersen spuse:

— Bineînțeles. E foarte nostim.

Nagel parcurse drumul spre casă alături de domnișoara Dagny Kielland. Ajunsese din întâmplare lângă ea, fără să caute acest lucru; iar dânsa nu încercase să-l împiedice. Tocmai spunea că se bucură deja la gândul seratei de mâine, întrunirile de la familia doctorului erau totdeauna atât de plăcute și neprotocolare; erau, amândoi, oameni excepționali, se pricepeau să creeze o atmosferă plăcută – când Nagel întrebă deodată cu voce înceată:

— Pot îndrăzni să sper, stimată domnișoară, că m-ați iertat pentru gafa mea groaznică de atunci, din pădure?

Vorbea agitat, aproape pe șoptite, și ea fu obligată să răspundă:

— Da, spuse ea, deoarece acum înțeleg mai bine comportamentul dumneavoastră din seara aceea. Sunteți, cu siguranță, altfel decât ceilalți oameni.

— Mulțumesc, șopti el. Da, vă mulțumesc, așa cum nu am mulțumit niciodată, nimănui, în viața mea! Dar de ce să nu fiu și eu ca ceilalți oameni? Trebuie să știți, stimată domnișoară, că m-am străduit toată seara, să atenuez impresia pe care trebuie să vi-o fi făcut la început. Nu am rostit nici un cuvânt care să nu fi fost spus de dragul dumneavoastră. Ce părere aveți? Gândiți-vă

că eu comisesem o mare greşeală faţă de dumneavoastră şi trebuia, de aceea, să fac ceva. Recunosc că avusesem toată ziua o stare sufletească puţin neobişnuită; dar m-am prezentat mult mai rău decât sunt cu adevărat, comportându-mă, tot timpul, oarecum suspect. Am urmărit, de fapt, să vă fac să credeţi că nu sunt chiar normal, că, în genere, fac lucruri bizare. Speram să pot obţine, în felul acesta, mai uşor iertarea dumneavoastră. De aceea am început să povestesc, într-un moment nepotrivit, despre visele mele; iar cu cutia pentru vioară mi-am dat în vileag chiar o slăbiciune, am dezvăluit voluntar nişte gărgăuni – lucru pe care nu eram obligat să-l fac...

— Scuzaţi-mă! îl întrerupse ea în grabă, dar de ce îmi povestiţi acum toate acestea şi stricaţi iar totul?

— Nu, nu stric nimic. Dacă vă povestesc că atunci, în pădure, am dat curs unei idei nefericite, luându-mă după dumneavoastră, mă veţi înţelege. A fost un imbold brusc de a vă speria, fiindcă aţi luat-o la goană. Da, atunci nu vă cunoşteam. Dacă vă povestesc însă acum că sunt un om ca toţi oamenii, veţi înţelege şi asta. M-am făcut astă seară de râs, uimind o societate întreagă printr-un comportament foarte excentric, numai pentru a vă îmblânzi puţin, numai pentru a vă determina să mă ascultaţi cu orice preţ când mă voi explica. Am reuşit acest lucru, m-aţi ascultat şi aţi înţeles totul.

— Ba nu, trebuie să vă spun sincer că nu vă înţeleg întru totul. Şi putem să ne oprim aici; nu mă voi mai gândi la asta...

— Nu, bineînţeles că nu; de ce să vă bateţi capul cu această problemă? Dar nu-i aşa că petrecerea de mâine seară a fost convenită fiindcă dumneavoastră credeţi, cu toţii, că sunt un om neobişnuit, de la care se pot aştepta unele ciudăţenii? Poate că vă voi dezamăgi, poate spun *da* la toate, poate nu vin deloc. Ştiu eu!

— Ba da, trebuie să veniţi.

— Trebuie? ripostă el, uitându-se la ea.

Ea nu mai spuse nimic. Continuau să meargă unul lângă celălalt.

Ajunseseră la drumul care ducea către casa parohială. Domnişoara Kielland se opri, izbucni în râs şi spuse:

— Ei, nu, nu am mai auzit niciodată aşa ceva! – Şi scuturâ din cap.

Aşteptară să sosească şi restul societăţii, care rămăsese în urmă. Nagel tocmai voia să o întrebe dacă îi permite să o conducă acasă, şi era cât pe-aci să-şi ia inima în dinţi, dar, în clipa aceea, ea se întoarse şi îi strigă Adjunctului:

— Veniți odată, domnule Adjunct, veniți! – și îi făcu semn cu mâna, să se grăbească.

7

ÎN SEARA următoare, la ora șase, Nagel intră în locuința doctorului. Credea că sosise prea devreme, dar societatea din seara precedentă era deja întrunită. Veniseră și câțiva musafiri noi, un avocat și un student tânăr, blond. La două mese se consuma deja apă minerală și coniac; la o a treia masă, ședeau la poveşti doamnele, Împuternicitul Reinert și studentul. Adjunctul, acest om tăcut, care scotea rareori, sau niciodată, un cuvânt, era deja beat și agitat; cu obrajii îmbujorați, el vorbea cu voce tare despre tot ce-i trecea prin minte. De exemplu Serbia, unde optzeci la sută din populație nu știa nici să citească, nici să scrie – are ea o situație mai bună? Da, exact asta ar vrea el să întrebe! – Și se uită în jur cu o expresie înverșunată, deși nimeni nu îl contrazisese.

Stăpâna casei îl chemă pe Nagel și îi făcu un loc la masa doamnelor, întrebându-l ce ar dori să bea? Vorbeau tocmai despre Kristiania[1], spuse ea. Era, totuși, o idee ciudată din partea lui să se stabilească într-un orășel mic, deși avea libertatea de a alege și ar fi putut locui chiar și la Kristiania.

Lui Nagel nu i se părea că este ciudat; voia doar să petreacă vara la țară și să-și ia vacanță. De altfel, nu dorește deloc să trăiască la Kristiania; ar fi ultima localitate pentru care ar opta.

Zău? Dar, totuși, este capitala țării, centrul a tot ce este măreț și renumit, centrul artei, al vieții teatrale și a orice altceva.

— Da, și toți străinii care se adună acolo! observă domnișoara Andresen; actori, cântăreți, muzicieni, artiști de tot felul.

Dagny Kielland tăcea și asculta.

Desigur, se poate, admise Nagel – nu știa nici el din ce cauză, dar de câte ori venea vorba despre Kristiania, îi apărea în fața ochilor o porțiune din strada Graensen și simțea în nări mirosul hainelor puse la aerisit. Este o realitate, nu o invenție.

---

[1] Vechea denumire a capitalei Norvegiei, Oslo.

Nu știa care este motivul. Kristiania îi făcea impresia unui orășel fanfaron, cu câteva biserici, câteva ziare, un hotel și o fântână comună, cu pompă – și cu cei mai mari oameni din lume. Nu întâlnise nicăieri oameni atât de lăudăroși ca acolo și, Doamne Dumnezeule, cât de des își dorise să fie în altă parte în perioadele pe care le petrecuse în Kristiania.

Împuternicitul nu pricepea cum de cineva putea avea o asemenea repulsie – nu față de un om, ci față de un întreg oraș, față de capitala țării. În realitate, Kristiania nu mai era acum atât de mică; începea să-și ocupe locul printre orașele cu un anumit rang. Iar *Grand-Café* nu era o cafenea oarecare.

Nagel nu obiectă nimic în primul moment în ce privește *Grand-Café*. Dar, la scurt timp după aceea, își încreți fruntea și spuse atât de tare, încât toată lumea putu să-l audă:

— *Grand* este o cafenea *unică*.

— Nu pare să fie părerea dumneavoastră sinceră.

— Ba da. *Grand* este locul unde se întâlnesc toate mărimile. Iată-i pe cei mai mari pictori din lume, cel mai promițător tineret din lume, cele mai elegante doamne din lume, cei mai iscusiți redactori din lume și cei mai mari poeți din lume! He-he, iată-i cum se umflă în pene unul față de altul – fiecare fiind mulțumit că este apreciat de către ceilalți. – L-am văzut pe domnul Oarecare șezând acolo și bucurându-se că alți Oarecare îl iau în seamă.

Acest răspuns provocă supărare generală. Împuternicitul se aplecă spre domnișoara Kielland, spunând destul de clar:

— Ce aroganță ridicolă.

Ea se trezi și se uită repede la Nagel. Cu siguranță că auzise cuvintele Împuternicitului, dar nu părea să le dea importanță. Dimpotrivă, el închină un pahar în sănătatea studentului și începu, cu un ton indiferent, să vorbească despre altceva. Atitudinea sa plină de superioritate o irită și pe ea: Dumnezeu știe ce părere avea despre ei toți, din moment ce își imagina că putea să se prezinte cu o asemenea vorbărie aroganță! Ce înfumurare, ce megalomanie! Când Împuternicitul o întrebă: Ei, care este părerea dumneavoastră? Ea răspunse accentuând intenționat:

— Părerea mea? Iată părerea mea: Kristiania este destul de bună pentru mine.

Dar nici aceasta nu-l scoase pe Nagel din liniștea sa. Auzind vocea ei clară, care i se adresa pe jumătate lui, Nagel începu să o privească, gânditor, pe domnișoara Kielland, de parcă ar fi

încercat să-şi dea seama, cu ce a putut-o supăra. O fixă insistent mai mult de un minut, clipind din ochi. Şi căzu pe gânduri, cu o mină întristată.

Acum pricepuse în fine şi Adjunctul despre ce era vorba şi protestă, spunând că Kristiania nu era mai mică decât, de exemplu, Belgradul. În genere, Kristiania nu era mai mică decât alte capitale de aceeaşi mărime...

Izbucniră cu toţii în râs. Adjunctul oferea o imagine mult prea comică, cu obrajii îmbujoraţi şi convingerea sa de nezdruncinat. Avocatul Hansen, un om mic şi gras, cu ochelari cu rame aurite şi capul pleşuv, nu se mai putea opri din râs; el se lovi cu palmele peste pulpe şi râse mai departe.

— De aceeaşi mărime, de aceeaşi mărime! strigă el. Kristiania nu este mai mică decât alte capitale de aceeaşi mărime, de exact aceeaşi mărime. Nu este mai mică! Ah, Doamne! Noroc!

Nagel i se adresă din nou studentului Öien. Da, când era mai tânăr, avusese şi el – Nagel – un cult pentru muzică, mai ales pentru Wagner. Dar, cu anii, acesta se estompase. Şi nici nu reuşise mai mult decât să descifreze notele şi să cânte câteva măsuri:

— La pian? întrebă studentul. Pianul era specialitatea sa.

— Nu, pfui! La vioară. Dar, după cum am spus: nu am realizat nimic, aşa că am renunţat imediat.

Privirile sale se îndreptară întâmplător spre domnişoara Andresen, care se retrăsese de cel puţin un sfert de oră într-un ungher de lângă soba de faianţă, stând de vorbă cu Împuternicitul. Privirile ei se încrucişară cu ale lui Nagel, repede, pe neaşteptate, şi, totuşi, ea se mişcă neliniştită pe scaun şi se poticni în mijlocul propoziţiei.

Dagny se lovea peste mână cu un ziar îndoit. Pe degetele ei lungi, albe, nu se vedea nici un inel. Nagel o privi pe furiş. Dumnezeule, ce bine arăta în seara aceasta! În lumina din cameră, cosiţa ei groasă, blondă, proiectată pe peretele întunecat, părea şi mai deschisă la culoare. Aşezată fiind, trupul ei trăda o uşoară tendinţă spre forme rotunde, dar când se ridica, aceasta dispărea. Avea un umblet uşor, legănat, de parcă ar fi făcut mult patinaj.

Nagel se sculă şi se îndreptă spre ea.

Ochii ei, de un albastru închis, îl priviseră doar o clipă, dar el izbucni, fără să se mai gândească, spunând:

— Dumnezeule, ce frumoasă sunteţi!

Această sinceritate o zăpăci, ea rămase cu gura căscată, fără să ştie ce trebuie să facă. Apoi spuse în şoaptă.

— Vă rog, fiţi rezonabil!

Imediat după aceea, se ridică de pe scaun, se duse la pian şi începu să răsfoiască nişte note, cu obrajii înflăcăraţi.

Doctorul, care ardea de nerăbdare să discute politică, întrebă deodată cu voce tare:

— Aţi citit ziarele de astăzi? Să mă ia dracu, dar „Morgenbladet" prea îşi face de cap în vremurile acestea! Nu mai dai de cuvintele unor oameni cultivaţi, ci doar de mojicii şi ocări.

Dar doctorul nu prindea aripi decât dacă era contrazis. Cunoscându-i meteahna, avocatul Hansen spuse cu viclenie, dar liniştit:

— Să admitem, mai bine, că se comit greşeli de ambele părţi.

— Ce vrei să spui? strigă doctorul sărind în sus. Sper că nu vrei să spui că...

Masa era servită. Musafirii trecură în sufragerie; doctorul vorbea mai departe, continuând discuţia în timpul mesei. Nagel, care şedea între stăpâna casei şi tânăra domnişoară Olsen – fiica şefului poliţiei – nu participă la ea. La terminarea mesei, discuţia ajunsese deja la politica europeană. Se exprimară păreri despre ţar, despre Constantin, despre Parnell[1], şi când se ajunse la Balcani, Adjunctul cel cherchelit găsi din nou ocazia să se azvârle asupra Serbiei. Tocmai citise „Revista de statistică": situaţia din Serbia era îngrozitoare, şcolile total neglijate...

— *Un* singur lucru mă bucură peste măsură, spuse doctorul cu ochii umezi, şi anume că Gladstone este încă în viaţă. Preparaţi-vă un cocteil bun, domnilor, şi să bem în sănătatea lui Gladstone, da, a lui Gladstone, acest democrat mare şi onest, omul prezentului şi al viitorului!

— Aşteaptă o clipă! Şi noi vrem să ciocnim! strigă soţia sa şi umplu cu vin paharele doamnelor, turnând pe de lături, de agitaţie; apoi oferi tava, cu mâinile tremurânde.

Goliră cu toţii paharele.

— Ăsta mai zic şi eu om! continuă doctorul, plescăind. Săracul de el, a fost răcit câtva timp, dar să sperăm că îi trece. Nici un politician nu ar lăsa acum în urma sa un gol atât de greu de înlocuit ca Gladstone. Când mă gândesc la el, îl văd ca pe un far care luminează întreaga lume!... Păreţi atât de absent, domnule Nagel; nu îmi împărtăşiţi părerea?

---

[1] Charles Parnell (1846-1891), politician şi agitator irlandez.

— Cum, vă rog? Natural că sunt întru totul de acord cu dumneavoastră.

— Bineînțeles. Și Bismarck îmi impune în multe privințe, dar Gladstone!

Nimeni nu-l contrazise nici acum pe doctor; cunoșteau, cu toții, logoreea sa de nestăvilit. În cele din urmă subiectul se epuiză de la sine, așa încât doctorul propuse, ca divertisment, un joc de cărți. Cine voia să joace? Dar doamna Stenersen strigă de la celălalt capăt al camerei:

— Nu, dar așa ceva! Știți ce-mi povestește studentul Öien? Că dumneavoastră, domnule Nagel, nu ați fost totdeauna atât de entuziasmat de Gladstone ca în seara aceasta. Studentul Öien v-a auzit odată ținând un discurs la Kristiania – parcă la Uniunea Muncitorească? – în care l-ați criticat serios pe Gladstone. Asta e bună! Așa să fie? Poftiți, aveți curajul!

Doamna Stenersen spusese aceasta fără intenții rele, cu zâmbetul pe buze, ridicând, în glumă, degetul arătător. Ea repetă, că Nagel trebuie să spună, dacă este adevărat.

Nagel ezită o clipă, apoi replică:

— Cred că este o eroare.

— Nu vreau să spun că l-ați criticat vehement pe Gladstone, spuse Öien; dar ați susținut păreri contrare; îmi amintesc și că ați spus că Gladstone ar fi bigot.

— Bigot, Gladstone bigot! strigă doctorul. Înseamnă că ați fost, probabil, sub influența alcoolului!

Nagel râse.

— Cu siguranță că nu. Dar, poate să fi fost și băut, nu știu. Se pare că da.

— Știe Dumnezeu, așa se pare! spuse doctorul satisfăcut.

Nagel nu voia să se explice, el evită să spună mai multe, dar Dagny Kielland o rugă pe doamna Stenersen să-l provoace în continuare:

— Determină-l să ne explice ce a vrut să spună. E foarte amuzant.

— Bine, dar ce ați vrut, de fapt, să spuneți cu asta? întrebă doamna Stenersen. V-ați situat la modul serios pe poziții adverse? Trebuie să ne explicați! De altfel, ne faceți plăcere, povestindu-ne; căci dacă începeți să jucați cărți, devine foarte plictisitor.

— Ei bine, dacă pot contribui cu ceva la buna dispoziție...! răspunse Nagel.

Intenționa oare, prin această observație, să-și joace o festă sie însuși sau rolului său? Făcu o ușoară grimasă.

El începu prin a spune că nu-şi poate aminti de seara la care făcuse referire domnul Öien... L-a văzut cineva dintre dumneavoastră pe Gladstone, l-a auzit cineva vorbind? Impresia pe care ţi-o face când se află la tribună este: comportament deschis, onestitate deplină. Parcă nici nu ar putea fi vorba despre altceva decât despre o conştiinţă curată. Cum să poată un asemenea om comite nelegiuirea de a păcătui contra lui Dumnezeu! Iar el este atât de pătruns de conştiinţa sa curată, încât presupune că şi auditoriul său o are; de fapt, el nici nu vede la auditoriul său altceva decât o conştiinţă curată.

— Bine, dar este o trăsătură frumoasă! O dovadă a onestităţii şi a gândirii sale umanitare, îl întrerupse doctorul. Nu am mai auzit niciodată aşa ceva!

— Şi eu sunt de aceeaşi părere. Amintesc acest lucru doar pentru a-l caracteriza, şi anume, ca o trăsătură frumoasă a imaginii sale, he-he-he. Voi relata despre o întâmplare care mi-a venit tocmai acum în minte; de fapt, nici nu trebuie să povestesc toată întâmplarea, ci doar să pomenesc numele de Carey[1]. Nu ştiu dacă vă mai aduceţi aminte cum a reacţionat Gladstone, pe vremea când era ministru, la denunţurile contra trădătorului Carey. De altfel, mai târziu, l-a ajutat să plece în Africa, pentru a-l salva de răzbunarea naţionaliştilor irlandezi. Mă rog, dar nu despre asta este vorba acum, ci despre o altă poveste. Nu acord importanţă prea mare unor astfel de fleacuri pe care un ministru este, poate, uneori obligat să le facă. Dar, ca să ne întoarcem la punctul nostru de plecare: cert este că Gladstone, oratorul, era personificarea conştiinţei curate... Dacă l-aţi fi văzut sau auzit vreodată pe Gladstone ţinând un discurs, nu ar trebui decât să atrag atenţia asupra mimicii sale în timp ce vorbea. Este atât de pătruns de conştiinţa sa curată, încât aceasta i se reflectă în privire, în voce, în atitudine, şi în gestică. Discursul său este simplu, uşor de înţeles, lent şi nesfârşit; ah, ce infinit de mult durează! Firul său nu se întrerupe niciodată! Ar fi trebuit să vedeţi cum îşi repartizează observaţiile asupra sălii. Câteva pentru fierarul de aici, câteva pentru blănarul de acolo. Şi cum pare să-şi cântărească cuvintele, de parcă fiecare ar valora o coroană. De fapt, este un spectacol unic! Gladstone este un cavaler al dreptăţii inatacabile şi îşi susţine cauza. Nu i-ar trece niciodată prin minte să facă o cât de măruntă concesie erorii. Când ştie că dreptatea este de partea sa, recurge la ea în mod

[1] Henry Carey (1793-1879), economist american.

necruțător, o scoate în evidență, o ridică în slăvi, o agită în fața ascultătorilor și își distruge toți adversarii. Morala sa este cât se poate de sănătoasă și rezistentă, el acționează în serviciul creștinătății, al umanității și al civilizației. Dacă cineva i-ar oferi atâtea și atâtea mii de lire pentru a salva de la eșafod o femeie acuzată pe nedrept, Gladstone ar salva femeia, ar respinge cu dispreț banii și nu și-ar atribui, mai târziu, în nici un fel, vreun merit. Câtuși de puțin; *Nu* ar socoti acest lucru ca un merit al său; așa este el. Este un luptător neobosit, străduindu-se din răsputeri să facă bine pe planeta noastră; este gata să lupte, zi de zi, pentru dreptate, adevăr și Dumnezeu. Și ce fel de bătălii câștigă! De două ori doi fac patru, adevărul a învins, binecuvântat să fie Domnul! ... Ei bine, Gladstone poate să depășească nivelul lui «de două ori doi fac patru»; l-am auzit o dată demonstrând, într-o dezbatere pe marginea bugetului, că de șaptesprezece ori douăzeci și trei fac trei sute nouăzeci și unu și repurtând o victorie nimicitoare, o victorie strălucită; a avut iarăși dreptate, și această dreptate îi lumina ochii, vibra în vocea sa și îi conferea măreție. Acum, însă, m-am uitat mai atent la el. Mi-am dat seama că are o conștiință curată, dar l-am examinat, totuși, cu mai multă atenție. Încep să mă gândesc la cei trei sute nouăzeci și unu ai lui și găsesc că este corect. Cu toate astea, mă mai opresc puțin la ei și îmi spun: Nu, stop! De șaptesprezece ori douăzeci și trei fac trei sute nouăzeci și șapte! Știu foarte bine că este vorba de nouăzeci și unu, dar totuși – contrar convingerii mele – spun nouăzeci și șapte, pentru ca să mă situez pe altă poziție decât acest individ, acest profesionist al dreptății. O voce din mine îmi pretinde: Ridică-te, ridică-te împotriva acestei veșnice referiri la dreptate! Și mă scol în picioare și, din necesitate interioară arzătoare, spun: nouăzeci și șapte: o spun pentru a-mi proteja conștiința dreptății de posibilitatea de a fi cufundată în banalitate de către omul acesta care se situează în mod atât de incontestabil de partea dreptății...

— Să mă bată Dumnezeu! Dar nu mi-a mai fost dat niciodată să aud un asemenea nonsens! strigă doctorul. Vă enervează faptul că Gladstone are totdeauna dreptate?

Nagel zâmbi – greu de spus dacă blând sau afectat; apoi continuă:

— Nu mă revoltă și nici nu mă demoralizează. Bine, nu mă pot aștepta să fiu înțeles în această privință, dar, de fapt, îmi este indiferent. Gladstone este un mesager ambulant al dreptății și al adevărului, creierul său este plin, până la refuz, de rezultate

recunoscute. Supremul adevăr sub soare este, pentru el, că de două ori doi fac patru. Şi putem oare contesta că de două ori doi fac patru? Bineînţeles că nu, şi spun asta doar pentru a arăta că Gladstone are totdeauna dreptate. Important este să vedem dacă suntem suficient de însetaţi de dreptate pentru a înghiţi toate acestea, dacă puterea noastră de înţelegere este deja atât de paralizată de adevăr, încât se lasă doborâtă de un fapt incontestabil. Despre aceasta este vorba... Dar Gladstone are în aşa măsură dreptate şi conştiinţa sa este atât de curată, încât sigur că nu i-ar trece niciodată prin minte să înceteze de a-şi mai revărsa faptele sale bune asupra globului nostru pământesc. El trebuie să fie mereu pe drum, peste tot este nevoie de el. Şi iată cum îşi plasează înţelepciunea la Birmingham, şi-o plasează la Glasgow, îi face pe tăietorul de dopuri şi pe avocat să ajungă la aceleaşi vederi politice, luptă din răsputeri pentru convingerile sale şi îşi supune plămânii bătrâni şi credincioşi unui efort maxim, pentru ca ascultătorii să nu piardă nici unul din preţioasele sale cuvinte. Când actul s-a încheiat şi poporul l-a aclamat, Gladstone s-a înclinat, iar seara se întoarce acasă, se culcă în pat, îşi împreunează mâinile, citeşte rugăciunea şi adoarme fără ca sufletul său să nutrească vreo suspiciune, fără să se ruşineze la gândul că a umplut Glasgow şi Birmingham – de fapt, cu ce le-a umplut? El are doar sentimentul că şi-a îndeplinit datoria faţă de oameni şi faţă de sine însuşi şi apoi doarme somnul dreptilor. Nu va fi atât de păcătos ca să-şi spună: azi nu ţi-ai dus cauza la bun sfârşit, i-ai plictisit pe cei doi torcători de bumbac din rândul întâi, unul din ei a căscat – el nu îşi va spune aşa ceva, deoarece nu este sigur că este aşa. Şi nu vrea să mintă, fiindcă minciuna este un păcat, iar Gladstone nu vrea să păcătuiască. Nu, el îşi va spune: mi s-a părut că un om a căscat, aşa am avut impresia. Foarte ciudat, am avut impresia că el cască. Dar cred că m-am înşelat, probabil că omul nu a căscat. He-he-he... Nu ştiu, dacă în Kristiania am vorbit în sensul acesta; dar nu face nimic. Mărturisesc însă, în orice caz, că măreţia lui Gladstone m-a impresionat totdeauna foarte puţin.

— Bietul Gladstone! spuse Împuternicitul Reinert.

Nagel nu ripostă nimic.

— Nu, nu despre aceasta aţi vorbit la Kristiania, declară Öien. L-aţi atacat pe Gladstone din cauza atitudinii sale faţă de Irlandezi şi Parnell şi aţi spus, printre altele, că el nu este un spirit impor-

---

[1] Benjamin Disraeli, conte de Beaconsfield (1804-1881), om politic englez, romancier.

tant. Asta ați spus. Că el este mare și util, dar numai ca forță foarte generală, ca un urias deget mic al lui Beaconsfield[1].

— Știu, știu, mi s-a retras cuvântul, he-he-he. Bine, sunt de acord și cu asta, de ce nu. Nu-mi va înrăutăți situația. Vă rog, totuși, să mă judecați cu indulgență!

Doctorul întrebă:

— Dar spuneți-ne acum: faceți parte dintr-un partid de *dreapta?*

Nagel căscă ochii mirat, apoi izbucni în râs și răspunse:

— Ei bine, ce credeți?

În această clipă se auzi soneria de la ușa cabinetului medical al doctorului. Soția sa sări în sus: firește, doctorul va trebui să plece, din păcate. Dar nimeni altcineva nu are voie să ne părăsească; câtuși de puțin, în nici un caz, până la ora douăsprezece. Domnișoara Andresen să facă bine și să ocupe iar loc; Anna să mai aducă apă fierbinte, multă apă fierbinte. Este de-abia ora zece.

— Domnule Împuternicit, dar nu beți nimic?

— Ba da, nu rămân de căruță.

— Să știți că nu vă dau voie să plecați. Trebuie să rămâneți cu toții aici. Dagny, de ce ești așa de tăcută?

Nu, nu era mai tăcută ca de obicei.

Doctorul se întoarse din cabinet. Își cerea scuze, dar trebuia să plece; un caz grav, hemoragie. Ei, nu era chiar așa de departe, în două, trei ore va fi iar acasă; speră să mai găsească aici toată societatea. La revedere tuturor, la revedere Jetta.

Apoi doctorul plecă în grabă. Un minut mai târziu îl văzură alergând, împreună cu un străin, spre debarcader, atât era de grăbit.

Doamna Stenersen spuse:

— Haideți acum să găsim ceva... Uf, puteți să mă credeți că este foarte plictisitor să rămân aici singură, când soțul meu pleacă. Mai ales în nopțile de iarnă e rău de tot, uneori nici nu sunt sigură că se mai întoarce.

— Nu aveți copii, stimată doamnă, după cum văd, observă Nagel.

— Nu, nu am copii... Ei, încetul cu încetul m-am obișnuit cu nopțile acestea lungi; dar la început era groaznic. Vă asigur că îmi era atât de frică de întuneric – da, din păcate mi-e frică de întuneric –, încât mă sculam uneori și ieșeam, ca să dorm în apropierea servitoarei... dar acuma spune și tu ceva, Dagny? La ce te gândești? Desigur, la logodnic.

Dagny roşi, râse jenată şi răspunse:

— Firește că m-am gândit la el. E de la sine înțeles. Dar întreabă-l mai bine pe Împuternicitul Reinert la ce se gândește; n-a scos nici un cuvânt toată seara.

Împuternicitul protestă; a stat de poveşti cu domnişoarele Olsen şi Andresen, a desfăşurat, deci, în liniște, o activitate mai bogată, a fost tot timpul foarte antrenat, s-a străduit să urmărească controversele politice ale celorlalți, pe scurt...

— Logodnicul domnişoarei Kielland este iarăşi pe mare, îi spuse doamna Stenersen lui Nagel. E ofițer de marină, vaporul său este în drum spre Malta – parcă de Malta era vorba, nu?

— Da, de Malta, răspunse Dagny.

— La oamenii ăştia merge repede cu logodna! Vine acasă, la părinți, pentru trei săptămâni, şi într-o seară... Da, locotenenții ăştia!

— Oameni vioi! spuse Nagel. De obicei, oameni arătoşi, bronzați de intemperii, îndrăzneți şi deschişi. Uniforma lor este atât de frumoasă, iar ei o poartă cu mult gust. Da, ofițerii de marină îl încântaseră totdeauna.

Domnişoara Kielland se adresă domnului Öien şi îl întrebă, zâmbind:

— Ei, aşa vorbeşte domnul Nagel acum. Dar la Kristiania ce spunea?

Izbucniră cu toții în râs; avocatul Hansen exclamă cu entuziasm:

— De fapt, ce spunea la Kristiania – la Kristiania? Ce spunea acolo domnul Nagel? Ha-ha-ha, doamne, doamne! Hai, noroc!

Nagel ciocni cu el şi bău. Într-adevăr, el avusese totdeauna o slăbiciune pentru ofițerii de marină. Ar putea merge chiar mai departe, afirmând că, dacă ar fi fată, n-ar vrea drept soț decât un ofițer de marină; dacă nu, mai bine pe nimeni.

Iarăşi toată lumea începu să râdă; încântat, avocatul ciocni cu toate paharele de pe masă, apoi bău. Dagny însă spuse deodată:

— Dar despre locotenenți se vorbeşte mereu că nu ar fi prea dotați. Deci nu sunteți de această părere?

Prostii. Dar chiar de-ar fi aşa, el, Nagel, ar prefera – dacă ar fi fată – un bărbat frumos unuia deştept. Neapărat! Şi mai ales dacă ar fi o fată *tânără*. Ce să faci cu un creier fără trup? Firește, am putea întreba şi ce faci cu un trup fără creier? Dar este totuşi o deosebire, drace. Părinții lui Shakespeare nu ştiau

să citească. Se pare că nici Shakespeare însuşi nu ştia prea bine să citească, şi totuşi a devenit o personalitate istorică. Oricum ar fi însă, probabil că o fată se plictiseşte totuşi mai repede de un bărbat învăţat, dar urât, decât de unul prost şi frumos. Nu, nu, dacă ar fi fată şi ar avea posibilitatea să aleagă, s-ar căsători, în primul rând, cu un bărbat frumos. Şi l-ar durea în cot ce părere ar avea acest bărbat despre politica Norvegiei, filozofia lui Nietzsche şi Sfânta Treime.

— Iată, acesta este locotenentul domnişoarei Kielland, spuse doamna Stenersen aducând un album.

Dagny sări de pe scaun, scăpând printre dinţi un NU – ! Dar se aşeză imediat la loc:

— Fotografia este proastă, spuse ea apoi; în realitate arată mult mai bine.

Nagel zări un tânăr frumuşel, cu barbă. El şedea, drept şi degajat, la o masă, cu mâna pe sabie. Părul, nu prea bogat, era pieptănat cu o cărare la mijloc; avea ceva de englez în înfăţişare.

— Da, e adevărat, este mult mai frumos decât în fotografie, admise doamna Stenersen. În tinereţea mea am fost şi eu, la un moment dat, îndrăgostită de el... Dar priviţi, vă rog, fotografia asta de aici. Este un tânăr teolog care a murit recent, se numea Karlsen. A murit acum, nu de mult. A fost o poveste foarte tristă. Nu-i aşa? Da, aşa este, l-am înmormântat alaltăieri.

Fotografia înfăţişa o făptură cu aspect bolnăvicios, cu obrajii supţi şi buzele atât de subţiri şi strânse, încât păreau doar o dungă în mijlocul feţei. Ochii erau mari şi întunecaţi, fruntea neobişnuit de înaltă, dar pieptul era plat, iar umerii înguşti, ca ai unei femei.

Acesta era Karlsen.

Aşa arăta, prin urmare.

Lui Nagel îi trecu prin minte că o asemenea faţă se potrivea bine cu mâini reci şi cu teologia. Dar tocmai când voia să spună că aspectul tânărului te înfioară uşor, observă că Împuternicitul Reinert îşi trăsese scaunul lângă Dagny şi începuse să vorbească cu ea. Atunci răsfoi mai departe albumul, fără a mai spune ceva, ca să nu deranjeze.

— Deoarece v-aţi plâns că sunt tăcut în seara aceasta, începu Împuternicitul, îmi veţi permite, poate, să vă povestesc o întâmplare din ultima călătorie a împăratului – o poveste adevărată. Tocmai mi-am amintit de ea...

Dagny îl întrerupse, spunând încet:

— Ce glume aţi făcut toată seara, acolo, în colţ? Mai bine relataţi-mi despre asta. Am vrut doar să vă atenţionez, spunându-vă că aţi fost prea tăcut. Bineînţeles, aţi fost iarăşi răutăcios. E într-adevăr urât din partea dumneavoastră că imitaţi mereu pe ceilalţi şi faceţi tot felul de şotii. E adevărat că el pune foarte mult preţ pe inelul său de tinichea de la degetul cel mic; îl ridică, îl priveşte, îl lustruieşte. Dar poate că face asta în gând. În orice caz, aţi întrecut măsura. În rest însă, el este atât de înfumurat şi de sucit, încât nici nu merită altceva. Dar tu, Gudrun, zău că ai mers prea departe. Cu siguranţă că a observat cum râdeai de el.

Gudrun se apropie şi se disculpă, afirmând că toată vina o poartă Împuternicitul, care fusese atât de comic, de-a dreptul irezistibil. Chiar şi modul în care spusese: Măreţia lui Gladstone nu m-a impresionat niciodată.

— Taci, vorbeşti şi acum prea tare, Gudrun. Te poate auzi; într-adevăr, şi-a întors capul. De altfel, ai observat că nu îi pasă dacă este întrerupt. Nu-i aşa? Se uită doar la noi, cu o privire aproape tristă. Imaginează-ţi că iarăşi am remuşcări fiindcă stăm aici şi îl bârfim. Hai, relataţi-ne povestea despre călătoria împăratului, Împuternicite.

Şi Împuternicitul îşi începu povestirea. Deoarece nu era vorba de un secret, ci despre o întâmplare inofensivă, cu o femeie şi un buchet de flori, Împuternicitul vorbi tot mai tare, aşa încât, până la urmă, toţi cei prezenţi îi dădură ascultare. Istorioara era bogată în amănunte, aşa că relatarea ei dură mai multe minute. La sfârşit domnişoara Andresen spuse:

— Domnule Nagel, vă mai amintiţi de ieri seară, de povestea despre corul bărbătesc de pe marea Mediterană...?

Nagel închise repede albumul şi îşi ridică ochii aproape speriat. Era joc sau sinceritate? El răspunse încet, că s-ar putea să se fi înşelat în privinţa amănuntelor, dar nu o făcuse în mod intenţionat, şi nu inventase povestirea, ea fusese trăită.

— Nu, nu, nici nu am vrut să spun că aţi inventat-o, răspunse ea râzând. Dar vă mai aduceţi aminte şi de ceea ce mi-aţi spus atunci când am constatat că povestea fusese frumoasă? Că o *singură dată* aţi auzit ceva şi mai frumos, dar că aceasta se petrecuse în vis.

Desigur, îşi amintea, dădu el afirmativ din cap.

— N-aţi vrea să ne povestiţi şi acest vis! Zău, vă rog! povestiţi atât de interesant. Vă rugăm cu toţii.

Dar Nagel refuză. El aduse o serie de argumente, spunând că era un vis lipsit de însemnătate, fără început şi sfârşit, doar urma unei imagini din timpul somnului. Nu, nici nu putea să fie exprimat prin cuvinte; există numeroase asemenea percepţii vagi, trecătoare, pe care le resimţi ca pe nişte raze, dar care dispar apoi dintr-o dată. Ce aberaţie a fost totul rezultă şi din faptul că visul se petrecea într-o pădure albă, de argint...

— Bun, deci într-o pădure de argint. Şi apoi?

Nu. El clătină din cap.

E dispus să-i facă în orice privinţă pe plac – poate să-l pună la încercare. Dar visul acesta nu-l putea povesti, trebuie să-l creadă că nu era posibil.

— Bun, dar atunci altceva. Vă rugăm cu toţii.

Nu, nu-i bun de aşa ceva, nu în seara aceasta. Mii de scuze.

Apoi se rostiră o serie de cuvinte indiferente, întrebări şi răspunsuri puerile, prostii. Dagny spuse:

— Ziceaţi că sunteţi dispus să-i faceţi în orice privinţă pe plac domnişoarei Andresen; de exemplu, ce i-aţi face?

Ideea provocă veselie generală, iar Dagny râse şi ea. După o clipă de meditare, Nagel spuse:

— De dragul dumneavoastră aş putea face ceva rău de tot.

— Deci de dragul meu ceva rău? Ia să auzim. De exemplu, o crimă?

— O, da. Aş putea să ucid un eschimos, să-l jupoi şi să fac din pielea lui o mapă de scrisori pentru dumneavoastră.

— Ei zău, într-adevăr? Dar acum să trecem la domnişoara Andresen; ce aţi fi în stare să faceţi de dragul ei? Ceva nemaiauzit de bun?

— Da, poate că da, nu ştiu. De altfel, chestia cu eschimosul am citit-o odată undeva. Să nu credeţi că este invenţia mea.

Pauză.

— Sunteţi, cu toţii, deosebit de amabili, spuse el apoi. Vreţi tot timpul să-mi daţi ocazia de a mă afirma, de a vorbi cu prioritate despre problemele mele lipsite de însemnătate. Şi asta numai fiindcă sunt străin aici.

Adjunctul se uită pe furiş la ceas.

— Ştiţi doar, spuse doamna Stenersen, că nu este voie să plecaţi înainte de întoarcerea soţului meu. Strict interzis. Faceţi ce doriţi – numai să nu plecaţi.

Apoi se serviră cafelele şi toată lumea se învioră imediat.

Avocatul, care discutase înfierbântat cu tânărul student, sări de pe scaun. Acest om corpolent ţâşnea ca un arc, el aplaudă

încântat. Chiar şi studentul îşi frecă mâinile, se duse la pian şi cântă câteva acorduri.

— O, da, strigă stăpâna casei, cum de-am putut uita că ştiţi să cântaţi la pian? Dar acum trebuie să ne oferiţi ceva mai consistent, vă rog, zău!

Studentul era dispus să cânte. Nu ştia prea multe, dar dacă nu avea nimeni nimic împotriva unor piese de Chopin... Sau poate, un vals de Lanner...

Nagel aplaudă cu convingere audiţia şi îi spuse lui Dagny:

— Nu-i aşa că, auzind asemenea melodii, oricine şi-ar putea dori să se afle la oarecare depărtare, într-o cameră laterală, undeva, mână în mână cu fiinţa iubită, în tăcere! Nu ştiu – dar totdeauna mi-am imaginat că aşa ceva trebuie să fie minunat.

Ea se uită atentă la el. Oare toată vorbăria asta reprezenta convingerea lui sinceră? Pe faţa lui nu se vedea nici urmă de ironie, aşa încât continuă şi ea pe acelaşi ton banal:

— Da. Dar camera ar trebui să fie cufundată în semiîntuneric. Şi ar trebui să şezi în fotolii moi, joase. Iar afară să plouă şi să fie întuneric.

Era neobişnuit de frumoasă în seara aceasta. Ochii întunecaţi, în contrast cu faţa luminoasă, aveau un efect fascinant. Deşi dinţii nu-i erau foarte albi, râdea cu plăcere, ba chiar râdea de lucruri total lipsite de importanţă; buzele ei erau roşii şi pline, atrăgând imediat atenţia. Amănuntul cel mai ciudat era însă, că, de câte ori vorbea, pe obraji îi înflorea o boare trandafirie, care se estompa apoi imediat.

— Dar uite că Adjunctul a dispărut iar! exclamă soţia doctorului. Fireşte, fireşte! N-avem ce-i face, nu se dezminte niciodată. Sper că măcar dumneavoastră, domnule Împuternicit, ne veţi spune noapte bună înainte de a pleca?

Adjunctul se retrăsese prin bucătărie, dând bir cu fugiţii, în linişte, aşa cum obişnuia de fiecare dată, obosit de băutură, palid şi nedormit, şi nu mai revenise. Auzind aceasta, faţa lui Nagel îşi schimbă deodată expresia. În mintea lui încolţise pe loc ideea că ar putea îndrăzni să se ofere el în locul Adjunctului s-o însoţească pe Dagny prin pădure. Fără să mai aştepte, ceru de îndată permisiunea, o ceru atât cu ochii cât şi cu capul aplecat, adăugând în cele din urmă:

— Şi voi fi atât de cuminte!

Ea râse, replicând:

— Bine, bine, dacă promiteţi, atunci bucuros.

Acum nu mai aştepta decât întoarcerea doctorului, pentru a putea pleca. Perspectiva acestui drum prin pădure îl învioră, el vorbi despre tot felul de lucruri şi îi făcu pe toţi să râdă, fiind deosebit de amabil. Era atât de antrenat, atât de fericit, încât îi promise doamnei Stenersen chiar să-i viziteze grădina şi – deoarece era pe jumătate specialist – să examineze solul din colţul de jos al grădinii, în care se aflau tufele de coacăze bolnave. Cu siguranţă că le va veni de hac, dacă îşi va rosti descântecele şi formulele de incantaţie.

Dar se pricepea şi la vrăji?

Ei, îşi bagă şi el nasul în toate. Iată, de exemplu, inelul acesta, un inel urât, de tinichea, care are însă însuşiri miraculoase. Cui i-ar veni să creadă aşa ceva, când îl vede? Dacă ar pierde acest inel într-o seară, pe la orele zece, ar trebui să-l regăsească până cel mai târziu la douăsprezece, altfel ar păţi ceva rău. Îl primise de la un grec foarte bătrân, un negustor din Pireu. În orice caz, el îi făcuse omului un serviciu şi îi dăruise un balot de tutun în schimbul inelului.

Dar credea cu adevărat în acest inel?

Da, în oarecare măsură. Zău că da! Acest inel îi adusese odată vindecarea.

Dinspre port se auzi lătratul unui câine. Doamna Stenersen se uită la ceas, da, era doctorul, ea cunoştea câinele. Ah, ce bine; era de-abia ora douăsprezece şi el se întorcea deja acasă! Sună, să mai vină un rând de cafele.

– Aşa, aşa, deci este un inel ciudat, domnule Nagel? Şi sunteţi convins de puterea lui?

Destul de convins. Adică: avea motive să nu se îndoiască de el. De fapt, nu este oare indiferent în ce credem, din moment ce, în sinea noastră, considerăm că un lucru este la fel de bun ca şi celălalt? Inelul îl vindecase de nervozitate, îl făcuse rezistent şi puternic.

Doamna Stenersen râse la început, dar apoi îl contrazise vehement. Nu, nu putea suferi această vorbărie blazată – să o ierte, dar pentru ea reprezenta o vorbărie blazată – şi era convinsă că nici domnul Nagel nu credea ce spune. Dacă oameni cultivaţi susţin aşa ceva, la ce să ne putem aştepta din partea oamenilor simpli? Unde ajungem în felul acesta? Medicii ar putea, în cazul acesta, să-şi facă bagajele.

Nagel se apără: ambele ar fi la fel de însemnate. Voinţa, credinţa şi predispoziţia – iată cele trei elemente importante în cazul bolnavului. Dar medicii nu trebuie să-şi facă bagajele din cauza asta, căci şi ei îşi au comunitatea lor, credincioşii lor, îi

au pe oamenii cultivați; iar oamenii cultivați se tratează cu medicamente, în timp ce ereticii și oamenii simpli recurg la inele de tinichea, oase de om calcinate și țărână din cimitir. N-am întâlnit oare cazuri când pacienții s-au însănătoșit bând apă de izvor, doar fiindcă li s-a spus că este o licoare tămăduitoare? Câtă experiență nu s-a dobândit, printre altele, în cazul morfinomanilor? Când ai de-a face cu evenimente atât de ciudate, nu este de mirare că omului nedoctrinar nu-i mai pasă de nimic și că el își proclamă independența în ceea ce privește încrederea în știința medicală. Dar, în fond, n-ar vrea ca cineva să rămână doar cu impresia că el ar dori să se erijeze într-un cunoscător în acest domeniu; el nu era un specialist și nu dispunea de cunoștințe în această privință. Și, în definitiv, este atât de bine dispus încât nu ar vrea să strice nici dispoziția celorlalți. Stimata doamnă să binevoiască să-l scuze.

În timp ce spunea aceasta, Nagel se tot uita la ceas, încheindu-și deja haina.

Intrarea intempestivă a doctorului întrerupse discuția. Nervos și indispus, el își salută oaspeții cu o volubilitate forțată și le mulțumi pentru faptul că nu plecaseră încă. Bine, bine, pe Adjunct nu te puteai baza, somn ușor; dar în rest, societatea era completă. – Da, ce luptă peste tot!

Conform obiceiului, începu să vorbească despre vizita făcută. Mutra sa acră se datora pacienților care îi înșelaseră așteptările. Se comportaseră ca niște idioți, ca niște măgari, ar fi fost tentat să-i bage la închisoare. Ce mai casă! Femeia era bolnavă, tatăl, și el bolnav, fiul, la fel. Și un miros în toată casa! Na, dar restul familiei: sănătoși și rumeni, cu toate acestea; copilașii stau să plesnească de sănătate. Pur și simplu de neînțeles, miraculos. Nu, nu reușea să înțeleagă așa ceva! Bătrânul, tatăl femeii, zăcea cu o rană mare pe care și-o pricinuise cu o lovitură de secure. Chemaseră o femeie care se pricepea la descântece, și aceea oprise hemoragia. Dar cum o oprise? Revoltător, inadmisibil, inimaginabil ce putoare; oh, îți venea să leșini! Și, în afară de aceasta, în curând ar fi făcut gangrenă! Dumnezeu știe ce s-ar fi întâmplat, dacă nu ar fi trecut pe acolo în seara aceasta! Legea care interzice practica vracilor ar trebui înăsprită, asta ar trebui, zău, iar aplicarea ei încredințată unor oameni care... În fine, sângerarea era oprită. Dar iată că vine acuma fiul, fiul adult, un lungan care contractase o eczemă pe față. Îi dăduse deunăzi alifiile, spunându-i foarte clar: alifia galbenă o aplici timp de o – *una* – oră, iar cea albă, alifia zincată, în restul zilei. Și el ce face?

Firește că încurcă alifiile, o aplică pe cea albă timp de o oră, iar pe cea galbenă, care ustură și arde ca dracu, o lasă tot restul zilei și toată noaptea. Și așa procedează două săptămâni. Partea cea mai ciudată este că tipul rezistă, se reface, se reface în ciuda prostiei sale, se însănătoșește! O vită încălțată care se însănătoșește deși recurge la un tratament diabolic! Mi-a arătat în seara asta gura și obrajii pe care nu se mai vede nici urmă de ceva. Noroc, noroc porcesc! Ar fi putut să-și distrugă fața pentru multă vreme. Și credeți că a clipit măcar din ochi?... Și apoi mama individului, femeia. Este bolnavă, lipsită de puteri, slăbită, are ameteli, este nervoasă, nu are poftă de mâncare și îi vâjâie urechile. O baie! spun eu, fă o baie și spală-te, bagă-ți trupul în apă, ce dracu! Mănâncă friptură de vițel, deschide ferestrele, să intre aer curat în cameră! Nu umbla cu picioarele ude, fă mișcare în aer liber, aruncă în foc cartea aia, pe Johan Arendt, și așa mai departe. În primul rând, însă, băi și frecții și iarăși băi, altfel medicamentul meu nu are nici un efect. – Ei bine, carne de vițel nu-și poate permite, asta mai treacă-meargă; dar de îmbăiat se îmbăiază, îndepărtând o parte din jeg, după care o cuprinde frigul de-i clănțăne dinții de atâta curățenie, așa că renunță la apă! Nu mai putea suporta să fie atât de curată! Dar ce-i de făcut? Ce credeți? Și-a procurat un lănțișor, un lănțișor contra reumatismului, o cruce volta, sau cum i-o mai fi zicând, și aceasta și-o pune pe după gât. O rog să-mi arate drăcia: o placă de tinichea, o zdreanță, câteva verigi, încă câteva mai mici, asta e tot. Fir-ar să fie, dar la ce o întrebuințezi? Păi, i-a fost de folos, zău că i-a ajutat, i-a alinat durerile de cap, a încălzit-o puțin. Ca să vezi, verigile astea și placa asta de tinichea îi făcuseră bine! Ce să mai faci în asemenea situație? Dacă aș scuipa pe o bucată de lemn și i-aș da-o, ar avea același efect. Dar fă-o să înțeleagă asta! Aruncă porcăria, țip eu, altfel să știi că nu te mai tratez, nu mai pun mâna pe dumneata! Și ce credeți că a făcut? Strânge în mână placa de tinichea și renunță la mine! Hihihi, renunță la mine! Doamne, Dumnezeule! Nu ar trebui să te faci medic, să te faci doar vraci...

Doctorul se așază, agitat, să-și bea cafeaua. Soția sa aruncă o privire spre Nagel, apoi spune râzând:

— Și domnul Nagel ar fi procedat la fel ca femeia aceasta. Tocmai despre asta vorbeam înainte de sosirea ta. Domnul Nagel nu crede în știința ta.

— Așa, deci domnul Nagel nu crede! observă doctorul scurt. Ei bine, domnul Nagel face cum crede de cuviință.

Supărat, jignit, mânios pe aceşti pacienţi răi care nesocotiseră prescripţiile sale, doctorul îşi sorbi în tăcere cafeaua. Era iritat că toţi şedeau acolo, uitându-se la el.

— Dar faceţi ceva, mişcaţi-vă, spuse el.

După cafea se învioră însă, stătu de vorbă, câtva timp, cu Dagny, îşi bătu joc de omul care îl dusese cu barca la bolnavi, reveni la neajunsurile profesiei de medic şi se enervă iar. Nu reuşea încă să uite confuzia făcută cu cele două alifii. Toate astea nu sunt decât mârlănie, superstiţie şi măgărie. În linii mari, poporul de rând este bântuit de o ignoranţă îngrozitoare.

— Da, dar omul s-a însănătoşit.

Auzind aceste cuvinte doctorului îi veni să o înghită pe Dagny. Îşi îndreptă spatele. Da, omul se însănătoşise; dar mai departe ce se întâmplă? Acest lucru nu exclude constatarea că prostia oamenilor de rând este strigătoare la ceruri. Da, e adevărat, omul se însănătoşise; dar dacă şi-ar fi ars complet ţesutul din jurul gurii? Cum poate fi justificată o asemenea dobitocie?

Acest conflict infam cu un ţopârlan care acţionase contrar prescripţiilor sale, însănătoşindu-se cu toate acestea, îl irita pe doctor mai mult decât orice altceva, dând o expresie feroce privirii sale, de obicei atât de blânde. El fusese înşelat de un hazard perfid, fusese dat la o parte de dragul unei plăci de tinichea; nu reuşi să uite aceasta decât după ce bău, pe lângă cafea, şi un toddy – tare. După aceea spuse deodată:

— Jetta, să ştii că i-am dat cinci coroane omului care a venit după mine; ca să ştii. Ha-ha-ha. Nici să văd un asemenea individ nu mi-a fost dat încă; aproape că îi lipsea complet turul pantalonilor; dar dispunea de o forţă fizică, şi o nonşalanţă! Un adevărat diavol! A cântat tot drumul. Avea convingerea fermă că ar putea atinge cerul cu o undiţă dacă s-ar căţăra pe culmea muntelui Etje. Dar ar trebui să te înalţi pe vârful degetelor, i-am spus eu. El însă nu m-a înţeles, m-a luat în serios şi s-a jurat că se poate ridica şi el în vârful degetelor de la picioare ca oricare altul. Ha-ha-ha, ai mai auzit aşa ceva! Dar era amuzant.

În cele din urmă domnişoara Andresen dădu tonul pentru plecare şi toată lumea se ridică. Luându-şi rămas bun, Nagel mulţumi cu atâta căldură şi sinceritate, încât îl dezarmă complet pe doctor, care, în ultimul sfert de oră, fusese cam acru-dulce faţă de el.

— Treceţi cât mai curând iar pe la noi! Dar, spuneţi-mi, mai aveţi ţigări? Hai, luaţi-vă una de drum. Şi doctorul îl întoarse pe Nagel ca să-i dea o ţigară.

În timpul acesta Dagny îl aştepta, gata îmbrăcată, pe trepte.

8

Nopți luminoase.

ERA o noapte frumoasă.

Puținii oameni care mai puteau fi văzuți pe străzi aveau mine vesele; în cimitir, un om umbla încă de colo-colo, împingând o roabă și cântând încetișor. În rest, era liniște peste tot; în afară de acest cântec nu se auzea nimic. Privit de aici, de sus, de la casa doctorului, orașul arăta ca o insectă uriașă, ciudată și ramificată, ca un animal fantastic, care stătea întins pe burtă, întinzându-și în toate direcțiile brațele, coarnele și antenele.

Își mișca doar din când în când câte un membru sau își strângea o gheară – ca, de exemplu, în port, unde o minusculă iolă cu aburi se apropia fără zgomot de debarcader, lăsând în urma sa o brazdă în apa neagră.

Fumul țigării lui Nagel urca, albăstrui, în aer. El inspira adânc parfumul pădurii și al ierburilor. Îl cuprinsese un sentiment de mulțumire profundă, o bucurie intensă și ciudată, care îi umezea ochii, tăindu-i aproape respirația. Mergea alături de Dagny; aceasta nu spusese încă nimic. După ce trecuseră de cimitir, el rostise câteva cuvinte de laudă la adresa familiei doctorului, fără a primi însă un răspuns. Nagel era atât de fermecat de liniștea și frumusețea nopții, aceasta îl fascina în asemenea măsură, încât respirația îi devenise scurtă, iar privirea vagă. Da, ce splendide erau nopțile acestea luminoase! Spuse cu voce tare:

— Priviți înălțimile de acolo – ce clar se profilează! Sunt atât de bucuros, stimată domnișoară, vă rog faceți-mi favoarea și fiți îngăduitoare cu mine. De atâta fericire aș putea face prostii în noaptea aceasta. Priviți pinii de aici și pietrele și mușuroaiele cârtițelor, și tufele de ienupăr de acolo – în lumina nocturnă seamănă cu niște oameni ghemuiți. Iar noaptea este răcoroasă și curată; ea nu ne apasă cu presimțiri ascunse, nu-i așa? Să nu fiți nemulțumită de mine, acuma nu. Am senzația că prin sufletul meu trec în zbor îngerii, intonând un cântec. Vă înspăimânt cumva?

Dagny se oprise, de aceea o întrebase dacă este înspăimântată. Ea se uită, zâmbind, la el, cu ochii ei albaștri, apoi redeveni serioasă:

— Mă întrebam tocmai, oare ce fel de om sunteți?

Rostise aceste cuvinte stând încă în faţa lui şi privindu-l Vorbi, pe tot parcursul drumului, cu o voce clară, vibrantă, de parcă ar fi fost pătrunsă atât de teamă cât şi de bucurie.

Între ei se înfiripă o discuţie care – deşi mergeau foarte încet – se extinse pe toată durata traversării pădurii, fiind susţinută ba de unul ba de altul, trecând de la o dispoziţie la alta, şi vibrând de agitaţia lăuntrică ce îi cuprinsese pe amândoi:

— V-aţi gândit la mine? Într-adevăr? Eu însă m-am gândit cu mult mai mult la dumneavoastră. Am aflat despre existenţa dumneavoastră încă înainte de a sosi, am auzit numele dumneavoastră la bordul vaporului. L-am auzit din întâmplare, am surprins o discuţie. Şi am sosit în ziua de doisprezece iunie. În doisprezece iunie...

— Ei nu, tocmai în doisprezece iunie!

— Da, în oraş erau arborate drapelele, şi oraşul mi s-a părut atât de fascinant, încât am coborât aici. Şi la scurt timp după aceea am aflat şi mai multe despre dumneavoastră...

Ea zâmbi şi întrebă:

— Da, probabil de la Minutul?

— Nu. Am aflat că toată lumea vă iubeşte, toţi oamenii, că toată lumea vă admiră... Şi lui Nagel îi veni deodată în minte teologul Karlsen, care îşi pusese capăt zilelor din cauza ei.

— Dar spuneţi-mi, ceea ce aţi afirmat în legătură cu ofiţerii de marină – este părerea dumneavoastră sinceră?

— Da. De ce?

— Înseamnă că suntem de aceeaşi părere.

— De ce să nu fie părerea mea sinceră? Îmi plac ofiţerii de marină, mi-au plăcut totdeauna; admir viaţa lor în libertate, uniforma lor, vioiciunea şi cutezanţa lor; cei mai mulţi sunt şi oameni extraordinar de plăcuţi.

— Dar acum să vorbim despre dumneavoastră. Ce conflict aţi avut cu Împuternicitul Reinert?

— Nimic. Cu Împuternicitul Reinert aţi spus?

— Ieri seară i-aţi cerut scuze pentru ceva, şi în toată seara de astăzi nu aţi stat aproape deloc de vorbă cu el. Obişnuiţi să jigniţi oamenii, iar apoi să le cereţi scuze?

Nagel râse şi privi în jos.

— Ca să vă mărturisesc adevărul, începu el, a fost foarte incorect din partea mea să-l jignesc pe Împuternicit. Dar sunt sigur că ne vom împăca, dacă voi putea avea o explicaţie cu el. Sunt puţin cam impulsiv, cam dur; totul a pornit de la faptul că m-a izbit în dreptul unei uşi. Un fleac deci, o neatenţie din

partea sa. Eu, însă, mă înfurii ca un bezmetic, îl ocărăsc, îi bag un pahar de bere sub nas şi îi turtesc pălăria. El a plecat; ca om cultivat nici nu putea proceda altfel. După aceea am regretat însă modul în care m-am comportat şi am hotărât să repar greşeala. Bineînţeles, am avut şi eu o justificare, eram nervos în ziua aceea, avusesem supărări. Dar pe acestea nu le cunoştea nimeni, nu poţi invoca aşa ceva, deci va trebui să iau toată vina asupra mea.

Nagel vorbise fără să stea pe gânduri, cu un ton sincer, de parcă ar fi vrut să facă dreptate ambelor părţi. Nici expresia feţei sale nu trăda vreun gând ascuns. Dar Dagny se opri deodată în loc, îl privi uimită drept în ochi şi spuse.

— Ba nu... nu aşa s-au petrecut lucrurile. Eu am auzit o cu totul altă versiune.

— Minutul minte! strigă Nagel cu obrajii îmbujoraţi.

— Minutul? Dar nu de la el am aflat. De ce afirmaţi lucruri neadevărate despre dumneavoastră? Am aflat totul de la un om din piaţă, de la negustorul de figurine de ghips. El mi-a povestit, el a fost prezent acolo de la început până la sfârşit.

Pauză.

— De ce afirmaţi lucruri neadevărate despre dumneavoastră? Nu înţeleg, continuă ea uitându-se tot timpul la el. Am auzit astăzi toată povestea şi m-am bucurat, adică am găsit că aţi procedat neobişnuit de frumos, dovedind multă superioritate: Vă stătea bine. Dacă nu aş fi aflat de această întâmplare în dimineaţa zilei de astăzi, nu aş fi îndrăznit să fac acum acest drum în compania dumneavoastră. V-o spun cu toată sinceritatea.

Pauză.

Apoi el întrebă:

— Şi acum mă admiraţi din cauza aceasta?

— Nu ştiu, răspunse ea.

— Ba da, mă admiraţi.

— Ştiţi ceva, continuă el, totul este doar o comedie. Sunteţi un om onest, îmi repugnă să vă duc de nas, vă voi spune cum stau lucrurile.

Şi începu să-i explice, impertinent şi fără să clipească din ochi, cum îşi imaginase totul:

— Dacă prezint în varianta mea acest conflict cu Împuternicitul, dacă deformez puţin lucrurile, ba chiar afirm câteva neadevăruri despre mine, o fac, de fapt, pur şi simplu din calcul. Încerc să scot maximum de profit din acest târg. Vedeţi foarte bine că sunt sincer faţă de dumneavoastră. Şi anume, pornesc de

la premiza că cineva vă va relata cândva evenimentele așa cum s-au petrecut cu adevărat; iar dacă, în prealabil, m-am prezentat într-o lumină cât se poate de proastă, acest lucru mă avantajează, câștig foarte mult de pe urma lui. Dobândesc în felul acesta o aureolă de măreție, de generozitate inegalabilă – nu-i așa? Și aceasta exclusiv grație unei înșelăciuni atât de plate și banale, încât veți fi revoltată aflând despre ea. Găsesc deci că este mai corect să vă mărturisesc pe față acest lucru, deoarece meritați o atitudine cinstită. Dar, bineînțeles, pentru moment singurul rezultat este că vă alung la distanță de mii de mile de mine – din păcate.

Ea îl privi insistent, gândindu-se la omul acesta ciudat și la cuvintele lui, chibzui și încercă să-și formeze o părere. Ce să creadă? Ce urmărea cu sinceritatea lui? Brusc se opri din nou, bătu din palme și izbucni într-un râs cristalin și clar:

— Ei nu, sunteți cel mai impertinent om pe care mi-a fost dat să-l întâlnesc! Ce idee să debitezi o poveste mincinoasă după alta, și toate acestea cu mina cea mai serioasă, numai și numai pentru a-ți face rău ție însuți! Dar la mine nu merge cu așa ceva. Nici asta n-am mai auzit-o niciodată! Cine vă garantează că voi afla vreodată cum s-au petrecut lucrurile în realitate? Asta să mi-o spuneți! Adică nu, este mai bine să nu spuneți nimic, căci, oricum, va fi iarăși o minciună. Pfui, ce urât din partea dumneavoastră, ha-ha-ha-ha-ha. Dar ia să vedem: dacă tot calculați că lucrurile o să se desfășoare așa și așa, și vă faceți tot felul de planuri, obținând apoi ceea ce ați urmărit, atunci de ce ulterior stricați iar totul, dezvăluindu-vă înșelăciunea – după cum ați numit-o? Și ieri seară ați făcut ceva asemănător. Nu vă înțeleg. Iar dacă luați totul în calcul, atunci de ce nu luați în calcul și faptul că tot dumneavoastră veți da în vileag propria înșelăciune?

Nagel nu depuse armele; după o clipă de gândire răspunse:

— Dar iau și asta în calcul, și asta. Trebuie să admiteți și dumneavoastră: Dacă mă spovedesc, dacă vă însoțesc acuma și vă spun totul, eu nu risc, de fapt, nimic; în orice caz, nu prea mult. În primul rând, nu este deloc sigur că acel căruia mă spovedesc mă va crede. De exemplu, dumneavoastră nu mă credeți în acest moment. Care este însă urmarea? Urmarea este că eu am un profit dublu. Un profit enorm, câștigul meu se amplifică întocmai ca o lavină, se înalță ca un munte. În al doilea rând, această speculație îmi va aduce fără îndoială un profit, chiar dacă nu mă credeți. Clătinați din cap? Să nu vă

îndoiți; vă asigur că am recurs deja de multe ori la această tactică și am câștigat de fiecare dată. Dacă credeți cu adevărat că mărturisirea mea a fost sinceră, veți fi, în orice caz, copleșită de sinceritatea mea. Vă veți spune: desigur, m-a înșelat, dar o recunoaște ulterior el însuși, fără să fie nevoie; impertinența sa are ceva mistic; nu se dă înapoi de la nimic, îți barează, pur și simplu, drumurile cu mărturisirile sale! Pe scurt, vă oblig să vă uitați la mine, vă trezesc curiozitatea de a vă ocupa de mine, vă determin să vă împotriviți. Nu a trecut încă nici un minut de când ați spus: Nu, nu vă înțeleg! Vedeți, ați spus acest lucru fiindcă ați încercat să vă dați seama, cum sunt – constatare incitantă, ba chiar dulce pentru mine. Deci, eu profit în orice caz, și dacă mă credeți și dacă nu.

Pauză.

— Și vreți să mă convingeți, răspunse ea, că v-ați construit în prealabil tot acest șiretlic? Că ați prevăzut orice hazard, luând toate măsurile de precauție? Ha-ha-ha. De acum înainte nu mă mai miră nimic din ceea ce spuneți, nu, de-acum înainte mă aștept la orice. Dar, să terminăm; ar fi fost posibil să mințiți și mai rău, sunteți într-adevăr iscusit.

Nagel își apără cu încăpățânare punctul de vedere, subliniind că sentimentele sale nobile crescuseră cât un munte după această decizie a ei. Și îi mulțumi cu atâta căldură... he-he-he, ba da, obținuse tot ce intenționase. Și este deosebit de amabil din partea ei, cât se poate de amabil...

— Bine, bine, îl întrerupse ea, să încheiem discuția.

Acum însă, el a fost acela care se opri.

— Vă repet că v-am păcălit! îi răspunse, uitându-se fix la ea.

Timp de o secundă se priviră drept în ochi. Inima ei începu să bată mai tare și ea păli. Oare de ce voia cu tot dinadinsul ca ea să aibă păreri cât mai proaste despre el? Pe cât de bucuros și plin de bunăvoință ceda în alte privințe, în aceasta nu ceda deloc. Ce idee fixă, ce nebunie! Ea izbucni, iritată:

— Nu pot să înțeleg, de ce mă însoțiți și vă revărsați toate of-urile în fața mea! Ați promis, doar, că veți fi cuminte.

Vehemența ei nu era simulată. Nu mai știa ce să creadă despre el; îndărătnicia lui atât de neînduplecată o făcea să ezite. Se simțea jignită văzându-se dusă de nas în felul ăsta. Enervarea o făcu să se lovească în mers, cu umbrela peste mână. Nagel se simți profund nefericit din cauza aceasta și spuse multe cuvinte neajutorate și comice. În cele din urmă ea izbucni în râs, dându-i să înțeleagă că nu îl ia în serios. Era un tip imposibil,

rămânea imposibil şi va fi totdeauna un imposibil. Foarte bine, să-i dea înainte, dacă i se părea atât de amuzant. Dar să nu mai audă nici un cuvânt despre această idee fixă, nici un cuvânt!

Pauză.

— Vă mai amintiţi, spuse el, în locul acesta v-am întâlnit pentru prima oară. Nu voi uita niciodată înfăţişarea dumneavoastră de zână, când aţi luat-o la fugă. Ca o nimfă, ca o apariţie... Dar să vă povestesc acum o aventură pe care am trăit-o personal.

De altfel, era vorba doar despre o bucăţică de întâmplare, aşa că relatarea nu va dura mult. Şedea odată în camera sa dintr-o localitate mică – nu din Norvegia, dar ţara nu are importanţă; pe scurt: într-o seară călduţă de toamnă şedea în camera sa. Cu opt ani în urmă, în anul 1883. Şedea cu spatele spre uşă şi citea o carte.

— Ardea şi o lampă?

— Da, afară era întuneric beznă. Şedeam şi citeam. La un moment dat aud pe cineva umblând, aud clar de tot paşi pe trepte, aud o bătaie la uşă. Intră! Nu vine nimeni. Deschid uşa; afară nu era nimeni. Nici ţipenie de om. O sun pe femeia de serviciu. A urcat cineva scările? Nu, nimeni. Bine, noapte bună! Femeia pleacă.

Mă aşez iar şi iau cartea. Deodată simt o boare, o suflare, ceva ca respiraţia unui om şi aud o şoaptă: Vino! Mă uit în jur; nu era nimeni în cameră. Reîncep să citesc, mă înfurii şi spun: Pe dracu! În clipa următoare zăresc lângă mine un omuleţ palid, cu o barbă roşie şi un păr aspru, sârmos, vâlvoi; este la stânga mea. Îmi face semn cu un ochi, eu îi răspund la fel; nu ne văzusem niciodată până atunci, dar ne făceam cu ochiul. Închid cartea cu mâna dreaptă, iar omuleţul merge spre uşă şi dispare. L-am urmărit cu privirile şi am văzut că dispare. Mă ridic, mă îndrept şi eu spre uşă şi aud iarăşi o şoaptă: Vino! Bun, îmi iau mantaua, trag galoşii în picioare şi ies. Ai putea să-ţi aprinzi o ţigară, îmi trece prin gând, şi mă întorc în cameră ca să-mi aprind ţigara. Mai pun câteva ţigări în buzunar, Dumnezeu ştie de ce, dar le-am luat şi am ieşit iar afară.

Era întuneric beznă şi nu vedeam nimic, dar simţeam prezenţa omuleţului lângă mine. Am întins mâinile ca să-l prind. Voiam să fiu recalcitrant şi am hotărât să mă opresc în loc, dacă nu mă lămureşte; dar n-am dat de el. Am încercat să-i fac semn cu ochiul, în întuneric, în diferite direcţii, dar fără rezultat. Bine! îmi spun, nu merg de dragul tău, ci de dragul meu, fac o

plimbare; să-ţi intre bine în cap, că fac doar o plimbare. Vorbeam tare, ca să mă audă. Am umblat timp de câteva ore; în curând am ajuns afară din oraş, într-o pădure, şi am simţit crengile şi frunzele ude lovindu-se de obrazul meu. Bine! mi-am spus în cele din urmă scoţându-mi ceasul, bine, acum mă întorc acasă! Dar nu m-am dus acasă, deoarece nu am fost în stare să mă întorc. Ceva mă mâna mereu mai departe. În fond este o vreme extraordinară, mi-am spus, poţi merge tot aşa, o noapte sau două, timp ai! Aşa mi-am spus, deşi eram obosit şi ud leoarcă de rouă. Mi-am mai aprins o ţigară, iar omuleţul era tot timpul lângă mine, îi simţeam răsuflarea. Şi ne-am continuat drumul, în toate direcţiile, dar nu spre casă, nu spre oraş. Începuseră să mă doară picioarele, eram muiat de rouă până la genunchi, iar pe faţă mi se prelingeau picăturile de pe crengile ude de care mă loveam. Îmi spuneam: e cam ciudat din partea mea să rătăcesc, la ora asta, pe aici; dar este un obicei de-al meu din copilărie să mă plimb noaptea prin cele mai mari păduri pe care le găsesc. Şi mi-am continuat drumul cu dinţii strânşi. Deodată orologiul bate, jos în oraş, de douăsprezece ori – unu, doi, trei, patru până la douăsprezece; număr bătăile. Sunetul acesta cunoscut m-a înviorat, dar m-a intrigat faptul că nu ne-am îndepărtat mai mult de oraş, deşi eram de atâta vreme pe drum. Bine, dar ceasul din turn bătea; şi exact în clipa în care se auzi a douăsprezecea bătaie, îl văd iarăşi pe omuleţ în faţa mea; se uită la mine şi râde. Nu-l voi uita niciodată, cum stătea în carne şi oase în faţa mea, îi lipseau doi dinţi din faţă şi îşi ţinea mâinile la spate...

— Dar cum de l-aţi putut vedea în întuneric?

— Lumina el însuşi. Era învăluit într-o lumină ciudată, care părea să ardă în spatele lui, de parcă ar fi emanat din spate, făcându-l transparent; chiar şi hainele îi erau luminoase, pantalonii mult prea scurţi şi uzaţi. Am observat toate acestea în decurs de o secundă. Apariţia m-a uimit; fără să vreau, am închis ochii şi am făcut un pas înapoi. Când am redeschis ochii, omuleţul dispăruse...

— Ah...!

— Povestea continuă. Ajunsesem la un turn. Da, în faţa mea se înălţa un turn, m-am izbit de el, l-am văzut tot mai desluşit, era un turn octogonal negru, ca turnul vânturilor din Atena – dacă l-aţi văzut cumva desenat. Nu auzisem niciodată să existe vreun turn în pădurea aceasta dar iată-l, totuşi, aici. Mă opresc

în fața turnului, aud iarăși un VINO! și intru. Poarta rămăsese deschisă în urma mea, ceea ce m-a liniștit.

În încăperea boltită din spatele porții dau iarăși peste omulețul meu. Pe unul din ziduri ardea o lampă, așa că îl puteam vedea bine; îmi veni în întâmpinare, de parcă ar fi stat tot timpul acolo, și îmi zâmbi fără să spună nimic; rămase nemișcat fixându-mă cu privirile și zâmbind. L-am privit drept în ochi, constatând că aceștia ascundeau amintirea unor lucruri înfiorătoare pe care trebuie să le fi văzut în viața lui. Mi-a făcut din nou cu ochiul, dar de data aceasta nu i-am răspuns, ci m-am dat înapoi din fața lui, pe măsură ce el încerca să se apropie de mine. Deodată am auzit în spatele meu zgomotul unor pași ușori; întorc capul și văd intrând o femeie tânără.

O privesc și mă cuprinde un sentiment de bucurie; avea părul roșu și ochii negri, dar era sumar îmbrăcată și umbla desculță pe dușumeaua de piatră. Avea brațele goale, iar pielea imaculată.

Ne examinează, o clipă, pe amândoi, se înclină adânc în fața mea și se îndreaptă spre omuleț. Fără să spună nici un cuvânt, îi descheie haina și începe să-l pipăie, de parcă ar fi căutat ceva. Peste câteva clipe scoate din căptușeala mantalei sale un fel de flăcăruie, un corp luminos mic și puternic pe care și-l pune pe deget. Acesta împrăștie o lumină atât de orbitoare, încât eclipsează total lampa atârnată de zid. În timp ce era percheziționat, omulețul nu făcu nici o mișcare, ba chiar continuă să râdă. Noapte bună! spuse fata, indicând o ușă, iar omulețul, acest semi-animal ciudat și îngrozitor, se retrase. Rămăsesem singur cu noua făptură.

Ea se îndreptă spre mine, se înclină iar adânc în fața mea și întrebă, fără să zâmbească, fără să ridice tonul:

— De unde vii?

— Din oraș, frumoasa mea, am răspuns eu. Vin din oraș.

— Străine, iartă-l pe tatăl meu! spuse ea deodată. Nu te răzbuna pe noi din cauza lui; este bolnav, este nebun, i-ai văzut privirile.

— Da, i-am văzut privirile, am răspuns eu, și am simțit puterea de atracție pe care o exercitau asupra mea; l-am urmat.

— Unde l-ai întâlnit? întrebă ea.

— La mine acasă, în camera mea, am replicat. Ședeam și citeam, când a venit el.

Fata clătină din cap și lăsă privirile în jos.

— Nu te necăji din cauza asta, frumoasa mea, am spus eu; am făcut cu plăcere această plimbare, n-am pierdut nimic și nu regret că te-am întâlnit. Uite, sunt vesel și mulțumit, zâmbește și tu!

Dar ea nu zâmbi, ci spuse:

— Descalță-te, nu vei pleca în noaptea asta de aici, îți voi usca hainele.

M-am uitat la hainele mele, erau ude de tot, iar ghetele pline cu apă. Am făcut ce mi-a spus, m-am descălțat și i-am dat ghetele. După care ea stinse lampa și spuse:

— Vino!

— Așteaptă puțin, am replicat eu, reținând-o. De ce mă pui să mă descalț, din moment ce nu voi dormi aici?

— N-ai voie să știi de ce, ripostă ea.

Și nu am aflat.

Mă conduse, printr-o ușă, într-o încăpere întunecată; am sesizat un sunet, de parcă cineva ne-ar fi adulmecat; o mână moale mi-a închis gura, în timp ce fata spunea cu voce tare:

— Eu sunt tată. Străinul a plecat – a plecat.

Dar am simțit încă o dată că pocitania nebună ne adulmeca.

Am urcat niște scări, fata mă ținea de mână, tăceam amândoi. Am ajuns iar într-o încăpere boltită în care nu răzbătea nici o rază de lumină, o noapte neagră domnea peste tot.

— Taci, șopti ea. Aici este patul meu.

Am înaintat, orbecăind, și am găsit patul.

— Scoate-ți și celelalte haine, șopti ea.

Le-am scos și i le-am dat.

— Noapte bună! spuse ea.

Am reținut-o, rugând-o să rămână: Așteaptă puțin, nu pleca. Am înțeles acum de ce m-ai rugat să mă descalț jos; nu voi face gălăgie, tatăl tău nu m-a auzit – hai!

Dar ea nu veni.

— Noapte bună! repetă și plecă...

Pauză. Dagny se înroșise toată, pieptul îi palpita, nările îi tremurau. Întrebă repede:

— A plecat?

Pauză.

— Acum noaptea mea se transformă, devenind o aventură feerică, o amintire trandafirie. Imaginați-vă o noapte luminoasă, luminoasă...

Am rămas singur; bezna care mă înconjura era grea și densă ca și catifeaua. Genunchii îmi tremurau de oboseală și mă simțeam ușor amețit.

Ce alienat mintal ticălos, care mă târâse ore întregi după el prin iarba udă, învârtindu-mă în cerc, ca pe o viță, doar cu ajutorul privirilor sale și a îndemnului: Vino, Vino! Data viitoare îi smulg lampa și îi dau cu ea peste bot! Eram înfuriat, mi-am aprins o țigară și m-am culcat. Am rămas câtva timp așa, privind jăratecul țigării. La un moment dat am auzit poarta de jos trântindu-se, apoi liniște totală.

Au trecut zece minute. Fiți atentă: stau, treaz de tot, într-un pat și fumez o țigară. Deodată, în încăperea boltită pătrunde un fel de vâjâit, de parcă în tavan s-ar fi deschis o serie de ventile. Mă sprijin în coate, sting țigara, încerc să scrutez întunericul, dar nu deslușesc nimic. Mă întind iar, trăgând cu urechea, și am impresia că aud sunete îndepărtate, un cântec minunat, intonat de mii de voci, undeva în jurul meu, poate sus, sub bolta cerească, dar intonat încet, de mii de voci. Acest cântec răsună fără întrerupere, se apropie tot mai mult și în cele din urmă se aude deasupra mea, deasupra acoperișului turnului. Mă proptesc din nou în coate. Și acuma se întâmplă ceva ce mă umple încă și astăzi, dacă mă gândesc în urmă, de o bucurie ciudată, supranaturală. Un șuvoi de ființe minuscule, luminoase, se revarsă asupra mea; sunt albe de tot, sunt îngeri, miriade de îngeri mici care se revarsă asupra mea ca un zid oblic de lumină. Ei umplu bolta, poate că sunt un milion, planează între dușumea și tavan, cântă, cântă și sunt goi de tot și albi. Inima mi se oprește în loc; peste tot îngeri. Ascult cu atenție, ascult cântecul lor, ei îmi ating pleoapele, se așază în părul meu, și toată bolta este plină de parfumul care emană din gurițele lor deschise.

Stau întins, sprijinit în coate – și întind mâna după ei; câțiva se așază pe ea, arătând ca o Pleiadă vie. Mă aplec să mă uit în ochii lor, și constat că sunt orbi. Le dau drumul acestor șapte orbi și prind alți șapte, dar și aceștia sunt orbi. Toți, absolut toți erau orbi – tot turnul era plin de îngeri orbi, care cântau.

Nu m-am urnit din loc, dar aproape că mi se tăiase respirația când mi-am dat seama de asta și un sentiment de jale dureroasă îmi străbătu sufletul din cauza acestor ochi lipsiți de vedere.

A trecut un minut. Cum stăteam culcat trăgând cu urechea, aud deodată, undeva departe, o lovitură surdă, puternică, o aud îngrozitor de deslușit, căci tunetul s-a perpetuat încă multă vreme după aceea; era iarăși orologiul din turnul orașului. El bătu ora unu.

Și, deodată, cântecul îngerilor încetă. I-am văzut adunându-se și plecând în zbor; se înălțară spre acoperiș, înghesuin-

du-se să plece, formând un zid oblic de lumină şi toţi se uitau la mine când îşi luară zborul. Ultimul se întoarse şi mă privi încă o dată, cu ochii săi lipsiţi de vedere, înainte de a dispărea.

Îngerul acesta care se întorsese ca să se uite la mine, deşi era orb, este ultimul lucru de care îmi amintesc. După aceea se lăsă iarăşi întunericul, iar eu am adormit...

Când m-am trezit era ziuă şi lumină. Eram încă singur în încăperea boltită. Hainele mele erau întinse pe jos, lângă mine. Le-am pipăit, erau încă puţin jilave, dar, totuşi, le-am îmbrăcat. Apoi se deschise uşa şi fata din seara anterioară îşi făcu din nou apariţia.

Ea veni spre mine, iar eu o întrebai:

— De unde vii? Unde ai fost azi-noapte?

— Acolo sus, răspunse ea arătând spre acoperişul turnului.

— Nu ai dormit?

— Nu, nu am dormit. Am vegheat.

— N-ai auzit muzica de astă-noapte? am întrebat. Eu am auzit o muzică indescriptibilă.

Iar ea răspunse:

— Ba da, eu am cântat.

— Tu ai fost? Spune-mi, copilă, tu ai fost într-adevăr?

— Eu am fost.

Îmi întinse mâna spunându-mi: acum vino. Te conduc până la drum.

Am părăsit turnul mână în mână şi am ieşit în pădure. Soarele îi lumina părul auriu, iar ochii ei negri erau minunaţi. Am luat-o în braţe şi am sărutat-o de două ori pe frunte, apoi am îngenuncheat în faţa ei. Ea desprinse, cu mâini tremurânde, o panglică neagră şi mi-o legă în jurul încheieturii unei mâini; dar în timp ce făcea aceasta, plângea şi era mişcată. Am întrebat-o:

— De ce plângi? Pleacă, dacă ţi-am făcut vreun rău.

Dar ea răspunse doar atât:

— Vezi oraşul de aici?

— Nu, am spus, nu văd oraşul. Tu îl vezi?

— Ridică-te şi să mergem, răspunse ea, conducându-mă mai departe. M-am oprit încă o dată, am strâns-o la piept şi am spus:

— Cât de mult trebuie să te iubesc, cât de fericit mă faci!

Ea tremura în braţele mele, dar totuşi spuse:

— Acum trebuie să mă întorc. Vezi deja oraşul?

— Da, am spus, dar şi tu îl vezi, nu-i aşa?

— Nu, răspunse ea.

— De ce? am întrebat-o.

Ea făcu un pas înapoi, mă privi cu ochii mari, şi, înainte de a pleca, se înclină adânc în faţa mea. După ce se îndepărtase cu câţiva paşi se întoarse încă o dată şi se uită la mine.

Şi atunci mi-am dat seama că şi ea era oarbă...

Au urmat douăsprezece ore despre care nu aş putea da socoteală şi pe care le-am uitat complet. Nu ştiu pe unde s-au rătăcit. M-am lovit cu palma peste frunte, spunându-mi: Este vorba despre douăsprezece ore, trebuie să fie pe undeva, aici, în cap, s-au ascuns însă, trebuie să le găsesc. Şi, totuşi, nu le-am găsit...

Este iarăşi seară, o seară caldă de toamnă, şi e întuneric. Stau în cameră cu o carte în mână. Mă uit la picioarele mele care sunt încă umede; mă uit la încheietura mâinii, în jurul căreia este prinsă o panglică neagră. Totul este exact.

Sun după femeia de serviciu şi o întreb dacă, prin apropiere, undeva în pădure, există un turn, un turn negru, octogonal? – Femeia dă aprobator din cap şi spune: Da, există un asemenea turn. – Şi este locuit? – Da, locuieşte în el un om, dar este bolnav, este apucat; lumea îl numeşte luminiţa rătăcitoare. El are o fiică şi aceasta locuieşte tot în turn; în afară de ei nu mai locuieşte nimeni acolo. – Bine, noapte bună!

Apoi merg la culcare.

A doua zi dis-de-dimineaţă plec în pădure. O iau pe acelaşi drum, pe lângă aceiaşi copaci şi găsesc şi turnul. Mă apropii de poartă şi ceea ce văd în faţa mea îmi taie răsuflarea: fata oarbă zace pe pământ, zdrobită în urma unei căderi, moartă, complet desfigurată. Zace cu gura deschisă şi soarele îi luminează părul roşcat. Sus, pe crenelurile turnului, fâlfâie încă o bucăţică din rochia ei care se agăţase acolo; iar jos, pe cărarea pietruită, umblă de colo-colo omuleţul, tatăl ei, privind cadavrul. Pieptul i se cutremură de durere; scoate strigăte puternice, dar nu ştie ce altceva să facă decât să se tot plimbe în jurul cadavrului, să se uite la el şi să ţipe. Când m-a zărit, m-am înspăimântat de privirile sale înfiorătoare şi am luat-o, îngrozit, la fugă, înapoi, spre oraş. Nu l-am mai revăzut niciodată...

Aceasta a fost aventura mea.

Tăcură amândoi mai multă vreme. Dagny lăsă ochii în jos, încetinind paşii. În cele din urmă spuse: Dumnezeule, ce aventură ciudată!

Apoi se aşternu iar tăcerea, pe care Nagel încercă de câteva ori să o întrerupă, făcând observaţii asupra păcii profunde din pădure.

— Simțiți ce parfum emană pădurea tocmai aici? Nu vreți să ne așezăm puțin?

Se așezară, încă tot tăcuți, tot duși pe gânduri, el găsindu-și un loc vizavi de ea.

Se simțea obligat să-i redea buna dispoziție. În fond, povestea nu fusese tristă, ci veselă. Ei! Nu, în India – în India există alte povești, care îți taie răsuflarea și îți dau fiori de groază. Există două feluri de povești indiene: supranaturale, minunate, cu peșteri de diamant, prinți descinși din munți, frumuseți seducătoare ieșite din mare, duhuri ale pământului și ale aerului, palate din perle, cai zburători, păduri de argint și de aur. Altele, în schimb, prezintă de preferință ceea ce este mistic, măreț, deosebit și miraculos; în genere, nici un popor nu se aseamănă cu orientalii în ceea ce privește uriașele emanații bolnăvicioase ale unui creier revoltat. Viața orientalilor este proiectată de la bun început pe un fundal de basm, ei vorbesc cu aceeași dezinvoltură despre palatele de zâne din spatele munților ca și despre forța tăcută din nori – despre forța uriașă care sălășluiește acolo sus și mănâncă stele. Iar toate astea se explică prin faptul că acești oameni trăiesc sub alt soare și mănâncă fructe în loc de beefsteak. Dagny întrebă:

— Dar nu avem și noi basme excelente?

— Minunate. Ele sunt însă de altă natură. La noi găsim ideea despre un soare care poate lumina și arde până la neverosimil. Basmele noastre cu făpturi mitologice se petrec pe pământ, se petrec sub pământ, ele sunt emanații ale unei fantezii în pantaloni de piele, sunt pritocite în nopți întunecate de iarnă, în colibe de lemn cu hornul scobit în acoperiș. Ea citise vreodată aventurile din „O mie și una de nopți"? În schimb basmele din Valea Gudbrand, aceste ciudate poeme rustice, aceste fantezii care umblau pe jos – iată ceea ce ne reprezintă pe noi, acestea sunt spiritul *nostru*. Nu ne trec fiori ascultând basmele noastre, ele sunt domoale și reușite, râdem auzindu-le. Eroul nostru nu este un prinț falnic, ci un paracliser șmecher. Poftim? Da, bine, basmele din regiunea Nordland. Nu sunt și ele de aceeași natură? Câte n-am fi putut plăsmui din ambianța aspră dar mistică legată de mare? Chiar și numai un asemenea vapor din nord ar fi reprezentat pentru un oriental un vas fabulos, un mijloc de transport al fantomelor. Ea văzuse vreodată un asemenea vapor? Nu? Arată de parcă ar avea un sex, de parcă ar fi un animal de sex feminin, cu un pântec deformat din cauza puilor, cu un dos teșit pe care s-ar putea așeza. Botul i se înalță în aer

ca un corn care ar putea ademeni cele patru vânturi... Nu, noi trăim prea sus, prea la nord. Dar, bineînțeles, toate acestea nu reprezintă decât opiniile unui agronom despre un fenomen geografic.

Probabil că vorbăria lui o obosise, ochii ei albaștri păreau să-și bată puțin joc de el. Ea întrebă:

— Ce oră este?

— Ce oră? repetă el absent, trebuie să fie ora unu. E încă devreme, ora nu are nici o importanță!

Pauză.

— Ce părere aveți despre Tolstoi? întrebă ea.

— Nu-mi place, răspunse el imediat și se dezlănțui. Îmi place „Ana Karenina" și „Război și pace" și...

Ea îl întrerupse zâmbind:

— Și ce părere aveți despre pacea veșnică?

Lovitura își atinse ținta. El se schimbă la față și se zăpăci.

— Ce vreți să spuneți cu asta?... Ah, da, v-am plictisit de moarte.

— Nu, câtuși de puțin. Mi-a trecut doar prin minte că... spuse ea în grabă, roșind. Să nu vă supărați. Problema este următoarea: vrem să organizăm un bazar, o petrecere în folosul apărării țării. Tocmai îmi trecuse prin minte această problemă.

Pauză. El își ridică deodată privirile spre ea, cu ochii strălucitori.

— Sunt atât de bine dispus în seara aceasta și poate că de aceea am flecărit prea mult. Mă bucur de orice, în primul rând de faptul că pot să vă însoțesc pe acest drum. Dar mă bucur și fiindcă găsesc că noaptea aceasta este cea mai frumoasă din viața mea. Nu înțeleg. Am senzația că sunt parte componentă a acestei păduri sau a acestei regiuni, o crenguță de pin sau o piatră, din partea mea chiar și o piatră, dar o piatră pătrunsă de parfumul blând și de pacea care ne înconjoară. Uitați-vă acolo, se luminează deja, se vede o dungă argintie.

Se uitară amândoi înspre dunga argintie.

— Și eu sunt bine dispusă astă seară, spuse ea.

Rostise aceste cuvinte fără să fie obligată să o facă, din proprie inițiativă, direct, de parcă i-ar fi făcut plăcere să spună așa ceva. Nagel se uită atent la ea și își recăpătă curajul. Nervos și impulsiv, el începu să vorbească despre noaptea de Sânziene, despre pădurea care se leagănă și vâjâie, se leagănă și vâjâie, despre modificările provocate în el de revărsatul zorilor, care

scoate din sufletul lui forţe noi la suprafaţă. Grundtvig[1] spune: „Noi, copiii luminii, simţim că noaptea, că noaptea a trecut!" – Dacă, însă, ea are impresia că el vorbeşte prea mult, ar fi poate mai bine să-i arate o mică scamatorie cu un fir de pai şi o crenguţă, din care reiese că paiul este mai rezistent decât creanga. Este în stare să facă orice de dragul ei... Uitaţi-vă aici, permiteţi-mi să vă arăt un lucru mărunt care face impresie asupra mea; tufa de ienupăr de acolo. Se înclină spre noi şi are o înfăţişare prietenoasă. Iar păianjenul îşi ţese pânza de la un pin la altul; ea seamănă cu o ţesătură chinezească ciudată, cu un soare ţesut din apă. Sper că nu vă este frig? Sunt sigur că, în momentul de faţă, în jurul nostru dănţuiesc iele râzătoare; dar, cu toate acestea, fac focul dacă vă este frig... Tocmai îmi trece prin minte: Karlsen nu a fost găsit pe-aici, prin apropiere?

Oare aceasta să fie răzbunarea pentru lovitura ei de adineaori? La el totul era posibil.

Ea sări cu o exclamaţie de supărare, răspunzând:

— Pe *el* lăsaţi-l vă rog, în pace. Cine a mai auzit aşa ceva!

— Scuzaţi-mă! spuse Nagel imediat, schimbând subiectul. Se spune doar că ar fi fost îndrăgostit de dumneavoastră – şi nici nu i-aş putea lua în nume de rău aşa ceva...

— Îndrăgostit de mine? Nu se spune şi că s-a sinucis din cauza mea, cu briceagul meu? Nu, acum trebuie să plecăm.

Ea se ridică. Vorbise cu o nuanţă de tristeţe, fără să pară încurcată sau să se prefacă. Nagel era foarte uimit. Deşi ea ştia că împinsese la moarte pe unul din adoratorii ei, nu se sinchisea; nu-şi bătea joc, dar nici nu căuta să profite de situaţie; doar că vorbea de ea ca despre o întâmplare regretabilă, dând-o apoi la o parte. Părul ei lung, blond deschis, i se revărsa pe gulerul hainei, iar obrajii aveau un colorit cald, proaspăt, adumbrit uşor de roua nopţii. În timpul mersului îşi legăna uşor şoldurile înalte.

Ieşiseră din pădure, în faţa lor se deschidea un luminiş, un câine lătra, iar Nagel spuse:

— Iată şi casa parohială. Ce plăcut arată: casele acestea mari, albe, cu grădina şi cuşca câinelui şi prăjina pentru drapel – toate în mijlocul pădurii. Nu credeţi, stimată domnişoară, că o să vă fie dor de locurile acestea, dacă plecaţi de aici, adică dacă vă căsătoriţi? Fireşte, depinde unde o să locuiţi.

---

[1] Nikolai Grundtvig (1783-1872), scriitor şi istoric danez; pastor, apoi episcop. Înnoitor al spiritului naţional şi religios.

— Nu m-am gândit încă la asta, răspunse ea; apoi adăugă: fiecare zi își are grijile sale.

— Fiecare zi își are *bucuriile* sale! spuse el.

Pauză. Cu siguranță că ea se gândea acum la cuvintele lui.

— Ascultați, să nu vă mire faptul că m-am plimbat cu dumneavoastră atât de târziu noaptea, nu-i așa? Ăsta este obiceiul nostru. În fond, suntem cu toții doar țărani, doar copii ai naturii. Adjunctul și cu mine am străbătut de multe ori aceste drumuri, stând de vorbă până în zorii zilei.

— Adjunctul? Am impresia că nu este prea vorbăreț.

— Da, de cele mai multe ori am vorbit eu, adică eu am pus întrebări și el a răspuns... Ce veți face acuma, după ce veți sosi acasă?

— Acuma? întrebă Nagel. După ce sosesc acasă? Mă culc și dorm până – ei bine, până spre prânz, dorm ca un buștean, ca un mort, fără să mă trezesc, fără să visez. Dar dumneavoastră ce faceți?

— Nu mai meditați? Nu rămâneți mai multă vreme treaz, gândindu-vă la diferite lucruri? Puteți adormi imediat?

— Într-o clipă; dumneavoastră nu?

— Auziți, ciripește deja o pasăre. Trebuie să fie mai târziu decât ați spus; arătați-mi, vă rog, ceasul. Dar, Dumnezeule, este ora trei, aproape patru!? De ce mi-ați spus adineaori că este de-abia unu?

— Vă rog să mă scuzați! răspunse el.

Ea se uită la el, de altfel fără supărare, și spuse:

— Nu ar fi fost nevoie să mă mințiți. Aș fi rămas oricum până acum, vă spun foarte sincer. Sper că nu interpretați aceste cuvinte în alt fel decât este cazul. Nu am parte de multe bucurii, și profit din plin de puținele care mi se oferă. Sunt obișnuită cu acest fel de viață, de când ne-am mutat aici și nu cred că s-a scandalizat vreodată cineva din cauza asta. De fapt, nu știu prea bine, dar nu are nici o importanță. În orice caz, tatăl meu nu are nimic de obiectat și eu mă orientez după el. Haideți, mai mergem o bucățică mai departe.

Trecură de casa parohială și intrară în pădure de cealaltă parte a luminișului. Păsările ciripeau, dunga albă de la răsărit era tot mai lată. Discuția deveni mai banală, oprindu-se la probleme indiferente.

Apoi se întoarseră și ajunseră iar la poarta casei parohiale.

— Da, vin acum Bisk, îi spuse ea câinelui, care se zbătea în lanț. Vă mulțumesc, domnule Nagel, pentru că m-ați însoțit; a

fost o seară frumoasă. Am acum ce să-i povestesc logodnicului meu în proxima scrisoare. Îi voi spune că sunteţi un om care se află în dezacord cu toată lumea, pentru orice. Parcă îl văd cum studiază scrisoarea, fără să poată înţelege. Nu. El este atât de extraordinar de bun, Doamne, ce bun este! Nu contrazice pe nimeni. Păcat că nu veţi avea ocazia să-l cunoaşteţi cât timp mai staţi pe aici. Noapte bună!

Nagel răspunse noapte bună, noapte bună şi se uită după ea până dispăru în interiorul casei.

El îşi scoase şapca şi parcurse tot drumul prin pădure cu ea în mână. Era cufundat în gânduri; se opri de mai multe ori în loc, îşi ridică ochii privind ţintă înainte şi continuându-şi apoi drumul cu paşi mărunţi şi înceţi. Ce voce! Ce voce avea! S-a mai auzit vreodată aşa ceva, o voce care vibra parcă de cântece!

9

ERA în ziua următoare, pe la ora prânzului.

Nagel se sculase şi plecase fără să mănânce. Ajunsese deja până departe în oraş, atras de vremea minunată şi de agitaţia din port. Deodată i se adresă unui om, întrebându-l unde se află Judecătoria. Omul îl lămuri, iar Nagel se îndreptă într-acolo.

El bătu la uşă şi intră, trecu pe lângă câţiva domni care şedeau la birourile lor şi scriau şi ajunse la Împuternicitul Reinert, pe care îl rugă să-i acorde o întrevedere între patru ochi – nu va dura mult. Împuternicitul se ridică oarecum în silă şi ei intrară într-o încăpere învecinată.

— Vă rog să mă scuzaţi că revin asupra chestiunii, este vorba despre povestea cu Minutul, după cum ştiţi. Vă rog deci să mă iertaţi, în toate privinţele.

— Consider afacerea încheiată în urma scuzelor prezentate de dumneavoastră în seara zilei de Sânziene, în prezenţa unei întregi societăţi.

— Vedeţi, este foarte frumos, începu iar Nagel. Dar acest aranjament nu mă satisface pe deplin, domnule Împuternicit. Adică: sunt mulţumit în ceea ce mă priveşte pe mine, dar nu în ceea ce-l priveşte pe Minutul. Aş fi foarte încântat dacă aţi înţelege că şi Minutului ar trebui să i se dea satisfacţie şi că dumneavoastră sunteţi acela care trebuie să i-o dea.

— Vreți să spuneți că ar trebui să merg la acest cretin și să-i cer iertare pentru poznele acelea, asta vreți să spuneți? Nu ar fi mai bine să vă vedeți de treburile dumneavoastră și să nu...?

— Da, da, da, da, cunoaștem toate astea! Dar, ca să rămânem la obiect: Ați rupt haina Minutului și i-ați promis una nouă în schimb, vă mai amintiți?

— Știți ceva: Vă găsiți aici într-o instituție publică și flecăriți despre o afacere particulară, care nici măcar nu vă privește. Aici *eu* sunt stăpân. Nu trebuie să faceți calea întoarsă prin primul birou. Puteți ieși în stradă și pe ușa asta.

Și, spunând acestea, Împuternicitul deschise o ușă mică.

— Mulțumesc. Dar, într-adevăr, ar fi cazul să-i trimiteți cât mai repede Minutului haina pe care i-ați promis-o. După câte știți, are nevoie de ea și v-a crezut pe cuvânt.

Împuternicitul deschise larg ușa spunând:

— Poftiți, vă rog!

— Minutul a presupus că sunteți un om cinstit, continuă Nagel, n-ar trebui să-l trageți pe sfoară.

Împuternicitul deschise și ușa dinspre birou și-i strigă pe cei doi domni de acolo. Nagel salută scoțându-și șapca și plecă imediat, fără să mai spună nici un cuvânt.

Cât de prost se terminase afacerea asta! Ar fi fost mai bine să nu fi întreprins nimic. Nagel se întoarse la hotel, dejună, citi ziarele și se jucă puțin cu câinele Jakobsen.

După masă îl văzu, de la fereastra camerei sale, pe Minutul venind cu un sac în spate pe drumul greu, pietruit, dinspre chei. Căra un sac cu cărbune, mergea încovoiat și de-abia vedea drumul, din cauza poverii care aproape că-l strivea. Se ținea cu atâta greutate pe picioare și umbla atât de contorsionat, încât pantalonii îi erau complet tociți în partea interioară. Nagel îi ieși în întâmpinare și îl ajunse din urmă la poștă, unde Minutul lăsase, pentru o clipă, sacul jos.

Ei se salutară cu câte o plecăciune la fel de adâncă.

Minutul se redresă, dar umărul său stâng era mult mai lăsat în comparație cu celălalt. Nagel îl prinse deodată de acest umăr și îl întrebă agitat, fără nici o introducere și fără să slăbească strânsoarea:

— Ai pălăvrăgit cu cineva despre banii pe care ți i-am dat, i-ai spus cuiva ceva despre ei?

— Nu, nu am spus nimănui nimic, zău că nu.

— Bagă-ți bine în cap, continuă Nagel, palid de enervare, dacă povestești vreodată un singur cuvânt despre cei câțiva

şilingi, te omor – te omor! Pe Dumnezeul meu! Mă înţelegi? Iar unchiul dumitale să-şi ţină şi el gura.

Minutul rămase perplex şi bâigui cu greu că nu va spune nimic, nici un cuvânt, promite, jură...

Nagel adăugă, de parcă ar fi vrut să-şi justifice agitaţia.

— Este un orăşel mic şi prăpădit de provincie! Lumea se zgâieşte peste tot după mine, nici nu mă pot mişca. N-am nevoie să fiu spionat, puţin îmi pasă de toată lumea. Te-am avertizat. Vreau să-ţi spun încă ceva: am toate motivele să cred că, de exemplu, această domnişoară Kielland din casa parohială este o fiinţă foarte şireată şi te trage de limbă mai mult decât îmi convine. Nu mă interesează deloc curiozitatea ei, nici cât negru sub unghie! De altfel, aseară am fost în aceeaşi societate cu ea. Este o mare cochetă, în fine, aceasta nu ţine de subiect! Vreau doar să te rog încă o dată să păstrezi tăcerea în legătură cu fleacul ăsta dintre noi doi. De altfel, e bine că te-am întâlnit acum, continuă Nagel. Aş vrea să discut şi altceva cu dumneata. Alaltăieri am şezut amândoi pe o placă funerară, sus, în cimitir.

— Da.

— Am scris un vers pe această placă; admit că era un vers prost şi nepotrivit, dar nu despre asta este vorba. În orice caz, am scris acest vers. Când am plecat, versul era acolo, dar când am revenit, câteva minute mai târziu, era şters. – Dumneata ai făcut asta?

Minutul lăsă ochii în jos şi răspunse:

— Da.

Pauză. Bâlbâindu-se, neliniştit din cauza faptului că a fost prins comiţând, pe cont propriu, această impertinenţă, Minutul încercă să se explice:

— Voiam să evit, să nu... Nu aţi cunoscut-o pe Mina Meek, asta e, altfel n-aţi fi făcut-o, adică nu aţi fi scris versul. Mi-am şi spus imediat în sinea mea: este scuzabil, este străin în oraş, iar eu, eu care fac parte din oraş, pot să repar uşor totul; n-ar fi trebuit s-o fac? Am şters versul. Nu apucase nimeni să-l citească.

— De unde ştii că nu l-a citit nimeni?

— Nu, nu l-a citit nimeni. Când am ajuns cu dumneavoastră şi cu doctorul Stenersen la poartă, m-am întors imediat şi l-am şters. Nu am lipsit mai mult de câteva minute.

Nagel se uită la el, îi luă mâna şi i-o strânse, fără să spună nici un cuvânt. Se priviră amândoi în ochi; buzele lui Nagel tremurau uşor.

— Rămâi cu bine! spuse el. Apropo, ai primit haina?

— Hm. O s-o primesc, când voi avea nevoie de ea. Peste trei săptămâni o să...

În această clipă trecu pe lângă ei vânzătoarea de ouă cărunță, Martha Gude, cu coșul sub braț și ochii negri lăsați în jos. Minutul salută, și salută și Nagel, dar ea de-abia că răspunse, continuându-și în grabă drumul spre piață, ca să-și vândă cele două, trei ouă și să se reîntoarcă acasă cu cei câțiva șilingi în mână. Era îmbrăcată într-o rochie verde subțire. Nagel nu slăbi din ochi această rochie verde. El spuse:

— Deci ai nevoie de haină în trei săptămâni; de ce în trei săptămâni?

— Se va organiza un bazar, o serată mare, n-ați auzit de ea? Urmează să particip la tablourile vivante, domnișoara Dagny m-a rugat deja să contribui și eu.

— Așa! spuse Nagel dus pe gânduri. Ei, vei primi haina în viitorul apropiat, chiar o haină nouă în locul celei vechi. Mi-a spus astăzi Împuternicitul. De fapt, nu este chiar atât de rău individul... Dar ascultă-mă, nu uita un lucru: Nu trebuie să-i mulțumești pentru haină, niciodată! Să nu pomenești sub nici o formă despre haină în fața lui, el nu vrea să audă de mulțumiri. Mă înțelegi? Îi este penibil, spune el. Îți dai și dumneata seama că ar fi o lipsă de tact să-i aduci aminte de ziua în care s-a îmbătat și a părăsit hotelul cu o pălărie deformată pe cap.

— Da.

— Dar să nu-i povestești nici unchiului dumitale de la cine ai primit haina; să nu știe absolut nimeni, este dorința expresă a Împuternicitului! Înțelegi că ar fi neplăcut pentru el să se afle în oraș că el are obiceiul să se ciondănească cu câte cineva și că este nevoit să-și repare apoi greșeala cu cadouri.

— Da, înțeleg asta.

— Dar ascultă, îmi trece acum prin minte ceva: de ce nu cari cărbunii cu un cărucior?

— Nu pot din cauza infirmității mele, nu pot trage. Pot cără o greutate destul de mare dacă mi-o pun cu grijă în spate, dar nu pot să mă înham și să trag, mă obosește prea tare, mi se întețesc durerile și trebuie să mă culc. Dar un sac, asta merge.

— Bine. Treci într-una din zile pe la mine. Nu uita, numărul șapte; intră fără să stai pe gânduri.

Spunând aceasta, Nagel strecură o bancnotă în mâna lui Minutul și coborî în grabă strada care ducea spre chei. Urmărise tot timpul cu privirile rochia verde și se luă acum după ea.

Când ajunse la căsuța lui Martha Gude, se opri o clipă și se uită în jur. Nu-l vedea nimeni. Bătu la ușă, dar nu primi nici un răspuns. Se oprise deja de două ori, în zadar, la ușa ei; de data aceasta, însă, o văzuse foarte clar mergând acasă de la piață și nu voia să se întoarcă iar fără să-și fi pus în aplicare planurile. Deci, deschise ușa și intră.

O găsi stând în mijlocul camerei; se uita la el. Avea fața palidă și agitată și era atât de intimidată încât își ținu un timp mâinile întinse înainte, fără să știe ce să facă.

— Iertați-mi îndrăzneala, domnișoară, vă rog foarte mult, spuse Nagel salutând neobișnuit de respectuos. V-aș fi foarte recunoscător dacă mi-ați permite să stau o clipă de vorbă cu dumneavoastră. Nu vă neliniștiți, nu o să vă reținmult. V-am căutat deja de câteva ori în zadar și de-abia astăzi am avut norocul să vă găsesc acasă. Numele meu este Nagel, nu sunt de aici și locuiesc deocamdată la hotelul Central.

Ea nu spuse nici acum nimic, dar îi împinse un scaun, în timp ce se retrăgea spre ușa bucătăriei. Era grozav de jenată și își mototolea șorțul uitându-se la el.

Odaia arăta așa cum și-o imaginase și el: o masă, câteva scaune și un pat reprezentau cam tot mobilierul. La fereastră erau câteva ghivece cu flori albe, dar perdelele lipseau; podeaua nu era curată. Nagel zări în colțul de lângă pat și scaunul stricat, cu spetează înaltă. Avea doar două picioare și se rezema, jalnic și putred, de perete. Era îmbrăcat în pluș roșu.

— De-aș putea să vă liniștesc, domnișoară! reîncepu Nagel. Nu inspir peste tot, unde ajung, atâta teamă, he-he-he. Nu este pentru prima dată că intru într-o casă străină din orașul acesta, nu sunteți singura pe care am căutat-o. Merg din casă în casă, încerc pretutindeni. Ați auzit deja? Nu? Dar așa este: asta este meseria mea, sunt colecționar, adun obiecte vechi, cumpăr obiecte vechi și le plătesc la valoarea lor. Dar nu vă speriați, domnișoară, nu șterpelesc nimic la plecare, he-he-he, nu am în genere acest obicei prost. Puteți fi liniștită. Dacă nu pot cumpăra ceva pe cale cinstită, nu-i nimic de făcut.

— Dar nu am obiecte vechi, spuse ea în cele din urmă cu o expresie disperată.

— Așa spune fiecare, replică el. Ei bine, admit că există obiecte pe care le-am îndrăgit și de care ne despărțim greu, obiecte pe care ne-am obișnuit să le vedem dintotdeauna în jurul nostru, piese moștenite de la părinți, ba chiar de la bunici. Pe de altă parte, aceste obiecte date la reformă stau pe aici fără să mai

aibă nici o valoare. De ce să ocupe locul degeaba şi să nu aducă mai degrabă bani? Aceste obiecte de familie, inutile acum, ascund deseori valori considerabile. Aşa însă, se degradează în cele din urmă complet şi trebuie depozitate în magazie. De ce să nu fie, mai bine, vândute până nu este prea târziu? Există oameni care se supără pe mine şi îmi spun că nu au obiecte vechi. Bun, fiecare are dreptul să procedeze cum crede de cuviinţă, mă înclin şi plec. Nu este nimic de făcut. Alţii, de exemplu, se ruşinează să-mi arate o tigaie cu fundul spart. Nu se pricep la mai mult. Dar aceştia sunt oameni săraci cu duhul care nu au habar cât este de puternică mania colecţionarului. Recunosc pe faţă: *manie*, îmi dau seama că sunt mânat de o adevărată manie. De aceea şi spun lucrurilor pe nume. De altfel, este o problemă care mă priveşte numai pe mine personal. Dar, ce-am vrut să spun: este atât ridicol cât şi stupid din partea acestor oameni să se ruşineze din cauza unei antichităţi. Cum arată, de pildă, armele şi inelele găsite în movilele tumulare! Şi sunt, oare, din cauza aceasta, lipsite de valoare? Nu-i aşa, domnişoară?! Ar trebui să vedeţi colecţia mea de talăngi pentru vaci! Am chiar şi un clopot – de altfel, din simplă tinichea – care fusese adorat, ca zeitate, de către un trib indian. Imaginaţi-vă, stătuse mulţi ani de zile agăţat de stâlpul unui cort din rezervaţia lor primind rugăciuni şi ofrande. Da, spuneţi şi dumneavoastră! Dar m-am îndepărtat de scopul vizitei mele. Când ajung la capitolul despre talăngile mele, vorbesc prea mult.

— Da, dar zău că nu am asemenea obiecte vechi, repetă Martha Gude.

— Îmi permiteţi, spuse Nagel cu expresia unui om experimentat, îmi permiteţi, de exemplu, să mă uit la scaunul acela de acolo? Este doar o întrebare, bineînţeles că nu-l urnesc din loc, dacă nu-mi îngăduiţi. De altfel, m-am uitat deja puţin la el, de aici, de la locul meu, încă de când am intrat.

Martha se zăpăci, şi răspunse:

— Acela... Da, poftim... are picioarele rupte...

— Picioarele sunt rupte, exact! Şi în rest? Ce importanţă are? Tocmai de aceea, poate, da, tocmai de aceea! Îmi permiteţi să vă întreb de unde îl aveţi?

Nagel luă scaunul în mână, sucindu-l şi învârtindu-l în toate direcţiile şi examinându-l. Scaunul nu era aurit şi avea un singur ornament, sus, pe partea din spate, un fel de coroană sculptată din lemn de mahon. De altfel, spatele scaunului fusese deteriorat

în mai multe locuri cu un cuțit, iar pe rama din jurul șezutului se tocase tutun; urmele se vedeau foarte clar.

— L-am procurat din străinătate, dar nu știu de unde. Bunicul meu a adus o dată acasă mai multe scaune de acestea, dar este singurul care a rămas. Bunicul meu a fost marinar.

— Așa? Dar tatăl dumneavoastră – și el a fost marinar?

— Da.

— L-ați însoțit cumva și dumneavoastră în călătorii? Scuzați-mă că întreb.

— Da, l-am însoțit ani de-a rândul.

— Zău? Ei nu, dar ce frumos! Înseamnă că ați văzut multe țări, ați brăzdat apa sărată a mării, după cum se spune? Vedeți! Și pe urmă v-ați stabilit iar aici? Desigur, cel mai bine tot acasă este... Dar aveți vreo idee, prin ce împrejurări a intrat bunicul dumneavoastră în posesia acestui scaun? Vă mărturisesc că mă interesează foarte mult să aflu câte ceva despre istoricul obiectelor, adică să le cunosc – cum s-ar spune – biografia.

— Nu, nu știu unde l-a cumpărat, e multă vreme de atunci. Poate în Olanda? Nu, zău că nu știu.

Nagel observă cu satisfacție că ea devenea tot mai vioaie. Se apropiase de el, în timp ce el părea preocupat de scaun, neputându-se sătura să-l privească. El vorbea fără întrerupere, făcând observații asupra execuției, și manifestându-și entuziasmul când descoperi pe partea posterioară a spetezei o mică intarsie, în care se afla încă o intarsie – o procedură simplistă, un infantilism lipsit de gust, care nu era nici măcar finisat. Scaunul era putred, așa că trebuia să umbli cu el cu multă grijă.

— Ei bine, spuse ea apoi, dacă într-adevăr... vreau să spun: dacă vă face plăcere să aveți acest scaun, puteți să-l păstrați. Vi-l duc eu la hotel, dacă doriți. Eu n-am ce face cu el. – Și deodată îi veni să râdă de zelul lui de a intra în posesia acestei piese de mobilier roase de carii. De fapt, numai unul singur dintre picioare este teafăr, adăugă ea.

Nagel o privi. Avea părul alb. Dar zâmbetul era tineresc și plin de căldură, iar dantura splendidă. Ochii i se umeziră în timp ce râdea, devenind strălucitori. Ce fată bătrână cu ochii negri! Nagel rămase imperturbabil.

— Îmi pare bine, spuse el cu un ton sec, că v-ați decis să-mi vindeți scaunul. Și acum ajungem la preț. Nu, scuzați-mă, așteptați o clipă, permiteți-mi să termin. Nu vreau să fixați dumneavoastră prețul, *eu* fac totdeauna oferta. Evaluez obiectul, ofer atât și atât și cu asta basta! S-ar putea să cereți o sumă

exorbitantă. S-ar putea să încercați să mă exploatați, de ce nu? Ați putea riposta că nu păreți chiar atât de lacomă de bani - bun, admit și eu acest lucru; dar cu toate acestea. – Am de-a face cu multe categorii de oameni și insist să fixez eu prețul; în felul acesta știu ce fac. Este principiul meu. Ce vă poate împiedica să pretindeți trei sute de coroane pentru scaunul acesta, dacă dumneavoastră sunteți aceea care fixează prețul? Și ați fi îndreptățită să o faceți, cu atât mai mult cu cât știți că este vorba despre o mobilă valoroasă și rară. Dar prețuri atât de fantastice nu-mi pot permite. V-o spun pe față, ca să nu vă faceți iluzii. Doar nu vreau să mă ruinez, ar trebui să fiu nebun dacă v-aș da trei sute de coroane pentru scaunul acesta; pe scurt: vă ofer două sute de coroane, nici un șiling în plus. Plătesc obiectul la valoarea lui reală, dar nu dau nici un ban mai mult.

Ea nu scoase nici un cuvânt, se zgâia doar la el cu ochii căscați. În cele din urmă crezu că el glumește și începu iar să zâmbească, să zâmbească încurcată și fără să spună nimic.

Nagel scoase cu mult calm bancnotele roșii din buzunar și le flutură de câteva ori prin aer, fără să slăbească din ochi scaunul. Apoi spuse:

– Nu neg că altcineva v-ar fi oferit poate mai mult, sunt om cinstit și recunosc acest lucru; poate că ați fi obținut *puțin* mai mult. Dar acum m-am gândit la două sute de coroane ca sumă rotundă pentru acest obiect și nu consider că trebuie să supralicitez. Faceți cum doriți, dar deliberați în prealabil. În fond și două sute de coroane sunt o sumă.

– Nu, spuse ea cu un zâmbet timid, păstrați-vă banii.

– Să-mi păstrez banii! Dar ce înseamnă asta? Pot să vă întreb ce aveți de obiectat contra acestor bani? Aveți cumva impresia că eu i-am tipărit? Căci sper că nu credeți că i-am furat, he-he-he, cum?

Ea încetase să mai râdă. Omul părea să ia lucrurile în serios, iar ea începea să-și pună întrebări. Urmărea cumva altceva, nebunul de el? Era cu ochii peste tot. Știe Dumnezeu ce intenții avea; poate că îi întindea o cursă. De ce venise tocmai la ea cu banii lui? În sfârșit păru să fi luat o hotărâre și spuse:

– Dacă vreți neapărat, dați-mi o coroană sau două pentru scaun și vă sunt recunoscătoare. Mai mult nu-mi trebuie.

El făcu pe miratul, se apropie de ea cu un pas și o privi. Apoi începu să râdă:

— Dar... v-aţi gândit bine... Aşa ceva nu mi s-a mai întâmplat în toată cariera mea de colecţionar. Bine, înţeleg de glumă...

— Nu este o glumă. N-am mai auzit aşa o nebunie! Nu-mi trebuie mai mult, nu-mi trebuie nimic. Luaţi-vă scaunul, dacă doriţi!

Nagel râse în hohote.

— Înţeleg de glumă, şi îmi plac glumele, mă încântă, să mă ia dracu dacă nu e aşa! Mă stric de râs când aud o glumă bună. Dar acum ar trebui să ajungem la o înţelegere, nu-i aşa? Ce-aţi spune să încheiem târgul, înainte de a ne pierde buna dispoziţie? Dacă mai trece câtva timp veţi pune scaunul în colţul lui şi veţi cere cinci sute pentru el.

— Luaţi scaunul... Eu... Ce vreţi să faceţi?

Se fixară unul pe altul.

— Dacă vă imaginaţi că am alte intenţii decât aceea de a cumpăra scaunul la un preţ rezonabil, vă înşelaţi, spuse el.

Martha exclamă:

— Dar, Dumnezeule, luaţi-l – luaţi-l!

— Ar trebui să vă fiu foarte recunoscător pentru generoasa dumneavoastră amabilitate. Dar noi, colecţionarii, suntem oameni cinstiţi şi acest sentiment al onoarei – oricât de jalnic ar fi uneori – mă împiedică, se împotriveşte, ba am putea spune că se revoltă dacă încerc să-mi însuşesc prin înşelăciune un obiect de preţ. Toată colecţia mea şi-ar pierde valoarea în faţa mea – a proprietarului – dacă aş pune alături de celelalte obiecte unul dobândit ilicit; acest lucru ar învălui într-o aură de falsitate şi pe cel mai mărunt din celelalte obiecte. Ha-ha-ha, trebuie să râd, este totuşi o situaţie prea bizară ca *eu* să pledez în interesul dumneavoastră, în loc să-mi urmăresc interesele mele. Dar dacă mă obligaţi, atunci...

Ea nu cedă, nu, aşa că nu progresară deloc. Rămase fermă pe poziţia ei, şi anume ca el să ia scaunul la un preţ mic de una, două coroane, sau să renunţe complet. Având în vedere că nu reuşi să frângă această îndărătnicie, el încercă, în cele din urmă, să salveze aparenţele spunând:

— Bine, să ne oprim aici azi. Dar promiteţi-mi să nu vindeţi altcuiva scaunul fără a mă înştiinţa în prealabil, vreţi? Nu-l las să-mi scape, ştiţi foarte bine, chiar dacă va costa ceva mai mult. În orice caz, sunt dispus să dau pentru el atât cât ar da oricine altcineva; în fond, *eu* am fost primul ofertant.

După ce părăsi casa, Nagel străbătu strada cu paşi mari, agitaţi. Câtă încăpăţânare! Cât era de săracă şi de bănuitoare! Ai văzut patul? îşi spunea el; nici măcar o saltea de paie, nici un cearşaf, ci doar două jupoane, pe care poate le îmbracă atunci când este foarte frig. Şi, totuşi, atât de temătoare să se aventureze în ceva necunoscut, încât respinge cea mai bună ofertă! Dar, pe dracu, ce-l privea pe el asta? Nu, de fapt nu-l privea nimic. Dar ea era totuşi o fată şi jumătate, nu? Oare ar fi suspicioasă şi dacă i-ar trimite pe altcineva care să-i ofere mai mult pentru scaun, care să urce preţul? Ce proastă, ce proastă! Dar cine l-a pus să meargă acolo şi să se expună unui refuz?

În supărarea lui ajunsese, fără să-şi dea seama, la hotel. El se opri, se întoarse, tot enervat, şi coborî strada până la croitoria pentru domni a lui J. Hansen. Acolo, intră cu maistrul într-o încăpere laterală, comandă o haină, o haină care să fie făcută aşa şi aşa, şi îl rugă pe croitor să nu spună nimănui nimic despre această comandă. Îndată ce haina va fi gata, să fie trimisă lui Minutul, lui Grögaard, cărbunarul infirm, care...

— Dar era destinată lui Minutul?

— Da, de ce? Fără indiscreţii. Fără spionaj!

— Doar din cauza dimensiunilor.

— Ei bine, este pentru Minutul. Foarte bine. Minutul ar putea veni el însuşi, ca să i se ia măsura, de ce nu? Dar fără cuvinte inutile, fără semne cu ochiul – ne-am înţeles? Când e gata haina? În câteva zile; bine!

Nagel puse banii pe masă, îşi luă rămas bun şi plecă. Afară îşi frecă mâinile, supărarea îi trecuse şi el începu să cânte. Da, da, cu toate acestea va... – cu toate acestea! Aşteptaţi numai! Când sosi acasă alergă în camera sa şi sună; mâinile îi tremurau de nerăbdare, şi nici nu se deschisese bine uşa că el strigă deja:

— Formulare de telegramă, Sara!

Cutia pentru vioară era deschisă când intră Sara, şi, spre uimirea ei, ea văzu că această cutie pe care o mânuise totdeauna cu atâta grijă nu conţinea decât rufe murdare şi nişte hârtii şi ustensile de scris; în schimb, nici o vioară. Nu se putu urni imediat din loc, ci se opri, zgâindu-se la cutie.

— Formulare de telegramă! repetă Nagel mai tare; am cerut formulare de telegramă.

După ce obţinu, în cele din urmă, formularele, scrise unui cunoscut din Kristiania, rugându-l să expedieze două sute de coroane domnişoarei Martha Gude din localitatea aceasta –

două sute de coroane fără nici o explicație. Rog discreție absolută. Johan Nagel.

Dar, totuși, nu mergea, nu; dacă se gândea mai bine, trebuia să renunțe la acest plan. Nu era de preferat să fie mai explicit și să trimită și banii, pentru a fi sigur că vor fi expediați? El rupse telegrama, o arse imediat și scrise în grabă o scrisoare. Desigur, era mai bine așa, o scrisoare scurtă era mai completă, așa mergea. Da, voia să-i arate, s-o facă să înțeleagă...

Dar după ce introduse banii și închise plicul, rămase iar pe gânduri. Și în felul acesta putea să devină bănuitoare, își spuse el; două sute de coroane reprezentau o sumă prea rotundă, și, în plus, exact suma pe care i-o oferise el cu puțin timp înainte. Nu, nici așa nu mergea! El mai scoase o bancnotă de zece coroane din buzunar, deschise plicul și modifică suma în două sute zece coroane. Apoi sigilă plicul și îl expedie.

Timp de o oră consideră această idee drept excelentă. Se va pogorî asupra ei o scrisoare miraculoasă, venită din cer, aruncată de sus, din înălțimi, de mâini necunoscute. Și ce va spune când va primi acești bani?! Punându-și însă, din nou, întrebarea: oare ce va spune, cum va reacționa la toată povestea? curajul îl părăsi iar. Planul era periculos, prea îndrăzneț, era un plan rău și absurd. Tocmai aici e problema: că nu va fi rezonabilă, ci va reacționa ca o gâscă. Când va sosi scrisoarea, nu va înțelege nimic și va lăsa totul în grija altora. Va prezenta scrisoarea la ghișeul poștal, așa încât va afla tot orașul despre ea; va lăsa totul în seama aprecierii funcționarului de la poștă, poate va fi chiar recalcitrantă și va spune: nu, păstrați-vă banii! Iar funcționarul duce degetul la nas și exclamă: Așteptați o clipă, bănuiesc ceva! El caută în registre și descoperă că aceeași sumă a fost expediată cu câteva zile înainte *de aici*, exact aceeași sumă, ca să nu spunem aceleași bancnote, două sute zece coroane către adresa cutare din Kristiania. Expeditor este un oarecare Johan Nagel, un străin care locuiește pentru moment la Central... Ba da, funcționarii ăștia de la poștă aveau un nas lung ca – un nas de spion...

Nagel sări în sus și trimise pe omul de serviciu de la hotel să aducă imediat scrisoarea înapoi.

Starea aceasta de nervozitate în care se aflase întreaga zi îl făcu, în cele din urmă, să-i fie lehamite de toată povestea. Să-i ia dracu pe toți! Ce-i păsa lui dacă Dumnezeu cel atotputernic

punea la cale, în inima Americii, un carambol feroviar – cu pierderi de vieţi omeneşti – al trenului care ducea la Erie? Nu, nu-i păsa deloc! Ei bine, exact atât de puţin avea de-a face şi cu mult prea stimata domnişoară Martha Gude din această localitate.

Timp de două zile nici nu mai părăsi hotelul.

10

SÂMBĂTĂ seara Minutul intră în camera lui Nagel. Purta haina cea nouă şi radia de fericire:

— L-am întâlnit pe Împuternicit şi n-a schiţat nici un gest, relată el, ba chiar m-a întrebat de unde am haina. Cu atâta şiretenie m-a pus la încercare.

— Şi ce-ai răspuns?

— Am râs şi am răspuns că nu pot spune nimănui, să mă ierte – şi mi-am luat rămas bun... Dar lăsaţi că îi voi răspunde... Vedeţi, se împlinesc exact treisprezece ani de când n-am mai îmbrăcat o haină nouă, am făcut socoteala... Trebuie să vă mulţumesc pentru banii pe care mi i-aţi dat la ultima întâlnire. A fost mult prea mult pentru un schilod, ce să fac cu ei? Mă răsfăţaţi cu toate aceste binefaceri, aşa că văd deja stafii; de parcă toate s-ar fi dezlănţuit în mine şi nu se mai pot linişti. Ha-ha-ha-ha. Să mă ajute Dumnezeu, dar eu sunt ca un copil. Da, am ştiut că voi primi cândva haina; nu v-am spus? Durează de multe ori câtva timp, dar aşteptarea nu mi-a fost niciodată înşelată. Locotenentul Hansen mi-a promis odată două tricouri de lână de care nu mai are nevoie. Asta a fost cu doi ani înainte, dar sunt atât de sigur că le voi primi, de parcă le-aş fi îmbrăcat deja. Aşa e totdeauna, oamenii îşi aduc aminte mai târziu, şi, la momentul potrivit, îmi dau ceea ce îmi trebuie. Dar, nu vi se pare că, îmbrăcat în haine bune, arăt şi eu ca un om nou?

— A trecut mult timp de când ai fost ultima dată aici.

— Da, fiindcă aşteptam haina şi nu voiam să vin la dumneavoastră în cea veche. Am şi eu ciudăţeniile mele, mă jigneşte să merg printre oameni într-o haină ruptă. Dumnezeu ştie de ce, dar am senzaţia că mă cobor în faţa propriilor mei ochi. Scuzaţi-mă că vă vorbesc despre respectul faţă de mine însumi, de parcă

ar fi deosebit de mare. Nu este așa, este cât se poate de mic, vă asigur; dar cu toate acestea îl simt câteodată.

– Vrei un pahar cu vin? Nu. Dar o țigară fumezi, nu-i așa?

Nagel sună și rugă să i se aducă vin și țigări. El bău imediat o porție bună. Dar Minutul se mulțumi să fumeze și să-l privească. Vorbea într-una fără să se mai poată opri.

– Ia ascultă, spuse Nagel deodată, am impresia că stai cam prost cu cămășile? Scuză-mi întrebarea.

Minutul răspunse agitat:

– Dar nu de aceea am vorbit despre cele două tricouri. Pe Dumnezeul meu că nu de aceea.

– Nu, sigur că nu! Dar de ce strigi așa? Arată-mi, dacă nu te deranjează, ce porți sub haină.

– Bucuros, da, bucuros, bucuros! Vedeți, aici, partea asta. Nici cealaltă parte nu este mai rea...

– Ba da, cealaltă este deja ceva mai rea, după câte văd.

– Dar pot să aștept ceva mai bun? exclamă Minutul. Nu, acum nu am nevoie de cămăși, absolut sigur. Aș afirma chiar că o cămașă ca asta este prea bună pentru mine. Știți de la cine o am? De la doctorul Stenersen, da, chiar de la doctorul Stenersen. Și cred că soția lui nici nu știe despre asta, deși și ea este generozitatea întruchipată. Am primit-o de Crăciun.

– De Crăciun?

– Vreți să spuneți că a trecut mult timp de atunci? Doar nu rup o asemenea cămașă ca un animal, nu intenționez să o găuresc. Noaptea o dezbrac totdeauna și dorm în pielea goală ca să nu o uzez în mod inutil stând culcat și dormind. În felul acesta ține mult mai mult. Și pot să circul printre oameni fără să-mi fie rușine că nu am pe mine o cămașă ca lumea. Iar acum, în tablourile vivante, este foarte bine că am o cămașă în care mă pot arăta. Domnișoara Dagny insistă încă să particip și eu... Am întâlnit-o ieri la biserică. A vorbit și despre dumneavoastră...

– O să-ți fac rost și de o pereche de pantaloni. Merită banii, dacă apari cu ei în public. Împuternicitul ți-a dat o haină, iar eu îți dau o pereche de pantaloni, e corect așa. Dar numai cu condiția să îți ții gura.

– Desigur, desigur.

– Ar trebui să bei puțin. Adică nu, fă cum vrei. Eu vreau să beau în seara asta, sunt nervos și cam trist. Îmi dai voie să-ți pun o întrebare indiscretă? Știi că oamenii ți-au dat o poreclă? Te numesc Minutul; știai?

— Sigur că da. La început mi-a căzut greu şi l-am rugat pe Dumnezeu să mă ajute. M-am plimbat într-o duminică toată ziua prin pădure şi am tot îngenuncheat pe cele trei porţiuni care erau uscate – era primăvară, în perioada topirii zăpezilor. Dar a trecut mult timp de atunci, ani de zile, şi nimeni nu-mi mai spune acum altfel decât Minutul şi nici nu este atât de greu. De ce vreţi să ştiţi dacă eram la curent? Şi ce-aş putea face ca să împiedic acest lucru?

— Dar ştii cumva cum ai ajuns la numele ăsta tâmpit?

— Da, ştiu. Adică: s-a întâmplat de mult, înainte de a deveni infirm, dar îmi amintesc foarte bine. Era într-o seară, mai bine zis într-o noapte, la un chef de holtei. Aţi văzut poate casa galbenă de jos, de lângă vamă, pe partea dreaptă când cobori? Da, pe vremea aceea casa era văruită în alb şi în ea locuia judecătorul. Se numea Sorensen, era necăsătorit şi un tip petrecăreţ. Era o noapte de primăvară, veneam de pe chei, unde mă plimbasem de colo-colo privind vasele. Ajungînd la casa galbenă, mi-am dat seama că judecătorul are musafiri, căci se auzea o gălăgie infernală, râsete şi multe voci. Chiar când treceam pe sub ferestre cineva mă observă şi ciocăneşte în geam. Intru înăuntru şi dau peste doctorul Kolbye, căpitanul William Prante, inspectorul vamal Folkedahl şi încă mulţi alţii; ei! au murit deja toţi ori s-au mutat în altă parte, dar în total erau şapte sau opt şi cu toţii beţi criţă. În glumă, distruseseră toate scaunele, deoarece aşa voise judecătorul, spărseseră paharele şi a trebuit să bem direct din sticle. Când am apărut şi eu şi m-am îmbătat turtă, larma nu mai lua sfârşit. Domnii s-au dezbrăcat, ţopăind în pielea goală prin camere, deşi perdelele nu erau trase, şi, când am refuzat să fac şi eu acelaşi lucru, m-au dezbrăcat cu forţa. Am izbit cu mâinile în toate direcţiile, m-am apărat pe cât am putut; n-am ştiut ce altceva să fac, i-am rugat să mă ierte, i-am luat de mână rugându-i să mă ierte...

— De ce să te ierte?

— Pentru eventualitatea că aş fi spus ceva ce să le fi dat prilejul de a se lua de mine. I-am prins de mână şi i-am rugat să mă ierte, pentru a-i împiedica să-mi facă şi mai mult rău. Dar nu mi-a fost de nici un folos, m-au dezbrăcat complet. Doctorul a găsit în buzunarul meu şi o scrisoare pe care a citit-o cu voce tare. Atunci m-am trezit puţin, deoarece scrisoarea era de la mama mea şi mi-o scrisese când am plecat pe mare. Pe scurt, l-am numit pe doctor o butie. Căci era cunoscut pentru faptul că îi plăcea să bea. Sunteţi o butie! i-am spus. El s-a înfuriat groaz-

nic şi a vrut să mă strângă de gât, dar ceilalţi îl împiedicară. Hai mai bine să-l îmbătăm complet! spuse judecătorul, de parcă nu aş fi băut deja destul. Şi îmi turnară tot mai multă băutură pe gît. Mai tîrziu, doi dintre domni – nu mai ştiu care din ei – aduseră înăuntru un ciubăr cu apă; ei aşezară ciubărul pe jos şi spuseră că vor să mă boteze. Da, toţi voiau să mă boteze şi începură să ţipe încântaţi de această idee. Mai întâi amestecară în apă diferite lucruri ca să o murdărească, scuipară în ea, turnară rachiu şi chiar tot ce putură găsi mai rău în dormitor; apoi, ca s-o tulbure şi mai mult, adăugară două lopeţi de cenuşă din sobă. Urma să fiu botezat. Nu vreţi să botezaţi mai bine pe altcineva? l-am întrebat pe judecător, îmbrăţişându-i genunchii. Noi suntem deja botezaţi, replică el, botezaţi în acelaşi fel. Şi l-am crezut, fiindcă se ştia că toţi prietenii săi trebuiau botezaţi după tipicul acesta. Hai, vino în faţa mea! îmi spuse judecătorul. Dar n-am cedat de bună voie, m-am oprit, cramponându-mă de clanţa uşii. Dacă nu vii într-o oră, o să vii într-o minută; da, el nu spunea într-*un* minut, ci într-*o* minută, fiindcă era originar din Gudbrandstal. Dar nu, eu nu m-am dus. Atunci căpitanul Prante zbieră: Minutul, Minutul, Minutul, ăsta e cuvântul! Să-l botezăm Minutul, Minutul! Şi toţi au fost de acord să mă boteze Minutul, fiindcă eram aşa de mărunţel. Doi dintre ei mă înşfăcară, mă târâră până la judecător, aşezându-mă în faţa lui, şi, deoarece eram atât de mic de statură, judecătorul mă ridică singur şi mă cufundă în ciubăr. El îmi apăsă capul până jos, frecându-mi nasul de fundul ciubărului, unde erau cioburi de sticlă şi cenuşă, apoi mă ridică iar şi mă binecuvântă. După aceea îşi făcură datoria faţă de mine naşii, adică fiecare mă ridică de jos şi mă trânti iar de pământ; şi după ce se plictisiră să facă asta, se împărţiră în două grupuri şi mă aruncară, ca pe o minge, de la unul la altul, ca să mă usuce cică; şi tot aşa până se plictisiră şi de asta. Judecătorul strigă: stop! Ei îmi dădură drumul, mă numiră cu toţii Minutul, îmi strânseră mâna şi iar îmi spuseră Minutul, ca să pecetluiască botezul. Dar am fost aruncat încă o dată în ciubăr, doctorul Kolbye mă aruncă cu toată forţa, aşa încât mi s-a fracturat ceva lateral – fiindcă nu m-a iertat că-l numisem o butie... Din noaptea aceea mi-a rămas porecla. În ziua următoare tot oraşul ştia că fusesem la judecător şi primisem botezul.

— Şi ţi-ai fracturat ceva lateral. Dar la cap nu te-ai rănit, vreau să spun chiar la cap?

Pauză.

— Este deja a doua oară că mă întrebaţi dacă nu mi-am vătămat capul, şi poate că vă gândiţi la un lucru anumit. Dar atunci nu m-am rănit la cap, nu am suferit o comoţie cerebrală, dacă v-a fost frică de asta. M-am lovit doar de ciubăr şi mi-am fracturat o coastă. Dar s-a vindecat totul. Doctorul Kolbye mi-a tratat gratuit această fractură de coaste şi nu am mai avut de suferit din cauza ei.

În timp ce Minutul povestea, Nagel băuse zdravăn; el sună, mai comandă vin şi bău iar. Deodată spuse:

— Tocmai îmi vine în minte: crezi că mă pricep, în oarecare măsură, la oameni? Nu fă ochi atât de miraţi, este doar o întrebare camaraderească. Crezi că sunt capabil să-mi dau seama ce gândesc oamenii cu care stau de vorbă?

Minutul îl privi timid, fără să găsească un răspuns. Apoi Nagel continuă:

— De altfel, trebuie să mă scuzi. Deja rândul trecut, când am avut plăcerea să te văd la mine, te-am derutat cu câteva întrebări absurde. Îţi aminteşti că, printre altele, ţi-am oferit o sumă de bani dacă ai fi dispus să preiei paternitatea unui copil, he-he-he. Am făcut atunci această boroboaţă fiindcă nu te cunoşteam; acum ţi-am dat iar ocazia să te miri şi aceasta deşi te cunosc foarte bine şi te apreciez foarte mult. Vezi, azi fac acest lucru doar fiindcă sunt nervos şi băut. Asta-i tot. Îţi dai, desigur, seama că sunt beat mort? Bineînţeles că îţi dai seama, de ce să te prefaci? Dar ce-am vrut să spun: – da, m-ar interesa într-adevăr să ştiu, în ce măsură mă crezi capabil de a înţelege sufletul omenesc. He-he, vreau să spun, de exemplu, să pot sesiza tonul ascuns din vocea oamenilor cu care stau de vorbă; să ştii că am un auz foarte ascuţit. Când şed aşa şi stau de vorbă cu cineva, nu trebuie să mă uit la el pentru a putea urmări ceea ce spune, îmi dau imediat seama dacă mă duce de nas sau minte. Vocea este un instrument periculos. Vreau să mă înţelegi bine: nu mă refer la timbrul concret al vocii, acesta poate fi ridicat sau coborît, melodios sau dur; nu mă refer la elementul material al vocii, la timbrul ei, nu; mă gîndesc la misterul din spatele vocii, la lumea din care provine. De altfel, să se ducă dracului lumea aceasta din spatele ei! Totdeauna trebuie să existe o lume în spatele ei! Ce dracu mă priveşte pe mine asta?

Nagel bău din nou şi continuă:

— Eşti atât de tăcut? Să nu te neliniştească fanfaronada mea despre cunoaşterea oamenilor; văd că nu mai îndrăzneşti să te mişti. He-he-he, frumos ar arăta! Dar am uitat acum ce-am vrut

să spun. Ei, în acest caz îți voi povesti altceva; nu este ceva ce mă apasă, dar, totuși, îți povestesc, până îmi amintesc iar de ceea ce am uitat. Doamne Dumnezeule, cum mai trăncănesc! Ce părere ai despre domnișoara Kielland? Ia să aud, ce gândești despre ea. După părerea mea, domnișoara Kielland este atât de cochetă, încât i-ar face, în fond, o plăcere nebună, dacă și alții, de preferință cât mai mulți – printre care și eu – s-ar sinucide de dragul ei. Aceasta este părerea mea. Este încântătoare, da, este, cu adevărat, și probabil că ar fi dulce durerea pe care ai simți-o dacă te-ar strivi sub călcâiul ei; și poate că tocmai de aceea o voi ruga odată să facă acest lucru, nu garantez pentru mine. Dar lucrurile n-au ajuns încă atât de departe, am încă timp... Dar, doamne ferește, până la urmă te înspăimânt de-a binelea în seara asta cu vorbăria mea! Te-am jignit, vreau să spun, pe dumneata personal?

— Dacă ați ști ce frumos a vorbit domnișoara Kielland despre dumneavoastră! Am întîlnit-o ieri, a stat mult de vorbă cu mine...

— Ia spune-mi – scuză-mă că nu te las să-ți termini fraza: poate că dispui și dumneata în oarecare măsură de darul de a auzi ce vibrează în spatele vocii materiale a domnișoarei Kielland! Dar acum îți dai cu siguranță seama că vorbesc prostii? Nu-i așa? Deci! Ba da, m-aș bucura dacă te-ai pricepe și dumneata puțin la oameni; te-aș felicita și ți-aș spune: noi doi, cel mult noi doi avem acest dar. Hai, să întemeiem o mică asociație, o mică uniune și să nu folosim niciodată știința noastră unul contra celuilalt – *unul contra celuilalt,* mă înțelegi – adică eu, de exemplu, să nu-mi folosesc niciodată știința mea contra dumitale, *nici dacă îmi dau perfect de bine seama ce gândești.* Na, acum iar te agiți și ești intimidat! Nu te lăsa înfricoșat de fanfaronadele mele, sunt băut!... Dar uite că-mi vine iar în minte, ce am vrut să spun adineaori, când am început să vorbesc despre domnișoara Kielland, deși nu era ceva care să mă preocupe. În fond, de ce să-mi fac cunoscută părerea mea, dacă nici măcar nu mi-ai cerut-o! Și, de fapt, ți-am stricat buna dispoziție; îți amintești ce vesel erai acum o oră, când ai venit aici? Toată tâmpenia asta e din cauza vinului... Dar acum nu vreau să uit încă o dată ceea ce am vrut să spun: când mi-ai relatat despre petrecerea celibatarilor, la judecător – îți mai aduci aminte, era în seara când ai fost botezat – s-a înfiripat și în mine ideea să organizez o petrecere de celibatari, da, fir-ar să fie, o petrecere pentru celibatari, cu câțiva musafiri. Vreau

neapărat să organizez așa ceva și vei participa și dumneata, contez pe dumneata. Poți să fii sigur că nu vei fi botezat încă o dată, voi avea grijă să fii tratat cu tot respectul și cu toată deferența; nu vreau nici să distrugem scaune și mese. Dar mi-ar face plăcere să adun aici, într-o seară, câțiva prieteni și, cu cât mai repede, cu atât mai bine, să spunem, la sfârșitul săptămânii. Ce părere ai?

Nagel bău iar, dând pe gât două pahare mari cu vin. Minutul nu răspunse nimic. Prima sa pornire de bucurie copilărească se risipise și el părea să urmărească vorbăria gazdei sale doar din politețe. Refuză și acum să bea ceva.

— Ai devenit dintr-o dată atât de ciudat de tăcut, spuse Nagel. Este ridicol, dar să știi că în acest moment arăți așa de parcă ai fi consternat de ceva, de un cuvânt, de o aluzie. Da, într-adevăr este ciudat, *consternat* de ceva! Am observat că tocmai acum ai tresărit ușor. Nu? Bine, înseamnă că m-am înșelat! Te-ai gândit vreodată, ce-ar putea simți un falsificator de bani, dacă, într-o bună zi un funcționar de la serviciul de supraveghere i-ar pune mâna pe umăr și l-ar privi drept în ochi, fără să spună nici un cuvânt?...

Dar ce să mă fac cu dumneata? Devii tot mai posomorât și mai închis. Eu sunt nervos azi și te omor cu vorbăria mea, dar *trebuie* să vorbesc când sunt băut, ăsta este obiceiul meu. Și să nu pleci încă; m-ai obliga să mai stau de vorbă vreo oră cu Sara, femeia de serviciu, și poate că nu ar fi cel mai potrivit lucru – unde mai pui că ar fi și plicticos. Îmi permiți să-ți povestesc o mică întâmplare? Povestirea mea este lipsită de importanță, dar poate că te va amuza; și, în plus, îți va arăta în ce măsură am darul de a mă pricepe la oameni. He-he-he, lucrurile stau așa: dacă există cineva care să *nu* posede acest dar, acela sunt *eu* – dacă această declarație te poate înveseli puțin. Pe scurt: am ajuns odată la Londra – de fapt, cu trei ani în urmă, nu mai demult – și acolo am făcut cunoștință cu o tânără doamnă încântătoare, fiica unui individ cu care avem ceva afaceri. Am cunoscut-o destul de bine pe tânăra aceasta, timp de trei săptămâni ne-am întâlnit zilnic și am devenit buni prieteni. Într-o după-masă a vrut să-mi arate Londra; pornim la drum, vizităm muzee, colecții de artă, edificii somptuoase și parcuri și, până să facem calea întoarsă, se înserează. În timpul acesta am început să simt o necesitate naturală, spus pe șleau, am ajuns la un moment jenant, la care poate ajunge oricine după ce s-a plimbat o după-amiază întreagă. Ce să fac? Nu puteam să dispar discret și

nici nu voiam să cer permisiunea de a mă retrage o clipă. Pe scurt: cedez, aşa cum stăteam acolo, pur şi simplu îi dau drumul, las ca lucrurile să se desfăşoare în mod firesc şi, bineînţeles, mă ud până la pantofi. Spune-mi şi dumneata, ce dracu aş fi putut face? Din fericire eram îmbrăcat într-o mantie lungă de tot şi speram ca aceasta să mascheze starea în care mă găseam. Dar întâmplarea a vrut să trecem, pe o stradă bine luminată, pe lângă o cofetărie, iar doamna se opreşte – Dumnezeule! – în dreptul cofetăriei şi mă roagă să-i cumpăr un fleac. Ei, era şi aceasta o dorinţă uşor de înţeles, umblasem o jumătate de zi şi eram epuizaţi. Totuşi, eu trebuia să o refuz. Ea se uită la mine, considerând, cu siguranţă, că este urât din partea mea să o refuz şi mă roagă să-i spun ce motive am să procedez astfel. Ei bine, spun eu, motivul este acela şi acela, nu am bani la mine, nu am nici un penny, nici un singur penny! Era un motiv valabil, nu se putea nega, şi nici doamna nu avea bani la ea, nu, nici măcar un penny; şi ne oprim amândoi, ne uităm unul la altul şi începem să râdem de situaţia noastră. Dar ea găseşte până la urmă o soluţie, se uită în jur şi spune: Aşteptaţi puţin, rămâneţi o clipă aici, pe loc, căci în casa aceea, la etajul întâi, locuieşte o prietenă de-a mea, care ne va împrumuta nişte bani! Şi în acest timp lung trec prin cele mai groaznice chinuri. Cum Dumnezeu să mă comport când va reveni cu banii? Nu puteam intra în cofetărie, unde ardea o lumină atât de puternică şi se găsea atâta lume; m-ar fi dat imediat afară şi aceasta ar fi fost încă şi mai grav decât situaţia iniţială. Va trebui să strâng din dinţi şi să o rog să-mi facă plăcerea şi să intre doar ea singură. O voi aştepta. Au mai trecut câteva minute şi doamna mea s-a întors. Era foarte bine dispusă, chiar veselă, şi îmi spuse că prietena ei nu fusese acasă, dar că nu avea nici o importanţă; va mai suporta câteva minute; într-un sfert de oră vom fi acasă şi va cina acolo. M-a rugat de asemenea să o scuz că mă făcuse să aştept. Şi cine era mai bucuros ca mine, deşi a trebuit să-mi continuu drumul ud leoarcă şi într-o stare cât se poate de proastă. Poanta urmează însă acum – poate că ai ghicit deja restul? Ba da, cred că ai ghicit; dar ţi-l povestesc cu toate acestea: abia în anul acesta, în 1891, am înţeles cât de tâmpit am fost atunci. M-am gândit încă o dată la toată întâmplarea şi am găsit semnificaţia nimicurilor succesive: doamna mea nu a urcat scările, nu a fost la nici un etaj întâi. A deschis doar uşa către o curte dosnică şi s-a strecurat înăuntru; presupun că a şi ieşit pe aceeaşi uşă, liniştită şi uşurată. Ce dovedeşte asta? Bineînţeles,

nimic; dar nu a fost, totuşi, ciudat că nu a urcat la etajul întâi, ci a intrat în curtea dosnică? He-he-he. Da, înţelegi perfect, văd, dar eu n-am priceput lucrurile decât în anul 1891, adică trei ani mai târziu. Cred că nu îţi imaginezi că aş fi plănuit totul în prealabil, lungind atâta plimbarea încât să o scot din sărite pe doamna mea; de exemplu, că nu m-aş fi putut desprinde din faţa unei hiene mumificate dintr-un muzeu, ci aş fi revenit de trei ori, fără să o slăbesc din ochi pe doamnă, pentru ca să nu se poată strecura într-o curte dosnică. Sunt convins că nu mă crezi în stare de aşa ceva. Poate că există oameni atât de ciudaţi, încât preferă să sufere, ba chiar să se ude de la brâu în jos, ca să nu se lipsească de satisfacţia bizară de a vedea o tânără şi drăgălaşă doamnă torturându-se. Dar – după cum ţi-am spus – eu am înţeles totul abia în anul acesta, la trei ani după întâmplare. He-he, ei bine, ce spui de asta?

Pauză.

Nagel bău şi continuă:

— Poate că în sinea dumitale te întrebi: dar ce legătură are istorioara aceasta cu noi doi şi cu serata pentru celibatari? Nu, prietene, desigur, nu are nici o legătură. Mi-a trecut doar prin minte să ţi-o povestesc ca o dovadă a stupidităţii mele în ceea ce priveşte sufletul omenesc. Ah, sufletul omenesc! Ce spui de faptul că eu – Johan Nilsen Nagel – m-am surprins acum câteva zile, când am trecut prin faţa casei consulului Andresen, acolo sus, pe colină, că mă preocupă să aflu ce înălţime are camera sa, de la duşumea până la tavan? Ce spui la asta? Dar la mijloc este iarăşi, dacă mă pot exprima aşa, sufletul omenesc. Nici un fleac nu este prea insignifiant pentru el, totul îşi are, pentru el, importanţa sa... Ce impresie ţi-ar face, de exemplu, dacă, întorcându-te, într-o noapte târziu, de la o serată, de la o expediţie, şi văzându-ţi liniştit de drum, ai întâlni deodată un individ care sprijină un colţ şi te priveşte, ba chiar întoarce capul după dumneata, când treci pe lângă el – adică te fixează doar, fără să spună un cuvânt? Mai adaug şi faptul că tipul este îmbrăcat în negru şi dumneata nu-i vezi decât faţa şi ochii; ce-ai face atunci? Ah, ce multe se petrec în sufletul omenesc!... Nimereşti într-o seară într-o societate formată din, să zicem, douăsprezece persoane, iar a treisprezecea – poate fi o telegrafistă, un biet jurist, un funcţionar, un căpitan de vas, pe scurt: un om lipsit de importanţă – şade într-un colţ fără să participe la petrecere, adică fără să facă într-un fel sau altul gălăgie. Dar, cu toate acestea, personajul al treisprezecelea îşi are şi el importanţa sa,

nu numai luat în sine, ci şi ca factor în societate. Tocmai fiindcă este îmbrăcat într-un anumit fel, fiindcă este atât de tăcut, fiindcă ochii săi îi privesc pe ceilalţi cu o expresie oarecum stupidă şi ştearsă şi fiindcă rolul lui este de a fi atât de neînsemnat, – tocmai de aceea contribuie şi el la conturarea caracterului societăţii. Tocmai fiindcă nu spune nimic, are un efect negativ, determinând instaurarea unei atmosfere posomorâte în cameră, care îi face pe ceilalţi musafiri să vorbească exact atât de tare, şi nu mai tare. Nu am dreptate? În felul acesta personajul poate deveni cu adevărat o forţă în societate. După cum am mai spus, nu mă pricep la oameni, dar mă amuză, adeseori, să observ ce importanţă extraordinară au fleacurile. Aşa, de exemplu, am fost odată martor, când un biet inginer străin de tot, care nici nu-şi deschidea gura... Dar asta este altă poveste şi nu-şi are locul aici, cel mult dacă ţin cont de faptul că toate acestea au trecut prin creierul meu lăsând urme. Dar, ca să rămânem la comparaţii: cine ştie dacă nu tocmai tăcerea dumitale este cea care conferă în seara aceasta acel ton aparte cuvintelor mele – pe lângă beţia mea –; dacă nu chiar mina dumitale – această expresie, în parte timidă, în parte nevinovată, a ochilor dumitale – mă incită să vorbesc aşa cum o fac! E de la sine înţeles. Dumneata asculţi ce spun – ce spun eu, un individ beat – din când în când te simţi consternat dintr-un motiv sau altul – ca să întrebuinţăm cuvântul deja amintit, *consternat* – iar eu mă simt tentat să merg şi mai departe şi să-ţi arunc în faţă încă o jumătate de duzină de cuvinte. Amintesc acest lucru doar ca exemplu pentru importanţa fleacurilor. Să nu neglijezi niciodată fleacurile, prietene! Pentru numele lui Dumnezeu, au o importanţă uriaşă... Intră!

Era Sara, care bătea la uşă ca să anunţe că cina era gata. Minutul se ridică imediat. Nagel era acum, în mod vizibil, beat şi îşi pierduse logica vorbirii; se contrazicea mereu şi vorbea aiurea. Ochii meditativi şi venele umflate de la tâmple arătau că în capul său se agitau multe gânduri.

— Da, spuse el, nu mă mir că profiţi de ocazie ca să pleci, după toată vorbăria pe care a trebuit să o suporţi, în seara aceasta, din partea mea. Dar mi-ar fi plăcut să-ţi aflu părerea despre încă câteva lucruri; de exemplu, nu ai răspuns la întrebarea: ce crezi în intimitatea dumitale despre domnişoara Kielland? În ochii mei ea apare ca făptura cea mai rară şi mai intangibilă, plină de farmec, şi pură şi neprihănită ca zăpada – imaginează-ţi o zăpadă de mătase, pură şi adâncă. Aşa o văd în gândurile mele. Dacă cele spuse adineauri de mine despre ea

ți-au lăsat altă impresie, este greșit... Iar acum voi goli ultimul pahar în prezența dumitale; în sănătatea dumitale!... Dar uite că mi-a mai venit ceva în minte. Ți-aș fi foarte recunoscător dacă ai avea răbdarea să mai stai cu mine încă două minute scurte. Problema este următoarea – vino puțin mai aproape, în casa asta pereții sunt subțiri –, deci, problema este că sunt îndrăgostit fără speranță de domnișoara Kielland. Acum am spus-o! Sunt doar câteva cuvinte dure și amărâte, dar numai Dumnezeu știe cât de nebunește o iubesc și cât sufăr din cauza ei. Ei, este o chestiune în sine, iubesc, sufăr – este în ordine, nu ține de subiect. Deci! Sper că vei trata sinceritatea mea cu toată discreția pe care o merită. Îmi promiți? Îți mulțumesc, prietene! Dar – vei obiecta –, cum pot fi îndrăgostit de ea, din moment ce adineaori am numit-o o mare cochetă? În primul rând, poți foarte bine să iubești o cochetă, nimic nu te împiedică să o faci. Nu vreau să mă opresc la acest aspect. Se mai adaugă însă și altceva. La ce concluzie am ajuns mai înainte, ai admis că îi cunoști pe oameni sau nu? Căci dacă i-ai cunoaște, ai înțelege ce spun acum: este imposibil ca eu să fiu convins de faptul că domnișoara Kielland ar fi o cochetă. N-am spus asta la modul serios. Dimpotrivă, ea este un om foarte natural – ce părere ai, de exemplu, despre felul deschis în care râde, deși dantura ei nu este foarte albă! Totuși pot contribui la răspândirea părerii că domnișoara Kielland ar fi o cochetă; aceasta nu mă deranjează. Și nu aș proceda așa pentru a-i face un deserviciu sau pentru a mă răzbuna, ci pentru a-mi păstra verticalitatea, – din amor propriu, deoarece ea este inaccesibilă pentru mine, ea nesocotește toate strădaniile mele de a trezi în ea aceleași sentimente față de mine, deoarece este logodită și angajată, deci pentru mine este pierdută, total pierdută. Vezi, cu voia dumitale acesta este un aspect nou și inedit al sufletului omenesc. Aș putea s-o opresc pe stradă și să-i spun, cu cea mai serioasă mină și în prezența tuturor, aparent numai pentru a o umili și a-i face rău: Bună ziua, stimată domnișoară, vă felicit pentru cămașa curată! Ei, ai mai auzit vreodată o asemenea trăznaie? Dar ar fi posibilă. Ce aș face după aceea – dacă aș fugi acasă și mi-aș îneca plânsul în batistă, sau dacă aș înghiți câteva picături din sticluța aceasta pe care o port în buzunarul vestei – peste asta trec. Tot așa de bine aș putea să intru, într-o duminică, în biserică, să străbat naosul, să mă opresc în fața domnișoarei Kielland și să spun cu voce tare în timp ce tatăl ei, pastorul Kielland, oficiază serviciul divin: Îmi dați voie să vă prind puțin de pufă? Ce zici la

asta? Prin *pufă* nu înțeleg nimic deosebit, trebuie doar să fie un cuvânt care s-o facă să roșească; dar: Permiteți-mi să vă prind puțin de pufă, aș spune. Și după aceea m-aș arunca la picioarele ei, implorând-o să mă scuipe în față... Dar acum te-am înspăimântat de-a binelea; da, admit că rostesc cuvinte pline de aroganță, cu atât mai mult cu cât îi vorbesc unui fiu de preot despre o fiică de preot. Iartă-mă, prietene, n-o fac din răutate, nu din pură răutate, ci fiindcă sunt beat criță... Ascultă-mă: Am cunoscut odată un tânăr, care a furat un candelabru, l-a vândut unui negustor de fier vechi și a băut banii într-o serie de chefuri. Pe Dumnezeul meu că este adevărat; tânărul era chiar o cunoștință de-a mea, o rudă a răposatului pastor Haerem. Dar ce legătură are asta cu mine și cu domnișoara Kielland? Ai iarăși dreptate! N-ai spus nimic, dar am observat că erai pe punctul de a formula această întrebare și remarca dumitale este foarte corectă. În ceea ce o privește pe domnișoara Kielland, pentru mine ea este definitiv pierdută, și nu pe ea o deplâng din cauza aceasta, ci pe mine. Dumneata, care stai aici totalmente treaz și vezi prin oameni, m-ai înțelege dacă, într-o bună zi, aș răspândi în oraș zvonul că domnișoara Kielland a șezut pe genunchii mei, că am întâlnit-o trei nopți în șir într-un anumit loc din pădure, și că apoi a primit de la mine daruri? Nu-i așa că m-ai înțelege? Da, fiindcă îi înțelegi al dracului de bine pe oameni, prietene, da, desigur, nu căuta subterfugii...! Nu ți s-a întâmplat niciodată să mergi într-o bună zi pe stradă, adâncit în propriile gânduri nevinovate, fără să bănuiești nimic, până ce observi că toți oamenii au început să se holbeze la dumneata, examinându-te de sus până jos? Este o situație foarte penibilă. Rușinat, te scuturi de praf peste tot, te uiți, ca un hoț, la haine, în jos, ca să vezi dacă nu cumva ai uitat să le închei, și ți se face atât de frică încât îți scoți chiar și pălăria ca să vezi dacă nu a rămas pe ea eticheta cu prețul, deși este o pălărie veche. Dar nu îți este de nici un folos, nu găsești nimic ce să nu fie în ordine și totuși trebuie să suporți ca fiecare ucenic de croitor și fiecare locotenent să te fixeze cu privirile după plac... Dar, prietene, dacă așa ceva te face să treci prin chinurile iadului, ce să mai spui de situația când ești anchetat... Iar ai tresărit? Da, nu-i așa? Mi s-a părut foarte clar că ai tresărit ușor... ei bine, să fii citat la o astfel de anchetă, să te afli în fața celui mai viclean diavol de polițist, să fii supus, în fața întregului public, unui interogatoriu contradictoriu, în care cercetarea revine pe douăsprezece căi ocolite mereu la același punct... – ah, ce deliciu rar pentru cel

ce nu are de-a face cu toată povestea, ci stă doar acolo şi ascultă! Nu-i aşa că şi dumneata eşti de acord cu mine în această privinţă?... Cine ştie, poate mai scot un pahar cu vin din sticla asta, dacă o storc bine...

El dădu pe gât ultimul rest de vin şi continuă:

— De altfel, trebuie să-mi cer iertare fiindcă sar mereu de la un subiect la altul. Această fugă de idei provine, desigur, cel puţin parţial, din faptul că sunt atât de groaznic de beat; în parte este, însă, o greşeală generală de-a mea. Lucrurile stau aşa: sunt doar un simplu agronom, elev al academiei de balegă de vacă, sunt un gânditor care nu a învăţat să gândească. Ei, să nu intrăm în aceste amănunte; pe dumneata nu te interesează, iar pentru mine, care îmi cunosc situaţia deja mai de mult, sunt de-a dreptul scârboase. Ştii, când stau aici singur şi mă gândesc la tot felul de lucruri, analizându-mă mai îndeaproape pe mine însumi, se întâmplă de multe ori să-mi dau, cu voce tare, numele de Rochefort. Mă bat în piept şi îmi zic Rochefort. Dar ce o să spui când o să-ţi povestesc că am comandat odată un sigiliu cu un arici pe el?... Asta îmi aminteşte de un om pe care l-am cunoscut odinioară ca student onorabil, mediocru, dar remarcabil, la facultatea de filologie a unei universităţi din Germania. El a apucat-o pe căi greşite, în doi ani a devenit beţiv şi romancier. Când întâlnea oameni străini şi era întrebat cine este, el nu mai răspundea, în cele din urmă, decât că este un fapt concret. Sunt un fapt concret! spunea el, strângând buzele cu înfumurare. Ei, asta nu te interesează... Vorbeai despre un om, un gânditor care nu a învăţat să gândească. Sau poate că am fost eu acela care a vorbit despre asta? Scuză-mă, sunt deja beat mort; dar nu face nimic, nu te simţi deranjat din cauza aceasta. De altfel, ţi-aş fi recunoscător dacă mi-ai permite să-ţi explic povestea cu gânditorul care nu învăţase să gândească. Dacă am înţeles bine, ai vrut să-l ataci. Ba da, zău că am avut această impresie. Ai vorbit pe un ton batjocoritor. Dar omul pe care l-am numit merită să fie privit oarecum în întregul său. În primul rând, a fost un mare nătărău. Ba da, ba da, trebuie să subliniez că era un nătărău. Purta totdeauna o lavalieră roşie şi zâmbea de atâta nerozie. Da, era atât de nerod, încât, ori de câte ori venea cineva la el, îl găsea cufundat într-o carte, deşi nu citea niciodată. Nu purta nici ciorapi în cizme, doar pentru a-şi putea permite un trandafir la butonieră. Aşa era el. Partea cea mai hazlie era însă că avea

câteva fotografii, fotografii ale unor fiice sărace şi frumuşele de meşteşugari, şi că pe ele scrisese nişte nume sonore şi sus-puse, doar pentru a da impresia că are o mulţime de cunoştinţe în înalta societate. Pe una din fotografii scria foarte clar „Domnişoara Stang", pentru ca lumea să creadă că fata face parte din familia ministrului de stat Stang, deşi făptura aceasta se numea în cel mai bun caz Lie sau Haug. He-he-he, ce să mai spui despre o asemenea grandomanie? Îşi imagina că oamenii sunt preocupaţi de el şi îl calomniază pe la spate. Oamenii mă calomniază pe la spate! spunea el. He-he-he, crezi că într-adevăr cineva îşi lua cu adevărat oboseala să-l calomnieze? Într-o zi, el intră în prăvălia unui bijutier fumând concomitent din două ţigări. Din două ţigări! Pe una o ţinea în mână, pe cealaltă în gură şi amândouă erau aprinse. Poate că nici nu-şi dădea seama că fumează din două ţigări deodată şi, în calitate de gânditor care nu învăţase să gândească, nici nu şi-a pus întrebarea...

— Acum trebuie să plec, spuse în cele din urmă Minutul încet. Nagel se ridică imediat.

— Trebuie să pleci? întrebă el. Vrei într-adevăr să mă părăseşti? Da, de fapt, povestea asta este prea lungă dacă vrem să-l privim pe omul acesta în întregul său. Să amânăm pentru altă dată. Vrei cu adevărat să pleci? Ascultă: mii de mulţumiri pentru vizita de astă-seară! Am o beţie ciudată; de fapt, cum arăt? Pune-ţi degetul cel mare sub lupă şi uită-te la el, hm? Da îţi înţeleg expresia; eşti un om înfiorător de înţelept, domnule Grögaard, şi este o adevărată încântare pentru mine să-ţi contemplu ochii, atât de nevinovaţi sunt. Te rog, mai aprinde-ţi o ţigară înainte de a pleca. Când mai vii? Pe dracu, aşa este: trebuie să vii la serata pentru celibatari, auzi! Nu se va atinge nimeni de dumneata... Nu, o să fie doar o întrunire plăcută, în cadru restrîns, o ţigară, un pahar cu vin, o şuetă, şi de nouă ori nouă urale pentru patrie, de dragul doctorului Stenersen; nu-i aşa? Va fi frumos. Şi pantalonii, despre care am vorbit, îi vei primi, să mă ia dracu! Bineînţeles, în condiţiile cunoscute. Îţi mulţumesc pentru răbdarea de astă-seară. Permite-mi să-ţi strâng mâna! Dar aprinde-ţi încă o ţigară, omule!... Stai, încă o întrebare: Ţi-aş putea face o bucurie cu ceva? În cazul acesta... Ei bine, cum doreşti. Noapte bună! Noapte bună!

11

Sosi și ziua de douăzeci și nouă iunie. Era într-o luni. În ziua aceasta se petrecură câteva lucruri neobișnuite! În oraș își făcu apariția și o femeie străină – o doamnă acoperită de un voal; ea dispăru iar după o ședere de două ore – și după ce făcuse o vizită la hotel... Johan Nagel cântase și fluierase voios încă de dimineață. În timp ce se îmbrăca fredonă melodii vesele, de parcă ar fi fost foarte bucuros de ceva. Toată ziua precedentă fusese tăcut și liniștit, – o consecință a beției din seara de sâmbătă pe care o petrecuse în compania lui Minutul. El se plimbase, cu pași mari, în sus și în jos prin cameră și băuse multă apă. Iar luni dimineața, când părăsi hotelul, fredona încă, părând să fie foarte mulțumit; într-o pornire de bună dispoziție, se opri lângă o femeie care stătea afară, pe scări, și îi dădu pomană câțiva șilingi.

— Ați putea să-mi spuneți cui să mă adresez pentru a împrumuta o vioară? o întrebă el. Știți cumva dacă aici, în oraș, există cineva care cântă la vioară?

— Nu, nu știu, răspunse femeia mirată.

Nagel îi dărui totuși, de bucurie, câțiva șilingi și plecă în grabă mai departe. O văzuse pe Dagny Kielland ieșind, cu umbreluța ei roșie, dintr-o prăvălie și se luă după ea. Era singură. El o salută cu o plecăciune adâncă și intră în vorbă. Ea se înroși toată, așa cum obișnuia, și aplecă ușor umbrela înainte, pentru a ascunde acest lucru.

Apoi începu să vorbească despre plimbarea lor prin pădure. La drept vorbind, fusese puțin cam imprudentă, da, deoarece, deși fusese o noapte atât de caldă, contractase o răceală și nu era încă total restabilită. Spuse acest lucru sincer și pe față, de parcă și-ar fi împărtășit gândurile unei vechi cunoștințe.

— Dar nu regretați, nu-i așa? întrebă el mergând direct la țintă.

— Nu, răspunse ea uimită; nu, nu regret, cum de v-a trecut prin minte așa ceva? A fost o noapte plăcută, deși mi-a fost tot timpul frică de omulețul cu lumina, despre care ați povestit. Am și visat cu el. A fost un vis îngrozitor!

Vorbiră câtva timp despre omulețul cu lumina. Nagel sporovăia astăzi cu plăcere, el mărturisi că și pe el îl cuprinde uneori o teamă surdă de ceva; adeseori nu poate, de exemplu, urca scările, fără a nu întoarce, pe fiecare treaptă, capul, ca să

vadă dacă nu cumva îl urmăreşte cineva. Ce-ar putea să însemne asta? De fapt, ce-ar putea să însemne? Un *ceva* mistic, ceva ciudat, ce nu poate fi înţeles de biata ştiinţă „atotştiutoare" în configuraţia ei greoaie, – adierea unei puteri invizibile, efectul forţelor oarbe ale vieţii.

– Ştiţi, spuse el, că tocmai acum aş avea chef să o cotesc de pe strada aceasta pe alta, deoarece casele de aici, pietrele de pe partea stângă, cei trei peri din grădina judecătoriei, – toate la un loc exercită asupra mea o impresie neplăcută, cauzându-mi o suferinţă surdă. Când sunt singur nu trec niciodată pe strada aceasta, o evit chiar dacă fac un ocol. Oare ce înseamnă asta?

Dagny începu să râdă.

– Nu ştiu. Dar doctorul Stenersen ar vorbi în cazul acesta cu siguranţă despre nervozitate şi superstiţie.

– Foarte just, aşa ar spune! Ah, ce prostie plină de aroganţă mai este şi asta! Soseşti într-o seară într-un oraş străin, de exemplu în oraşul acesta, de ce nu? În ziua următoare străbaţi străzile, contemplând pentru prima dată oraşul. În timpul acestei plimbări, anumite străzi, anumite case îţi provoacă o senzaţie de neplăcere, pe când alte străzi şi alte case îţi lasă o impresie plăcută, creându-ţi o stare de bună dispoziţie. Nervozitate? Să presupunem că ai nervii rezistenţi ca odgoanele şi nici nu ştii ce înseamnă nervozitatea. Mai departe! Străbaţi încă străzile, întâlneşti sute de oameni, dar treci pe lângă ei; deodată însă – mergând în jos, spre chei, şi oprindu-te în faţa unei căsuţe sărăcăcioase, ale cărei ferestre nu au perdele, ci doar câteva flori albe pe pervaz – îţi iese în cale un om care îţi atrage imediat atenţia într-un fel oarecare. Te uiţi la om, omul se uită la tine. Nu are nimic neobişnuit în înfăţişare, în afară de faptul că este sărăcăcios îmbrăcat şi umblă aplecat uşor înainte. Îl întâlneşti pentru prima dată în viaţă, dar ai ideea bizară că acest om se numeşte Johannes. Exact Johannes. De ce să se numească tocmai Johannes? Nu găseşti o explicaţie, dar îţi dai seama de asta după ochii lui, după mişcarea braţelor, după urmele paşilor; şi nu din cauză că ai fi cunoscut cândva, în trecut, un alt om, care semăna cu acesta şi se numea Johannes, nu, nu din cauza aceasta. Căci nu ai cunoscut niciodată pe cineva care să-ţi amintească de acest om. Dar iată-te acum în prezenţa uimirii şi a sentimentului mistic, fără a putea găsi o explicaţie.

– Aţi întâlnit aici, în oraş, un asemenea om?

— Nu, nu, răspunse el în grabă, îmi imaginez doar acest oraş, această căsuţă şi acest om, *presupun* doar toate acestea Nu-i aşa că este ciudat?... Tot aşa se întâmplă încă multe alte lucruri ciudate: Soseşti într-un oraş străin şi intri într-o casă străină, să zicem într-un hotel în care nu ai mai fost încă niciodată. Şi totuşi, ai deodată senzaţia ciudat de sigură că odinioară, poate cu mulţi ani înainte, în această casă străină a funcţionat o farmacie. Cum de îţi trece prin minte aşa ceva? Nimic nu aminteşte de o farmacie, nu ţi-a spus nimeni nimic, nu se simte nici un miros de medicamente şi nici pe pereţi nu se văd urmele rafturilor. Şi totuşi, în sinea ta ştii că în casa aceasta a existat, cu mulţi ani în urmă, o farmacie! Nu te înşeli, o clipă te simţi pătruns de o misterioasă complicitate, care îţi dezvăluie lucruri ascunse. Poate că nu aţi simţit încă niciodată ceva asemănător?

— Nu, nu m-am gândit niciodată la aşa ceva. Dar acum, ascultându-vă pe dumneavoastră, am impresia că am trecut şi eu prin astfel de situaţii. În orice caz, îmi este de multe ori frică de întuneric, mi-e frică de un nimic. Dar poate că asta este altceva.

— Dumnezeu ştie ce înseamnă toate astea! Există atâtea lucruri între cer şi pământ, lucruri minunate, admirabile şi presimţiri total inexplicabile, spaime ascunse, care te fac să te cutremuri de teamă. Imaginaţi-vă că într-o noapte întunecată aţi auzi pe cineva umblând şi frecându-se de pereţi. Şezi, complet treaz, la o masă, fumând din pipă, ai tot felul de planuri, fiind preocupat de ele. Şi deodată auzi clar de tot că cineva se furişează afară, de-a lungul zidului, pe lângă căptuşeala de lemn, sau chiar în cameră, acolo, la sobă, unde observi o umbră pe zid. Scoţi abajurul de pe lampă, ca să fie mai multă lumină şi te îndrepţi spre sobă. Te postezi în faţa umbrei şi zăreşti un om necunoscut, un om de înălţime mijlocie cu un şal, negru cu alb, înfăşurat în jurul gâtului şi cu buzele învineţite. Seamănă cu valetul de treflă din cărţile de joc norvegiene. Să presupunem că eşti mai degrabă curios decât înfricoşat. Îl ataci direct pentru a-l mătura de acolo cu o privire. Dar el nu se urneşte din loc, deşi eşti atât de aproape de el, încât vezi că clipeşte din ochi şi este tot atât de viu ca tine însuţi. Şi atunci îl iei cu binişorul şi îl întrebi, deşi nu l-ai văzut încă niciodată: Nu te numeşti cumva Homan, Bernt Homan? Şi deoarece nu răspunde nimic, te hotărăşti să-i spui Homan şi îl întrebi: Pe dracu, de ce n-ai fi Bernt Homan? Pe urmă râzi de el. Dar nu se mişcă nici acum şi nu mai ştii ce să faci cu el. Te dai cu un pas înapoi, întinzi spre el vârful pipei şi spui: Bee! Dar el nu schiţează nici un gest, nu

zâmbește. Ei bine, în acest caz diavolul și-a pierdut drepturile. Te înfurii și îi dai un ghiont serios. Ai acum impresia că omul s-ar afla pe undeva prin apropiere – dar că lovitura ta nu l-a atins câtuși de puțin. Nu cade, își bagă amândouă mâinile în buzunar, adânc în buzunar, ridică din umeri și afișează o mină care pare să spună: Ei, și acum? Atât de puțin i-a păsat de ghiontul tău. Ce mai urmează? răspunzi mânios la culme și îi arzi încă o lovitură în stomac. Dar, ce să vezi? după această a doua lovitură, omul începe să se descompună. Vezi cu ochii tăi cum devine tot mai șters, tot mai neclar, până ce, în cele din urmă, nu mai rămâne din el decât abdomenul, apoi însă dispare și acesta. Și în tot acest timp și-a ținut mâinile în buzunar, privindu-te cu acea expresie de aroganță care pare să spună: Ei, și acum?

Dagny începu iar să râdă:

– Ei nu, ce aventuri ciudate mai aveți și dumneavoastră! Dar, continuați! Ce se mai întâmplă? Cum se termină totul?

– Te așezi din nou la masă, vrând să te îndeletnicești cu lucrările tale, dar descoperi că ți-ai zdrelit pumnii de zid... Dar, ce am vrut să spun: dacă povestești, a doua zi, întâmplarea cunoscuților, vei auzi că probabil ai dormit. He-he-he, ba da, ai dormit, deși știe și Dumnezeu și toți îngerii săi că *nu* ai dormit. Și, totuși, denotă o suficiență de ageamiu și o grosolănie să vorbești de somn atunci când ai stat, treaz de tot, lângă sobă, ai fumat din pipă și ai făcut conversație cu un om. Și acum vine medicul. Un medic excepțional, care reprezintă știința cu buzele strânse și cu toată superioritatea. Asta, spune el, asta nu este decât nervozitate. Ah, Dumnezeule, ce comedie! Bine. El spune, prin urmare, că este doar nervozitate. Pentru creierul medicului este o chestiune de dimensiunile cutare, de atâția și atâția țoli înălțime, de atâția și atâția țoli lățime, – ceva ce poate fi apucat cu mâna, o nervozitate bună, solidă. Și pe urmă îți prescrie pe o fițuică de hârtie fier și chinină și te vindecă cât ai zice pește. Așa se întâmplă! Dar spuneți și dumneavoastră: ce grosolănie, ce logică primitivă să vrei să pătrunzi, cu dimensiuni și chinină, într-un domeniu în care nici măcar spiritele rafinate și înțelepte nu au putut da explicații valabile!

– Veți pierde în curând un nasture, spuse Dagny.

– Un nasture?

Ea arătă, zâmbind, spre unul din nasturii hainei sale, care atârna de un fir.

– N-ar fi mai bine să-l desprindeți? Îl veți pierde în curând.

El o ascultă, scoase un briceag din buzunar şi tăie firul de care atârna nasturele. Odată cu briceagul, căzură din buzunar câteva monede şi o medalie legată de o panglică jerpelită. El se aplecă repezit şi ridică lucrurile de pe jos, în timp ce ea îl privea:

— Asta este o medalie? întrebă ea. Dar în ce hal o tratați, uitați-vă cum arată panglica. Ce fel de medalie este?

— O medalie de salvator... Zău că nu trebuie să vă imaginați că ea se află în buzunarul meu fiindcă aş avea ceva merite. E doar o prostie.

Ea se uită la el. Expresia feţei sale era liniştită, ochii deschişi, de parcă nu ar fi minţit deloc. Ea ţinea încă medalia în mână.

— Iar începeţi! spuse ea. Dacă nu aţi meritat această medalie, cum de se află în posesia dumneavoastră, cum de o purtaţi la dumneavoastră?

— Am cumpărat-o! exclamă el râzând. Este a mea, proprietatea mea, o posed aşa cum posed şi briceagul şi nasturele de la haină. De ce să o arunc?

— Ei nu, să cumperi o medalie! spuse ea.

— Da, este o prostie, nu neg; dar ce nu face omul de multe ori! Am purtat-o, ocazional, o zi întreagă pe piept şi m-am lăudat cu ea - mi s-a ţinut un toast, he-he-he-he-he. O prostie este tot atât de reuşită ca şi cealaltă?

— Numele este şters, repetă ea din nou.

El se schimbă deodată la faţă şi întinse mâna după medalie.

— Este şters numele? Nu se poate; staţi să văd. S-a deteriorat în buzunarul meu. A stat între banii mărunţi, asta e tot.

Dagny îl privi neîncrezătoare. El trozni deodată din degete şi exclamă:

— Cum de pot fi atât de nechibzuit! Numele este şters, aveţi dreptate, cum de am uitat! He-he-he, eu însumi am şters numele, aşa este. Doar nu era numele meu, era numele posesorului, numele salvatorului. L-am îndepărtat, de îndată ce am cumpărat medalia. Vă rog să mă scuzaţi că nu v-am lămurit imediat, nu am intenţionat să mint. Dar tocmai mă gândeam la altceva: de ce v-aţi enervat aşa din cauza nasturelui pe care era să-l pierd? Şi dacă ar fi căzut? Să fie un răspuns la ceea ce v-am spus în legătură cu nervozitatea şi ştiinţa?

Pauză.

— Sinceritatea pe care o manifestaţi de fiecare dată faţă de mine este într-adevăr bătătoare la ochi, replică ea fără să-i răspundă la întrebare. Nu ştiu ce intenţionaţi cu aceasta. Concep-

ţiile dumneavoastră, luate în sine, sunt cam neobişnuite; iar acum vreţi să mă faceţi să cred, în ultimă instanţă, că totul este doar o prostie, că nu există nimic nobil, nimic pur, nimic măreţ. Aceasta este părerea dumneavoastră? Să fie într-adevăr indiferent dacă ai cumpărat o medalie cu atâtea şi atâtea coroane sau dacă ai dobândit-o printr-o faptă oarecare?

El nu răspunse nimic. Ea continuă, încet şi serios:

– Nu vă înţeleg. Câteodată, când vă aud vorbind, trebuie să mă întreb dacă sunteţi în toate minţile! Scuzaţi-mă că spun asta! Sunt tot mai neliniştită din cauza dumneavoastră, tot mai derutată, toate conceptele mele devin confuze, răsturnaţi lucrurile cu capul în jos, indiferent despre ce aţi vorbi. Oare din ce cauză? Nu am întâlnit încă pe cineva care să fie în asemenea contradicţie cu tot ce este în mine. Spuneţi-mi: care este de fapt părerea dumneavoastră despre tot ceea ce povestiţi? Care este părerea dumneavoastră intimă?

Ea pusese această întrebare cu atâta căldură, cu atâta seriozitate, încât el ezită o clipă.

– Dacă aş avea un Dumnezeu, spuse el apoi, un Dumnezeu pe care să-l consider sfânt şi atotputernic, aş jura pe acest Dumnezeu, că tot ce v-am spus este sincer, absolut tot, şi că am credinţa că procedez corect chiar şi atunci când vă produc confuzii. Când am stat ultima dată de vorbă, mi-aţi spus că mă aflu în contradicţie cu toate părerile celorlalţi oameni. Da, este adevărat, admit că sunt contradicţia întruchipată, şi nu înţeleg nici eu de ce. Dar nu sunt în stare să pricep nici de ce toţi ceilalţi oameni au alte păreri despre lucruri. Atât de transparente îmi par a fi problemele şi atât de *strălucitor* de clare legăturile dintre ele. Este convingerea mea intimă, stimată domnişoară; de-aş putea să vă fac să credeţi totuşi în mine, acum şi întotdeauna!

– Acum şi întotdeauna, nu, nu pot promite.

– Ţin extrem de mult la asta, spuse el.

Ajunseseră în pădure şi mergeau atât de aproape unul de altul, încât mânecile lor se atingeau adeseori. Iar aerul era aşa de liniştit, încât nu trebuiau să vorbească tare. Din când în când se auzea ciripitul unei păsări.

Deodată el se opri în loc, obligând-o şi pe ea să facă acelaşi lucru.

– Ştiţi ce dor mi-a fost de dumneavoastră în zilele acestea! spuse el. Nu, nu, nu vă speriaţi aşa: doar nu spun aproape nimic şi nici nu urmăresc nimic, nu, nu îmi fac absolut, dar absolut

nici o iluzie. De altfel, poate că nici nu mă înțelegeți, încep greșit și mă ia gura pe dinainte, spun lucruri pe care nu voiam să le spun...

Când el tăcu, ea observă:

— Ce ciudat sunteți astăzi!

Și dădu să plece.

Dar el o mai opri odată:

— Dragă domnișoară Kielland, așteptați o clipă! Fiți astăzi îngăduitoare cu mine! Mi-e frică să vorbesc, mi-e teamă că mă întrerupeți și îmi spuneți: Plecați! Și, totuși, m-am gândit atât de bine la toate în lungi ore de veghe.

Ea îl privi tot mai uimită, apoi întrebă:

— Unde duc toate astea?

— Unde duc? Îmi permiteți să vă spun pe șleau? Astea duc... duc spre constatarea că vă iubesc, domnișoară Kielland. Da; de fapt nu înțeleg de ce vă uimește în asemenea măsură acest lucru, sunt și eu un om cu sânge cald, v-am cunoscut și am fost fermecat de dumneavoastră; este ceva chiar atât de ciudat? Că poate nu ar fi trebuit să vă mărturisesc totul – asta este altceva.

— Nu, n-ar fi trebuit.

— Dar unde nu te poate duce sentimentul? Din dragoste pentru dumneavoastră v-am vorbit chiar de rău, v-am numit o cochetă încercând să vă denigrez, numai pentru a mă consola și a mă cruța, fiindcă știam că sunteți inaccesibilă pentru mine. Vă întâlnesc acum a cincea oară și trebuie să apreciați faptul că abia astăzi depun armele, deși ar fi trebuit s-o fac la prima întâlnire. Dar astăzi este ziua mea de naștere, împlinesc douăzeci și nouă de ani, am cântat și am fost vesel de când am deschis, dis-de-dimineață, ochii. M-am gândit – este ridicol că-ți pot trece prin minte așa prostii –, dar m-am gândit în sinea mea: dacă o întâlnești astăzi și îi mărturisești totul, poate te avantajează faptul că este, în plus, și ziua ta de naștere. Ai putea să-i spui și asta și poate că, într-o astfel de zi, va fi mai dispusă să te ierte. Zâmbiți? Da, este ridicol, știu; dar n-am ce-i face. Vă aduc tributul meu, întocmai ca toți ceilalți.

— E trist că vi s-a întâmplat chiar astăzi acest lucru, răspunse ea. În anul acesta nu ați avut noroc de ziua dumneavoastră. Mai mult nu vă pot spune.

— Nu, bineînțeles că nu... Doamne Dumnezeule, ce fascinantă sunteți! Îmi dau seama că omul poate fi în stare să facă orice de dragul dumneavoastră. Chiar și acum, când ați rostit

aceste cuvinte care nu conţin nimic îmbucurător, vocea dumneavoastră are rezonanţa unui cântec. Am avut senzaţia că începe să înflorească ceva în mine. Ce ciudat este! Ştiţi că m-am plimbat nopţi în şir prin faţa casei în care locuiţi pentru a surprinde măcar o umbră de-a dumneavoastră într-o fereastră? Că am îngenuncheat aici, în pădure, şi m-am rugat pentru dumneavoastră, eu care nici măcar nu prea cred în Dumnezeu? Vedeţi plopul de aici? M-am oprit acum intenţionat în dreptul lui, fiindcă lângă plopul acesta am îngenuncheat mai multe nopţi, pradă disperării şi neajutorat, numai fiindcă mă gândeam tot timpul la dumneavoastră. De aici v-am dorit, în fiecare seară, o noapte bună, aici am stat în genunchi, rugând vânturile şi stelele să vă transmită salutul meu, şi cred că trebuie să-l fi simţit în somn.

— Dar de ce îmi spuneţi toate acestea? Nu ştiţi că eu...

— Ba da, ba da! o întrerupse el foarte agitat. Ştiu ce vreţi să spuneţi: că aparţineţi de multă vreme altui bărbat şi că eu sunt un om lipsit de onestitate, din moment ce mă bag acum, când este prea târziu – cum să nu ştiu? Şi atunci, de ce v-am spus toate astea? Pentru ca să vă influenţez, să fac impresie asupra dumneavoastră şi să vă determin să reflectaţi asupra acestei situaţii. Pe Dumnezeul meu că spun acum adevărul, nu pot altfel. Ştiu că sunteţi logodită, că aveţi un logodnic pe care îl iubiţi, deci că n-am nici o şansă; dar, cu toate astea, am vrut să încerc să vă influenţez puţin, nu am vrut să renunţ la orice speranţă. Imaginaţi-vă ce înseamnă să renunţi la orice speranţă, şi poate că o să mă înţelegeţi mai bine. Dacă am afirmat adineaori că nu urmăresc nimic, am minţit. Am spus asta doar ca să vă liniştesc deocamdată şi să câştig timp, ca să nu vă cuprindă iar frica. Draga mea, vorbesc nebunii? Nu vreau să susţin că aţi trezit vreodată speranţe în mine, şi nici nu mi-am închipuit că aş putea eclipsa pe cineva. Nici nu mi-a trecut prin gând aşa ceva. Dar în ceasurile de disperare mi-am spus: da, este logodită şi va pleca în curând de aici, adio; dar încă nu este total pierdută, încă nu a plecat, nu s-a căsătorit, nu a murit. Cine ştie! Şi poate că mai este timp, dacă încerc totul! Aţi devenit preocuparea mea permanentă, obsesia mea; oriunde merg, vă văd numai pe dumneavoastră şi tuturor râurilor albastre le dau numele de Dagny. Cred că nu a trecut nici o zi din aceste săptămâni în care să nu mă fi gândit la dumneavoastră. Indiferent la ce oră a zilei sau a nopţii aş părăsi hotelul, de îndată ce deschid uşa şi ies pe scări mă săgeată speranţa că aş putea să vă întâlnesc! Şi peste tot mă uit în jur, căutându-vă. Nu, nu mai înţeleg

nimic şi nu ştiu ce să mai fac. Credeţi-mă că dacă am cedat acum în faţa mea însumi, nu am cedat fără împotrivire. Nu este deloc încurajator să-ţi dai seama, în sinea ta, că orice strădanie este irosită în mod ruşinos şi totuşi să nu te poţi abţine de a depune străduinţe; din cauza aceasta te şi opui până în ultima clipă. Dar dacă nu ajută la nimic! Există atâtea lucruri pe care ţi le imaginezi într-o noapte în care nu găseşti somnul şi stai la fereastră. Ţii în mână o carte, dar nu citeşti; strângi mereu din dinţi şi descifrezi trei rânduri, fiindcă mai multe nu poţi citi, până ce, în cele din urmă, închizi cartea dând din cap. Inima îţi bate cu putere, şopteşti în sinea ta cuvinte tainice, dulci, pronunţi un nume pe care îl săruţi în gând. Şi se face ora două, se face ora patru, se face ora şase, şi, în cele din urmă, vrei să tragi o linie şi te hotărăşti să rişti saltul în vid la proxima ocazie şi să mărturiseşti totul... Dacă aş putea să vă rog acum ceva, v-aş ruga să nu spuneţi nimic. Vă iubesc, dar tăceţi, tăceţi. Aşteptaţi să treacă trei minute.

Ea îl ascultase total descumpănită, fără să fi reuşit să scoată un singur cuvânt. Tăceau încă amândoi:

— Nu, trebuie să fiţi nebun! spuse ea dând din cap. Apoi adăugă întristată şi atât de palidă, încât ochii ei căpătaseră culoarea gheţii albăstrui:

— Ştiţi că sunt deja logodită, vă gândiţi la asta, plecaţi de la asta şi totuşi...

— Da, ştiu! Aş fi putut să-i uit înfăţişarea şi uniforma? Este un bărbat frumos şi nu pot să-i găsesc nici un cusur, dar aş putea dori, fără remuşcări, să fie mort şi să nu mai existe. Ce folos că mi-am spus de sute de ori: nu ai nici o şansă. Renunţ mai bine să mă gândesc la această imposibilitate şi îmi spun: ba da, mai pot realiza ceva, se mai pot întâmpla multe, nu este încă pierdută orice speranţă... Şi, nu-i aşa că mai există speranţe?

— Nu, nu, nu mă exasperaţi! exclamă ea. Ce vreţi de la mine? La ce vă gândiţi? Credeţi că ar trebui să... Doamne Dumnezeule, să nu mai vorbim despre asta, fiţi atât de bun! Plecaţi acum! Cu aceste câteva cuvinte prosteşti aţi distrus totul, chiar şi discuţiile noastre de până acum; nu ne mai putem vedea de acum înainte. De ce aţi făcut asta? Ei nu, dacă aş fi ştiut! Da, nu mai vorbiţi despre asta, vă rog, de dragul dumneavoastră şi al meu! Ştiţi doar foarte bine că nu pot reprezenta nimic pentru dumneavoastră; nu înţeleg cum de v-a putut trece vreodată aşa ceva prin minte. Lucrurile nu mai pot continua în felul acesta;

plecați acum și încercați să vă depășiți! Doamne, îmi pare sincer rău și pentru dumneavoastră; dar altă alternativă nu există.

– Deci aceasta să însemne despărțirea definitivă? Vă văd acum pentru ultima dată? Nu, nu, ascultați-mă! Voi fi rezonabil, voi vorbi despre orice altceva numai despre asta nu; îmi dați voie să vă revăd cu această condiție? Dacă îmi păstrez calmul? Poate, odată, când veți fi plictisită de toți ceilalți; numai să nu fie astăzi pentru ultima dată! Clătinați iar din cap – capul dumneavoastră frumos; îl clătinați... De ce este totul, totul atât de îngrozitor... Ah, mințiți-mă mai bine și spuneți da, numai ca să-mi faceți o bucurie – chiar dacă în realitate nu-mi veți mai permite să vă revăd. Ah, ce zi tristă, foarte tristă, deși de dimineață cântam. O dată, numai o dată!

– Să nu-mi cereți așa ceva. Din moment ce nu pot promite. Și, în afară de aceasta, la ce bun? Plecați acum, plecați! Poate că ne mai întâlnim, nu știu, poate că se va întâmpla cândva. Nu; acum plecați, auziți, spuse ea nerăbdătoare. Dacă îmi vreți binele – adăugă ea apoi.

Pauză.

El stătea în fața ei și se uita la ea, respirând cu greutate. Apoi se stăpâni și salută, lăsând să-i cadă șapca la pământ; când o ridică, o apucă deodată pe Dagny de mâna pe care ea nu i-o întinsese și o strânse cu putere între cele două mâini ale sale. Ea scoase un mic țipăt și el îi dădu imediat drumul, disperat că îi pricinuise o durere. Și rămase așa, uitându-se după ea, cum se îndepărta. Câțiva pași încă și va dispărea! El se înroși la față, își mușcă uimit buzele și dădu să plece, vrând să-i întoarcă spatele cu o ardoare plină de amărăciune. Era, totuși, bărbat, la adică; era bine, totul era bine, adio...

Deodată ea se întoarse și spuse:

– Și să nu vă mai plimbați noaptea prin fața casei parohiale. Vă rog, într-adevăr, să nu mai faceți asta. Prin urmare din cauza dumneavoastră a lătrat Bisk, mai multe nopți în șir, atât de furios. Tata era cât pe-aci să se scoale într-o noapte. Să nu mai faceți așa ceva, auziți? Sper că nu vreți să ne nenorociți pe amândoi.

Doar aceste câteva cuvinte; dar auzindu-i vocea, Nagel simți că-i dispare toată supărarea; el scutură din cap.

– Și, totuși, azi e ziua mea de naștere! spuse el. Apoi își acoperi fața cu brațul și plecă.

Ea se uită după el, stătu o clipă pe gânduri, apoi îl ajunse din urmă și îl prinse de braț.

— Iertați-mă, dar situația nu se schimbă, nu pot reprezenta nimic pentru dumneavoastră. Poate că ne vom reîntâlni iar mai târziu, nu credeți? Dar acum trebuie să plec. Apoi se întoarse și se îndepărtă în grabă.

12

O DOAMNĂ acoperită de un voal urcă strada dinspre chei, unde tocmai sosise cu un vapor. Ea se îndreptă direct spre hotelul Central.

Nagel se găsea, întâmplător, în camera sa și stătea la fereastră privind afară. El se plimbase toată după-masa, fără astâmpăr, în sus și în jos, oprindu-se doar de cîteva ori ca să bea un pahar cu apă. Obrajii săi erau neobișnuit de îmbujorați, înfierbântați chiar, iar ochii îi ardeau. Se gîndea de ore întregi la același lucru: la ultima sa întâlnire cu Dagny.

Încercase o clipă să-și imagineze că era suficient să părăsească orașul, pentru a uita totul. El deschise geamantanul și scoase câteva hârtii, câteva instrumente din alamă, un flaut, câteva note muzicale, haine, printre ele un costum galben nou, aidoma celui purtat până acum și diferite alte obiecte pe care le răsfiră pe dușumea. Da, voia să plece. Orașul nu-i mai plăcea, nu se mai arborau drapele, iar străzile erau pustii. De ce să nu plece? Și, de altfel, cine dracu l-a pus să-și bage nasul aici? Un mic oraș provincial, asta era, un mic cuib de cotofene, cu oameni mărunți, dar cu urechi lungi.

Știa însă foarte bine că nu va pleca; voia doar să-și impună disciplină și să-și bată joc de sine însuși. Indispus, își împachetă iar lucrurile și puse geamantanul la loc. Apoi se plimbă de colo-colo, între ușă și fereastră, tulburat, cu pași repezi, pe când ceasul de jos începu să bată. La bătaia a șasea încetă...

Oprindu-se în dreptul ferestrei și zărind-o pe doamna acoperită de un voal care tocmai urca scările, expresia feței sale se schimbă total și el duse de cîteva ori mâna la cap. Da, de ce nu! Ea avea tot atâta drept să locuiască în acest hotel ca el. Dar asta nu-l privea deloc; avea acum alte griji, și, în afară de aceasta, erau chit.

Își impuse o atitudine liniștită, se așeză pe scaun, ridică de jos ziarul și își aruncă ochii pe el, de parcă ar fi citit. După

câteva minute Sara deschise uşa şi îi înmână o carte de vizită, pe care era scris cu creionul: Kamma. Doar Kamma. El se ridică şi coborî.

Doamna era pe coridor; voalul îi acoperea încă faţa. Nagel se înclină în faţa ei fără să spună nimic.

– Bună ziua, Simonsen! spuse ea cu o voce puternică, emoţionată. Simonsen! repetă ea.

El ezită, dar îşi reveni imediat şi o întrebă pe Sara:

– Unde am putea sta, o clipă, de vorbă?

Sara îl conduse într-o cameră de lângă sufragerie, unde doamna se aşeză pe un scaun de îndată ce se închise uşa după ei. Era foarte agitată.

Discuţia dintre ei evoluă cu multe întreruperi, cuvinte rostite pe jumătate, voalate, al căror sens ascuns îl înţelegeau numai ei doi, şi cu multe aluzii la trecut. Se întâlniseră mai demult şi se cunoşteau. Întrevederea nu dură nici măcar o oră. Doamna vorbi mai mult în daneză decât în norvegiană.

– Scuză-mă că te-am numit încă Simonsen, spuse ea. Vechiul şi drăgălaşul nume de alintare! Cât de vechi şi de drăgălaş este! De câte ori îl rostesc de una singură, te văd în carne şi oase în faţa mea.

– Când aţi sosit? întrebă Nagel.

– Acum, tocmai acum, cu puţin timp înainte; am venit cu vaporul... Da, plec imediat mai departe.

– Deja? Imediat?

– Ascultaţi, spuse ea, în fond vă bucuraţi că plec imediat mai departe; credeţi că nu îmi dau seama?... Ei nu, dar ce aş putea să mai fac pentru pieptul meu, daţi-mi un sfat! Puneţi mâna şi vedeţi, nu aici, mai sus! Ei, ce părere aveţi? Am impresia că este ceva mai rău, deci de la ultima întâlnire situaţia s-a înrăutăţit; nu-i aşa? Dar, de fapt, îmi este indiferent... Am un aspect delăsat? Spuneţi-mi dacă-i aşa. Părul îmi stă bine? Poate că sunt şi murdară, pur şi simplu murdară, deoarece sunt de douăzeci şi patru de ore pe drum... Nu v-aţi schimbat, sunteţi tot atât de rece, tot atât de rece... Aveţi cumva un pieptene la îndemână?

– Nu... Dar cum v-a trecut prin minte să veniţi aici? Ce s-a...

– Aş răspunde cu o întrebare similară, şi anume cum de v-a trecut prin minte să vă ascundeţi într-o astfel de localitate? Credeaţi, poate, că nu vă voi găsi?... Ia ascultă, aici eşti agronom, nu-i aşa? Hahaha, am întâlnit jos, pe chei, câţiva

oameni care mi-au spus că eşti agronom şi că ţi-ai verificat cunoştinţele în grădina unei doamne Stenersen. Te-ai ocupat de nişte arbuşti de coacăze şi ai lucrat acolo timp de două zile cu mânecile suflecate: Ce idee!... Îmi sunt atât de reci mâinile; aşa se întâmplă totdeauna cînd sunt agitată; şi acum sunt agitată. Nu îţi este milă de mine, deşi te numesc Simonsen, ca pe vremuri, şi sunt veselă şi bine dispusă. Azi-dimineaţă, când mă aflam încă în pat, în cabină, mă întrebam: oare ce atitudine va avea faţă de mine, mă va tutui, mă va lua de bărbie? Şi eram aproape convinsă că vei proceda aşa, dar m-am înşelat. Fiţi amabil şi reţineţi: nu vă rog să o faceţi. V-aş ruga să reţineţi acest lucru. Acum este prea târziu, nu mai vreau să aud nimic despre asta... Spuneţi-mi, de ce staţi aici, clipind fără întrerupere din ochi? Vă gândiţi tot timpul la altceva, în timp ce vă vorbesc?

El răspunse doar:

— Zău că nu mă simt prea bine azi, Kamma. N-aţi putea să-mi spuneţi mai repede de ce aţi venit? Mi-aţi face un mare serviciu.

— De ce am venit la dumneavoastră? exclamă ea. Doamne Dumnezeule, ce îngrozitor puteţi fi! Vă temeţi poate că o să vă cer bani, că am venit doar pentru a vă jecmăni? Mărturisiţi liniştit, dacă în sufletul dumneavoastră sălăşluiesc gânduri atât de negre... Da, de ce am venit aici? Ghiciţi! Nu ştiţi ce zi şi ce dată este astăzi? Aţi uitat cumva de propria zi de naştere?

Şi, izbucnind în plâns, ea se aruncă în genunchi în faţa lui şi îi luă mâinile, ascunzându-şi faţa în ele şi strângându-le la pieptul ei. Această tandreţă intempestivă, la care nu se mai aşteptase, îl emoţionă în mod ciudat pe Nagel; el o ridică şi o aşeză pe genunchii săi.

— N-am uitat de ziua ta, spuse ea; mă gândesc mereu la ea. Nici nu ştii cât plâng după tine în numeroasele nopţi în care nu pot dormi de povara gândurilor... Băiatul meu, ai aceleaşi buze roşii! M-am gândit de atâtea ori, pe vapor, la ele; mă întrebam: oare buzele sale sunt tot atât de roşii?... Cum îţi rătăcesc privirile?! Sper că nu ţi-ai pierdut răbdarea, nu-i aşa? Altfel eşti neschimbat, dar ochii îţi fug în toate direcţiile, de parcă ţi-ai bate capul cum să scapi mai repede de mine. Lasă-mă mai bine să stau pe scaunul de lângă tine, preferi şi tu, nu-i aşa? Am atâtea, atâtea de discutat cu tine, şi trebuie să mă grăbesc, căci vaporul pleacă în curând şi acuma mă mai zăpăceşti şi tu cu

mina ta nepăsătoare. – Ce să-ţi spun, ca să mă asculţi cu mai multă atenţie? În sinea ta nu îmi eşti deloc recunoscător pentru faptul că mi-am adus aminte de ziua aceasta şi am venit până aici... Ai primit multe flori? Da, cu siguranţă că da. Probabil că şi doamna Stenersen s-a gândit la tine? Spune-mi, cum arată această doamnă Stenersen, pentru care tu eşti un agronom? Hahaha, aşa ceva!... Ţi-aş fi adus şi eu câteva flori, dacă aş fi avut bani; dar tocmai acum sunt foarte săracă... Dumnezeule, dar ascultă-mă cel puţin în aceste câteva sărmane minute, nu vrei? Ce mult s-au schimbat toate! Îţi aminteşti – dar bineînţeles că nu îţi aduci aminte de asta, şi este inutil să-ţi reîmprospătez eu memoria; însă odată m-ai recunoscut de departe după pana de la pălărie şi ai venit, în fugă, în întâmpinarea mea, de îndată ce m-ai zărit. Ştii foarte bine că este purul adevăr, nu-i aşa? S-a întâmplat lângă şanţul de fortificaţii. Dar nu mai ştiu de ce am început să vorbesc despre povestea cu pana de la pălărie, Doamne Dumnezeule, am uitat în ce sens am vrut să o întrebuinţez ca argument împotriva ta, deşi era un argument bun... Ce s-a întâmplat? De ce sari în sus?

El se ridică, străbătu camera în vârful picioarelor şi deschise brusc uşa.

– Sara, du-te în sufragerie, căci se sună cu insistenţă după dumneata!

Întorcându-se şi aşezându-se iar pe scaun, Nagel îi făcu semn cu capul lui Kamma şi îi şopti:

– Mi-am imaginat de îndată că stă în spatele uşii şi priveşte prin gaura cheii.

Kamma dădu semne de nerăbdare:

– Şi ce-i dacă se uită? întrebă ea. De ce Dumnezeu vă preocupă exact acum mii de alte lucruri? Sunt aici de un sfert de oră şi nici măcar nu m-aţi rugat să dau jos voalul. Să nu îndrăzniţi să mă rugaţi acuma! Nu vă gândiţi că este groaznic să ai faţa acoperită cu un voal de iarnă acuma, pe căldura asta? Ei bine, asta e recompensa; în fond, ce mai caut aici? Am auzit foarte bine că aţi cerut femeii de serviciu permisiunea de a intra pentru o clipă aici. Doar o clipă! aţi spus. Asta înseamnă că aţi sperat să terminaţi întrevederea cu mine în câteva minute. Bine, bine, nu vă fac un reproş, sunt doar nespus de tristă din cauza asta. Doamne, ajută-mă!... De ce nu reuşesc să mă rup de tine? Ştiu că eşti nebun, că ochii tăi sunt nebuni, da, imaginează-ţi, aşa am auzit şi îmi vine să cred că este adevărat. Doctorul

Nissen a spus că eşti nebun, şi – să mă ierte Dumnezeu – trebuie să fii nebun, din moment ce te-ai putut stabili într-un asemenea loc, dându-te drept agronom. N-am mai auzit aşa ceva! Şi mai porţi şi acuma inelul de tinichea în deget şi acest costum galben strident, pe care nu l-ar îmbrăca nimeni altcineva în afară de tine...

— Doctorul Nissen a spus că sunt nebun? întrebă Nagel.

— Da, a spus-o pe faţă! Vrei să ştii cui i-a spus-o?

Pauză.

El căzu pentru câteva clipe pe gânduri. Apoi îşi înălţă privirile şi întrebă:

— Fiţi sinceră, Kamma, aş putea să vă fiu de ajutor dându-vă nişte bani? Ştiţi foarte bine că am posibilitatea.

— Niciodată! strigă ea, niciodată, auziţi! Dar, pentru Dumnezeu, cu ce drept îmi aruncaţi în faţă o jignire după alta?

Pauză.

— Nu ştiu, replică el, de ce trebuie să stăm de vorbă aici şi să ne facem viaţa grea unul altuia...

Dar ea îl întrerupse plângând, fără să mai chibzuiască ce spune:

— Cine face viaţa grea? Eu cumva? Cât de radical te-ai schimbat în aceste câteva luni! Vin aici ca să... Nu mă mai aştept să-mi văd sentimentele împărtăşite, ştii că nu obişnuiesc să cerşesc dragostea; dar speram că mă vei cruţa... Dumnezeul meu din cer, ce tristă viaţă am! Ar trebui să te smulg din inima mea şi nu pot, fug după tine şi mă arunc la picioarele tale. Îţi aminteşti cum ai lovit o dată, pe calea care duce spre Drammen, un câine peste bot, fiindcă sărise la mine? Da, a fost vina mea, am ţipat, crezând că vrea să mă muşte; dar el nu voia; dorea doar să se joace; şi, după ce l-ai bătut, se târa pe burtă în faţa noastră întinzându-se pe jos în loc să o ia la fugă. Ai plâns atunci din cauza câinelui şi l-ai mângâiat, ai plâns pe furiş, am văzut foarte bine; acuma, însă, nu plângi, deşi... Dar nu voiam să fac o comparaţie; sper că nu îţi închipui că mă compar cu un câine? Ştie Dumnezeu ce gândeşti în aroganţa ta. Te cunosc după mutra pe care o faci. Văd că zâmbeşti, ba da, ai zâmbit. Mă batjocoreşti pe faţă. Ţi-o spun pe şleau... Nu, nu, nu, iartă-mă! Sunt iar atât de disperată. Ai în faţa ta o femeie frântă, sunt total distrusă. Dă-mi mâna! Oh, de ce nu poţi ierta niciodată micile greşeli. Căci a fost doar o mică greşeală din partea mea, dacă te gândeşti bine. A fost urât din partea mea că nu am

coborât la tine în seara aceea; mi-ai trimis mai multe semnale, dar eu nu am coborât. Dumnezeule, ce rău îmi pare! Dar el nu era la mine, aşa cum ai crezut tu; fusese la mine, dar nu mai era acolo, plecase deja. Recunosc acest lucru şi îţi cer iertare. Ar fi trebuit să-l alung, da, să-l alung, recunosc, recunosc totul, n-ar fi trebuit să... Nu, nu înţeleg... nu mai înţeleg nimic...

Pauză.

În liniştea care se lăsă se auzea doar plânsul Kammei şi clinchetul cuţitelor şi al furculiţelor din sufragerie. Ea plângea încă, ştergându-şi ochii cu batista, sub voal.

— Gândeşte-te că el este groaznic de neajutorat, continuă ea, nu face faţă unei situaţii grele. Uneori dă cu pumnul în masă şi mă trimite la dracu, se ceartă cu mine, spune că îl ruinez şi este mai mult decât bădăran; dar imediat după aceea este atât de nefericit şi nu se poate hotărî să renunţe la mine. Ce să fac, când văd cât este de slab? Amân, de la o zi la alta, să rup legătura cu el, deşi nu îmi merge prea bine... Dar nu mă compătimiţi; să nu îndrăzniţi să-mi arătaţi compasiunea dumneavoastră impertinentă! În orice caz, el este mai bun ca majoritatea celorlalţi, şi mi-a oferit mai multe momente de bucurie decât altul, mai multă bucurie ca dumneavoastră. Îl iubesc la fel ca în trecut, vă asigur că îl iubesc. Nu am venit aici ca să-l vorbesc de rău. Când mă voi întoarce acasă îl voi ruga în genunchi să mă ierte pentru tot ce am spus acum despre el. Da, aşa voi face!

Nagel răspunse:

— Kamma dragă, hai, fii puţin rezonabilă! Permiteţi-mi să vă ajut, auziţi! Cred că aveţi nevoie. Nu vreţi? E urât din partea dumneavoastră să mă refuzaţi, din moment ce pot să o fac şi o fac cu plăcere.

Şi spunând asta, îşi scoase portofelul.

Dar ea strigă mânioasă: N-am spus deja NU!? Nu înţelegi, omule!

— Dar ce vreţi să faceţi? întrebă el consternat.

Ea se aşeză pe un scaun şi încetă să mai plângă. Părea să regrete violenţa de adineaori.

— Ascultaţi-mă, Simonsen... permiteţi-mi să vă numesc încă o dată Simonsen; dacă nu vă supăraţi, v-aş spune ceva. Ce înseamnă asta, că locuiţi într-o asemenea localitate şi de ce Dumnezeu o faceţi? Este chiar atât de ciudat faptul că oamenii vă consideră nebun? Trebuie să mă gândesc bine ca să-mi amintesc numele acestui oraş, atât de mic este; şi vă plimbaţi

prin el, jucați teatru și epatați locuitorii prin tot felul de idei ciudate! Chiar dumneavoastră să nu vă treacă ceva mai inteligent prin minte?... În fond, nu mă privește, spun toate astea doar din veche... Nu, dar ce credeți că ar trebui să fac pentru pieptul meu? Am acum senzația că îmi plesnește! Nu credeți că ar trebui să consult iar medicul? Dar cum Dumnezeu să consult medicul dacă n-am nici un ban?

— Dar vă avansez cu plăcere o sumă. Puteți să mi-o înapoiați cândva.

— Ei, în fond este indiferent dacă merg sau nu la medic, continuă ea ca un copil încăpățînat. Cine să mă și regrete dacă mor?... Dar deodată schimbă macazul, se prefăcu că se răzgândește și spuse: Dacă mă gândesc mai bine, de ce să nu accept bani de la dumneavoastră? De ce nu... și acum ca mai demult? Doar nu sunt atât de nemaipomenit de bogată, ca din acest motiv să... Da, dar ați profitat de fiecare dată de momentul în care eram mai iritată, ca să-mi oferiți banii, știind că îi voi refuza. Ba da, așa ați procedat! Ați calculat bine momentul, numai ca să economisiți banii, deși aveți acum atâția; credeți că nu mi-am dat seama de asta? Și chiar dacă mi-i oferiți acum iar, dacă mi-i oferiți încă o dată, o faceți numai pentru a mă umili și vă bucurați că sunt, în cele din urmă, forțată totuși să-i accept. Dar acum nu mai există scăpare, îi voi accepta cu toate acestea și îți sunt recunoscătoare. Bine-ar fi să n-am nevoie de tine! Dar să știți că nu de aceea am venit azi până aici, nu de dragul banilor, indiferent dacă mă credeți sau nu. Nu-mi pot imagina că sunteți atât de meschin, încât să vă închipuiți așa ceva... Dar de ce sumă te poți lipsi, Simonsen? Doamne Dumnezeule, să nu rămâi descoperit, te rog, și poți să mă crezi că vorbesc sincer acum...

— De ce sumă aveți nevoie?

— Ei, de cât am nevoie?... Doamne, sper că vaporul nu pleacă fără mine?... S-ar putea să am nevoie de mult, dar... poate câteva sute de coroane, dar...

— Ascultați, să nu vă simțiți umilită acceptând acești bani; dacă vreți, puteți să-i câștigați prin muncă. Ați putea să-mi faceți un serviciu extraordinar, dacă îmi permiteți să vă rog...

— Dacă îți permit să mă rogi! strigă ea încântată de această soluție. Doamne, cum poți vorbi așa! Ce serviciu, ce serviciu, Simonsen! Sunt gata să fac orice! Ah, băiatul meu drag!

– Aveţi la dispoziţie încă trei sferturi de oră până la plecarea vaporului...

– Da. Şi ce să fac?

– Să faceţi o vizită unei doamne şi să îndepliniţi o misiune.

– O doamnă?

– Locuieşte într-o căsuţă mică şi scundă, jos, pe chei. Ferestrele nu au perdele, dar pe pervaz sunt de obicei nişte flori albe. Doamna se numeşte Martha Gude, domnişoara Gude.

– Dar, este... Nu este doamna Stenersen?

– Nu, eşti pe urme greşite; domnişoara Gude trebuie să aibă vreo patruzeci de ani, dar are un scaun, un fotoliu vechi, pe care aş vrea să-l achiziţionez şi trebuie să mă ajutaţi în acest sens... Băgaţi banii în buzunar, între timp vă explic totul.

Începea să se lase întunericul; musafirii hotelului părăsiră, gălăgioşi, sufrageria, dar Nagel vorbea încă despre intenţiile sale în legătură cu fotoliul cel vechi. Era necesară multă prudenţă, risipa de gesturi nu era de nici un folos. Kamma devenea tot mai aferată, această misiune suspectă o încânta; ea râse cu voce tare, întrebând mereu dacă nu este cazul să se travestească puţin, sau să-şi pună măcar nişte ochelari? Parcă el avusese la un moment dat o pălărie roşie? Ar putea să şi-o pună...

– Nu, nu, nu este cazul să recurgeţi la tertipuri; nu trebuie decât să faceţi o ofertă pentru scaun, ridicând preţul până la două sute de coroane, să zicem chiar două sute zece. Şi puteţi fi sigură că nu o să vă cadă în cârcă, nu o să-l obţineţi.

– Dumnezeule, câţi bani! De ce să nu-l obţin pentru două sute douăzeci de coroane?

– Fiindcă l-am rezervat deja eu.

– Dar dacă mă ia în serios?

– Nu vă ia în serios. Ar fi cazul să plecaţi acum.

Chiar şi în ultima clipă îi ceru iar un pieptene şi îşi exprimă părerea de rău că rochia ei ar putea fi şifonată.

– Dar nu sunt de acord să petreci atâta timp la această doamnă Stenersen, spuse ea cu afectare. Nu sunt de acord, nu mă pot consola. – Controlă încă o dată dacă îşi pusese la loc sigur banii. Ce dulce eşti că mi-ai dat toţi banii ăştia! exclamă ea. Şi cu o mişcare rapidă dădu voalul la o parte şi îl sărută pe Nagel pe gură, drept pe gură. Dar, pătrunsă întru totul de misiunea ei ciudată pe lângă Martha Gude, întrebă:

– Cum să te încunoştinţez că totul a mers bine? Îl pot ruga pe căpitan să sune sirena, dacă eşti de acord cu asta, să o sune

de patru, cinci ori, se poate? Vezi bine că nu sunt atât de proastă. Nu; ai încredere în mine! Să nu-ţi fac şi eu măcar acest serviciu, din moment ce tu... Ascultă, să ştii că nu am venit azi aici de dragul banilor, crede-mă! Da, încă o dată, mii de mulţumiri! La revedere, la revedere!

Se mai asigură o dată că are banii la ea.

O jumătate de oră mai târziu, Nagel auzi, de fapt, de cinci ori, una după alta, sirena vaporului.

13

TRECURĂ câteva zile.

Nagel stătea mai mult pe acasă, avea o mină sumbră şi arăta chinuit şi suferind; ochii săi îşi pierduseră complet strălucirea în aceste zile. Nu intra în vorbă cu nimeni, nici măcar cu oamenii din casă. Una din mâini îi era bandajată; într-o noapte, când fusese, ca de obicei, plecat până spre orele dimineţii, se întorsese acasă cu mâna înfăşurată într-o batistă. Se rănise în două locuri, spuse el, căzând peste o grapă aruncată undeva pe chei.

În dimineaţa de joi ploua, iar vremea urâtă îi influenţa şi mai mult starea de spirit. Dar după ce citise, stând în pat, ziarele, amuzându-se de o scenă agitată din camera deputaţilor din Franţa, trosni deodată din degete şi se sculă în grabă. Ah, la dracu cu tristeţea! Lumea era mare, era bogată, era veselă, lumea era frumoasă; să nu-mi spună nimeni altceva!

Încă înainte de a fi complet îmbrăcat, sună şi îi comunică Sarei că intenţionează să invite pentru seara aceasta câteva persoane, vreo şase, şapte domni care să însufleţească puţin atmosfera, doctorul Stenersen, avocatul Hansen, Adjunctul şi alţii.

El trimise imediat invitaţiile. Minutul răspunse că va veni; şi Împuternicitul Reinert primi o invitaţie, dar nu veni. La ora cinci după masă se adunară cu toţii în camera lui Nagel. Deoarece ploua încă şi cerul era întunecat, lăsară în jos perdelele şi aprinseră lampa.

Şi apoi începu bacanala, un chef cu o gălăgie infernală, despre care se mai vorbi zile întregi în orăşel...

De îndată ce Minutul intră în cameră, Nagel se îndreptă spre el şi îşi ceru scuze pentru că sporovăise atâta la ultima lor întâlnire. El îi strânse cordial mâna şi îl prezentă apoi şi studentului

Öien, singurul pe care Minutul nu-l cunoştea. Minutul mulţumi în şoaptă pentru pantalonii noi; era acum îmbrăcat în haine noi, din cap şi până în picioare.

– Nu ai încă vestă.

– Nu, dar nici nu este necesar. Nu sunt un conte; vă asigur, că nu am nevoie de vestă.

Doctorul Stenersen îşi spărsese ochelarii şi purta acum un pince-nez fără şnur, care îi cădea mereu de pe nas.

– Ei bine, orice s-ar spune, declară el, trăim totuşi într-o epocă de eliberare. Comparaţi, de exemplu, alegerile actuale cu cele anterioare.

Toţi beau vârtos, iar Adjunctul începuse deja să dea răspunsuri monosilabice, ceea ce era un semn sigur că se ameţise. În schimb avocatul Hansen, care băuse, cu siguranţă, câteva pahare şi înainte de a veni aici, începu, ca de obicei, să-l contrazică pe doctor şi să vorbească prostii.

El, Hansen, în calitate de socialist, dacă poate să se exprime aşa, mergea ceva mai departe. El nu era prea mulţumit de alegeri; ce fel de eliberare promiteau ele de fapt – ar putea să-i spună cineva? Fir-ar să fie al dracului! Da, minunată perioadă de eliberare! Nu-l combătea chiar şi un om ca Gladstone în mod jalnic pe Parnell, din motive de moralitate, din ridicole motive de morală de beefsteak? Ah, ducă-se în pustie!

– Pe dracu, ce vorbărie goală? ţipă doctorul imediat. Adică lucrurile să nu aibă moralitate? Dacă poporul află că lucrurile nu prezintă moralitate, câţi dintre ei ar mai muşca din momeală? Trebuie să-i atragem pe oameni la procesul de dezvoltare, trebuie să le dăm speranţe şi să ţinem totdeauna cont de morală. Doctorul punea mare preţ pe Parnell; dar dacă Gladstone îl consideră imposibil, trebuie să admitem că omul acesta cunoştea mai bine situaţia. Da, desigur cu excepţia domnului Nagel, onoratul său amfitrion, care nu vrea să admită nici măcar că Gladstone ar avea o conştiinţă curată. Hahaha, Doamne Dumnezeule!... Apropo, domnule Nagel, cred că nu-l apreciaţi foarte mult nici pe Tolstoi? Am aflat de la domnişoara Kielland că aveţi rezerve şi faţă de el.

Nagel stătea de vorbă cu studentul Öien; el se întoarse în grabă şi replică:

– Nu-mi amintesc să fi discutat cu domnişoara Kielland despre Tolstoi. Îl accept ca mare scriitor şi nătărău filozofic... Îndată după aceea, el adăugă însă: Nu-i aşa că în seara aceasta putem să ne exprimăm şi ceva mai dur, dacă considerăm de

cuviință? Suntem doar între noi bărbații și ne găsim în odăița unui celibatar. De acord? În momentul de față am tocmai chef să pun laba pe ceva și să mârâi.

— Cum doriți! răspunse doctorul jignit. Tolstoi este un nătărău?!

— Da, da, să ne spunem părerea, strigă deodată și Adjunctul. Acesta ajunsese în stadiul optim al beției sale și nu se mai dădea înapoi de la nimic. Fără restricții, doctore, altfel te dăm afară. Fiecare își are părerea lui: de exemplu Stöcker este un șirengar incorigibil. Voi demonstra... voi demonstra!

Începură să râdă cu toții și discuția reveni de-abia după câtva timp la Tolstoi. Era un mare scriitor și un spirit ilustru.

Nagel se înflăcără deodată:

— Nu este un spirit ilustru. Spiritul lui este cât se poate de mediocru, iar învățăturile sale nu sunt nici cât negru sub unghie mai profunde decât cântecul *aleluia* țipat de Armata Salvării. Un rus lipsit de titlul de noblețe, de vechiul nume aristocratic și de milioanele de ruble ale lui Tolstoi, cu greu ar fi devenit atât de vestit numai fiindcă i-a învățat pe câțiva țărani să peticească încălțăminte... Dar, de altfel, haideți mai bine să ne înveselim puțin. În sănătatea dumneavoastră, domnule Grögaard!

Nagel ciocnea, la intervale mici, cu Minutul, acordându-i în decursul întregii seri o atenție deosebită. Reveni încă o dată la pălăvrăgeala sa de la ultima întâlnire, vrând ca Minutul să uite tot ce-i povestise.

— Cât despre mine, spuse doctorul îndreptându-și spatele, nu mă mai sperii de nimic ce vine din partea dumneavoastră.

— Da, este adevărat că îmi place să contrazic, continuă Nagel, iar în seara asta am o poftă specială să o fac. Și anume, în parte din cauza unor întâmplări neplăcute care m-au marcat destul de serios alaltăieri, în parte din cauza vremii posomorâte pe care n-o pot suferi. Dumneavoastră înțelegeți cel mai bine această stare, domnule doctor, și mă veți scuza... Ca să revenim la Tolstoi, nu reușesc să găsesc mai multă profunzime în spiritul său ca, de exemplu, în cel al generalului Booth[1]. Ambii sunt vestitori: nu gânditori, ci vestitori. Ei transformă bunuri deja existente, fac ca o idee pe care o găsesc de-a gata să devină populară, potrivită pentru popor, și conduc lumea. Dacă vrei însă să transformi, trebuie să o faci cu profit. Tolstoi, în schimb, transformă realizând pierderi uriașe. Doi prieteni au încheiat

[1] William Booth (1829-1912), fondatorul Armatei Salvării.

odată un pariu: unul a pariat pe doisprezece şilingi că va nimeri o nucă din mâna celuilalt, trăgând de la o distanţă de douăzeci de paşi. Bun, el trase, ochi mizerabil, făcu mâna prietenului ferfeniţă şi aceasta cu brio. Celălalt gemu, strigând cu ultimele puteri: ai pierdut pariul, dă-i încoace, dă-mi cei doisprezece şilingi! Şi apoi încasă şilingii. He-he, dă-i încoace, dă-mi cei doisprezece şilingi, a spus el!... Să mă ierte Dumnezeu, dar Tolstoi se străduieşte să secătuiască până la ultima picătură sursele vii ale omenirii şi să facă viaţa opacă de prea multă iubire faţă de Dumnezeu şi omul de rând. Mă ruşinez profund. Poate că este o impertinenţă să spui că un conte îl face pe un agronom să se simtă profund ruşinat; dar asta este realitatea... Nu mi-ar trece prin gând să vorbesc despre asta, dacă Tolstoi ar fi un tinerel care ar trebui să facă faţă unor ispite, unei lupte, pentru a predica virtutea şi a duce o viaţă neprihănită. Dar omul acesta este un moşneag ale cărui resurse sunt secătuite şi care nu mai prezintă nici urmă de înclinaţii omeneşti. Dar – s-ar putea spune – asta nu influenţează învăţăturile sale! Ba da, le influenţează şi pe ele! Căci de-abia după ce vârsta înaintată te-a făcut rezistent şi impermeabil, iar plăcerile te-au satisfăcut şi călit, mergi la tânăr şi îi spui: Renunţă! Iar tânărul gustă din toate, se gândeşte la toate şi ajunge la concluzia că este corect, după Scriptură. Dar totuşi tânărul nu renunţă, ci păcătuieşte din plin, timp de patruzeci de ani. Ăsta este mersul lumii! Şi după ce au trecut patruzeci de ani, iar tânărul a ajuns şi el un moşneag, pune şi el şaua pe calul său alb, alb, şi pleacă în galop, ţinând în mâna sa osoasă stindardul crucii şi trâmbiţându-şi teoriile despre renunţarea tânărului şi tot mereu despre renunţarea tânărului. He-he-he, o comedie care se repetă. Tolstoi mă amuză; sunt încântat că bătrânul realizează încă atâtea lucruri bune; ei, în cele din urmă va intra şi el în cele veşnice! În rest însă nu procedează nici el în alt fel decât au procedat atâţia alţi moşnegi înaintea lui şi vor proceda atâţia alţii după el. Asta este totul.

– Îmi daţi voie să vă mai amintesc doar că – lăsând la o parte toate celelalte – Tolstoi s-a dovedit a fi un adevărat prieten al celor obidiţi şi abandonaţi; oare asta să nu însemne absolut nimic? Arătaţi-mi aici, la noi, un aristocrat care să se fi ocupat în aceeaşi măsură ca Tolstoi de cei năpăstuiţi din comunitatea omenească. Găsesc că denotă foarte multă aroganţă să spunem că învăţătura lui Tolstoi se situează la acelaşi nivel cu învăţăturile nătărăilor, numai fiindcă nu este urmată.

— Bravo, doctore! zbieră Adjunctul iarăşi, cu obrajii înflăcăraţi. Bravo! Dar spuneţi toate acestea mai tăios, mai dur! Fiecare îşi are părerea lui. Dă dovadă de aroganţă, într-adevăr, dă dovadă de aroganţă din partea dumneavoastră! Voi demonstra...

— În sănătatea dumneavoastră! spuse Nagel; să nu uităm de ce ne-am adunat aici. Vreţi să susţineţi, doctore, că este demn de admirat cel ce dăruieşte zece ruble deşi posedă un milion întreg? Nu înţeleg logica dumneavoastră şi a celorlalţi oameni, probabil că felul meu este altul! Căci, nici dacă ar fi să mor, nu pot admite că cineva – şi cu atât mai mult un bogătaş – merită admiraţie fiindcă dă de pomană.

— E în ordine! observă avocatul provocator. Eu sunt socialist, acesta este şi punctul meu de vedere.

Dar această observaţie îl irită pe doctor, el izbucni, adresându-i-se lui Nagel:

— Îmi permiteţi să vă întreb, dacă ştiţi chiar atât de exact de câte ori a dat Tolstoi de pomană în decursul anilor şi cam ce sume? Trebuie să existe o limită pentru ceea ce este permis să se afirme – chiar şi la o serată de celibatari.

— Iar în cazul lui Tolstoi, replică Nagel, situaţia era următoarea: trebuie să existe o limită pentru suma pe care am voie să o dăruiesc! Din care cauză o scoate pe soţie vinovată de faptul că nu dăruieşte mai mult! He-he-he; ei, dar asta o mai trecem cu vederea... Permiteţi-mi însă o întrebare: dăruieşti o coroană fiindcă eşti bun, fiindcă ai credinţa că faci o faptă bună şi morală? Ce naivă este această concepţie! Există oameni care nu pot proceda altfel, care trebuie să dăruiască. De ce? Fiindcă asta le produce o adevărată delectare psihică. Ei nu fac acest lucru din calcul logic, ci se ascund ca s-o facă, au oroare de publicitate, căci aceasta i-ar putea lipsi de o parte din plăcere. Ei o fac pe furiş, cu mâini grăbite şi tremurânde, cu inima plină de o bucurie sufletească pe care nici ei n-o înţeleg prea bine. Ei simt, deodată, nevoia de a dărui ceva, aceasta apare sub forma unei senzaţii, a unui impuls ciudat şi momentan care îi copleşeşte, făcându-i să lăcrimeze. Ei nu dau din bunătate, ci dintr-un instinct, de dragul plăcerii personale; unii oameni aşa sunt. Se vorbeşte cu admiraţie despre oamenii caritabili – după cum am spus; eu trebuie că sunt altfel decât ceilalţi, eu nu-i admir pe oamenii caritabili. Nu, deloc. Cine naiba nu ar prefera să dea decât să ia? Îmi permiteţi să vă întreb dacă în lumea asta mare există vreun om care nu ar prefera să lupte împotriva mizeriei altora decât să trăiască el însuşi în mizerie? Chiar şi dumnea-

voastră, domnule doctor, de exemplu: deunăzi i-ați dat cinci coroane băiatului care v-a dus cu barca. V-am auzit întâmplător spunând acest lucru. De ce i-ați dat aceste cinci coroane? Cu siguranță că nu fiindcă ați vrut să faceți o faptă plăcută lui Dumnezeu; desigur nu la aceasta v-ați gândit; poate că omul nici nu avea chiar așa mare nevoie de ei, și totuși i-ați dat. Cu siguranță că în clipa aceea ați dat curs doar unui imbold pozitiv de a dărui ceva și a face cuiva o bucurie... Găsesc că este cât se poate de meschin să se facă atâta caz de binefacerile pe care le face omul. Ieși într-o bună zi în oraș, vremea este așa și așa, vezi cutare și cutare oameni și toate astea îți creează o anumită dispoziție. Deodată privirile ți se opresc asupra unei fețe: o față de copil, o față de cerșetor – să spunem o față de cerșetor – care te cutremură. Sufletul îți este străbătut de un sentiment ciudat, dai din picior și te oprești. Fața aceasta a făcut să vibreze în tine o coardă neobișnuit de sensibilă; îl tragi pe cerșetor sub o poartă și îi strecori în mână o hârtie de zece coroane. Dacă vorbești despre asta, dacă spui un singur cuvânt, te omor! șoptești, aproape scrâșnind din dinți și plângi de pasiune în timp ce rostești aceste cuvinte. În așa măsură dorești să rămâi nedescoperit. Și acest lucru se poate repeta zi de zi, așa încât de multe ori ajungi tu însuți la strâmtoare din cauza asta și rămâi fără nici un ban în buzunar... Bineînțeles, asta nu este una din trăsăturile mele de caracter, dar cunosc un om, pe altcineva, de fapt doi oameni, care sunt așa. Nu; în realitate dai fiindcă trebuie să dai, și cu asta basta! În ceea ce îi privește pe zgârciți, aș vrea să amintesc o excepție. Zgârciții și cei foarte meschini fac într-adevăr un sacrificiu când dăruiesc ceva, în această privință nu există nici o îndoială. De aceea, aș spune că astfel de oameni, care trebuie să se depășească pentru a se putea despărți de un bănuț, merită mai mult respect decât cei ca dumneavoastră, ca el, ca mine, care dăruim cu plăcere o coroană: Salutări lui Tolstoi și spuneți-i că nu dau o ceapă degerată pe bunătatea lui publică respingătoare – nu înainte de a fi dăruit tot ce posedă și nici măcar atunci... În rest, rog să fiu scuzat dacă am jignit cumva pe cineva. Încă o țigară, domnule Grögaard! Domnule doctor, în sănătatea dumneavoastră!

Pauză.

— Câți oameni credeți că veți putea converti în viața dumneavoastră? întrebă doctorul.

— Bravo! strigă Adjunctul, un *Bravo* din partea Adjunctului Holtan.

— Eu? întrebă Nagel. Pe nimeni, absolut pe nimeni. Dacă ar trebui să trăiesc din meseria de a converti oameni, aş crăpa în curând de foame. Dar eu nu pot pricepe cum de nu au toţi ceilalţi oameni aceleaşi păreri ca mine despre diferite lucruri. Prin urmare, *eu* sunt acela care, de cele mai multe ori, nu are dreptate. Dar nu la modul absolut, nu se poate să nu am absolut deloc dreptate.

— Nu v-am auzit până acum să fi admis ceva sau pe cineva, spuse doctorul. Ne vom bucura să aflăm dacă există totuşi cineva cu care să fiţi şi dumneavoastră de acord.

— Îmi daţi voie să mă explic puţin? Nu vă voi reţine mult timp atenţia. Aţi vrut, probabil, să spuneţi: băgaţi de seamă, nu există nimeni spre care el să privească în sus, fiindcă este înfumurarea personificată, nu poate susţine pe nimeni! Este o greşeală. Creierul meu nu cuprinde multe, nu ajunge departe; şi totuşi aş putea enumera sute şi sute de oameni obişnuiţi, recunoscuţi unanim ca mari, a căror faimă a cucerit lumea. Sunt sătul până în gât de ei. Dar aş prefera să-i nominalizez pe cei doi, patru, şase eroi supremi ai spiritului – semizei gigantici, creatori de valori –, iar în rest să mă ocup, mai degrabă, de câţiva oameni neînsemnaţi: genii deosebite, rafinate, despre care nu se vorbeşte niciodată, care au o viaţă scurtă, murind tinere şi necunoscute. Cred că aş putea aminti relativ mulţi din categoria aceasta. În schimb, pe Tolstoi l-aş uita, cu siguranţă.

— Ascultaţi, spuse doctorul tăindu-i-o scurt, pentru a curma discuţia – şi chiar ridică vizibil din umeri – credeţi într-adevăr că un om ar putea dobândi o asemenea faimă universală ca Tolstoi, dacă nu ar fi un spirit superior? Este extraordinar de amuzant să vă ascultăm, dar vorbiţi prostii. Este o vorbărie goală, să mă ia dracu, de poate să ţi se facă rău.

Adjunctul Holtan zbieră:

— Bravo, doctore! Într-adevăr, nu vrem ca amfitrionul nostru să ne taie răsuflarea... răsuflarea...

— Adjunctul îmi aduce aminte că nu sunt, de fapt, un amfitrion plăcut, spuse Nagel râzând. Dar mă voi cuminţi. Domnule Öien, paharul dumneavoastră e gol? De ce Dumnezeu nu beţi?

Studentul Öien şezuse tot timpul ca împietrit, sorbind discuţia, fără să-i scape nici un cuvânt. Ochii i se micşoraseră plini de curiozitate şi, când asculta cu atenţie, părea să-şi deschidă realmente urechile. Tânărul era foarte interesat de ceea ce auzea. Se vorbea că – întocmai ca alţi studenţi – lucra şi el la un roman în timpul vacanţei.

Sara anunță că cina este gata. Avocatul, care părea cam moleșit, căscă dintr-o dată ochii privind-o și, după ce ea părăsi camera, sări în sus, o ajunse din urmă pe scări și îi spuse plin de admirație:

– Sara, este o adevărată plăcere să te privească cineva. Trebuie să mărturisesc...

Apoi se întoarse în cameră și se așeză, cu aceeași gravitate, pe scaunul său. Era bine afumat. Când și doctorul se mai repezi la el, atacându-l din cauza socialismului său, nu mai izbuti să facă față discuției. Da, admirabil socialist mai era și el! Un exploatator, nimic altceva decât un jalnic intermediar între putere și neputință, un jurist care trăia din gâlcevile altora, încasând și bani pentru faptul că făcea dreptate voluntarismului - dreptate legală. Și așa ceva pretinde că este socialist!

– Da, dar în principiu, în principiu, obiectă avocatul!

– Principiu! Doctorul vorbea cu cel mai profund sarcasm despre principiile avocatului Hansen. În timp ce domnii coborau în sufragerie, el avu mai multe ieșiri împotriva lui Hansen, își bătu joc de avocatura lui și atacă toată activitatea socialistă. Doctorul era liberal cu trup și suflet, nu era socialist de paradă. Ce înseamnă principiile socialiste? Să le ia dracu! – Acum făcea doctorul pe grozavul: redus la o formulă sintetică, socialismul reprezintă ideea de răzbunare a clasei de jos. Uitați-vă la socialism ca mișcare! O gloată de bestii oarbe și surde care mărșăluiesc, cu limba scoasă, în urma conducătorului lor. Credeți că văd dincolo de vârful nasului lor? Nu, poporul nu gândește. Dacă ar gândi, ar trece la liberali și ar încerca să facă ceva folositor și practic, în loc să-și irosească toată viața rumegând un vis. Pfui, drace! Luați, la întâmplare, pe unul dintre conducătorii socialiști; ce fel de oameni mai sunt și ăștia? Niște indivizi zdrențăroși și slabi, care șed în camera lor de mansardă pe un scăunel de lemn și scriu tratate despre reformarea lumii! Firește că s-ar putea să fie oameni cumsecade, cine s-ar încumeta să spună altceva despre Karl Marx? Dar iată-l pe un asemenea marxist cum vrea să elimine – teoretic – sărăcia din lume cu scrierile sale. Capul lui și-a imaginat toate felurile de sărăcie, fiecare nuanță de mizerie, creierul său cuprinde toată suferința omenirii. Și atunci înmoaie pana în cerneală și scrie, cu spiritul înflăcărat, o pagină după alta, umple coli mari cu cifre, ia de la bogați și dă la săraci, împarte sume, răstoarnă toată economia universală, împrăștie miliardele pe capetele uimite ale sărmanilor – totul în mod științific, totul

teoretic! Şi în cele din urmă iese la iveală că, în naivitatea lor, au pornit de la un principiu cu totul greşit: de la egalitatea dintre oameni! Pfui drace! Da, un principiu cu totul greşit! Iar aceasta, în loc să-şi propună un scop util şi să sprijine aripa de stânga în activitatea sa reformistă pentru promovarea adevăratei democraţii...

Încetul cu încetul, recurgând la multe locuţiuni şi afirmaţii consacrate, doctorul se înfierbântase. În timp ce se radicaliză şi mai tare, bău din greu şampanie, iar dispoziţia generală deveni incendiară; chiar şi Minutul, care şedea lângă Nagel şi rămăsese până acum tăcut, participă la discuţie cu câteva observaţii. Adjunctul şedea ţeapăn, scoţând de mai multe ori nişte ţipete din cauza unui ou al cărui conţinut îi pătase haina, împiedicându-l să mai facă orice mişcare. Era total neajutorat. Dar când Sara veni să şteargă petele, avocatul profită de ocazie şi puse mâna pe ea. O luă în braţe şi făcu tot felul de prostii cu ea. La masă se iscă o hărmălaie generală.

Între timp Nagel comandă pentru cameră un coş cu sticle de şampanie. În curând se ridicară de la masă. Adjunctul şi avocatul se luară de braţ, cântând plini de veselie, iar doctorul începu iar să discute cu aferare despre principiile socialismului. Pe scări avu însă ghinionul să-şi piardă pince-nez-ul care căzu acum cel puţin a zecea oară pe jos, spărgându-se în cele din urmă. Ambele lentile erau făcute praf. El băgă rama în buzunar şi rămase pe jumătate orb pentru tot restul serii. Asta îl supără, făcându-l să fie şi mai înfierbântat. Mânios, se aşeză lângă Nagel şi spuse batjocoritor:

— Dacă am înţeles bine, sunteţi religios?

El puse întrebarea la modul serios, aşteptând un răspuns. După o mică pauză adăugă că prima lor discuţie, cu ocazia înmormântării lui Karlsen, îi lăsase impresia că el – Nagel – ar fi cu adevărat un om religios.

— Sunt un apărător al *vieţii* religioase a omului, răspunse Nagel, nu neapărat al creştinismului, nicidecum, ci doar al vieţii religioase în genere. Aţi afirmat că toţi teologii ar trebui spânzuraţi. De ce? am întrebat. Fiindcă rolul lor este perimat, aţi răspuns. Şi în această privinţă nu am fost de acord cu dumneavoastră. Viaţă religioasă reprezintă un fapt. Turcul exclamă: Allah este mare! şi îşi dă viaţa pentru această convingere; norvegianul îngenunchează încă şi în ziua de astăzi în faţa altarului şi se împărtăşeşte cu sângele lui Iisus Christos. Fiecare popor are niscaiva talangă în care crede, şi moare fericit întru

această credință. Elementul hotărâtor nu este *în ce* crezi, ci *cum* crezi în ceea ce crezi...

— Sunt uimit să aud asemenea prostii din partea dumneavoastră, spuse doctorul furios. Mă întreb iarăși și iarăși dacă nu sunteți, în realitate, totuși un adept camuflat al orientării de dreapta. Apare o critică științifică după alta la adresa teologilor și a tratatelor de teologie, se afirmă un scrib după altul, demontând total cutare culegere de predici și cutare tratat de teologie. Și totuși nu renunțați la ideea că, de exemplu, comedia cu sângele lui Christos ar avea încă o valoare în zilele noastre. Nu reușesc să înțeleg acest raționament.

Nagel chibzui o clipă, apoi răspunse:

— Raționamentul meu este, pe scurt, următorul: Ce folos am avea – de altfel, scuzați-mă dacă am pus deja adineaori întrebarea aceasta – deci, ce folos am avea, din punct de vedere pur practic, dacă am dezbrăca viața de orice poezie, de orice visare, de orice mistică frumoasă? Cunoașteți cumva adevărul absolut? Doar noi progresăm numai pe bază de simboluri și schimbăm aceste simboluri în funcție de modul în care progresăm. Dar să nu uităm de pahare.

Doctorul se ridică și se plimbă de colo-colo prin cameră. Observă, iritat, că un colț de covor se răsucise în dreptul ușii și îngenunche ca să-l netezească.

— Ai putea să-mi împrumuți ochelarii tăi, măi Hansen, dacă și-așa ședi aici și dormi, spuse el enervat de-a binelea.

Hansen însă nu voia să-și dea ochelarii, și doctorul îi întoarse, supărat, spatele. Apoi se așeză iar lângă Nagel.

— Dar este o prostie, o prostie; toate astea sunt, în fond, obiceiuri învechite, din punctul dumneavoastră de vedere. Și poate că, în anumită măsură, aveți dreptate. Uitați-vă la Hansen, hahaha – scuză-mă că râd de tine, Hansen – avocatul și socialistul Hansen. Oare nu simți o bucurie lăuntrică ori de câte ori doi cetățeni vrednici intră în conflict unul cu altul și se dau în judecată? Nu; ai prefera să-i împaci cu vorba bună și să nu ceri nici un șiling pentru asta!! Iar în duminica următoare te-ai duce iar la Uniunea Muncitorească și ai ține, în fața a doi meșteșugari și a unui ucenic de măcelar, un discurs despre statul socialist. Da, da, utilitatea fiecăruia trebuie să corespundă capacității sale de a produce, le-ai spune; totul este orânduit atât de excepțional pentru ca nimeni să nu sufere o nedreptate. Dar acum se ridică ucenicul de măcelar, ucenicul de măcelar care – să mă ferească Dumnezeu! – este un geniu în comparație cu voi toți ceilalți;

deci, el se ridică și spune: eu am o anumită predispoziție de mare comerciant pentru consum, deși, în ceea ce privește producția, sunt doar un biet ucenic de măcelar, căci în această privință nu sunt mai dotat, spune el. N-ar trebui să te oprești, palid și mânios, tu dobitocule?... Da, sforăie numai, de fapt ție îți merge cel mai bine, sforăie mai departe! – Doctorul era și el foarte amețit, limba i se împleticea în gură și el se uită în gol, cu ochii aburiți. După o pauză i se adresă din nou lui Nagel, continuând posomorât: De altfel, nu am vrut să spun că doar teologii ar trebui să se sinucidă. Nu, să mă bată Dumnezeu, noi toți ar trebui s-o facem, ar trebui să exterminăm întreaga lume și să lăsăm globul pământesc să se învârtească mai departe.

Nagel ciocni cu Minutul. Doctorul nu primi nici un răspuns, se înfurie și strigă cu voce tare:

— N-auziți ce spun? Ar trebui să ne sinucidem cu toții, asta spun; desigur că și dumneavoastră, și dumneavoastră.

Și doctorul afișă o mină caustică.

— Da, răspunse Nagel, m-am gândit și eu la asta. Dar eu personal nu am curajul să o fac. – Pauză. – Deci nu afirm câtuși de puțin că am curajul să o fac; dar *pentru cazul că* într-o bună zi mi-ar veni curajul, pistolul este deja pregătit. Pentru orice eventualitate îl am întotdeauna asupra mea.

Și el scoase din buzunarul vestei o sticluță de medicamente cu un cap de mort pe ea și o ridică în sus. Sticluța era pe jumătate goală.

— Acid cianhidric veritabil, de cea mai pură calitate! spuse el. Dar n-am curajul; îmi vine prea greu... Domnule doctor, dumneavoastră puteți să-mi spuneți dacă este suficientă doza. Am experimentat deja jumătate din sticluță pe un animal și a avut un efect extraordinar. Un mic spasm, o mică strâmbătură comică a feței, două, trei inspirații precipitate – asta a fost tot: șah și mat din trei mișcări.

Doctorul luă sticluța, o privi, o scutură de câteva ori și spuse:

— Este suficient, mai mult decât suficient... De fapt, ar trebui să vă iau această sticluță; dar dacă oricum nu aveți curajul...

— Nu, nu am curajul să o fac.

Pauză.

Nagel bagă sticluța înapoi, în buzunarul vestei. Doctorul era tot mai moleșit; el bău încă o înghițitură din pahar, își roti ochii injectați și scuipă pe jos. Deodată îi strigă Adjunctului:

— Hei, până unde ai ajuns, Holtan? Mai reușești să faci „asociația de idei"? Eu, unul, nu. Noapte bună!

Adjunctul deschise ochii, se întinse puțin, se ridică și se îndreptă spre fereastră unde se opri uitându-se afară. La reluarea discuției, el profită de ocazie ca să o șteargă; se strecură, neobservat, de-a lungul peretelui, deschise ușa și se pomeni afară, înainte de a fi fost observat de cineva. Adjunctul Holtan obișnuia totdeauna să părăsească în acest fel o societate.

Și Minutul se ridică vrând să plece; dar, rugat să mai rămână puțin, el se așeză din nou. Avocatul Hansen dormea. Ceilalți trei care rămăseseră încă treji, și anume studentul Öien, Minutul și Nagel, începură să discute despre literatură. Doctorul asculta cu ochii întredeschiși, fără să spună nici un cuvânt. În curând adormi și el.

Studentul era foarte citit și îl aprecia mult pe Maupassant: trebuie să admitem că Maupassant sondase până în străfunduri toate intimitățile sufletului feminin, fiind un inegalabil poet al iubirii. Câtă cutezanță în descriere, ce cunoaștere minunată a inimii omului! Nagel răspunse însă ridicol de irascibil, lovi cu pumnul în masă, deveni violent și, dându-și frâu liber, îi atacă pe toți scriitorii fără excepție, cruțând de la anihilare doar pe câțiva. Pieptul său părea să tresalte sincer de aferare, iar gura aproape că îi spumega.

— Poeții! he-he, da, trebuie să admitem că au pătruns până în străfundurile inimii omenești! Ce sunt poeții – aceste ființe suficiente care s-au priceput să acapareze puterea în lumea modernă – ce sunt ei, de fapt? O erupție, o râie pe trupul comunității omenești, imberbi, iritabili și umflați în pene, care trebuie tratați cu delicatețe, trebuie apucați cu precauție și pietate, altfel fac pe grozavii, căci ei nu suportă un tratament dur! Da, da, de poeți trebuie neapărat să se facă mult caz, mai ales de cei mai proști, de cei subdezvoltați din punct de vedere uman, de moșnegii din lumea spiridușilor; altfel se cărăbănesc în străinătate! He-he, în străinătate, da! Ah, Doamne Dumnezeule, ce delicioasă comedie! Iar dacă a existat vreun poet, vreun cântăreț cu adevărat înaripat, cu vibrații autentice în pieptul său, poți să juri pe toți diavolii că a fost clasat cu mult în urma meșteșugarilor grosolani care fabrică cărți cu toptanul, cum este și Maupassant! În urma unui om care a scris mult despre iubire, demonstrând ușurința de a scrie cărți; da, să facem dreptate! Ah,... o stea strălucitoare, un adevărat poet în domeniul său, cum a fost Alfred de Musset, pentru care iubirea nu era o rutină senzuală, ci o pornire primăvăratică, diafană și înflăcărată, care vibra în sufletul eroilor săi, iar cuvintele ardeau cu adevărat în

versuri înaripate – acest poet nu avea de partea sa poate nici măcar jumătate din numărul de adepți convinși ce roiau în jurul neînsemnatului Maupassant cu al său cult – extrem de necioplit și lipsit de duh – pentru iubirea carnală...

Nagel depășea orice măsură. El găsi și ocazia să-l atace pe Victor Hugo, trimițându-i, în cele din urmă, la dracu pe cei mai renumiți scriitori din lume. Să i se permită să dea un singur mic exemplu despre zarva poetică găunoasă a unui asemenea scriitor universal. Fiți atenți: „O, de-ar fi lama ta atât de tăioasă precum a fost ultimul NU rostit de tine!" Ce părere aveau, nu suna bine? Ce credea domnul Grögaard?

Nagel îi aruncă, în același timp, Minutului o privire sfredelitoare. El îl fixă pe Minutul, repetând încă o dată versul stupid, cu ochii ațintiți fără încetare asupra sa. Minutul nu răspunse, ochii săi albaștri se căscară speriați, și, încurcat, el luă o înghițitură mare din pahar.

— Ați vorbit despre Ibsen, continuă Nagel cu aceeași enervare, fără ca numele lui Ibsen să fi fost pomenit de cineva. După părerea sa, în Norvegia exista *un singur* poet, dar acesta nu era Ibsen. Nu, zău că nu. Ibsen era citat ca gînditor; n-ar fi mai bine să facem o deosebire între un raționament popular și o gîndire adevărată? Se vorbea despre renumele lui Ibsen, ni s-a dat mereu ca exemplu curajul său; n-ar fi mai bine să facem o deosebire între curajul practic și cel teoretic, între imboldul revoluționar lipsit de scrupule și de egoism și impertinența unei revolte casnice? Unul strălucește în viață, celălalt uimește în teatru. Un scriitor norvegian care nu se umflă în pene și nu mânuiește acul de gămălie ca pe o lance nu este un adevărat scriitor norvegian; parul dintr-un gard trebuie luat cu asalt, în caz contrar, nu ești o furnică plină de curaj. Da, de fapt, era foarte amuzant să asiști la așa ceva de la distanță. Tumult de bătălie și curaj bărbătesc ca într-un război cu Napoleon, dar pericole și riscuri ca la un duel din Franța. He-he-he... Nu, un om cu veleități de revoluționar nu avea voie să fie un mic unicat care scrie, o simplă și pură noțiune literară pentru germani, ci un om care emană forță și acțiune, angrenat în tumultul vieții. Cu siguranță că Ibsen nu s-a lăsat niciodată indus în eroare de spiritul său revoluționar; povestea cu torpila de sub scrin era o biată teorie departamentală în comparație cu fapta vie și arzătoare. De altfel, poate că una a fost la fel de bună sau de rea ca cealaltă, cît timp eram cufundați pînă la gît într-o asemenea activitate femeiască, scriind cărți pentru popor. Oricît să fi fost

de jalnică, avea, totuşi, aceeaşi valoare ca vorbăria filozofică impertinentă a lui Lev Tolstoi. Să-i ia dracu pe toţi!

– Pe toţi? Pe toţi la un loc?

– Da, aproape. De altfel, avem cel puţin *un* poet, şi anume pe *Björnson* în perioadele sale cele mai bune. El este unicatul nostru, cu toate astea, cu toate astea...

– Dar majoritatea obiecţiilor contra lui Tolstoi nu-l vizează şi pe Björnson? Nu este şi Björnson doar un vestitor, un predicator moralist, un moşneag obişnuit şi plictisitor, un autor de cărţi şi aşa mai departe?

– Nu! strigă Nagel cu voce tare. El gesticula, luându-i, cu agresivitate, apărarea lui Björnson: Björnson şi Tolstoi nu pot fi comparaţi, în parte fiindcă aceasta ar contraveni oricărei raţiuni şi logici agronomice, în parte fiindcă forul interior al omului ar trebui să se opună. În primul rând, Björnson este în aceeaşi măsură un geniu ca Tolstoi; Nagel nu avea o părere prea bună despre geniile obişnuite, mari şi cotidiene – zău că nu, nu avea o părere prea bună –, dar, totuşi, Tolstoi atinsese această treaptă; în schimb, Björnson îl întrecuse cu mult. Bineînţeles, însă, că asta nu-l împiedica pe Tolstoi să confecţioneze cărţi care erau mai bune decât multe din cărţile lui Björnson; dar ce importanţă avea asta? Chiar şi unii căpitani danezi, pictori norvegieni şi femei din Anglia ştiu să confecţioneze cărţi bune. În al doilea rând, Björnson este un om, o personalitate copleşitoare, nu o noţiune. El colindă impetuos, ca un corp viu, globul nostru pământesc şi are nevoie de libertate de mişcare cât pentru patruzeci de oameni. El nu se pune în postura de sfinx şi nici nu se erijează în postura de om mare şi mistic, ca Tolstoi în stepa sa sau ca Ibsen în cafeneaua sa. Sufletul lui Björnson este ca o pădure în timpul vijeliei; el combate, este omniprezent şi îşi subminează în mod suveran interesele în faţa publicului care frecventează cafenelele. El este conceput ca masă, ca spirit suveran, ca unul din puţinii comandanţi. Când urcă la tribună, el reuşeşte să potolească, cu o mişcare a mâinii, fluierăturile care încep să se audă. În creierul său totul se mişcă şi clocoteşte fără încetare; el repurtează victorii magistrale şi face greşeli capitale, dar, şi una şi alta, debordând de personalitate şi spirit. Björnson este unicul nostru poet inspirat, înzestrat cu scânteia divină. La el totul începe ca foşnetul lanului de grâu într-o zi de vară, dar până la urmă nu mai auzi nimic, absolut nimic decât pe el: modul în care evoluează sufletul său ajunge să reprezinte însuşi modul în care evoluează geniul. În comparaţie cu poezia lui

Björnson, cea a lui Ibsen reprezintă o activitate mecanică, de birou. Versurile lui Ibsen constau în mare măsură în concordanța dintre o rimă și altă rimă, *pentru ca ele să se potrivească*; cele mai multe drame ale sale sunt masă lemnoasă dramatizată. Unde dracu să ajungem... Dar, în fine, să lăsăm asta; la mulți ani!...

Era ora două. Minutul cască. Somnoros după o zi de muncă și obosit și plictisit de vorbăria fără sfârșit a lui Nagel, el se ridică și dă să plece. Dar după ce își luase deja rămas bun, ajungând până la ușă, survine ceva ce îl face să se oprească în loc – un mic incident perfid, care urma să se dovedească abia mai târziu de maximă importanță: doctorul se trezește, gesticulează agitat, dând din mâini în toate direcțiile și, miop fiind, răstoarnă mai multe pahare, așa încât Nagel, care ședea în imediata lui apropiere, este udat tot cu șampanie. El sare în sus, își scutură râzând pieptul ud și strigă exuberant: „Hurra!"

Minutul se transformă imediat într-un spirit serviabil, alergând la Nagel cu o batistă și un prosop ca să-l șteargă. – Mai ales vesta era leoarcă, dar dacă Nagel ar fi atât de amabil să o dezbrace pentru o clipă, pentru o secundă, s-ar remedia imediat totul. Nagel nu voia să-și scoată vesta. Gălăgia îl trezi și pe avocat, care începu să strige *hurra* – fără să știe ce se întâmplă. Minutul ceru încă o dată vesta pentru o clipă, dar Nagel clătină doar din cap. Deodată se uită la Minutul; îl străfulgeră o idee, se ridică, scoase vesta și i-o întinse cu un gest rapid și vehement:

— Poftește! spuse el. Șterge-o și păstreaz-o; ba da, ba da, o vei păstra; și-așa n-ai vestă. Sst! Nici o vorbă! Ți-o dau din toată inima, prietene. – Și, când Minutul ridică încă o serie de obiecții, Nagel îi puse vesta sub braț, deschise ușa și îl împinse ușor afară.

Minutul dispăru.

Toate se petrecură cu atâta repeziciune, încât doar Öien, care stătea cel mai aproape de ușă, observă figura.

Făcând haz de necaz, avocatul propuse acum să spargă și celelalte pahare. Nagel nu avea nimic împotrivă, așa încât cei patru bărbați adulți se amuzară izbind de perete un pahar după altul. Apoi băură direct din sticle, răcniră ca marinarii și începură să danseze. Cheful se termină abia la ora patru. Doctorul era beat criță. Studentul Öien se mai întoarse o dată din ușă, spunându-i lui Nagel:

— Dar ceea ce ați afirmat despre Tolstoi se potrivește și pentru Björnson. Nu sunteți consecvent...

— Hahaha! râse doctorul ca un bezmetic. El aşteaptă consecvenţă... la această oră a zilei!... Reuşeşti să spui „Enciclopediştii", dragul meu? „Asociaţie de idei"? Haide, să te duc acasă... Haha, la această oră a zilei!...

Ploaia încetase. Dar nici soarele nu strălucea; vremea era liniştită, anunţând o zi frumoasă.

14

ÎN DIMINEAŢA zilei următoare Minutul veni iar la hotel. El intră încetişor în camera lui Nagel, puse pe masă ceasul acestuia, câteva hârtii, ciotul unui creion şi sticluţa cu otravă, şi dădu să plece. Dar întrucât Nagel se trezi imediat, fu nevoit să explice din ce cauză venise.

— Am găsit lucrurile astea în buzunarul vestei, spuse el.

— În buzunarul vestei? Da, drace, aşa-i! Şi ce oră este?

— Opt. Dar ceasul dumneavoastră stă. N-am vrut să-l trag eu.

— Sper că nu ai băut acidul cianhidric.

Minutul zâmbi, clătinând din cap.

— Nu, răspunse el.

— Nici nu l-ai gustat măcar? Sticluţa trebuie să fie pe jumătate plină; să văd!

Minutul îi arătă sticluţa care era încă pe jumătate plină.

— Bine! Şi este ora opt? Atunci e timpul să ne sculăm... Dar, fiindcă tocmai mi-a trecut prin minte, Grögaard, ai putea să-mi faci rost de o vioară – să o împrumut plătind chirie pentru ea? Aş vrea să încerc, să văd dacă aş putea învăţa... Ei, prostii! De fapt, aş vrea să *cumpăr* o vioară, ca să o dăruiesc unui cunoscut; deci nu doresc s-o folosesc eu însumi. Zău, trebuie să-mi procuri o vioară, indiferent de unde.

Minutul promise că va face tot posibilul.

— Mii de mulţumiri. Mai treci pe la mine, când ai chef; cunoşti drumul. Bună dimineaţa!

O oră mai târziu Nagel era deja în pădure, la casa parohială. Pământul era încă ud de ploaia din seara precedentă, iar soarele nu era prea fierbinte. Nagel se aşează pe un bolovan, supraveghind cărarea. Observase în nisipul moale câteva urme cunoscute şi era convins că erau urmele picioarelor lui Dagny şi că ea

plecase în oraş. El aşteptă zadarnic destul de mult timp şi, în cele din urmă, se ridică, hotărât să pornească în întâmpinarea ei.

Şi, de fapt, nu se înşelase, căci o întâlni deja la liziera pădurii. Avea la ea o carte, „Gertrude Colbjörnsen" de Skram.

Vorbiră mai întâi despre carte, apoi ea spuse:

— Puteţi înţelege?... câinele nostru a murit.

— A murit? întrebă el.

— Cu câteva zile în urmă. L-am găsit ţeapăn. Nu reuşesc să înţeleg cum s-a putut întâmpla.

— Ştiţi, câinele ăsta îmi inspira totdeauna scârbă; da, vă rog să mă scuzaţi, dar era din rasa asta a dogilor, cu nasul cârn şi mutră impertinentă de om! Când te privea, lăsa colţurile gurii în jos, de parcă ar fi luat asupra sa povara întregii lumi! De fapt, îmi pare bine că a murit.

— Pfui, să vă fie ruşine...

Dar el o întrerupse nervos, încercând, dintr-un motiv oarecare, să se îndepărteze de subiectul legat de câine. Începu să povestească despre un bărbat pe care îl cunoscuse la un moment dat şi care era cel mai ridicol om din câţi întâlnise vreodată. Omul se b-bâlbâia chiar mai rău decât era necesar, pentru a-şi sublinia defecţiunea. Avea cele mai ciudate idei despre femei. De altfel, obişnuia să povestească o istorioară din Mexic, care, în gura lui, era extraordinar de caraghioasă. Lucrurile se petreceau într-o iarnă cu un ger atât de cumplit încât crăpau termometrele, iar oamenii rămâneau zi şi noapte între cei patru pereţi ai lor. Într-o zi, trebui să se deplaseze în oraşul vecin; străbătu un ţinut pustiu, în care se zărea doar ici-colo câte o colibă, şi un vânt îngheţat îi provocă o arsură dureroasă pe faţă. Brusc, în acest frig nemaipomenit, se trezeşte cu o femeie pe jumătate dezbrăcată care iese dintr-o colibă şi se ia după el strigând mereu: Aveţi un cucui pe nas! Păziţi-vă, aveţi un cucui pe nas! Femeia ţinea în mână un polonic şi avea mânecile suflecate. Ea observase că străinul avea o degerătură pe nas şi fugise de la munca ei ca să-i atragă atenţia. He-he, s-a mai auzit aşa ceva?! Şi cum stă ea aşa, în bătaia vântului, cu mânecile suflecate, obrazul ei drept se umflă încetul cu încetul, se albeşte şi pe el apare un cucui uriaş – o degerătură! He-he, este chiar de necrezut!... Dar în ciuda acestui exemplu – şi a multor altora – de sacrificiu feminin, bâlbâitul era destul de deficitar la acest capitol. Femeia este o făptură ciudată şi nesătulă, îmi spunea, fără să-mi explice din ce cauză era tocmai ciudată şi nesătulă. Este de-a dreptul de neconceput, câte îşi poate imagina o

femeie, spunea el. Şi apoi îmi povesti: am avut un prieten care s-a îndrăgostit de o tânără; numele ei era Clara. El îşi dădu toată osteneala să o cucerească, dar fără rezultat, Clara nu voia să ştie de el, deşi era un tânăr frumuşel şi bine văzut. Această Clara avea însă o soră, o fiinţă cocoşată şi diformă, de-a dreptul urâtă; prietenul meu îi ceru într-o bună zi mâna. Ştie Dumnezeu din cer de ce a făcut acest lucru, poate din calcul, poate că se îndrăgostise cu adevărat de ea, deşi era atât de urâtă. Şi ce face acum Clara? Ei, componenta feminină îşi arată deodată gheara: Clara ţipă, Clara răstoarnă casa cu susul în jos; pe mine m-a vrut! pe mine m-a vrut! spune ea; dar pe mine nu mă va avea, nu vreau, pentru nimic în lume, nu vreau. Ei, şi credeţi cumva că a reuşit să o ia pe sora urâtă de care era acum foarte îndrăgostit? Nu, tocmai aici este ticăloşia. Clara nu voia să-l cedeze surorii. He-he-he. Nu, din moment ce iniţial o voise pe ea, acum să nu o ia nici pe sora ei cea cocoşată, deşi pentru aceasta nu intra nimeni altcineva în discuţie. Şi, în felul acesta, prietenul meu rămase şi fără una şi fără cealaltă... Asta a fost una din numeroasele istorioare ale omului care se bâlbâia. Poveştile lui erau atât de hazlii tocmai fiindcă el se bâlbâia. De altfel, omul acesta era o mare enigmă... Vă plictisesc?

– Nu, răspunse Dagny.

– Deci, o mare enigmă. Era atât de zgârcit şi în acelaşi timp de hoţoman, încât reuşea să desprindă curelele de piele de la ferestrele trenului şi să le ducă acasă, pentru a le da acolo o altă întrebuinţare. Da, în această privinţă nu cunoştea nici o piedică; se zice chiar că a fost o dată surprins în timpul unei asemenea hoţii. Dar, pe de altă parte, nu dădea nici o importanţă banilor, atunci când avea chef de ceva. O dată i-a trecut prin minte să organizeze o mare plimbare cu trăsurile. Cum nu cunoştea însă pe nimeni, închiriază pentru el singur douăzeci şi patru de trăsuri, care să pornească, una după alta. Douăzeci şi trei dintre ele merg goale, iar în a douăzeci şi patra – ultima – şade el însuşi şi priveşte de sus trecătorii, mândru ca un Dumnezeu de procesiunea colosală pe care a reuşit să o pună pe picioare...

Dar Nagel povestea fără succes despre una şi alta; Dagny abia dacă asculta ce spune. El amuţi şi căzu pe gânduri. Prea era stupid să pălăvrăgeşti întruna şi să faci pe prostul! O intoxica pe o doamnă, şi încă pe aleasa inimii lui, cu poveşti despre degeraturi şi douăzeci şi patru de trăsuri! Îşi aminti că mai ratase o dată radical ţinta cu o poveste banală despre un eschimos şi o

mapă de scrisori. Gândindu-se la aceasta se îmbujoră deodată, se scutură fără să vrea şi era cât pe-aci să se oprească. De ce dracu nu era atent! Ah, ce ruşine îi era! Momentele acestea, în care trăncănea ca un prost, îl făceau ridicol, îl umileau şi îl aruncau cu săptămâni şi luni înapoi. Ce putea ea să creadă despre el?

El întrebă:

— Şi cât mai este până la bazar?

Ea răspunse zâmbind:

— De ce vă străduiţi aşa să vorbiţi întruna? De ce sunteţi nervos?

Întrebarea îl surprinse în aşa măsură, încât o clipă o privi zăpăcit pe Dagny. Apoi răspunse cu voce joasă şi inima bătând puternic:

— Domnişoară Kielland, la ultima noastră întâlnire v-am promis că, dacă îmi veţi permite să vă mai văd, voi vorbi despre orice altceva, dar nu despre ceea ce îmi este interzis să vorbesc. Încerc să-mi respect promisiunea. Până acuma am respectat-o.

— Da, spuse ea, este bine să ne respectăm promisiunile, să nu ne încălcăm făgăduielile. Şi aceste cuvinte şi le adresă mai mult sieşi decât lui.

— Am fost deja aici, în pădure, înainte de sosirea dumneavoastră şi am hotărât să încerc; ştiam că o să vă întâlnesc.

— Cum aţi putut şti?

— Am văzut pe drum urma paşilor dumneavoastră.

Ea îi aruncă o privire şi tăcu.

Dar la scurt timp după aceea spuse:

— Aveţi mâna bandajată. Sunteţi rănit?

— Da, răspunse el, m-a muşcat câinele dumneavoastră.

Se opriră amândoi şi se uitară unul la altul. El îşi strânse mâinile şi continuă chinuit:

— Am venit în fiecare noapte aici, în pădure; am privit în fiecare noapte ferestrele dumneavoastră înainte de a mă culca. Iertaţi-mă, nu am făcut nici un rău! Mi-aţi interzis să vin, dar am făcut-o totuşi, lucrurile nu mai pot fi schimbate. Da, m-a muşcat câinele dumneavoastră – lupta pentru supravieţuire; l-am omorât, l-am otrăvit fiindcă lătra mereu când veneam ca să vă spun noapte bună, privind spre ferestrele dumneavoastră.

— Deci dumneavoastră aţi omorât câinele...

— Da, răspunse el.

Pauză.

Stăteau încă amândoi nemişcaţi, uitându-se unul la altul fără să spună nimic; el respira sacadat.

— Şi aş fi capabil să fac lucruri mult mai grave, numai ca să vă pot vedea, continuă el. Nu vă puteţi imagina cât de mult sufăr şi cum mă gândesc zi şi noapte la dumneavoastră, nu, nu vă puteţi imagina. Stau de vorbă cu oamenii, râd, organizez chiar şi chefuri vesele – în noaptea asta am avut musafiri până la patru dimineaţa, la sfârşit am spart paharele – da, dar şi când beau şi când cânt mă gândesc doar la dumneavoastră şi mă zăpăcesc. Nu mă mai interesează nimic altceva şi nu ştiu ce se va întâmpla cu mine în continuare. Fie-vă încă două minute milă de mine, trebuie să vă spun ceva. Dar să nu vă fie teamă, nu vreau nici să vă sperii şi nici să vă ademenesc, trebuie doar să vorbesc cu dumneavoastră, fiindcă sînt imboldul chinuitor de a o face...

— Dar nu vreţi deloc să fiţi rezonabil? spuse ea deodată. Doar mi-aţi promis-o.

— Da, am promis; nu ştiu, poate că am promis să fiu rezonabil. Dar îmi vine foarte greu. Ei bine, voi fi rezonabil, aveţi încredere în mine. Dar cum să realizez acest lucru, puteţi să-mi spuneţi? Învăţaţi-mă! Ştiţi că într-o zi am fost cât pe-aci să intru în curtea parohială, să deschid uşile şi, pur şi simplu, să merg la dumneavoastră, chiar dacă ar fi fost şi alţii de faţă?! Dar mi-am adunat toate forţele ca să rezist, puteţi să mă credeţi; ba, v-am şi vorbit de rău şi am încercat să anihilez fascinaţia pe care o exercitaţi asupra mea, denigrându-vă în ochii altora. N-am făcut-o din răzbunare, nu, trebuie să înţelegeţi că sunt aproape pe punctul de a capitula. Am făcut-o pentru a mă autopedepsi, pentru a învăţa să strâng din dinţi, pentru a nu-mi încovoia prea tare spatele în faţa propriei mele conştiinţe. De aceea am făcut-o. Dar nu ştiu dacă îmi foloseşte la ceva. Am încercat şi să părăsesc oraşul, am încercat, am început să-mi împachetez lucrurile; dar n-am terminat şi nici n-am plecat... Cum să fi putut pleca! Mai degrabă aş pleca după dumneavoastră dacă nu aţi mai fi aici. Şi chiar dacă nu vă voi găsi niciodată, aş umbla totuşi tot timpul pe urmele dumneavoastră, căutându-vă neîncetat, în speranţa că odată şi odată vă voi găsi. Dacă mi-aş da însă seama că totul e zadarnic, mi-aş pierde tot mai mult speranţele, fiind, în cele din urmă, recunoscător din suflet doar pentru faptul că aş putea măcar vedea un om care v-a fost cândva apropiat, o prietenă care v-a strâns mâna sau v-a văzut zâmbind în vremurile bune. Aşa aş face. Deci, cum să pot pleca de aici? În afară de aceasta, acum este vară, pădurea asta reprezintă biserica mea, păsările mă cunosc deja, ele se uită la mine în

fiecare dimineață când vin aici, se uită la mine cu capul aplecat într-o parte și imediat după aceea încep să ciripească. Nu pot uita nici cum a arborat orașul drapelele pentru dumneavoastră în seara în care am sosit; am fost profund impresionat de acest lucru, m-a cuprins o ciudată simpatie și, pe jumătate amețit, m-am plimbat pe puntea vaporului privind drapelele, înainte de a coborî pe uscat. Da, așa a fost în seara aceea!... Dar chiar și mai târziu m-am simțit de multe ori minunat; străbat zilnic aceleași drumuri ca dumneavoastră și uneori am fericirea de a vedea pe cărare urma pașilor dumneavoastră, așa ca astăzi; și atunci vă aștept până treceți pe lângă mine. Mă ascund în pădure, mă întind pe jos după un bolovan și vă aștept. V-am văzut de două ori, de când am stat ultima dată de vorbă; o dată am așteptat șase ore stând culcat după bolovan și nici nu m-am ridicat de teamă că ați putea veni și m-ați putea zări. Dumnezeu știe unde ați stat atâta vreme în ziua aceea...

— Am fost la familia Andresen, spuse ea deodată.

— Da, poate că ați fost acolo; în cele din urmă v-am văzut venind. Nu erați singură; dar v-am văzut foarte bine și v-am salutat încetișor de după bolovan. Știe Dumnezeu ce v-o fi trecut prin gând în clipa aceea, căci v-ați întors capul și v-ați uitat spre bolovan...

— Acultați o clipă... Nu, dar tresăriți de parcă ar urma să citesc condamnarea dumneavoastră la moarte...

— Așa și este, înțeleg foarte bine; expresia ochilor dumneavoastră a devenit glacială.

— Dar trebuie să terminăm odată povestea asta, domnule Nagel! Gândiți-vă bine la toată situația și va trebui să admiteți că nu sunteți corect nici față de cel absent. Nu-i așa? Încercați să vă transpuneți în situația lui... și, în afară de aceasta, îmi creați și mie momente penibile. Ce vreți de la mine? Vă spun o dată pentru totdeauna: nu îmi calc cuvântul dat, *îl iubesc*. Cred că am vorbit destul de clar. Vă rog să fiți mai prevăzător; nu mai sunt dispusă să mă plimb aici cu dumneavoastră dacă nu aveți puțină considerație față de mine. V-o spun foarte sincer.

Era emoționată, buzele îi tremurau și se străduia din răsputeri să nu izbucnească în lacrimi. Deoarece Nagel tăcea, ea adăugă:

— Puteți să mă însoțiți până acasă, dacă aveți chef, dar evitați ca situația să devină neplăcută pentru amândoi. Dacă vreți să-mi povestiți ceva, vă sunt recunoscătoare; vă ascult cu plăcere.

– Desigur, exclamă el deodată tare, cu o voce bucuroasă, ca orice flecar avid de vorbărie; desigur, dacă îmi dați voie să vă însoțesc! Lăsați, că voi... Ah, ce duș rece îmi faceți, cum mă disciplinați când sunteți supărată pe mine...

Câtva timp discutară despre lucruri indiferente. Înaintau cu pași mici, mergând așa de încet, încât aproape că stăteau pe loc.

– Ce parfum, ce parfum! spuse el. Cum crește iarba, cum cresc florile acum, după ploaie! Nu știu dacă vă interesează în mod deosebit copacii. Este ciudat, dar eu mă simt înrudit în chip misterios cu fiecare copac din pădure. De parcă aș fi făcut, cândva, parte din pădure; când stau aici și mă uit în jur, mă simt parcă străbătut de o amintire. Oh, opriți-vă o clipă! Ascultați! Ascultați cu câtă frenezie își înalță păsările cântecul spre soare. Sunt complet prostite și înnebunite, aproape că se izbesc de noi în zbor.

Și porniră mai departe.

– Port încă în mine, spuse ea, frumoasa imagine pe care ne-ați zugrăvit-o odată despre corabia cu pânze albastre de mătase, în formă de semilună. A fost atât de frumoasă. Când cerul este așa de departe și înalt, mă văd legănându-mă acolo, sus, și pescuind cu o undiță de argint.

Fericit că ea își amintea încă de atmosfera din noaptea de Sânziene, el răspunse cu căldură și lacrimi în ochi:

– Da, este adevărat; și ar fi cel mai potrivit lucru să stați într-o asemenea corabie.

Când ajunseră prin mijlocul pădurii, ea puse o întrebare imprudentă:

– Cât timp rămâneți aici?

Regretă imediat această întrebare, ar fi vrut să nu o fi pus, dar se liniști repede, văzând că el zâmbește și evită răspunsul direct. Îi era recunoscătoare pentru tactul arătat; desigur că observase încurcătura ei.

– Rămân aici, unde sunteți și dumneavoastră, răspunse el... Rămân până îmi ajung banii, precizează el pe urmă, adăugând: Dar asta nu va mai dura chiar atât de mult.

Ea îl privi, zâmbi și întrebă:

– Nu va mai dura chiar atât de mult? Dar sunteți un om bogat, după câte am auzit?

Fața sa arboră iar vechea expresie misterioasă când replică:

– Sunt bogat? Știți, circulă aici, în oraș, zvonul că sunt un om cu bani, că am, printre altele, o moșie foarte rentabilă – dar nu este adevărat, vă rog să nu credeți toate astea, sunt prostii.

Nu am nici o moşie, în orice caz ea este foarte mică, şi nici nu sunt unicul ei proprietar, ci o împart cu sora mea; în afară de aceasta, este îndatorată până peste cap şi împovărată cu tot felul de ipoteci. Acesta este adevărul.

Ea râse neîncrezătoare.

— Doar obişnuiţi să spuneţi totdeauna adevărul când vorbiţi despre dumneavoastră, ripostă ea.

— Nu mă credeţi? Vă îndoiţi? Dar să vă explic. Deşi este umilitor pentru mine, vă voi explica cum stau lucrurile. Trebuie să ştiţi că în prima zi când am sosit aici, am parcurs cinci mile până în oraşul învecinat şi mi-am expediat de acolo trei telegrame despre o sumă mare de bani şi o moşie din Finlanda. Apoi am lăsat, timp de mai multe zile, aceste telegrame deschise pe masă, în cameră, pentru ca să poată fi citite de toată lumea din hotel. Acum mă credeţi? Nu este, deci, doar o prostie toată povestea cu banii mulţi?

— Presupunând că nu spuneţi iar minciuni despre persoana dumneavoastră.

— Iar? Vă înşelaţi, stimată domnişoară. Pe Dumnezeul meu că nu mint! Aşa!

Pauză.

— Dar de ce aţi procedat aşa? De ce v-aţi autoexpediat telegrame?

— Păi, vedeţi, ar fi o poveste mai lungă, dacă v-aş explica de ce... Ei, în fond, doar pentru a mă lăuda, pentru a face vâlvă în oraş. He-he-he, spus pe şleau.

— Acum mintiţi!

— Să mă ia dracu dacă mint!

Pauză.

— Sunteţi un om ciudat. Dumnezeu ştie ce urmăriţi. Mergeţi aşa lângă mine şi... da, nu vă sfiiţi să-mi faceţi cele mai fierbinţi destăinuiri; iar când încerc să vă aduc, cu câteva cuvinte, la realitate, faceţi un salt brusc, încercând să vă prezentaţi ca şarlatan ordinar, ca mincinos, ca escroc. Dar vă osteniţi degeaba; nici una nici alta nu mă impresionează deloc. Sunt un om prea simplu; această genialitate depăşeşte puterea mea de înţelegere.

Dintr-o dată era jignită.

— Tocmai acum nu intenţionam să manifest nici o genialitate. Oricum, n-am nici o şansă, de ce m-aş mai strădui?

— Dar atunci de ce îmi povestiţi tot felul de lucruri penibile despre dumneavoastră, ori de câte ori aveţi ocazia să o faceţi? exclamă ea vehement.

El însă răspunse încet şi foarte stăpânit:

– Pentru a face impresie asupra dumneavoastră, stimată domnişoară.

Ei se opriră iar în loc, fixându-se unul pe altul. Apoi el continuă.

– Am avut deja o dată plăcerea de a vă explica, în câteva cuvinte, care este metoda mea. M-aţi întrebat din ce cauză dau în vileag chiar şi acele taine care mă dezavantajează şi pe care aş putea să le trec sub tăcere? Vă răspund: din considerente politice, din calcul. Şi anume, cred în posibilitatea ca sinceritatea mea să facă puţin impresie asupra dumneavoastră, chiar dacă negaţi acest lucru. În orice caz, îmi imaginez că aveţi cel puţin un oarecare respect faţă de nonşalanţa necruţătoare cu care mă las la discreţia dumneavoastră. S-ar putea să mă înşel, e posibil şi asta, şi în acest caz n-am ce-i face. Dar chiar dacă mă înşel – oricum nu am nici o şansă la dumneavoastră şi nu mai risc nimic. Până la acest punct poţi ajunge, asta e disperarea, e hazardul. Eu însumi vă ajut să mă acuzaţi şi încurajez, cu toate puterile, intenţia dumneavoastră de a mă respinge, pur şi simplu de a mă respinge. De ce procedez aşa? Pentru că bietului meu suflet îi repugnă ideea de a pleda în favoarea propriului avantaj şi de a dobândi ceva cu ajutorul unei asemenea josnicii – buzele mele nu ar putea rosti aşa ceva. Dar – aţi putea obiecta – înseamnă că încerc să ajung, cu ajutorul vicleniei şi pe căi ocolite, la acelaşi rezultat pe care alţii îl obţin cu ajutorul unei sinceităţi meschine. Ah... de altfel, nu încerc să mă apăr. Puteţi să spuneţi că este absurd, de ce nu, ar fi corect, ar fi just: voi adăuga eu însumi că totul este doar o mizerabilă mistificare. Bine, deci este absurd, şi nu mă apăr, aveţi dreptate, toată fiinţa mea este absurdă. Dar tocmai absurditatea este cea care caracterizează, mai mult sau mai puţin, pe toţi oamenii; în acest caz, de ce un gen de absurdităţi să nu poată fi tot atât de bun ca celălalt, din moment ce, oricum, totul este, în esenţă, o absurditate?... Simt că mă aferez şi că îmi vine să mă las antrenat, timp de o secundă, de una din marotele mele... Nu, nu vreau; Doamne, Dumnezeule, cât sunt de obosit de toate astea! Îmi spun: lasă lucrurile să evolueze în virtutea inerţiei, lasă-le în voia lor; punct... Cine ar putea crede, de exemplu, că în familia doctorului Stenersen nu este totul în ordine? Nici nu vreau să afirm că nu ar fi totul în ordine, de aceea întreb doar dacă i-ar putea trece cuiva prin minte să spună ceva rău despre această familie respectabilă. Sunt numai două persoane, soţ şi soţie, nu

au copii, nu au greutăți serioase, și, totuși, poate că există o a terța persoană, doar Dumnezeu știe, dar poate că există, pe scurt, încă o persoană în afară de soț și de soție, un tânăr, un prieten prea apropiat al familiei, Împuternicitul Reinert. Ce să crezi? Poate că se comit greșeli de ambele părți. Este chiar posibil ca doctorul să cunoască situația și, totuși, să nu i se poată împotrivi; în orice caz, în noaptea aceasta a băut înfiorător de mult și totul, lumea întreagă, îi era atât de indiferentă, încât a propus distrugerea globală a omenirii cu ajutorul acidului cianhidric, după care – spunea el – pământul n-are decât să se învârtească mai departe. Bietul de el!... Dar e greu de crezut că el ar fi singurul care să stea înglodat până la genunchi în absurditate, chiar dacă fac abstracție de mine – Nagel – care sunt cufundat în absurditate până la brâu. Să ne gândim, de exemplu, la Minutul. Un suflet bun, un drept între drepți, un martir! Tot ce este bun este de partea sa; cu toate acestea, îl țin sub observație! Vă spun că nu-l scap din ochi! Vă miră acest lucru? V-am speriat? Nu am intenționat să o fac. Aș vrea să vă liniștesc de îndată spunându-vă că Minutul este de nezdruncinat; este într-adevăr un drept între drepți. Și de ce nu-l scap din ochi, de ce îl țin sub observație noaptea, la ora două, de la colțul străzii, când el se înapoiază acasă după o nevinovată plimbare – la ora două noaptea? De ce îl spionez peste tot, când își duce sacii la destinație, salutând oamenii de pe stradă? Fără nici un motiv, dragă domnișoară, fără nici un motiv! Mă interesează omul, pun preț pe el și mă bucur în această clipă că, în toată absurditatea asta, pot să-l prezint ca pe un om pur, ca pe un drept între drepți. De aceea îl pomenesc, și desigur că mă înțelegeți. He-he-he... Dar ca să mă întorc la persoana mea... Adică nu, nu vreau să mă întorc la persoana mea, prefer orice altceva!

Această ultimă exclamație fusese atât de autentică, atât de tristă, încât lui Dagny îi inspiră milă. În acest moment își dădu seama că are de-a face cu un suflet foarte chinuit și sfâșiat. Dar deoarece, imediat după aceea, el avu grijă să șteargă această impresie începând deodată să râdă, rece și provocator, și jurând încă o dată că totul era o absurditate, sentimentele ei binevoitoare se volatilizară repede. Ea spuse caustic:

— Ați făcut câteva aluzii la doamna Stenersen care, chiar să fi fost doar pe jumătate atât de impertinente, și ar fi deja ordinare. Și ați vrut să vă câștigați lauri de glorie chiar și pe spinarea lui Minutul, un biet infirm. Este într-adevăr urât – josnic!

Ea o luă iar din loc şi Nagel o urmă. Nu răspunse nimic, mergând cu capul aplecat în jos. Umerii săi se cutremurară de câteva ori şi, spre marea ei uimire, ea văzu câteva lacrimi prelingându-i-se pe obraji. El îşi întoarse capul şi îi fluieră unei păsărele, pentru a-şi ascunde emoţia.

Timp de două minute îşi continuară drumul fără a spune nici un cuvânt. Ea era mişcată, regretând cuvintele dure de adineaori. Poate că avea dreptate în tot ce spunea; de unde era să ştie? Dumnezeu ştie dacă omul acesta nu observase, în decurs de câteva săptămâni, mai multe decât ea în toţi aceşti ani.

Tăceau amândoi. El îşi recâştigase calmul şi se juca, indiferent, cu batista. Câteva minute încă şi urmau să ajungă la casa parohială.

Ea întrebă deodată:

— Sunteţi rănit grav la mână? Pot să văd?

Spusese aceasta ca să-i facă plăcere, sau cedase într-adevăr o clipă în faţa lui – în orice caz, vocea ei avea un timbru cald, aproape emoţionat şi ea se opri în loc.

Dar acum pasiunea lui debordă. În clipa în care o văzu atât de aproape, cu capul înclinat deasupra mâinii lui, aşa încât simţea parfumul părului şi gâtului ei, şi în liniştea care se lăsase, iubirea îl făcu să înnebunească, să-şi piardă minţile. O înlănţui mai întâi cu un braţ şi apoi – când ea se zbătu – şi cu celălalt, o strânse cu căldură şi îndelung la pieptul său, ridicând-o aproape în aer. El simţea că spatele ei se îndoaie şi că ea cedează. Se abandonase, cu toată greutatea, în braţele lui, iar privirile ei voalate se cufundaseră în ale lui. El începu să-i vorbească, spunându-i că era minunată, minunată şi că va fi, până la sfârşitul zilelor lui, iubirea iubirii sale. S-a mai sinucis un bărbat din cauza ei, da, o va face şi el, dacă îi dă un singur semn, dacă îi spune un singur cuvânt. Ah, cât de mult o iubeşte! Şi, strângând-o tot mai tandru la piept, el repetă de nenumărate ori: Te iubesc! Te iubesc!

Ea nu mai opunea nici o rezistenţă, capul ei se înclină uşor pe braţul său stâng şi el o acoperi cu sărutări fierbinţi, la intervale scurte, întrerupte doar de cele mai tandre cuvinte. Îşi dădea seama că şi ea se lipeşte de el, închizând ochii la fiecare sărutare a lui.

— Vino mâine, să ne întâlnim lângă copac, ştii care, plopul tremurător. Vino, te iubesc, Dagny! Vii? Vino când vrei, vino la ora şapte.

Ea nu răspunse, rugându-l doar:

— Lăsați-mă acum.

Și se desprinse încet din brațele lui.

O clipă rămase nemișcată, uitându-se în jur, expresia feței ei deveni tot mai confuză, în cele din urmă buzele-i începură să tremure și ea se așeză pe un bolovan de la marginea drumului. Plângea.

El se aplecă spre ea vorbindu-i încetișor, timp de câteva minute. Deodată ea sări în sus cu pumnii strânși, palidă de furie, își ridică pumnii la piept și spuse scoasă din minți:

— Ești un nemernic, o, Doamne, cât de ticălos ești! Dar poate că nu ești de aceeași părere. Nu, o nu, cum de-ai putut face așa ceva?

Apoi începu din nou să plângă.

El încercă iar să o liniștească, dar fără succes; rămaseră așa timp de o jumătate de oră, lângă bolovanul de la marginea drumului, fără să ajungă mai departe.

— Și chiar ați vrea să ne întâlnim din nou, spuse ea; dar nu ne mai întâlnim niciodată, să nu vă mai văd în fața ochilor, sunteți un mare ticălos!

El se rugă de ea, îngenunchind în fața ei și sărutându-i rochia; dar ea repeta întruna că el este un ticălos și că se purtase mizerabil. Ce făcuse cu ea? Să plece de aici! Să plece de aici! Să n-o mai însoțească, nici un pas, nici un pas mai departe!

Și ea porni spre casă.

Cu toate acestea, el voi să o urmeze, dar ea îl respinse cu mâna spunând:

— Să nu cumva să mai veniți după mine!

El se opri, uitându-se în urma ei până când se depărtă cu vreo zece, douăzeci de pași. Dar deodată strânse și el din pumni, fugi după ea în ciuda interdicției, fugi după ea și o sili să se oprească iar în loc.

— Nu vă fac nici un rău, spuse el. Dar fie-vă milă de mine! Sunt dispus să mă omor, așa cum stau acum în fața dumneavoastră, numai pentru ca să vă scap de persoana mea; e suficient să spuneți un singur cuvânt. Și același lucru vi l-aș repeta și mâine dacă v-aș întâlni. Dar fiți milostivă și faceți-mi dreptate! Trebuie să înțelegeți că sunt victima fascinației pe care o exercitați asupra mea și pe care nu o pot controla. Și nu este doar vina mea că drumurile noastre s-au încrucișat. Să dea Dumnezeu să nu treceți niciodată prin ceea ce trec eu acum!

Apoi se întoarse și plecă.

În timp ce el se îndepărta, umerii lați și trupul scund i se cutremurau de sughițuri. Nu zări pe nimeni, nu recunoscu pe nimeni; își reveni de-abia după ce străbătuse tot orașul și se trezi în fața scărilor hotelului.

15

ÎN ZILELE următoare Nagel lipsi din oraș. Plecase într-o călătorie cu vaporul, iar camera lui de la hotel rămase încuiată. Nu știa nimeni unde era; se îmbarcase pe un vapor care mergea spre nord; poate că făcea doar o călătorie de plăcere.

Când reveni într-o zi, dis-de-dimineață, înainte ca orașul să se fi trezit, arăta nedormit și palid. Cu toate acestea, nu urcă la hotel, ci se plimbă o bună bucată de vreme pe chei, apoi o luă spre Indviken, unde tocmai se înălța primul fum din hornul morii cu aburi.

Nu plecase de multă vreme și era clar că bătea drumurile numai pentru a mai face să treacă timpul. Când începu agitația la piață, se duse acolo; se opri la colțul clădirii poștei, observându-i cu atenție pe trecători, iar când zări fusta verde a Marthei Gude, făcu un pas înainte și o salută.

Să-l scuze, dar poate că nu-și mai amintea de el? Numele său era Nagel, îi oferise o sumă de bani pentru scaun, scaunul cel vechi. Poate că îl vânduse deja?

Nu, nu era vândut.

Bine. Și n-a mai fost nimeni pe la ea care să-i ofere mai mult? Nici un amator?

Ba da, dar...

— Zău? Într-adevăr? Au fost și alții? Ce spuneți, o femeie? Da, femeile astea sunt îngrozitoare, trebuie să-și bage nasul în toate! A auzit de raritatea aceasta de scaun și vrea să și-l însușească. Da, așa procedează femeile. Dar cât a oferit, până la ce preț a mers? Vă repet că nu vreau să-mi scape scaunul, să mă ia dracu, dacă înghit așa ceva!

Văzându-l atât de vehement, Martha se zăpăci și se grăbi să răspundă:

— Nu, nu, puteți să-l luați, vi-l dau cu plăcere.

— Deci îmi permiteți să vin diseară, pe la ora opt, la dumneavoastră, să încheiem târgul?

Da, poate că da. Dar să nu-i trimită mai bine scaunul la hotel? Afacerea ar fi atunci încheiată...

Nu, nu, în nici un caz, nu putea admite așa ceva. O astfel de piesă trebuie mânuită cu grijă, de mâini experimentate. Nu admite nici măcar ca un străin să asiste la această operație. Va veni la ora opt. Și, până nu uită, să nu-l șteargă de praf și, pentru Dumnezeu, nu cumva să-l spele! Nici o picătură de apă!...

Nagel se duse la hotel, intră în camera sa și se întinse, așa îmbrăcat cum era, pe pat, adormind profund și liniștit până spre seară.

Îndată după cină coborî pe chei, îndreptându-se spre căsuța Marthei Gude. Era ora opt; el bătu la ușă și intră.

Camera fusese dereticată cu puțin timp înainte, dușumeaua era curată și fereastra spălată; Martha își pusese chiar un șirag de mărgele în jurul gâtului. Era clar că îl așteptase.

El salută, luă loc și începu de îndată tratativele. Ea nu ceda nici acum, dimpotrivă, era mai dârză ca oricând, vrând cu tot dinadinsul să-i dea scaunul fără bani. În cele din urmă, el făcu pe supăratul și o amenință că îi va arunca în față *cinci sute* de coroane și va fugi cu scaunul. Da, așa ar merita! Nu-i fusese dat în viața lui să întâlnească un om atât de nerezonabil, și, bătând cu pumnul în masă, o întrebă dacă era în toate mințile.

— Știți ce, spuse el scrutând-o cu privirile, rezistența dumneavoastră începe să mă facă bănuitor. Spuneți-mi sincer: scaunul a fost dobândit prin mijloace cinstite? Căci vă mărturisesc că am de-a face cu tot felul de oameni și nu poți fi niciodată suficient de prevăzător. Dacă scaunul a intrat în posesia dumneavoastră prin înșelăciune sau procedee dubioase, nu îndrăznesc să mă mai ocup de toată povestea. De altfel, vă rog să mă iertați dacă interpretez greșit împotrivirea dumneavoastră.

Și el o conjură să-i spună adevărul.

Încurcată din cauza acestei neîncrederi, pe jumătate speriată și pe jumătate jignită, ea se justifică pe loc: scaunul fusese adus de bunicul ei și era deja de o sută de ani în posesia familiei; să nu creadă, deci, că îi ascunde ceva în această privință. Ochii ei se umplură de lacrimi.

Bun, atunci va pune punct întregii prostii, și cu aceasta basta! El scoase portofelul.

Ea se apropie cu un pas, de parcă ar mai fi încercat o dată să-l împiedice; dar el puse, imperturbabil, cele două bancnote roşii pe masă şi închise iar portofelul.

– Poftim! spuse el.

– Daţi-mi, vă rog, doar cincizeci de coroane! se rugă ea. Şi în acest moment era atât de descumpănită, încât îl mângâie de două ori pe păr, în speranţa că, doar-doar, îl convinge să cedeze. Nu-şi dădea nici ea seama ce face, dar îl mângâie pe păr, rugându-l iar să-i plătească doar cincizeci de coroane. Fiinţa asta nepricepută avea încă ochii plini de lacrimi.

El îşi ridică privirile şi se uită la ea: O sărăntoacă cu părul alb, o fată de patruzeci de ani, cu ochii încă negri şi arzători şi, totuşi, cu un comportament de călugăriţă! Această frumuseţe ciudată şi exotică nu rămase fără efect asupra lui, făcându-l să ezite o clipă. El îi luă mâna, o mângâie şi spuse:

– Doamne, ce ciudată sunteţi, domnişoară dragă! Dar în acelaşi moment se ridică repede de pe scaun, dând drumul mâinii ei.

– În acest caz, sper că nu aveţi nimic împotrivă dacă iau acum scaunul cu mine, spuse apoi.

Şi el puse mâna pe scaun.

Era clar că ei nu îi mai era frică de el. Când văzu că mâinile lui se murdăriseră la atingerea mobilei, ea scoase imediat o batistă din buzunar şi i-o întinse ca să se şteargă de praf.

Banii erau încă pe masă.

– Îmi permiteţi să vă întreb dacă nu ar fi mai bine să păstraţi secretul asupra încheierii acestui târg? E mai bine să nu afle tot oraşul despre el, nu-i aşa?

– Da, spuse ea adâncită în gânduri.

– În locul dumneavoastră aş ascunde imediat banii. De fapt, aş acoperi mai întâi cu ceva fereastra. Luaţi fusta aceea.

– Nu va fi prea întuneric? întrebă ea. Dar luă totuşi fusta şi o atârnă în faţa ferestrei, iar Nagel o ajută.

– De fapt, ar fi trebuit să procedăm aşa de la început, spuse el apoi; ar putea să facă impresie proastă dacă mă zăreşte cineva aici, înăuntru.

Ea nu răspunse nimic. Luă banii de pe masă, îi întinse mâna şi mişcă buzele, fără a scoate însă nici un cuvânt.

Dar el spuse deodată, stând în picioare şi ţinându-i mâna într-a lui:

— Ascultați, dați-mi voie să vă întreb: poate că este greu pentru dumneavoastră să vă descurcați singură, adică fără ajutor, fără sprijin... primiți cumva un mic ajutor social?

— Da.

— Dragă domnișoară, iertați-mă că vă întreb! Mi-a trecut doar prin minte; dacă se zvonește că aveți ceva bani, nu numai că nu mai primiți ajutorul social, dar banii sunt confiscați, pur și simplu confiscați. De aceea este important să păstrăm față de toată lumea secretul asupra afacerii noastre, înțelegeți? Vreau doar să vă dau un sfat practic: nu spuneți absolut nimănui că am încheiat acest târg... De altfel, poate că este mai bine să vă dau bancnote mici, ca să nu trebuiască să schimbați bani.

El se gândește la toate, nu-i scapă nici un amănunt. Se așază iar și potrivește suma în bancnote mai mici. Nu numără atent, îi dă tot mărunțișul, pe care îl scoate la întâmplare și îl strânge într-un sul.

— Așa, și acum ascundeți-i, poruncește el.

Ea se întoarse, își desfăcu corsajul și ascunse banii la piept.

Dar el nu se ridică de pe scaun, nici după ce ea termină această operație; rămase acolo și întrebă ca din întâmplare:

— Ce mai voiam să spun – îl cunoașteți poate pe Minutul?

Îl izbi faptul că ea roși toată.

— L-am întâlnit de câteva ori, continuă Nagel, îl apreciez foarte mult, sunt convins că este de o fidelitate absolută. Pentru moment i-am dat misiunea de a-mi procura o vioară și sunt convins că va reuși, nu-i așa? Sau poate că nu-l cunoașteți?

— Ba da.

— Ah, așa este, doar mi-a povestit că a cumpărat de la dumneavoastră câteva flori pentru o înmormântare, pentru înmormântarea lui Karlsen. Spuneți-mi, îl cunoașteți bine? Ce părere aveți despre el? Credeți și dumneavoastră că va îndeplini în mod satisfăcător misiunea pe care i-am dat-o? Când ai de-a face cu atâția oameni, mai trebuie uneori și să culegi informații despre ei. Am pierdut o dată o sumă de bani tocmai fiindcă am avut încredere oarbă într-un om, fără să mă interesez de el; era la Hamburg.

Și, dintr-un motiv oarecare, Nagel îi povesti istoria despre omul care îl făcuse să piardă bani. Martha stătea încă în picioare în fața lui, rezemându-se de masă; era neliniștită și, în cele din urmă, exclamă destul de intempestiv:

— Nu, nu-mi vorbiți despre el!

— Despre cine să nu vorbesc?

– Despre Johannes, despre Minutul.

– Minutul se numeşte Johannes?

– Da, Johannes.

– Într-adevăr, se numeşte Johannes?

– Da.

Nagel tăcu. Această informaţie simplă, că Minutul se numeşte Johannes, dădu o nouă direcţie gândurilor sale, schimbându-i chiar şi expresia feţei. El rămase o clipă buimăcit, apoi întrebă:

– Şi de ce *dumneavoastră* îl numiţi Johannes? Nu Grögaard, nu Minutul?

Ea răspunse încurcată, lăsând ochii în jos;

– Ne cunoaştem din copilărie...

Pauză.

Nagel spuse acum pe jumătate în glumă şi cu un ton de suverană indiferenţă:

– Ştiţi ce impresie am avut? Că Minutul trebuie să fie foarte îndrăgostit de dumneavoastră. Da, zău că m-a frapat, e adevărat. Şi nu mă mir, deşi trebuie să admit că Minutul este cam impertinent. Nu-i aşa? În primul rând nu mai este un tinerel, şi apoi mai este şi infirm. Dar, Doamne Dumnezeule, femeile sunt de multe ori foarte ciudate; când le apucă amocul, se aruncă de bună voie, ba chiar cu bucurie şi extaz, în braţele cuiva. He-he-he, aşa sunt femeile. În anul 1886 am fost martorul unui eveniment ciudat; şi anume, o tânără doamnă din cercul meu de cunoştinţe s-a căsătorit, pur şi simplu, cu comisionarul tatălui ei. Nu voi uita niciodată. El era ucenic la firmă, un copil, avea vreo şaisprezece, şaptesprezece ani, nici urmă de barbă; dar era frumos, chiar splendid, trebuie să admit. Ea se azvârli cu o iubire impetuoasă asupra acestui copil şi se mută cu el în străinătate. O jumătate de an mai târziu se întoarse acasă, iubirea trecuse. Ei, nu-i aşa că este trist, iubirea trecuse! Apoi se plictisi de moarte câteva luni, căsătorită era, deci din punctul ăsta de vedere povestea era lichidată; ce era să facă? Ea dă cu pumnul în masă, dă cu tifla întregii lumi şi începe să-şi facă de cap, se încurcă cu studenţi şi funcţionari până când, în cele din urmă, lumea începe să-i dea porecla *La Glu*. Ce păcat! Dar iată că îi uimeşte încă o dată pe toţi; după ce se distrase câţiva ani în acest mod admirabil, începe dintr-o dată, într-o bună zi, să scrie, devine scriitoare şi se zice că ar fi foarte talentată. Era deosebit de inteligentă, aceşti doi ani petrecuţi în mijlocul studenţilor şi a

funcționarilor comerciali o maturizaseră extraordinar și o învățaseră trucurile la care se recurge pentru a scrie cărți.

Începând cu această zi, a scris cele mai excepționale lucrări. He-he-he. Da, o femeie și jumătate!... ei, așa sunteți dumneavoastră, femeile. Da, râdeți, dar nu puteți nega, nu complet. Un comisionar de șaptesprezece ani poate să le înnebunească. Sunt sigur că nici Minutul nu ar trebui să treacă de unul singur prin viață, dacă și-ar da puțin osteneala, dacă ar urmări acest lucru. Și anume, are ceva ce poate impresiona și pe un bărbat, ceva ce m-a cucerit și pe mine: inima sa este atât de ostentativ de curată, iar gura sa nu cunoaște prefăcătoria. Nu-i așa că îl cunoașteți foarte bine și știți că acesta este adevărul? Ce să spunem, în schimb, despre unchiul său, negustorul de cărbuni? Un intrigant bătrân, mi-am imaginat, un om neplăcut. De fapt, am impresia că Minutul este cel ce ține prăvălia în picioare. Și mă întreb: în fond, de ce nu ar putea conduce și o prăvălie proprie? Pe scurt: Minutul este oricând în stare să întrețină o familie... Clătinați din cap?

— Nu, nu.

— Bine, atunci nu, v-ați pierdut răbdarea și vă plictisește discuția aceasta despre un om indiferent; și aveți dreptate... Ascultați o clipă, tocmai îmi trece prin minte – vă rog să nu mi-o luați în nume de rău, dar aș vrea doar să vă ajut cât îmi stă în puteri: ar fi de dorit să încuiați bine ușa noaptea. Vă uitați înfricoșată la mine? Dragă domnișoară, nu *de mine* să vă fie frică, nu fiți bănuitoare. Vreau doar să vă spun că, mai ales acum, când aveți o sumă de bani, de care trebuie să aveți grijă, nu este indicat să fiți încrezătoare în oricine. N-am prea auzit că s-ar întâmpla lucruri rele în oraș, dar nu poți fi niciodată suficient de prevăzător. Știți, către ora două noaptea este destul de întuneric în această parte a orașului și tocmai către ora două am auzit zgomote suspecte în fața ferestrelor mele. Da, da, sper să nu vă supărați că v-am dat acest sfat!... Rămâneți cu bine! Mă bucur că am reușit, în cele din urmă, să vă smulg scaunul. Rămâneți cu bine, dragă domnișoară!

Îi strânse mâna. Dar în ușă se întoarse încă o dată spunându-i:

— Știți ce, este mai bine să spuneți că v-am dat doar câteva coroane pe scaun. Dar nu mai mult, nici cu un șiling mai mult, altfel se confiscă banii, nu uitați. Nu-i așa că mă pot baza pe dumneavoastră?

— Da, răspunse ea.

Nagel plecă, luând scaunul cu el. Faţa lui radia de bucurie şi el chicotea şi râdea cu voce tare, de parcă i-ar fi jucat cuiva o festă deosebit de iscusită. Să mă ferească Dumnezeu, ce fericită va fi acum! spuse el bine dispus. He-he, nici nu va putea dormi la noapte de atâta bogăţie!...

Când sosi acasă, îl găsi acolo pe Minutul care îl aştepta.

Minutul venea de la repetiţie şi avea sub braţ un teanc de afişe. Da, tablourile vivante promiteau să iasă bine, ele prezentau scene din istorie şi erau scăldate într-o iluminaţie multicoloră; el, personal, avea rol de figurant.

Şi când va începe bazarul?

Se deschide joi, în nouă iulie, de ziua de naştere a reginei. Dar Minutul trebuia să pună deja în seara asta peste tot afişele, primiseră chiar aprobarea să lipească unul pe poarta cimitirului... Venise doar să raporteze în legătură cu vioara. Nu-i fusese posibil să facă rost de una. Singura vioară în stare de funcţionare din tot oraşul nu era de vânzare căci aparţinea organistului care avea nevoie de ea la bazar; urma să interpreteze câteva piese.

Na, deci nu era nimic de făcut.

Minutul dădu să plece, stând deja cu bereta în mână, când Nagel spuse deodată:

— Ce-ar fi să bem, în linişte, un pahar? Vreau să-ţi spun că sunt bine dispus în seara asta, am avut parte de o bucurie. Imaginează-ţi, după multe străduinţe, am intrat în fine în posesia unei piese de mobilier cu care nu se poate lăuda nici un colecţionar din ţară, sunt foarte sigur. Uită-te la scaunul ăsta de aici! Te pricepi la o perlă, la o piesă olandeză unică? Nu l-aş vinde nici pentru o avere, pe Dumnezeul meu! Din cauza asta aş vrea să bem un pahar, dacă nu ai nimic împotrivă. Îmi dai voie să sun? Nu? Dar afişele aşteaptă şi până mâine... Nu, nu pot uita de marele meu noroc din ziua de astăzi! Poate nu ştii că, ocazional, sunt şi colecţionar şi că în timpul şederii mele aici încerc şi să depistez rarităţi! Cred că nu ţi-am povestit încă despre talăngile mele? Nu? Dar, Dumnezeule, înseamnă că habar nu ai ce fel de om sunt. Bineînţeles că sunt agronom, dar pe lângă aceasta îmi am şi eu interesele mele. Da, până în momentul de faţă posed două sute şaizeci şi şapte de tălăngi. Sunt zece ani de când am început să le colecţionez şi acum am, har Domnului, o colecţie notabilă. Dar scaunul ăsta de aici, ştii cum am pus laba pe el? Hazard, noroc porcesc! Într-o zi, când

mă plimbam pe străzile oraşului, trec pe lângă o căsuţă de jos, de pe chei, şi, dintr-un vechi obicei, îmi arunc, în treacăt, privirile pieziş pe fereastră. Deodată mă opresc, ochii îmi cad pe acest scaun şi îmi dau imediat seama de valoarea lui. Bat la uşă, intru, şi mă întâmpină o doamnă mai în vârstă, cu părul alb... da, cum se numea? Dar, în fond, este indiferent. Poate că tot nu o cunoşti; domnişoara Gude, cred, Martha Gude sau aşa ceva... Ei bine, ea refuză să vândă scaunul, eu însă insist atâta până când îmi promite ceva, iar astăzi l-am adus. Dar partea cea mai bună este că l-am obţinut pe degeaba, mi l-a dat gratis. Ei, i-am aruncat câteva coroane pe masă, ca să nu-i pară rău, dar scaunul valorează sute de coroane.

Te-aş ruga însă să nu divulgi nimănui ce ţi-am spus; n-aş vrea să-mi iasă nume rău. Şi nici nu am ce să-mi reproşez. Domnişoara nu se pricepea, iar eu, în calitate de specialist şi cumpărător la un loc, nu aveam obligaţia să acţionez în avantajul ei. Nu-i aşa, că nu poţi fi prost, trebuie să-ţi vezi de propriile interese, asta e lupta pentru existenţă... Poţi, deci, să-mi refuzi un pahar cu vin, auzind cum s-au petrecut lucrurile?

Minutul insistă că trebuie să plece.

— Păcat, continuă Nagel. Mă bucurasem că o să stăm de vorbă. Eşti singura persoană din localitate care mă interesează, singura pe care merită să nu o pierd din ochi. He-he, deci: să nu o pierd din ochi. Şi, pe deasupra, te numeşti Johannes? Dragă prietene, am ştiut-o de mult, fără să-mi fi spus cineva înainte de seara aceasta...! Dar, nu te speria iar. Ruşinos ghinion, că omenilor le este mereu frică de mine. Ba da, nu nega, te-ai uitat, o clipă, cam îngrozit la mine – da, nu vreau chiar să afirm că ai şi tresărit...

Minutul ajunsese la uşă. Părea că vrea să i-o reteze scurt, părăsind imediat camera. De altfel, discuţia devenea tot mai lugubră.

— Azi suntem în şase iulie? întrebă Nagel deodată.

— Da, răspunse Minutul, suntem în şase iulie. Şi, spunând aceasta, puse mâna pe clanţă.

Nagel se apropie încet de el şi îl fixă, ţinându-şi mâinile la spate. În această poziţie, îl întrebă în şoaptă:

— Şi unde ai fost în şase iunie?

Minutul nu răspunse nici un cuvânt. Cuprins de teamă în faţa acestor ochi pătrunzători şi a şoaptelor misterioase, şi incapabil să înţeleagă această mică întrebare disperată care se referea la o zi, la o dată din luna trecută, el deschise repezit uşa

și ieși, ametit, pe coridor. Aici, se răsuci o clipă fără să găsească scările; în timpul acesta Nagel stătea în ușă strigându-i:

– Nu, nu, e o prostie; te rog, nu te mai gândi la asta! Îți voi explica altă dată, altă dată...

Dar Minutul nu mai auzea nimic. Ajunsese deja pe coridorul de jos, înainte ca Nagel să-și fi terminat propoziția și, de acolo, alergă – fără să se uite nici la dreapta nici la stânga – afară, în stradă, la piață, la fântâna cu pompă, apoi o coti pe prima stradă laterală pe care o întâlni, dispărând.

O oră mai târziu – era zece – Nagel își aprinse o țigară și părăsi hotelul. Orașul nu se liniștise încă. Pe drumul către casa parohială erau o mulțime de oameni care se plimbau agale, iar străzile din jur răsunau încă de râsete și de larma copiilor care se zbenguiau. Femei și bărbați ședeau pe trepte, în seara caldă, discutând încetișor; din când în când, câte unul se adresa mai tare vecinului de peste drum, primind un răspuns prietenos.

Nagel se îndreptă spre antrepozite. El îl văzu pe Minutul lipind afișe pe clădirea poștei, la bancă, la școală și la închisoare. Cu câtă precizie și conștiinciozitate făcea aceasta! Cu câtă bunăvoință făcea totul, fără să se uite la ceas, deși ar fi avut nevoie de odihnă. Nagel trecu pe lângă el și îl salută, dar nu se opri.

Când ajunse aproape de antrepozite, auzi o voce în spatele lui. Martha Gude îl opri, spunându-i cu răsuflarea tăiată:

– Scuzați-mă! Mi-ați dat prea mulți bani.

– Bună seara! răspunse el. Faceți și dumneavoastră o plimbare?

– Nu, am fost sus, în oraș, la hotel, v-am așteptat. Mi-ați dat prea mulți bani.

– Iar începem comedia asta?

– Dar v-ați înșelat! exclamă ea contrariată. Au fost mai mult de două sute de coroane, în bancnote mici.

– Și ce dacă! Ei nu, au fost într-adevăr câteva coroane în plus, câteva coroane peste cei două sute? Bine, puteți să mi-i restituiți.

Ea începu să-și desfacă pieptarul, dar deodată se opri și se uită în jur neștiind ce să facă. Îl rugă iar să o ierte; era atâta lume în apropiere, nu putea scoate banii aici, pe stradă, i-a pus la loc sigur...

– Nu, se grăbi el să răspundă, pot veni eu după ei, vin eu după ei.

Şi plecară împreună spre casă. Întâlniră, în drum, multe persoane, care le aruncară priviri pline de curiozitate.

Ajungând în camera Marthei Gude, Nagel se aşeză acolo unde stătuse şi înainte, lângă fereastra acoperită încă de fustă. În timp ce Martha căuta banii, el tăcu; de-abia când termină şi îi înmână o mână plină de bancnote mici, câteva hârtii uzate şi decolorate de zece coroane, calde încă în urma atingerii cu pieptul ei, şi pe care, în onestitatea ei, nu voise să le ţină la ea nici măcar peste noapte, el începu să vorbească, rugând-o să păstreze banii.

Acum, însă, ea păru să devină iar – ca mai înainte – suspicioasă în privinţa intenţiilor lui; îl privi nesigură şi spuse:

— Nu,... nu vă înţeleg...

El se ridică brusc.

— Eu, însă, vă înţeleg perfect, răspunse el, de aceea mă scol şi mă îndrept spre uşă. Sunteţi liniştită acum?

— Da... Nu, să nu staţi lângă uşă. Şi întinse puţin ambele braţe înainte, pentru a-l reţine. Fata asta ciudată era foarte preocupată să nu jignească pe nimeni.

— Am o rugăminte la dumneavoastră, spuse Nagel fără să se aşeze iar; aţi putea să-mi faceţi o mare bucurie dacă aţi vrea... da, o să vă fiu cu siguranţă recunoscător într-un fel sau altul; voiam să vă rog să veniţi joi seara la bazar. Vreţi să-mi faceţi această plăcere? Vă va amuza, o să fie lume multă, lumină multă, muzică, tablouri vivante. Ah, vă rog, veniţi, nu veţi regreta! Râdeţi, de ce râdeţi? Doamne, ce dantură frumoasă aveţi!

— Dar nu pot merge nicăieri, răspunse ea. Cum de v-aţi putut imagina că aş putea merge acolo? Şi de ce să o fac, de ce vreţi aşa ceva?

El îi explică totul, pe faţă şi sincer: era o idee de-a lui, se gândise de mult la asta, ideea încolţise în el cu câteva săpămâni în urmă, dar uitase de ea până în clipa aceasta. Să vină, să fie prezentă, ar vrea să o vadă acolo. Dacă doreşte, nici nu va sta de vorbă cu ea, deci nu o va inoportuna în nici un fel, nu asta este intenţia sa. L-ar bucura însă să o vadă o dată în compania altora, să o audă râzând, să se simtă tânără. Dragă domnişoară, trebuie să veniţi!

El o privi. Ce puternic contrasta părul ei alb cu ochii negri! Cu o mână trăgea de nasturii pieptarului, şi mâna aceasta – o mână slăbuţă, cu degetele lungi – era cenuşie, poate că nici prea curată, dar lăsa o impresie ciudată, de castitate. Încheieturile mâinii erau brăzdate de două vene albastre.

Da, spuse ea, s-ar putea să fie frumos. Dar ea nu avea nici măcar o rochie potrivită pentru o astfel de seară...

El o întrerupse: până atunci mai erau trei zile lucrătoare; până joi putea să-şi mai procure cele necesare. Da, era timp suficient! Deci, ne-am înţeles?

Şi, în cele din urmă, ea acceptă ezitând.

Nu este permis nici să te îngropi complet, adăugă el; este dăunător, nu face bine. Şi, în afară de aceasta, cu asemenea ochi, cu asemenea dantură... nu... este un adevărat sacrilegiu! Iar bancnotele de pe masă erau pentru o rochie, ba da, ba da, fără împotriviri! Cu atât mai mult, cu cât ideea fusese a lui, iar ea a trebuit să se depăşească pentru a o accepta.

Apoi Nagel îi spuse noapte bună, scurt şi cuprinzător, ca de obicei, fără să-i dea nici cel mai mic motiv de nelinişte. Dar când îl conduse afară, pe coridor, ea îi dădu din proprie iniţiativă încă o dată mâna, mulţumindu-i pentru invitaţia de a participa la bazar. Nu i se mai întâmplase de mulţi, mulţi ani aşa ceva, nici nu mai era obişnuită cu aşa ceva! Dar se va comporta cum se cuvine...

Ce copil mare, promitea chiar să se comporte cum se cuvine, deşi el nu-i ceruse aşa ceva.

16

Sosi şi ziua de joi; ploua puţin, dar, cu toate acestea, bazarul se deschise, seara, cu multă muzică şi un mare flux de participanţi. Venise tot oraşul; chiar şi oameni de la ţară întreprinseseră o călătorie pentru a lua parte la acest divertisment rar.

Când Johan Nagel intră, pe la ora nouă, în sala de festivităţi, casa era plină. El îşi căută un loc în apropierea uşii, rămase acolo câteva minute şi ascultă o cuvântare. Era palid şi purta, ca de obicei, costumul său galben; dar îşi scosese bandajul de pe mână, cele două răni fiind aproape vindecate.

Sus, la tribună, îl văzu pe doctorul Stenersen alături de soţia lui, iar puţin mai la dreapta lor pe Minutul, împreună cu ceilalţi participanţi la tablourile vivante; dar Dagny nu era acolo.

Căldura emanată de lumânări şi de toţi oamenii aceştia mulţi şi înghesuiţi unul într-altul îl alungară în curând din sală. În uşă

îl întâlni pe Împuternicitul Reinert, pe care îl salută, dar care de-abia că îi răspunse cu o uşoară înclinare a capului. Ajuns pe coridor, Nagel se opri.

Deodată descoperi ceva ce îi trezi curiozitatea, preocupându-l încă multă vreme după aceea; la stânga lui se deschidea uşa spre o încăpere laterală, unde publicul îşi depunea hainele; în lumina lămpii o recunoscu foarte clar pe Dagny Kielland; ea umbla la haina lui, pe care el o atârnase pe un cuier. Nu se înşela, nu avea nimeni altcineva în oraş un astfel de pardesiu galben; era într-adevăr mantaua lui, în afară de aceasta îşi amintea precis unde o atârnase. Ea părea să caute ceva şi profita de ocazie ca să treacă mereu cu mâna peste mantaua lui. Nagel se întoarse imediat, ca să nu o surprindă.

Această mică întâmplare îi creă imediat o stare de nelinişte. Ce căuta ea şi ce avea cu mantaua lui? Se gândi tot timpul la asta, neputând uita scena. Dumnezeu ştie, poate voise să controleze dacă nu cumva avea o armă de foc în buzunar; poate că îl credea în stare de orice în nebunia lui. Dar dacă i-a strecurat în buzunar o scrisoare? El reuşi să-şi imagineze chiar şi acest lucru total imposibil. Nu, nu, desigur că îşi căutase doar propria ei pelerină, totul era doar o întâmplare; cum putea să-şi facă asemenea speranţe total lipsite de temei!... Totuşi, când o zări pe Dagny croindu-şi drum prin sală, el ieşi imediat şi examină, cu inima cât un purice, buzunarele mantalei. Nici o scrisoare, nimic, doar propriile sale mănuşi şi batista.

Din sală se auziră aplauze, se terminase cuvântul de deschidere al guvernatorului oraşului. Iar publicul se repezi afară, pe coridoare, în camerele laterale, în tot felul de încăperi aerisite, unde se aşeză pe scaunele puse de-a lungul pereţilor şi servi diferite răcoritoare. Mai multe doamne din oraş, îmbrăcate ca ospătăriţe, cu şorţ alb şi şervet sub braţ, fugeau de colo-colo, servindu-i pe musafiri.

Nagel o căută din priviri pe Dagny; nu era nicăieri. El o salută pe domnişoara Andresen, care purta, şi ea, un şorţ alb, şi ceru vin, dar ea îi aduse şampanie.

El o privi uimit.

— Ştiu că nu beţi altceva, spuse ea zâmbind.

Această mică atenţie răutăcioasă îi mări însă buna dispoziţie. El o rugă să bea şi ea un pahar, iar ea se aşeză imediat, deşi era foarte grăbită. El îi mulţumi pentru amabilitate şi îi făcu un compliment referitor la îmbrăcăminte, arătându-se încântat de o veche broşă de filigran prinsă de şalul de la gât. Arăta cât se

poate de bine; fața ei prelungă, aristocratică, cu nasul mare, era foarte fină, aproape bolnăvicios de delicată, și rămânea imperturbabilă, fără să fie brăzdată de ticuri nervoase. Vorbea cu un calm stăpânit, prezența ei dându-ți un sentiment de siguranță; era o doamnă, o adevărată femeie.

Când ea se ridică, el spuse:

— În seara asta va fi prezentă aici o persoană căreia mi-ar plăcea să-i fac o mică bucurie. Domnișoara Gude, Martha Gude. Nu știu dacă o cunoașteți? Am auzit, că a venit și ea. Nu vă pot spune cât de mult aș dori să-i ofer, într-un fel sau altul, câteva momente plăcute, este atât de singură, Minutul mi-a povestit câte ceva despre ea. Credeți oare, stimată domnișoară, că aș putea să o rog să vină la masa noastră? Bineînțeles, numai dacă nu aveți nimic împotrivă?

— Nu, nu, nici vorbă de așa ceva! răspunse domnișoara Andresen; o chem imediat, cu cea mai mare plăcere; știu unde este.

— Dar vă întoarceți și dumneavoastră?

— Da, mulțumesc.

În timp ce Nagel aștepta, intrară Împuternicitul Reinert, Adjunctul și Dagny. Nagel se ridică și salută. Dagny era palidă în ciuda căldurii; purta o rochie gălbuie cu mâneci scurte, iar în jurul gâtului un lanț gros de aur care era prea greu și nu se potrivea deloc. Dagny rămase o clipă în ușă; ținea o mână la spate, pipăindu-și cosița.

Nagel se îndreptă spre ea. Cu cuvinte puține și pline de pasiune, o rugă să-l ierte pentru ceea ce făcuse vineri: va fi pentru ultima, într-adevăr pentru ultima dată, căci nu-i va mai da niciodată ocazia să-l ierte pentru ceva. El vorbea încet, alegând cuvintele potrivite, apoi tăcu.

Ea îl ascultă, se uită chiar la el și, când termină, răspunse:

— Aproape că nici nu mai știu despre ce vorbiți, am uitat, *vreau* să uit.

Și cu aceasta se îndepărtă. Îl privise cu multă indiferență.

Peste tot se auzea murmurul vocilor omenești, zgomotul farfuriilor și al paharelor, pocnetul dopurilor, râsete, strigăte, iar din sală răzbătea muzica orchestrei de alămuri, care cânta atât de îngrozitor...

Odată cu domnișoara Andresen și Martha, apăru și Minutul; se așezară cu toții la masa lui Nagel, rămânând acolo cam un sfert de oră. Domnișoara Andresen servea din când în când

oamenii care cereau cafea; în cele din urmă dispăru, era prea solicitată.

Urmară apoi diferitele numere ale programului artistic: un cvartet cântă ceva; studentul Öien declamă cu voce tare o poezie proprie, două doamne cântară la pian şi organistul se produse cu un solo de vioară. Dagny şedea alături de cei doi domni. În cele din urmă cineva îl chemă pe Minutul: trebuia să se ocupe de diferite lucruri, era nevoie de pahare, de ceşti, de sandvişuri, previziunile fuseseră depăşite, veniseră mult mai mulţi oameni, mai mulţi locuitori ai acestui orăşel mic.

Când Nagel rămase singur cu Martha, se ridică şi ea, dând să plece. Nu putea să mai rămână aici, văzuse foarte bine că Împuternicitul făcuse nişte observaţii, care o determinaseră pe domnişoara Kielland să izbucnească în râs. Nu, era mai bine să plece.

Dar Nagel o convinse să mai bea un păhărel. Martha era îmbrăcată în negru; rochia nouă era frumoasă, dar nu-i stătea bine, o făcea pe fata asta cu aspect ciudat să pară mai bătrână, iar contrastul cu părul alb era prea puternic. Doar ochii erau arzători, iar când râdea, faţa ei înflăcărată se înviora.

El o întrebă:

— Vă place aici? Vă simţiţi bine în seara aceasta?

— Da, mulţumesc, răspunse ea, mă simt bine.

El îi vorbea fără încetare, adaptându-se nivelului ei; îi povesti o istorioară, de care ea râse din toată inima; şi anume era vorba despre modul în care ajunsese în posesia uneia din cele mai valoroase tălăngi ale sale, o comoară, o antichitate inestimabilă! Pe ea era gravat numele unei vaci, iar vaca se numea, pe deasupra, Öistein, deci trebuie să fi fost, cu siguranţă, un taur...

Aici Martha începu deodată să râdă. Uită de sine, uită unde se află, scutură din cap şi râse ca un copil de această glumă amărâtă; radia de-a dreptul.

— Ştiţi ce, spuse el, cred că Minutul a fost gelos.

— Nu, replică ea şovăitoare.

— Am avut această impresie. De altfel, şi eu prefer să stau aici singur cu dumneavoastră. E atât de plăcut să vă aud râzând.

Ea nu răspunse, lăsând doar ochii în jos.

Apoi povestiră mai departe. El se aşezase aşa, ca să poată cuprinde cu privirile masa lui Dagny.

Trecură câteva minute. Domnişoara Andresen se întoarse pentru o clipă, spuse câteva cuvinte, bău câteva înghiţituri din paharul ei, apoi plecă iar.

Deodată Dagny îşi părăsi locul şi veni la masa lui Nagel.

– Ce veselie e aici! spuse ea cu o voce uşor tremurătoare. Bună seara, Martha! Dar de ce râdeţi aşa?

– Ne-am amuzat copios, spuse Nagel. Am început cu taclalele, iar domnişoara Gude este atât de îngăduitoare cu mine şi râde mereu... Putem să vă oferim un pahar cu şampanie?

Dagny se aşeză.

Ropote de aplauze neobişnuit de puternice o făcură pe Martha să se scoale ca să vadă ce se întâmplă în sală. Ea se îndepărtă tot mai mult; în cele din urmă le strigă: A venit un scamator, vreau să văd ce face! Şi dispăru.

Pauză.

– V-aţi părăsit societatea, spuse Nagel şi ar fi spus şi mai multe, dacă Dagny nu l-ar fi întrerupt imediat:

– Iar dumneavoastră aţi fost părăsit de societate.

– Ah, vine ea înapoi. Nu-i aşa că domnişoara Gude arată ciudat azi? Este veselă ca un copil în seara aceasta.

Dagny nu răspunse, în schimb întrebă:

– Aţi fost plecat un timp?

– Da.

Pauză.

– Găsiţi că este chiar atât de plăcut aici?

– Eu? Nici măcar nu ştiu ce se întâmplă, replică el. Nu am venit ca să mă distrez.

– Atunci, de ce aţi venit?

– Fireşte, ca să vă pot revedea. Bineînţeles, numai de la distanţă, pe tăcute...

– Ah! Şi în acest scop veniţi cu o doamnă?

El nu înţelese. Se uită la ea şi rămase pe gânduri.

– Vă referiţi la domnişoara Gude? Nu ştiu ce să vă răspund. Mi s-au povestit atâtea despre ea. Stă, an după an, singură acasă, lipsită de orice bucurie. Nu eu am invitat-o aici, dar am vrut să o distrez puţin, ca să nu se plictisească, asta e tot. Domnişoara Andresen a adus-o la masa noastră. Dumnezeule, ce rău îi merge femeii acestea, a albit complet...

– Dar, sper că nu credeţi... Sper că nu vă imaginaţi că aş fi geloasă; sau? Vă înşelaţi! Da, îmi aduc aminte că mi-aţi povestit despre un nebun care s-a plimbat cu douăzeci şi patru de trăsuri; omul se b-bâlbâia, după cum spuneaţi, şi se

îndrăgostise de o fată care se numea Clara. Da, da, îmi aduc foarte bine aminte. Şi, deşi Clara nu voise să ştie de el, nu i-a permis nici surorii ei cocoşate să se căsătorească cu el. Nu ştiu de ce mi-aţi povestit toate astea, dumneavoastră ştiţi probabil mai bine, mie îmi este indiferent. Dar geloasă n-o să mă faceţi, dacă aţi intenţionat, cumva, aşa ceva. Nu, nici dumneavoastră şi nici omul care se b-bâlbâia!

— Dar Doamne Dumnezeule! exclamă el, sper că nu vorbiţi serios.

Pauză.

— Ba da, răspunse ea.

— Credeţi că aşa m-aş comporta, dacă aş vrea să vă fac geloasă? Că aş veni aici cu o femeie de patruzeci de ani şi aş lăsa-o să plece, de îndată ce vă faceţi apariţia? – mă luaţi, probabil, drept prost.

— Nu ştiu câtuşi de puţin ce şi cum sunteţi, ştiu doar că v-aţi băgat sub pielea mea, provocându-mi cele mai penibile ore din viaţa mea şi că eu însămi nu mă mai înţeleg acum. Nu ştiu dacă sunteţi un prost şi nu ştiu nici dacă sunteţi nebun; nici nu vreau să aflu, fiindcă îmi este indiferent ce sunteţi.

— Da, tocmai asta e, spuse el.

— De ce să nu-mi fie indiferent? continuă ea iritată de atitudinea lui împăciuitoare. Ce Dumnezeu am de-a face cu dumneavoastră? V-aţi purtat urât cu mine şi vreţi ca tot eu să fiu preocupată de dumneavoastră? Şi îmi povestiţi cu toate acestea o istorioară plină de aluzii? Sunt convinsă că nu mi-aţi relatat fără motiv povestea despre Clara şi sora ei, sunt cât se poate de sigură. Dar de ce mă urmăriţi? Nu acum, în clipa asta, acum *eu* am venit la dumneavoastră, dar în rest; de ce nu mă lăsaţi în pace? Şi fiindcă am stat acum un minut aici şi am vorbit câteva cuvinte cu dumneavoastră, o să credeţi cu siguranţă că am ţinut foarte mult la acest lucru – că am avut interes să o fac...

— Dragă domnişoară Kielland, dar nu îmi imaginez absolut nimic.

— Nu? Dar nici măcar nu ştiu dacă spuneţi adevărul, nu, nu ştiu. Mă îndoiesc de dumneavoastră, nu mai am încredere în dumneavoastră şi cred că sunteţi în stare – aproape că aş fi spus: să faceţi orice. S-ar putea să fiu acum nedreaptă, dar o dată am şi eu dreptul să vă rănesc. Sunt atât de obosită de toate aluziile şi planurile dumneavoastră...

El nu răspunse, ci învârti încet paharul pe masă. Dar când ea repetă că nu are deloc încredere în el, răspunse doar atât:

– Da, merit acest lucru.

– Ei bine, continuă ea, nu mai cred aproape nimic din ceea ce spuneți. Chiar și umerii dumneavoastră lați mi s-au părut suspecți, mă gândeam că s-ar putea să fie din vată. Recunosc pe față că adineaori v-am examinat, în camera alăturată, mantaua, ca să văd dacă umerii nu sunt vătuiți. Și chiar dacă nu am avut dreptate, chiar dacă umerii sunt în ordine, rămân neîncrezătoare, n-am ce-i face. De exemplu, sunt convinsă că, deoarece nu sunteți prea înalt, ați recurge la un mijloc oarecare pentru a vă face cu câțiva țoli mai mare decât sunteți. Sunt foarte convinsă că ați face așa ceva dacă ar fi posibil. Doamne, Dumnezeule, și nu e normal să-și piardă cineva încrederea în dumneavoastră? Dar, de fapt, cine sunteți? Și de ce ați venit în orașul acesta? Nu v-ați dat nici măcar numele adevărat. În fond vă numiți Simonsen, pur și simplu Simonsen! Am aflat de la hotel. Cică v-a vizitat o doamnă care vă cunoștea și care v-a spus Simonsen înainte de a o fi putut împiedica. Doamne, ce ridicol și ce rău este și lucrul ăsta! Se povestește în oraș că vă amuzați dăruind țigări unor băiețași și că provocați un scandal după altul pe stradă. Așa, se pare că, într-o zi, ați pus o întrebare unei servitoare pe care ați întâlnit-o la piață – da, i-ați pus o întrebare în prezența multor oameni. Și cu toate acestea, găsiți că este normal să-mi faceți declarații și să îmi ieșiți mereu în cale... Mă chinuiește nespus de mult că aveți curajul, că îndrăzniți...

Ea se opri. Tremurul buzelor îi trăda emoția; fiecare cuvânt pe care îl rostea era impetuos și agitat; credea în ceea ce spunea și vorbea pe șleau. După o mică pauză, el răspunse:

– Da, aveți dreptate, v-am chinuit mult... este clar; când ții o lună întreagă, zi de zi, pe cineva sub observație, înregistrând toate cuvintele sale, tot ceea ce face, găsești, cu siguranță, ceva de care să te agăți. Poți nedreptăți puțin pe oricine, dar admit că aceasta nu are prea mare importanță. Orașul nu este mare, eu atrag atenția, toată lumea se împiedică de mine; când apar undeva, privirile tuturor se îndreaptă spre fiecare deget al meu. Acest lucru este inevitabil. Și nici eu nu sunt totdeauna așa cum ar trebui să fiu.

– Doamne Dumnezeule! spuse ea scurt și tăios, bineînțeles că numai de aceea vi se acordă atâta importanță fiindcă orașul este mic, e de la sine înțeles. Într-un oraș mai mare nu ați fi singurul care atrage atenția oamenilor asupra sa.

Acest răspuns rece și potrivit îi trezi mai întâi o admirație nelimitată. Era deja pe punctul de a și-o manifesta printr-o

amabilitate oarecare, dar apoi se răzgândi. Ea era prea agitată, prea pornită împotriva lui; şi, în afară de aceasta, prea puţin conştientă de importanţa lui. Asta îl jignea. Ce era el, în fond, în ochii ei? Un străin oarecare într-un orăşel mic, un om care era luat în seamă numai fiindcă era străin în oraş şi purta haine galbene. El spuse cu o uşoară amărăciune în glas:

— Dar nu se povesteşte şi că am scris odată un vers imoral pe o piatră funerară, pe mormântul lui Mina Meek? N-a spus încă nimeni acest lucru? Totuşi, este adevărat, da, este purul adevăr. Şi tot atât de adevărat este şi că am fost la farmacia din oraş, din *acest* oraş, şi am cerut medicamente contra unei boli al cărei nume l-am scris pe o hârtie, şi că nu am primit medicamentele fiindcă nu am avut o reţetă. Şi, tocmai îmi vine în minte: nu v-a povestit Minutul că am vrut să-l corup odată, cu două sute de coroane, să preia paternitatea unui copil în locul meu? Şi acesta este purul adevăr, Minutul poate depune mărturie. Oh, aş mai putea adăuga multe...

— Nu, nu este necesar, este destul, răspunse ea cu încăpăţânare. Şi, în timp ce ochii ei luară o expresie glacială şi dură, îi aminti de telegramele false, de bogăţia pe care o simulase cu ajutorul acestora, de cutia pentru vioară pe care o căra după el, deşi nu avea nici o vioară şi nici nu ştia să cânte la vioară; îi aminti, una după alta, de toate şarlataniile sale, chiar şi de medalia de salvator care nu fusese, nici ea, – conform propriilor lui mărturisiri – dobândită pe calea cea mai cinstită. Ea le enumeră pe toate şi nu îl cruţă cu nimic; în momentul acesta fiecare bagatelă prezenta pentru ea importanţă şi ea îi dădu să înţeleagă că presupune acum că el comisese cu adevărat aceste glume proaste despre care crezuse, mai de mult, că sunt doar inventate: Da, cu siguranţă că era un om impertinent şi plin de ambiguitate! – Şi, în aceste condiţii, continuă ea, încercaţi totuşi să mă luaţi prin surprindere, să-mi tulburaţi liniştea şi mai vreţi şi să mă determinaţi să fac nebunii cu dumneavoastră. Nu cunoaşteţi ruşinea, nu aveţi inimă pentru alţii, ci doar pentru propria persoană, vorbiţi şi vorbiţi doar despre dumneavoastră...

În clipa aceasta o întrerupse doctorul Stenersen, care veni din sală, dând din mâini foarte aferat. Avea de lucru cu bazarul, se implicase până peste cap.

— Bună seara, domnule Nagel! strigă el. Multe mulţumiri pentru ultima întâlnire! A fost o seară straşnică... Ah, domnişoară Kielland, pregătiţi-vă, vom monta imediat tablourile vivante.

Şi cu aceasta doctorul dispăru.

Se auzi iar o piesă muzicală şi sala se agită. Dagny se aplecă înainte şi privi prin uşă, apoi se întoarse spre Nagel.

– Se întoarce Martha.

Pauză.

– Nu auziţi, ce vă spun?

– Ba da, răspunse el absent. Nagel nu-şi ridică privirile, continuând să învârtă paharul plin, fără să bea din el şi înclinându-şi capul aproape până jos, pe masă.

Ea spuse batjocoritor:

– Cântă iar muzica. Nu-i aşa, când auzi asemenea melodie ţi-ar plăcea să şezi puţin mai izolat, într-o cameră învecinată, mână în mână cu iubita – nu aşa spuneaţi cândva? Cred că este acelaşi vals de Lanner şi dacă se întoarce Martha...

Brusc păru să-şi regrete răutatea; tăcu, ochii îi scânteiară şi ea se mişcă, nervoasă, pe scaun. Nagel continua să stea cu capul aplecat; ea vedea doar că respiră scurt şi sacadat. Dagny se ridică, luă paharul şi încercă să spună ceva, câteva cuvinte mai amabile de rămas bun, care să nu-l rănească, aşa că începu:

– Da, acum trebuie să plec...

În clipa aceea, el îşi ridică repede capul, se sculă şi îşi luă paharul. Băură amândoi fără să spună nimic. El se străduia să-şi învingă tremuratul mâinii, ea îşi dădea seama că el încearcă să se stăpânească. Dar acest om, pe care tocmai crezuse că îl distrusese, că îl desfiinţase prin ironia ei, spuse deodată, foarte politicos şi indiferent:

– Ştiţi, îmi vine ceva în minte, stimată domnişoară: v-aş ruga să fiţi atât de amabilă... probabil că nu o să vă mai întâlnesc... v-aş ruga să fiţi atât de amabilă şi să-i amintiţi ocazional logodnicului dumneavoastră, odată, când îi scrieţi, de cele două cămăşi pe care i le-a promis cândva lui Minutul, cu doi ani în urmă. Vă rog să mă iertaţi că mă amestec în ceva ce nu mă priveşte, o fac doar de dragul lui Minutul. Sper că îmi scuzaţi îndrăzneala. Spuneţi-i că este vorba de două tricouri de lână, şi îşi va aduce cu siguranţă aminte.

Ea rămase o clipă perplexă, cu gura căscată, privindu-l fără să găsească cuvintele potrivite pentru o ripostă şi uitând chiar şi să pună paharul pe masă. Asta dură cam un minut. Apoi însă îşi reveni, aruncându-i lui Nagel o privire mânioasă, plină de revolta pe care o simţea în ea; în ochii ei se putea citi un răspuns nimicitor, şi ea îi întoarse brusc spatele. Când se îndepărtă, aproape că trânti paharul pe o masă de lângă uşă. Apoi dispăru în sală.

Părea să fi uitat că Împuternicitul şi Adjunctul erau încă la masa lor, aşteptând-o.

Nagel se aşeză. Umerii săi începuseră iar să tresalte şi el duse de mai multe ori, cu o mişcare repezită, mâna la cap. Şedea aproape prăbuşit. Când Martha sosi, el sări în sus, şi îi potrivi scaunul cu o privire plină de recunoştinţă.

— Ce bună sunteţi, ce bună sunteţi! exclamă el. Luaţi loc aici, voi fi cât se poate de grijuliu; dacă doriţi, vă povestesc o grămadă de istorioare. O să vedeţi, ce bine vă distraţi, dacă luaţi loc aici. Poftiţi, dragă domnişoară! Da, puteţi pleca acasă când doriţi şi vă voi însoţi, nu-i aşa? Nu vreau să vă cauzez niciodată neplăceri, niciodată! Nu vreţi să beţi totuşi un păhărel? Vă povestesc ceva hazliu, ca să râdeţi iar. Sunt atât de bucuros că v-aţi întors; Doamne, ce frumos este să vă aud râzând, pe dumneavoastră care sunteţi totdeauna aşa de gravă! N-a fost foarte plăcut în sală, nu? Rămânem, mai bine, câtva timp aici, în sală este şi prea cald; luaţi loc, vă rog!

Martha ezită, dar se aşeză totuşi.

Iar Nagel începu să vorbească fără încetare, povestind tot timpul istorioare şi întâmplări comice, pălăvrăgind câte în lună şi în soare, febril, fortat, obsedat de gândul că ea va pleca dacă el tace. De atâta efort schimbă feţe-feţe, se încurcă şi se luă cu mâinile de cap ca să găsească iar firul; dar Marthei şi asta i se părea foarte nostim; ea râdea din tot sufletul, fără să se plictisească deloc; inima ei bătrână se deschise şi în cele în urmă participă şi ea la conversaţie. Cât de ciudat de caldă şi naivă era! Când el spuse că viaţa era inimaginabil de mizeră, nu-i aşa? ea răspunse: La mulţi ani! Femeia aceasta care trăia de ani de zile în aşa sărăcie, din banii obţinuţi la piaţă pe cele câteva ouă, era de părere că viaţa... nu, nu era foarte mizeră, era deseori frumoasă!

Viaţa este de multe ori frumoasă, spusese ea!

— Da, sigur că aveţi dreptate! răspunse el... Dar acum trebuie să privim tablourile vivante! Ne postăm aici, în uşă, ca să ne putem aşeza iar, atunci când doriţi. Vedeţi bine de acolo de unde staţi? Altfel vă iau în braţe.

Ea râse şi clătină din cap.

Veselia lui Nagel se potoli când o zări pe scenă pe Dagny; ochii săi încremeniră şi nu o mai văzu decât pe ea. El urmări direcţia privirilor ei, o măsură din cap până în picioare, îi observă mimica şi văzu că trandafirul de la pieptul ei se ridică şi se lasă în jos, se ridică şi se lasă în jos. Ea stătea mai în fund,

într-un grup dens de oameni, fiind ușor de recunoscut în ciuda costumației alese cu grijă. Domnișoara Andresen era la mijloc, fiind regina. Totul reprezenta o scenă scăldată în lumină roșie, o compoziție cu aspect de rebus, formată din oameni și armuri, realizate cu mult efort și sacrificiu de doctorul Stenersen.

– E frumos! șopti Martha.

– Da... Ce este frumos? întrebă el.

– Acolo sus; nu vedeți? Încotro vă uitați?

– Ba da, este frumos.

Și, ca să nu trezească suspiciunea că nu privește decât într-o singură direcție, spre un singur punct al ansamblului, el începu să o întrebe pe Martha cine erau diferiții participanți, deși abia îi asculta răspunsurile. Rămaseră acolo până ce lumină roșie aproape se stinsese, iar perdeaua se lăsase în jos.

Cele cinci tablouri vivante se succedară la intervale de câteva minute; se făcu ora douăsprezece, Martha și Nagel stăteau încă în ușă, privind ultimul tablou vivant. Când totul se termină și muzica începu din nou să cânte, se așezară iar la masă, continuând să stea de vorbă. În bunătatea ei, ea ceda tot mai mult, nemaipomenind nimic de plecare.

Câteva doamne tinere, cu carnețele în mână, circulau printre musafiri, vânzând bilete pentru tombola care oferea păpuși, balansoare, broderii, un serviciu de ceai, un ceas de masă. Oamenii erau gălăgioși, agitându-se și vorbind cu glas tare; sala și camerele învecinate erau pline de zumzetul vocilor numeroase, ca la bursă. Programul urma să se încheie abia la ora două.

Domnișoara Andresen se așeză iar la masa lui Nagel. Oh, era atât de obosită, atât de obosită! Da, mii de mulțumiri, accepta cu plăcere un pahar, jumătate de pahar! Să nu o cheme și pe Dagny?

Și o aduse pe Dagny. Împreună cu aceasta veni și Minutul.

Deodată se petrecură următoarele:

O masă din apropiere se răsturnă, cești și pahare căzură pe jos, iar Dagny scoase un țipăt, prinzând-o, nervoasă, pe Martha de braț. Apoi rîse și ea de spaima ei și își ceru scuze, înroșindu-se toată. Era foarte agitată și izbucni într-un hohot scurt de râs; ochii ei aveau o strălucire puternică. Era cu mantaua pe ea, gata de plecare, și îl aștepta pe Adjunct care urma să o însoțească până acasă, ca de obicei.

Adjunctul însă, care ședea cu Împuternicitul la masă și nu se mai ridicase de acolo de mai mult de o oră, era deja destul de băut.

— Cu siguranță că domnul Nagel te va conduce bucuros acasă, Dagny, spuse domnișoara Andresen.

Dagny izbucni în râs. Domnișoara Andresen se uită, mirată, la ea.

— Nu, răspunse Dagny, cu domnul Nagel nu mai am curajul să o pornesc singură! Are atâtea idei. Fie vorba între noi, odată mi-a propus o întâlnire. Zău că da! Sub un copac, spunea, un plop mare care este acolo și acolo! Nu, de la domnul Nagel nu știi niciodată la ce să te aștepți! Adineaori mi-a cerut câteva cămăși, pe care logodnicul meu le-ar fi promis cândva lui Grögaard. Și, când colo, Grögaard însuși nu știe nimic despre toată afacerea! Nu-i așa, Grögaard? Ha-ha-ha, e cât se poate de ciudat!

Ea se ridică repede, râzând încă, și se îndreptă spre Adjunct cu care schimbă câteva cuvinte. Voia probabil să-l convingă să meargă totuși cu ea.

Minutul începu să se agite. Încercă să spună ceva, să se explice, dar se încurcă și renunță. El se uita de la unul la altul, cu priviri pline de teamă. Chiar și Martha era uimită și înfricoșată. Nagel se aplecă spre ea, șoptindu-i câteva cuvinte ca să o liniștească, și începu apoi să umple paharele. Domnișoara Andresen trecu repede la alt subiect, vorbind despre bazar; ce lume multă, în ciuda vremii ploioase! Oh, vor încasa mulți bani, cheltuielile nu fuseseră chiar atât de mari...

— Cine este doamna frumoasă care cântă la harpă? întrebă Nagel, cea cu gura ca a lui Byron și cu săgeata de argint în păr?

Era o doamnă străină, doar în vizită în oraș. Dar era chiar atât de frumoasă?

Da, el o găsea frumoasă. Și apoi mai puse câteva întrebări în legătură cu doamna aceasta, deși toți puteau observa că gândurile sale erau în altă parte. La ce se gândea? De ce îi apăruse deodată pe frunte o cută de supărare? El își învârtea, încet, paharul.

Dagny se întoarse. Oprindu-se în spatele scaunului domnișoarei Andresen și trăgându-și mănușile, ea întrebă cu vocea ei clară, minunată:

— Dar, de fapt, ce ați intenționat propunându-mi o întâlnire, domnule Nagel? Ce ați urmărit? Spuneți-mi acum.

— Vai, Dagny! șopti domnișoara Andresen ridicându-se de pe scaun. Și Minutul se ridică. Toți erau neplăcut impresionați. Nagel se uită în sus; fața sa nu trăda emoție, dar observară cu toții că el dădu drumul paharului, frângându-și mâinile și

respirând greu. Oare ce va face? De ce începu să zâmbească, redevenind imediat după aceea serios? Spre uimirea tuturor, el răspunse cu o voce liniştită:

– De ce v-am propus această întâlnire? – Domnişoară Kielland, nu ar fi mai bine să mă scutiţi de a da explicaţii? V-am pricinuit deja destulă supărare. Regret acest lucru şi, pe Dumnezeul meu, aş face orice pentru a retracta totul. Dar de ce v-am propus atunci o întâlnire – asta ştiţi cu siguranţă, nu v-am ascuns acest lucru, deşi ar fi trebuit să o fac. Trebuie să aveţi îndurare faţă de mine. Mai multe nu am de spus...

El se opri. Nici ea nu mai reluă subiectul, cu siguranţă că se aşteptase la un alt răspuns. În sfârşit sosi şi Adjunctul, la momentul oportun pentru a pune capăt acestei scene penibile; era foarte înfierbântat şi nu părea prea sigur pe picioare.

Dagny îl luă de braţ şi părăsiră amândoi încăperea.

După aceasta, restul micii societăţi se învioră, respirând cu toţii uşuraţi; Martha râdea, bucurându-se de orice fleac şi aplaudând. Când o pufnea prea des râsul, roşea şi se oprea, uitându-se spre ceilalţi ca să vadă dacă o observaseră. Această confuzie plină de farmec care se repetă de câteva ori îl încântă pe Nagel; el făcu tot felul de şotii numai ca să-i menţină buna dispoziţie. Aşa îi veni în minte să intoneze, pe un dop ţinut între dinţi, melodia despre bătrânul Noe.

Şi doamna Stenersen se aşezase la masa lor. Ea afirma că nu se urneşte din loc până nu se termină tot programul; urmează încă un număr, cu doi gimnaşti, şi voia să-l vadă şi pe acela. Da, obişnuia totdeauna să reziste până la sfârşit, noaptea era atât de lungă şi ea era atât de tristă când se întorcea acasă şi rămânea iar singură. Să nu meargă cu toţii înăuntru, în sală, ca să-i vadă pe cei doi gimnaşti?

Intrară, cu toţii, în sală.

În timp ce şedeau acolo, un bărbat înalt, cu barbă, se apropie de ei pe intervalul de mijloc, dintre scaune, cu o cutie de vioară în mână. Era organistul, care îşi încheiase numărul şi voia să plece acasă. El se opri, salută şi începu imediat să discute cu Nagel despre vioară. Minutul fusese într-adevăr la el, vrând să o cumpere; dar nu era posibil, era vorba despre o moştenire, organistul era ataşat de ea ca de un om, aşa de mult o iubea. Da, avea chiar şi numele gravat pe ea, se vedea deci că nu era o vioară obişnuită... Şi organistul deschise, cu precauţie, cutia.

Iată instrumentul atrăgător, brun închis, învelit cu grijă în mătase roşie deschis, cu vată pe corzi.

Nu-i aşa că arată bine? Iar cele trei litere de rubin, sus de tot, pe gâtul viorii, înseamnă Gustav Adolf Cristensen. Nu, ar fi un sacrilegiu să vinzi aşa ceva; cu ce să te mai delectezi când ziua ţi se pare prea lungă? Ar fi altceva dacă Nagel ar vrea doar să o încerce o clipă, să tragă de câteva ori cu arcuşul.

Nu, Nagel nu voia să o încerce.

Dar organistul scosese deja instrumentul din cutie şi, în timp ce gimnaştii îşi executau ultimele salturi, iar publicul începuse să aplaude, el continua să vorbească despre această vioară remarcabilă, care trecuse, de trei generaţii, de la unul la altul. Este uşoară ca o pană, puneţi şi dumneavoastră mâna pe ea, puteţi să o luaţi în mână...

Nagel era, şi el, de părere că vioara era uşoară ca o pană. Şi deoarece luase vioara în mână, o întoarse pe o parte şi pe alta, ciupindu-i corzile. Afişând, pe jumătate, o mină de cunoscător, el spuse.

— Marca Mittenwald, după câte văd.

Dar acest lucru putea fi uşor constatat, având în vedere că era scris pe un bilet lipit de vioară; deci, ce rost avea această mină de cunoscător? După ce gimnaştii se retrăseseră şi nu mai aplauda nimeni, Nagel se ridică; nu spuse nimic, nu scoase nici un cuvânt, ci întinse mâna după arcuş. În clipa următoare, în timp ce toată lumea era pe punctul de a se ridica de pe scaune şi a părăsi sala, în toiul gălăgiei şi al vociferărilor, el începu dintr-o dată să cânte la vioară, şi, încetul cu încetul, se aşternu iar liniştea. Acest bărbat mic de statură, cu umerii laţi, apărut în mijlocul sălii în costumul său galben ţipător, îi uimi pe toţi. Şi ce cânta? O arie, o barcarolă, un dans, un dans maghiar de Brahms, un potpuriu plin de pasiune, o melodie cu un ton dur, clocotitor, care îţi pătrundea în sânge. El îşi înclinase capul lateral. Totul avea un aspect aproape mistic: apariţia lui neaşteptată în afara programului şi în mijlocul sălii, unde era destul de întuneric, figura lui bătătoare la ochi, digitaţia agitată care îi zăpăci pe toţi dându-le impresia că au de-a face cu un vrăjitor. El cântă câteva minute în şir, iar lumea încremenise pe scaune; apoi el atacă un ritm greoi, patetic, un forte cu rezonanţă de fanfară; stătea pe loc, doar braţul i se mişca, iar capul şi-l ţinea încă tot aplecat lateral. Deoarece apăruse pe nepusă masă, luându-i prin surprindere şi pe organizatorii bazarului, îi cuceri atât pe orăşenii simpli cât şi pe ţărani. Ei nu reuşeau să înţeleagă nimic. În ochii lor prestaţia deveni mult mai bună decât era în realitate; mai bună ca orice altceva, aşa colosal era efectul ei,

deşi el cânta cu o impetuozitate necruţătoare. După patru, cinci minute scoase deodată cu arcuşul câteva sunete înfiorătoare. Un urlet disperat, un strigăt de durere care răsună atât de imposibil, atât de revoltător, încât nimeni nu mai ştia cum se va termina totul; el trase trei, patru arcuşuri în felul acesta şi apoi se opri brusc. Îndepărtă vioara de bărbie şi rămase nemişcat.

Trecu un minut întreg, până ce publicul îşi veni în fire; în cele din urmă izbucniră cu toţii în ropote de aplauze puternice şi urale nesfârşite; lumea se urcă pe scaune strigând *bravo*. Organistul îşi luă în primire vioara, cu o plecăciune adâncă, o pipăi şi o puse, cu grijă, jos; apoi dădu mâna cu Nagel, mulţumindu-i foarte mult. Sala vuia de gălăgie; doctorul Stenersen veni, cu răsuflarea tăiată, la Nagel, îl luă de braţ şi izbucni:

— Dar bine omul lui Dumnezeu, dar cântaţi; dar cântaţi... totuşi!

Domnişoara Andresen, care stătea cel mai aproape de el, îl privi cu nespusă admiraţie şi îi spuse:

— Dar, ne-aţi povestit că nu ştiţi să cântaţi.

— Nici nu ştiu, răspunse Nagel, nu bine, nici nu merită să vorbim despre asta, recunosc acest lucru. Dacă aţi şti ce fals am cântat, ce lipsit de autenticitate! Dar nu-i aşa că am dat impresia de autenticitate? He-he-he, aşa e, trebuie să uluieşti lumea, să nu te jenezi!... Ei, haideţi să ne întoarcem la paharele noastre. Vreţi să fiţi atât de bună şi să o chemaţi şi pe domnişoara Gude?

Şi trecură iar în camera alăturată. Toată lumea era încă preocupată de acest personaj misterios, care îi uluise în asemenea măsură; chiar şi Împuternicitul Reinert se opri o clipă spunându-i lui Nagel:

— Aţi avut amabilitatea de a mă invita deunăzi la serata burlacilor; mulţumesc foarte mult. Nu am putut veni, am avut treabă; dar vă mulţumesc foarte mult, a fost foarte drăguţ din partea dumneavoastră.

— De ce, la sfârşit, aţi scos cu arcuşul aceste sunete înfiorătoare? întrebă domnişoara Andresen.

— Nu ştiu, răspunse Nagel; dar aşa a fost să fie. Am vrut să-l calc pe coadă pe diavol.

Doctorul Stenersen veni din nou să-l complimenteze, dar Nagel repetă că totul a fost doar o prostie şi o comedie, că interpretarea lui a fost plină de efecte ieftine! Să se ştie că nu a cântat bine! Acordurile duble au fost false, da, cele mai multe

au fost puțin cam false, și-a dat și el seama de asta, dar nu a reușit să cânte mai bine, nu mai avea de mult exercițiu.

Veniră tot mai mulți curioși să se așeze în apropierea mesei lui Nagel; ei rămaseră până în ultima clipă; toți ceilalți plecau deja, în sală începuseră să se stingă luminile, când se ridicară, în cele din urmă, și ei. Era ora două și jumătate.

Nagel îi șopti Marthei:

— Nu-i așa că îmi permiteți să vă conduc acasă? Aș vrea să vă spun ceva.

El plăti repede consumația, îi spuse noapte bună domnișoarei Andresen și o urmă pe Martha. Aceasta venise fără manta, își luase doar umbrela, pe care încerca să o ascundă, fiindcă era găurită peste tot. Când ieșiră pe ușă, Nagel observă că Minutul îi urmărește cu o privire lungă, îndurerată. Fața sa părea și mai slută ca de obicei.

Se îndreptară direct spre locuința Marthei. Nagel se uită în jur, dar nu zări pe nimeni. El spuse:

— Dacă ați vrea să-mi permiteți să intru puțin, v-aș fi foarte recunoscător.

Ea ezită.

— Este cam târziu.

— Știți că v-am promis să nu vă provoc niciodată și în nici o formă supărări. *Trebuie* să vorbesc cu dumneavoastră.

Ea descuie ușa.

După ce intrară, ea aprinse lampa, în timp ce el acoperi iar fereastra. Apoi tăcu până termină și ea, după care întrebă:

— V-ați distrat puțin în seara aceasta?

— Da, mulțumesc, răspunse ea.

— Păi, de fapt, nu despre asta voiseм să vorbesc cu dumneavoastră. Așezați-vă puțin mai aproape. Zău că nu trebuie să vă fie frică de mine, îmi promiteți că nu vă este? Bine, dați-mi mâna în semn de aprobare!

Ea îi dădu mâna și el o reținu în a sa.

— Și nu veți crede nici că mint, că vreau să vă mint, nu-i așa ? Intenționez să vă spun ceva. Deci nu credeți că vă mint?

— Nu.

— Nu, căci o să vă explic după aceea totul... Dar cât de mult mă credeți? Vreau să spun: Până la ce punct puteți să-mi dați crezare? Prostii! Ce tot vorbesc! Povestea este cam dificilă. De exemplu, mă credeți dacă vă spun acum, că sunt așa de... că îmi sunteți într-adevăr foarte dragă? Da, fiindcă ați observat cu siguranță și dumneavoastră. Dar dacă aș merge acum și mai

departe, vreau să spun... Înțelegeți-mă, aș vrea pur și simplu să vă rog să deveniți soția mea. Da, soția mea, acum am spus-o. Nu iubita mea, ci soția mea... Doamne Dumnezeule, cum vă îndepărtați imediat de mine! Nu, nu, nu vă trageți mâna; voi fi și mai explicit, trebuie să mă înțelegeți foarte bine. Imaginați-vă acum că auziți foarte bine: că vă cer mâna, direct și fără ocolișuri, și că vorbesc foarte serios. Imaginați-vă mai întâi această situație și apoi permiteți-mi să continuu. Bine! Ce vârstă aveți? Na, de fapt nu asta am vrut să vă întreb. Eu am douăzeci și nouă de ani, deci am depășit perioada ușuratică, de nestatornicie. Poate că sunteți cu cinci, șase ani mai în vârstă ca mine, dar asta nu are nici o...

— Sunt cu doisprezece ani mai în vârstă, spuse ea.

— Cu doisprezece ani! exclamă el încântat că ea îl luase în serios, că nu-și pierduse capul. Deci, cu doisprezece ani; este excepțional, pur și simplu e minunat! Și credeți că doisprezece ani ar fi un impediment? Cred că nu vorbiți serios! Dar oricum ar fi, și chiar dacă ați avea cu de trei ori doisprezece ani mai mult, din moment ce vă iubesc și vorbesc acum cât se poate de sincer... atunci ce o să mai spuneți? M-am gândit de mult la asta, de fapt nu de mult, dar totuși de mai multe zile, nu mint deloc, pentru Dumnezeu credeți-mă dacă vă rog atât de insistent. M-am gândit de multe zile la asta și n-am putut dormi noptile din cauza acestor gânduri. Ochii dumneavoastră sunt atât de ciudați, m-au fascinat de când v-am văzut pentru prima dată. Căci o pereche de ochi sunt în stare să mă atragă până la capătul lumii; ah, un bătrân m-a dus odată o jumătate de noapte după el, prin pădure, numai datorită forței privirilor sale. Omul era nebun... Nu, asta este altă poveste! Dar ochii dumneavoastră m-au cucerit. Vă amintiți cum ați stat odată aici, în mijlocul camerei, și v-ați uitat la mine care treceam prin fața ferestrei? Nu ați întors capul după mine, m-ați urmărit doar cu privirile, nu voi uita niciodată. Când v-am întâlnit o dată și am stat de vorbă, m-a emoționat zâmbetul dumneavoastră. Nu-mi amintesc să fi auzit vreodată pe cineva râzând cu atâta căldură ca pe dumneavoastră; dar nu vă dați seama de asta și tocmai aici e partea minunată, că nu vă dați seama... Acum iar vorbesc prostii. Știu foarte bine; dar am senzația că trebuie să vorbesc fără încetare, că altfel nu mă credeți, și asta mă zăpăcește. Ah, dacă nu ați sta ca pe cărbuni aprinși, vreau să spun: dacă nu ați fi gata să vă sculați și să plecați, aș putea vorbi mai bine. Vă rog, permiteți-mi să vă țin iar de mână, căci mă voi exprima cu

siguranță mai clar. Așa, mulțumesc... Înțelegeți-mă, zău că nu vreau altceva de la dumneavoastră decât ceea ce am spus, nu urmăresc scopuri ascunse. Și ce vă uimește așa de tare în cuvintele mele? Nu reușiți să pricepeți cum de mi-a venit această idee trăznită; nu puteți înțelege că eu – că eu – vreau, nu, și credeți că nu este posibil; nu-i așa că la asta vă gândiți acum?

— Da... Nu, Dumnezeule, încetați, vă rog!

— Dar ascultați-mă: Nu merit să mă bănuiți și acum de prefăcătorie...

— Nu, spuse Martha deodată cu părere de rău, nu vă atribui intenții rele; dar totuși, nu este posibil.

— De ce nu este posibil? Aveți un angajament față de altcineva?

— Nu, nu...

— Nu, zău că nu? Căci dacă ați avea un angajament față de altul – de exemplu, ca să dau doar un nume, față de Minutul...

— Nu! exclamă ea cu voce tare, strângându-i mâna.

— Nu? Ei bine, înseamnă că nu ne stă nimic în cale. Lăsați-mă, atunci, să vorbesc mai departe: Să nu credeți că eu vă sunt superior și că aceasta ar putea fi un impediment. Vă mărturisesc sincer că, în multe privințe, nu sunt așa cum ar trebui să fiu; ați auzit și dumneavoastră ce a spus, în seara aceasta, domnișoara Kielland. Poate că ați aflat și de la alți oameni din oraș, ce rău sunt în anumite privințe. S-ar putea să fiu nedreptățit câteodată; dar în linii generale lumea are dreptate, am defecte mari. Deci, cu cugetul dumneavoastră curat și cu gândirea fină și copilărească pe care o aveți, îmi sunteți infinit superioară, în loc să fie invers. Dar vă promit să fiu totdeauna bun cu dumneavoastră, puteți să mă credeți că nu îmi va fi greu să fiu așa; cea mai mare bucurie a mea ar fi să vă pot face fericită... Și încă ceva: Poate că vă e puțin frică de gura orașului? Ei, în primul rând orașul ar trebui să se împace cu situația că veți deveni soția mea – dacă vreți, chiar în biserica acestui oraș. Și, în al doilea rând, orașul a avut deja suficiente motive de bârfă; nu cred că a trecut neobservat faptul că v-am întâlnit deja de câteva ori și că astă-seară, la bazar, am stat împreună. Deci, din acest punct de vedere lucrurile nu vor fi mai grave decât sunt deja. Și, Doamne Dumnezeule, ce importanță are? Ar trebui să vă fie total indiferent ce crede lumea... Plângeți? Draga mea, vă doare faptul că v-am expus astăzi bârfelilor oamenilor?

— Nu, asta nu.

– Atunci, care este motivul?

Ea nu răspunse.

Lui îi trecu o idee prin minte şi întrebă:

– Aveţi impresia că sunt rău cu dumneavoastră? Spuneţi-mi: doar n-aţi băut multă şampanie? Sunt sigur că nu aţi băut nici măcar două pahare. Poate vi se pare că stau la pândă şi profit de faptul că aţi băut o înghiţitură de vin, pentru a vă determina să cedaţi mai uşor. De aceea plângeţi?

– Nu, nu, zău că nu.

– Dar atunci de ce?

– Nu ştiu.

– Sper să nu presupuneţi că urmăresc acum ceva scopuri ascunse. Pe Dumnezul meu din cer, sunt întru totul onest, credeţi-mă!

– Vă cred; dar nu înţeleg, sunt atât de uluită. Nu se poate să vreţi cu adevărat... nu se poate!

Ba da, el voia! Şi, ţinând mânuţa ei mică şi slăbuţă în mâinile sale, îi explică totul în timp ce ploaia bătea în geamuri. El vorbea încet, adaptându-se nivelului ei de înţelegere, recurgând la limbajul simplu al copiilor. Ah, vor învinge toate greutăţile! Vor pleca în călătorie, departe, cine ştie unde; şi vor pleca pe furiş, ca să nu ştie nimeni pe unde sunt. Nu-i aşa că vor proceda în felul acesta? Apoi vor cumpăra o colibă mică şi o bucăţică de pământ în mijlocul pădurii, într-o pădure minunată, sau altundeva; asta va fi proprietatea lor şi o vor numi Edenul şi el va lucra acolo. Ah, cum va lucra! Dar s-ar putea întâmpla ca uneori să fie cuprins de tristeţe. Da, dragă, asta se poate întâmpla; poate că îi vine ceva în minte, vreo amintire, un eveniment neplăcut la care se va gândi tocmai atunci, ce uşor se poate întâmpla aşa ceva! Dar ea va avea atunci răbdare cu el; nu-i aşa? Da, căci el va încerca să nu-şi exteriorizeze prea tare această stare; nu, niciodată, îi promite în mod solemn! Nu ar vrea în asemenea momente decât să poată sta liniştit, singur cu gândurile sale, sau se va afunda în pădure şi va reveni după câtva timp. Ah, dar în coliba lor nu se va auzi niciodată un cuvânt mai dur! Şi o vor împodobi cu cele mai frumoase plante sălbatice şi cu muşchi şi pietricele; pe jos vor presăra ienupăr adus de el din pădure. Şi de Crăciun nu vor uita să pună un snop pentru păsărele. Şi ce repede va trece timpul, şi ce fericiţi vor fi! Vor rămâne mereu împreună, vor merge peste tot împreună, nu se vor despărţi niciodată; vara vor face plimbări îndelungate, urmărind viaţa copacilor şi a ierburilor şi dezvoltarea lor de la

un an la altul. Doamne, şi cum vor găzdui pe străinii şi pe călătorii care vor trece poate pe acolo! Trebuie să ţină şi nişte animale, câteva animale mari, curate, care să mănânce din mâinile lor; şi în timp ce el va lucra pământul, cu lopata şi sapa, ea se va îngriji de animale...

— Da, răspunse Martha. Fără să vrea, ea spusese *da* şi el înregistră acest lucru. Apoi continuă:

Şi îşi vor rezerva una sau două zile libere pe săptămână, ca să meargă la vânătoare sau la pescuit, amândoi, mână în mână, ea într-o rochie scurtă, cu un cordon, el în bluză şi pantofi cu cataramă. Şi cum vor mai cânta, vorbi şi striga – aşa ca să răsune toată pădurea! Dar, nu-i aşa: mână în mână?

— Da, spuse ea iarăşi.

Încetul cu încetul se entuziasmă şi ea. El zugrăvea totul cu atâta precizie, gândindu-se la toate şi neomiţând nici un detaliu. Sublinie şi că va trebui să caute un loc unde să fie şi un izvor. Da, va avea el grijă, va avea grijă de toate; ea să aibă doar încredere în el. Ah, el era destul de puternic ca să defrişeze o porţiune din cea mai densă pădure, ca să facă loc pentru această casă; avea pumni solizi, îi vedea şi ea!... Şi compară, zâmbind, mâna ei delicată, de copil, cu propria sa mână.

Ea se împăcă cu gândul că el făcea ce voia cu ea; şi rămase nemişcată uitându-se la el, chiar şi atunci când el o mângâie pe obraji. Apoi el o întrebă direct, vorbindu-i aproape la ureche, dacă îndrăznea şi voia să accepte. Iar ea răspunse *Da;* un răspuns gânditor, visător, abia şoptit. Dar imediat după aceea ezită din nou; nu, dacă se gândea mai bine, era totuşi imposibil. Cum de el putea să dorească aşa ceva! În fond, ea ce era?!

Însă el o convinse din nou, că dorea sincer acest lucru, că îl dorea cu toată ardoarea. Ea nu va duce lipsă de nimic, chiar dacă le va merge mai rău câtva timp; el va munci pentru amândoi, să nu-i fie frică. Şi îi vorbi aşa timp de o oră întreagă, frângându-i, pas cu pas, împotrivirea. Ea mai încercă de două ori în decursul acestei ore să rămână pe poziţie, acoperindu-şi faţa cu mâinile şi strigând nu! nu! dar până la urmă cedă; se uită atentă la el şi îşi dădu seama că el nu urmărea să câştige doar o victorie de moment. Dumnezeu cu mila – dacă el aşa voia!

Era învinsă, nu mai avea nici un rost să opună rezistenţă.

În sfârşit spuse un *da* fără echivoc.

Lumânarea înfiptă în gâtul unei sticle goale arsese aproape până la capăt; ei continuau să şadă, fiecare pe scaunul său, ţinându-se de mână şi stând de vorbă. Ea era cuprinsă de agitaţie, avea adeseori lacrimi în ochi, dar totuşi zâmbea.

El spuse:

— Ca să revenim la Minutul – sunt sigur că a fost gelos la bazar.

— Da, răspunse ea, poate că a fost. Dar n-am ce să-i fac.

— Nu-i aşa? n-ai ce să-i faci!... Ascultă, aş dori atât de mult să-ţi fac astă-seară o bucurie; ce-ar putea să fie asta? Ah aş vrea ca, de încântare, să-ţi strângi mâinile la piept! Spune-mi ceva, cere-mi orice vrei! Ah, eşti atât de bună, micuţa mea prietenă, nu ceri niciodată nimic de la nimeni! Da, da, Martha, nu uita ce îţi spun acum: vreau să te ocrotesc, vreau să încerc să-ţi ghicesc dorinţele şi să am grijă de tine până în ultima clipă a vieţii mele. Draga mea, gândeşte-te la asta, bine? Să nu poţi spune niciodată că mi-am uitat promisiunea.

Era ora patru.

Se ridicară amândoi; Martha făcu un pas spre el şi el o strânse la piept. Ea îi înlănţui gâtul cu braţele; rămaseră un timp aşa; mâna lui simţea bătaia puternică a inimii ei temătoare şi caste de călugăriţă; el o mângâie pe cap ca să o liniştească. Erau de acord.

Ea începu să vorbească.

— Voi veghea toată noaptea şi voi medita. Poate te întâlnesc mâine? Dacă vrei?

— Da, mâine. Sigur că vreau! Când mâine? Pot veni la tine la ora opt?

— Da... Ai vrea să fiu îmbrăcată în aceeaşi rochie?

Această întrebare emoţionantă, buzele ei tremurătoare, ochii deschişi ridicaţi spre el, îl impresionară profund, pătrunzându-i până în adâncul inimii. El răspunse:

— Cum vrei tu copilă dragă şi dulce! Ce bună eşti!... Nu, să nu stai trează toată noaptea, să nu faci aşa ceva! Gândeşte-te la mine, spune noapte bună şi dormi. Nu te temi singură, nu-i aşa?

— Nu... O să te uzi acum, în drum spre casă.

Şi la asta se gândea, că o să se ude!

— Fii veselă şi să dormi bine! spuse el.

Dar afară, pe coridor, îşi mai aminti de ceva şi se întoarse spunând:

— Am mai uitat ceva; nu sunt un om bogat. Ai crezut cumva că sunt bogat?

— Nu știu, răspunse ea clătinând din cap.

— Nu, nu sunt bogat. Dar ne vom putea cumpăra o casă și cele trebuincioase, atâția bani am. Și apoi, când va veni momentul, voi avea grijă de toate, voi lua asupra mea orice povară, de aceea am mâini... Nu ești dezamăgită fiindcă nu sunt bogat, nu-i așa?

Ea spuse *nu*, și îi strânse iar mâinile. În cele din urmă el o rugă să încuie bine ușa după el și apoi ieși în stradă.

Afară ploua cu găleata și era foarte întuneric.

El nu se duse la hotel, ci o luă pe drumul spre casa parohială. Merse vreun sfert de ceas, dar din cauza beznei reușea cu greu să deslușească ceva. În sfârșit încetini pașii, se abătu din drum și orbecăi până la un arbore mare. Era un plop tremurător. Acolo se opri.

Vântul vâjâia printre copaci, ploaia cădea în torente, – în rest liniște ca într-un mormânt. Nagel rosti câteva cuvinte în șoaptă, un nume, *Dagny, Dagny*, apoi tăcu și spuse iar *Dagny*. Rămase încremenit lângă copac și repetă numele. După un timp vorbi mai tare, vorbi cu o voce clară și spuse iar *Dagny*. Îl jignise în seara aceasta, își revărsase asupra lui tot disprețul, el simțea încă în adâncul pieptului fiecare cuvânt pe care i-l azvârlise în față; și totuși stătea aici rostindu-i numele. Apoi îngenunche lângă copac, își scoase briceagul și încrustă, pe întuneric, numele ei în scoarță. Lucră timp de câteva minute, pipăi, crestă, pipăi iar, până termină...

În timp ce lucrase, își scosese șapca.

Când ajunse iar pe drumul principal, se opri, își aminti de ceva și se întoarse. Orbecăi din nou până ajunse la copac, pipăi scoarța cu degetele și găsi literele. Îngenunche a doua oară, se aplecă și sărută numele, sărută aceste litere, de parcă nu i-ar mai fi fost dat să le vadă niciodată; apoi se ridică și se îndepărtă repede.

Când ajunse la hotel, era ora cinci.

17

ÎN ZIUA următoare, aceeași ploaie, aceeași vreme întunecată, apăsătoare. Parcă șiroaiele de ploaie care băteau fără încetare în geamuri, scurgându-se pe burlane, nu ar mai fi vrut

să se oprească niciodată. Trecu oră după oră, trecu toată ziua până la amiază, și cerul nu se lumină deloc.

În grădinița din spatele hotelului plantele erau culcate la pământ, frunzele căzute, acoperite de umezeală și noroi.

Nagel rămase toată ziua în cameră; el citi, plimbându-se de colo-colo, așa cum obișnuia, și uitându-se mereu la ceas. Ce zi nesfârșită! El aștepta, cu cea mai mare înfrigurare, să vină seara.

La ora opt se îndreptă în grabă spre casa Marthei, fără să aibă nici o presimțire rea; dar ea îl întâmpină plânsă și cu o expresie de suferință întipărită pe față. El încercă să vorbească cu ea, dar ea răspundea doar monosilabic și ezitant, evitând să-l privească în ochi. De mai multe ori îl rugă să o ierte și să nu fie supărat pe ea.

Când o luă de mână, ea începu să tremure vrând să se retragă; în cele din urmă, se așeză totuși pe un scaun, alături de el, și rămase acolo până când el plecă, o oră mai târziu. Ce se întâmplase? El puse tot felul de întrebări, cerându-i o explicație, dar ea nu reuși să spună nimic.

Nu, nu era bolnavă. Se gândise însă mai mult la toate...

Își regreta promisiunea făcută, ajunsese la concluzia că nu îl poate iubi?

— Da, asta este... Dar iertați-mă și nu fiți supărat pe mine! Se gândise la toate în timpul nopții, în timpul întregii nopți și situația i se păruse tot mai imposibilă. Da, își sondase și inima și îi era teamă că nu îl va putea iubi atâta cât ar trebui.

Bine!... Pauză... Dar nu credea că îl va putea îndrăgi o dată cu trecerea timpului? Se bucurase că va începe o viață nouă alături de ea. Ah, va fi atât de bun cu ea! Asta o impresionă, ea duse mâna la piept, dar continuă să tacă, cu ochii lăsați în jos.

Deci, ea nu credea că lui îi va reuși, fiind mereu împreună, să-i câștige mai târziu dragostea?

Ea șopti *nu*. Din genele ei lungi se prelinseră câteva lacrimi.

Pauză.

El tremura, venele albastre de la tâmple i se umflară.

— Da, da, draga mea, atunci nu-i nimic de făcut! – Dar să nu mai plângă. Asta nu schimbă cu nimic situația. Să-l scuze că insistase pe lângă ea cu toate rugămințile lui. Avusese cele mai bune intenții...

Ea îi luă repede mâna și i-o strânse. Mirat de acest gest, el întrebă dacă persoana lui are ceva deosebit ce îi inspira

repulsie? Se va orienta după dorințele ei, va corecta tot ce stă în puterile lui. Poate că nu-i plăcea că el...

Ea îl întrerupse repede:

— Nu, nimic, nimic! Dar totul este inimaginabil și eu nici măcar nu știu cine sunteți, de exemplu. Da, știu că mi-ați vrut binele, dar totuși; să nu mă înțelegeți greșit...

— Cine sunt, de exemplu, repetă el uitându-se la ea. Și deodată îl străfulgeră o bănuială, el înțelese că cineva i-a subminat încrederea în el, că un element dușmănos s-a interpus între ei doi; el întrebă:

— A fost cineva pe aici astăzi?

Ea nu răspunse.

— Scuzați-mă, de fapt e tot una, nu mai am nici un drept să vă pun întrebări.

— Ah, am fost atât de fericită în noaptea aceasta! spuse ea. Doamne Dumnezeule, cum am așteptat să se facă dimineață, și cum v-am așteptat să veniți! Dar astăzi m-au copleșit tot felul de îndoieli.

— Spuneți-mi, cel puțin, un lucru: Deci nu credeți că am fost sincer cu dumneavoastră, continuați să nu aveți încredere în mine?

— Nu, nu totdeauna. Dragă domnule, nu fiți supărat pe mine! Sunteți atât de străin aici, nu știu nimic despre dumneavoastră, în afară de ceea ce mi-ați spus; poate că sunteți sincer acum, dar poate că mai târziu veți regreta totul. Nu știu ce o să vă treacă mai încolo prin minte.

Pauză.

Deodată el o luă de bărbie, îi ridică puțin capul și întrebă:

— Și ce a mai povestit domnișoara Kielland?

Ea se zăpăci, îi aruncă o privire înfricoșată, care îi trăda încurcătura și exclamă:

— Dar n-am spus asta, nu, am spus eu așa ceva? N-am spus asta!

— Nu, nu, n-ați spus. El căzu pe gânduri; ochii săi fixau un punct, fără să vadă nimic. Nu, nu ați spus că ea a fost aici, nu ați pomenit numele ei, liniștiți-vă... Dar domnișoara Kielland a fost într-adevăr aici, a intrat pe ușa aceasta și a ieșit tot pe acolo, după ce și-a îndeplinit misiunea. Afacerea asta a fost atât de importantă pentru ea, încât a ieșit azi din casă, deși vremea este atât de urâtă. Ce ciudat!... Dragă Martha, buna mea Martha, îngenunchez în fața dumneavoastră fiindcă sunteți atât de bună! Acordați-mi însă totuși o șansă, credeți-mă cel puțin în

seara aceasta şi o să vă dovedesc mai târziu cât de puţin intenţionez să vă trag pe sfoară. Nu vă retractaţi acum promisiunea. Mai gândiţi-vă o dată la toate, bine? Chibzuiţi până mâine şi permiteţi-mi să vin iar...

– Nu, nu ştiu, îl întrerupse ea.

– Nu ştiţi? Aţi vrea deci să scăpaţi în seara aceasta de mine, o dată pentru totdeauna? Da, da.

– Aş prefera să vin o dată la dumneavoastră când... da, când veţi fi căsătorit şi veţi avea de toate... casa... vreau să spun, când... aş prefera să fiu servitoare la dumneavoastră. Da, aşa aş vrea.

Pauză.

Bănuielile ei prinseseră deja rădăcini adânci, nu mai putea lupta contra lor, nu mai reuşea să-i recâştige încrederea. Şi Nagel îşi dădu seama cu durere, că, pe măsură ce vorbea, ea se îndepărta tot mai mult de el. Dar de ce plângea? Ce o chinuia? Şi de ce îl strângea încă de mână? El începu iar să vorbească despre Minutul. Era o probă; voia să o determine să-l primească şi mâine, după ce mai chibzuise o dată. El spuse:

– Iertaţi-mă dacă îl pomenesc încă o dată, pentru ultima dată, pe Minutul în faţa dumneavoastră. Nu, nu vă agitaţi, am motivele mele să vorbesc despre el. Nu vreau să spun nimic rău despre omul acesta, dimpotrivă, vă amintiţi, probabil, că şi faţă de dumneavoastră am vorbit cât se poate de frumos despre el. Am crezut că ar putea să-mi bareze drumul către dumneavoastră, de aceea am adus vorba despre el; am susţinut că şi el ar putea, la fel de bine ca oricare altul, să întreţină o familie proprie şi sunt şi astăzi de părere că ar putea să o facă dacă ar fi ajutat puţin la început. Dar nu vreţi să auziţi despre aşa ceva, mi-aţi spus că nu aveţi nimic cu el, ba m-aţi rugat chiar să nu mai aduc vorba despre el. Bine! Dar bănuielile mele nu sunt încă înlăturate, nu m-aţi convins încă pe deplin, aşa că vă întreb din nou, dacă există o legătură între dumneavoastră şi Minutul? În cazul acesta mă retrag imediat. Clătinaţi din cap; dar atunci nu înţeleg de ce refuzaţi să mai chibzuiţi până mâine şi să-mi daţi abia după aceea răspunsul. Ar fi mai echitabil. Şi tocmai dumneavoastră, care sunteţi, în genere, atât de bună!

Ea cedă, ba chiar se ridică de pe scaun, copleşită de emoţie, şi, râzând şi plângând în acelaşi timp, îl mângâie pe cap, aşa cum mai făcuse odată. Bine, îl va întâlni şi mâine, cu plăcere; dar să vină ceva mai devreme, la ora patru, sau la cinci, până e lumină afară, ca să nu spună nimeni nimic. Dar acum trebuie să

o părăsească, ar fi mai bine să plece imediat. Bine, se vor vedea, prin urmare, mâine, va fi cu siguranță acasă și îl va aștepta...

Ce copil ciudat și fata asta bătrână! Un singur cuvânt, o observație făcută pe jumătate, îi putea înflăcăra inima, determinând-o să devină tandră și să zâmbească. Ea îl ținu de mână până la plecare, îl conduse la ușă ținându-l încă de mână. În dreptul scărilor spuse *noapte bună* cu voce tare, de parcă în apropiere s-ar fi aflat o persoană pe care ar fi vrut să o înfrunte.

Ploaia încetase în sfârșit aproape complet; ici și colo se zărea deja câte o bucățică de cer albastru printre norii întunecați și doar din când în când mai cădea câte o picătură pe pământul ud.

Nagel respiră mai ușurat. Da, îi va recâștiga încrederea; de ce să nu-i reușească?

El nu se duse acasă, ci hoinări de-a lungul antrepozitelor, apoi pe malul mării, trecu de ultimele case ale orașului și o luă spre casa parohială. Nu se vedea nici țipenie de om.

Dar, după câțiva pași observă, deodată, în fața lui, pe cineva care se ridicase de pe marginea drumului. Era Dagny; cosița blondă îi atârna pe spate, pe mantaua de ploaie.

Nagel simți că îl trece un fior din cap până în picioare și se opri o clipă în loc; era uimit. Oare să nu fi fost astăzi deloc la bazar? Sau se plimba puțin înainte de prezentarea tablourilor vivante? Ea înainta extrem de încet, ba se și opri de câteva ori în loc, privind păsărelele din văzduh, care începuseră să zboare printre copaci. Oare îl văzuse? Voia să-l pună la încercare? Se ridicase atunci când îl zărise apropiindu-se, ca să vadă dacă el mai are curajul să se apropie de ea?

Putea fi liniștită, nu o va mai incomoda niciodată! Și deodată îl cuprinse furia, o furie oarbă și surdă împotriva fetei acestea, care voia, poate, să-l ducă iar în ispită, numai pentru ca să aibă mai târziu satisfacția de a-l umili. Era în stare să le povestească încă o dată oamenilor de la bazar că se întâlnise cu ea. Nu fusese cu puțin timp înainte la Martha ca să-i zădărnicească planurile? Nu putea să se abțină și să înceteze de a-i mai face rău? Voise să-i plătească polița după merit, bine, dar o făcuse cu mai multă duritate decât era nevoie.

Mergeau amândoi în același ritm, unul în urma celuilalt, la o distanță constantă de cincizeci de pași. Asta dură mai multe minute. Deodată ei îi căzu batista. El o văzu căzând, văzu cum flutură de-a lungul pardesiului ei și rămase pe jos. Oare ea știa că își pierduse batista?

Îi trecu prin minte că ea voia să-l pună şi cu asta la încercare; furia ei contra lui nu se potolise încă, voia să-l determine să ridice această batistă şi să i-o aducă, pentru ca să-l poată privi în ochi şi să se delecteze citind în ei înfrângerea suferită de el la Martha. Mânia lui se înteţi, el îşi strânse buzele şi cute adânci îi brăzdară fruntea. He-he, da, da, nu-i aşa, credea că o să meargă la ea, să se expună batjocurii ei! Uite, uite, a lăsat să-i cadă batista; e pe jos, în mijlocul drumului, e albă şi foarte, foarte fină, o batistă de dantelă, ar putea să se aplece şi să o ridice...

El îşi continuă drumul în acelaşi ritm şi, când ajunse în dreptul batistei, o calcă în picioare, mergând apoi mai departe.

Mergeau amândoi în acest fel când el observă că ea se uită deodată la ceas şi se întoarce. Venea direct spre el. Observase oare că-şi pierduse batista? Atunci se întoarse şi el, mergând încet în faţa ei. Când ajunse din nou în dreptul batistei, o mai călcă o dată în picioare, de data aceasta sub privirile ei. Apoi îşi văzu de drum. El simţea că ea se apropiase de el, dar, totuşi, nu grăbi pasul. Şi îşi continuară în felul acesta drumul, unul înaintea celuilalt, până ajunseră în oraş.

După cum presupunea şi el, ea o luă către bazar. El se îndreptă spre casă.

Ajuns în camera sa, Nagel deschise o fereastră şi se rezemă în coate privind afară, frânt, distrus de agitaţia lăuntrică. Mânia îi trecuse, el se ghemui şi începu să plângă în hohote, cu capul pe braţe; să sughiţe, fără să scoată nici un sunet, cu ochii uscaţi şi tremurând tot. Aşa se desfăşuraseră deci lucrurile! Ah, cum regreta, cum ar fi vrut să nu se fi întâmplat nimic! Îşi lăsase batista să cadă, poate intenţionat, poate pentru ca să-l umilească; dar apoi? Ar fi putut să o ridice, să o fure şi să o poarte toată viaţa la pieptul lui. Fusese albă ca zăpada şi el o călcase în picioare, în noroi. Poate că ea nu i-ar mai fi cerut-o înapoi, dacă ar fi pus mâna pe ea; poate că i-ar fi lăsat-o – Dumnezeu ştie! Dacă ar fi întins însă totuşi mâna să şi-o ia, el s-ar fi aruncat la picioarele ei, rugând-o, implorând-o cu braţele ridicate să i-o lase ca amintire, să-i facă această favoare. Şi ce importanţă ar fi avut, dacă şi-ar fi bătut iar joc de el?

Deodată sări în picioare, coborî în mare grabă scările, năvăli în stradă, străbătu în câteva minute tot oraşul şi ajunse iar pe drumul spre casa parohială. Poate mai reuşeşte să găsească batista! Şi, de fapt, ea nu o ridicase, deşi el era sigur că îl văzuse călcând-o a doua oară în picoare. Ce noroc avea în ciuda tuturor încurcăturilor! Har Domnului! El o ridică cu inima

bătând, fugi acasă, o spălă, o spălă de nenumărate ori, în apă proaspătă şi o întinse cu grijă! Era destul de deteriorată, într-un colţ chiar ruptă de tocul ghetelor sale; dar ce importanţă avea! Ah, ce fericit era că o găsise!

Abia când se duse iar la fereastră îşi dădu seama că alergase prin tot oraşul cu capul gol. Da, era nebun, era nebun! Dacă l-ar fi văzut! A vrut să-l pună la încercare şi, de fapt, el eşuase în mod lamentabil. Nu, toate astea trebuie să se termine! Cu inima liniştită şi capul ridicat, cu o privire rece, fără să se trădeze – aşa va trebui să se uite în ochii ei. Da, va încerca! Va pleca şi o va lua pe Martha cu el. Ea era prea bună pentru el, ah, dar voia să fie vrednic de ea; nu se va ostoi, nu-şi va permite o oră de linişte, până nu va deveni vrednic de ea.

Cerul se înseninа, rafale uşoare de vânt aduceau în cameră miresme de iarbă proaspătă şi pământ reavăn, înviorându-l tot mai mult. Da, mâine va merge iar la Martha şi o va ruga, smerit, să accepte...

18

Dar speranţele lui se risipiră chiar în dimineaţa zilei următoare. Mai întâi veni doctorul Stenersen. El sosi înainte ca Nagel să se fi sculat. Doctorul se scuză, dar bazarul ăsta îndrăcit îl solicita zi şi noapte. Venise cu o rugăminte, cu o misiune: şi anume, trebuia să-l determine pe el – pe Nagel – să se producă iar, în seara aceasta, la bazar. Circulau cele mai fantastice zvonuri despre cântatul lui la vioară; de curiozitate, oraşul îşi pierduse liniştea; zău că da! După cum văd, citiţi ziarele! Da, politică! Aţi urmărit ultimele numiri? Alegerile nu aveau, în linii mari, rezultatul dorit, partizanii suedezilor nu fuseseră înfrânţi în măsură suficientă... Dar cred că staţi prea mult în pat: este deja ora zece. Şi afară e o vreme... totul vibrează de căldură! Ar trebui să faceţi o plimbare matinală.

Da, Nagel voia să se scoale.

Ei, atunci, ce răspuns să dea conducerii bazarului?

Nu, Nagel nu voia să cânte.

Nu? Dar era o afacere cu semnificaţie patriotică; avea el dreptul să se sustragă de la acest serviciu neînsemnat?

Nu, nu putea.

Dumnezeule, şi atmosfera era tocmai acum atât de favorabilă; mai ales doamnele îl imploraseră, de-a dreptul, pe doctor aseară să-i obţină asentimentul. Domnişoara Andresen nu-l lăsase nici să-şi tragă răsuflarea, iar domnişoara Kielland îl luase la o parte, rugându-l să nu-l slăbească pe Nagel până nu va promite că vine.

Bine, dar domnişoara Kielland nici nu ştie cum cântă el! Nu-l auzise încă niciodată.

Nu, dar ea fusese cea mai aferată; se oferise chiar să-l acompanieze la pian... La sfârşit a zis: Spuneţi-i că noi toţi îl rugăm... Chiar, n-aţi putea să trageţi de zece, douăsprezece ori cu arcuşul ca să ne faceţi bucuria asta?

Nu, nu putea, nu putea.

Bine, dar vedeţi, astea nu sunt decât subterfugii; cum de joi seara ştiuse să cânte?

Nagel încercă să se disculpe: Dar dacă nu ştia decât fragmentul ăsta nenorocit, acest potpuriu dezlânat; dacă exersase doar aceste câteva dansuri, pentru a uimi lumea într-o seară? Şi, în afară de aceasta, el cânta înfiorător de fals; nici el personal nu suporta să se asculte, nu, zău că nu!

Da, dar...

— Doctore, nu merg!

— Bine, dar dacă nu astăzi, atunci cel puţin mâine seară? Mâine este duminică, ultima zi, şi contăm pe un public numeros.

— Nu, vă rog să mă scuzaţi, dar nu voi cânta nici mâine seară. Este o prostie să pui mâna pe o vioară, dacă nu cânţi mai bine ca mine. E totuşi ciudat, că *dumneavoastră* nu v-aţi dat seama de asta!

Doctorul muşcă din momeală.

— Ba da, spuse el, am observat şi eu că, pe ici-pe colo, era puţin fals; dar, pe dracu, nu toţi sunt cunoscători.

Nu-i folosi însă la nimic, doctorul fu tratat cu un refuz categoric şi trebui să plece.

Nagel începu să se îmbrace. Ei zău, chiar şi Dagny se aferase să-l convingă, fusese chiar dispusă să-l acompanieze! O nouă capcană, nu? Ieri eşuase şi acum voia să-şi scoată pârleala în felul acesta?... Doamne, poate că era nedrept, poate că nu-l mai ura, că voia să-l lase în pace! Şi, în sinea lui, o rugă să-l ierte pentru aceste bănuieli. El se uită afară, spre piaţă; un soare minunat şi un cer senin. Începu să fredoneze.

Când era pe punctul de a pleca, Sara îi înmână o scrisoare; nu sosise prin poştă, ci printr-un curier. Scrisoarea era de la

Martha şi cuprindea doar câteva rânduri: să nu mai vină diseară, ea plecase într-o călătorie. Să o ierte şi să nu o mai caute; revederea o făcea să sufere. Adio! Jos de tot, sub nume, adăugase că nu îl va uita niciodată. Nu vă voi uita niciodată, scria ea. O nuanţă de durere răzbătea din cele câteva rânduri ale scrisorii, până şi literele aveau un aspect trist, sărăcăcios.

Nagel se prăbuşi pe un scaun. Totul era pierdut, pierdut! Fusese respins chiar şi aici! Ce ciudate erau toate; ce conjuraţie generală contra lui! Avusese oare vreodată intenţii mai bune şi mai cinstite ca acum? Şi, cu toate acestea, cu toate acestea, fără nici un folos! Rămase câteva minute nemişcat pe scaun.

Deodată sări în sus şi se uită la ceas, era ora unsprezece. Dacă alerga acuma, imediat, poate că o mai găsea pe Martha înainte de plecare. Se îndreptă în grabă spre casa ei; era încuiată şi goală. Privi pe fereastră în ambele camere, dar nu văzu pe nimeni.

Distrus, amuţit, se întoarse iar la hotel, fără să-şi dea seama pe unde trece, fără să-şi ridice privirile de jos. Cum de fusese în stare să facă aşa ceva! Cum de fusese în stare să facă aşa ceva! Ar fi vrut să-şi ia rămas bun de la ea, urându-i tot ce poate fi mai bun pe toate drumurile ei. Ar fi îngenuncheat în faţa ei din cauza sufletului ei bun, căci avea cea mai curată inimă, şi ea nu ar fi admis ca el să facă acest gest. Da, dar acum nu mai era nimic de făcut!

Întâlnind-o pe Sara pe coridor, află că scrisoarea fusese trimisă printr-un curier de la casa parohială. Deci şi asta era opera lui Dagny, *ea* pusese totul la cale, calculând bine şi acţionând rapid. Nu, ea nu îl va ierta niciodată!

El colindă toată ziua pe străzi, era când în cameră, când afară, în pădure, peste tot, negăsindu-şi liniştea nici pentru o clipă. Umbla fără răgaz, cu capul aplecat şi ochii deschişi larg, fără să vadă nimic.

Ziua următoare trecu în acelaşi fel. Era duminică şi venise multă lume de la ţară ca să viziteze bazarul în ultima zi şi să vadă tablourile vivante. Nagel fu din nou rugat să cânte măcar o piesă; de data aceasta veni la el alt domn din conducere, şi anume consulul Andresen, tatăl lui Fredrikke; dar el refuză şi de data aceasta. Cutreieră oraşul patru zile întregi; ca un nebun, într-o dispoziţie ciudată, de absenţă totală, de parcă ar fi fost obsedat de o idee, de un sentiment. Cobora în fiecare zi, şi de mai multe ori pe zi, la casa Marthei ca să vadă dacă nu cumva se întorsese. Oare unde plecase? Dar şi dacă ar fi găsit-o, tot inutil ar fi fost!

Într-o seară era cât pe-aci să se întâlnească cu Dagny. Ea ieşea dintr-o prăvălie şi aproape că se lovi de cotul lui. Ea mişcă din buze, de parcă ar fi vrut să vorbească cu el, dar se înroşi brusc şi tăcu. El nici nu o recunoscu imediat şi, în zăpăceala lui, se opri o clipă privind-o, dar apoi se întoarse şi plecă. Ea veni după el; îi auzea paşii tot mai grăbiţi, de parcă ar fi vrut să-l ajungă din urmă; aşa că iuţi şi el pasul, ca să se îndepărteze, să se ascundă de ea. Îi era teamă că îl va nenoroci iar! În cele din urmă ajunse la hotel, intră repede şi urcă foarte agitat în cameră. Har Domnului, scăpase!

Asta se întâmpla în ziua de 14 iulie, într-o marţi...

În dimineaţa următoare, el păru să fi luat o hotărâre – hotărârea de a face ceva. Chipul i se schimbase mult în aceste câteva zile, era cenuşiu şi împietrit, iar ochii îşi pierduseră orice strălucire. Cutreiera tot mai des oraşul fără să-şi dea seama că îşi lăsase bereta la hotel. Şi de fiecare dată îşi spunea că toate acestea trebuie să se termine, o dată pentru totdeauna; iar când spunea asta, îşi strângea pumnii.

Miercuri dimineaţă, când se sculă, examină mai întâi sticluţa cu otravă din buzunar. În timp ce se îmbrăca, începu, potrivit unui vechi obicei, să brodeze pe marginea unuia din şirurile de idei lungi şi dezlânate, care îl preocupau adeseori, răpind liniştea capului său obosit. Creierul său acţiona cu o febrilitate nebună; el era agitat şi atât de disperat, încât cu greu îşi stăpânea lacrimile în timp ce se lăsa copleşit de mii de gânduri:

Da, har Domnului că avea sticluţa! Lichidul din ea era transparent ca apa şi mirosea a migdale. Da, da, îi va găsi curând, foarte curând, o întrebuinţare, dacă nu va avea altă soluţie. Se apropia, totuşi, sfârşitul. Şi de ce nu? Avusese vise atât de nebunesc de frumoase despre fapte mari, despre ceva sublim, care să trezească admiraţia carnivorilor – dar rezultatul fusese negativ; nu îşi îndeplinise misiunea. De ce să nu-i găsească o întrebuinţare lichidului din sticluţă? Nu mai rămânea decât să-l înghită fără a se strâmba prea urât. Da, aşa va face, când va bate ceasul, când va veni momentul.

Iar Dagny va fi învingătoare...

Ce putere emana fiinţa asta, pe cât era de mediocră, cu cosiţa ei lungă şi inima înţelegătoare! El reuşea perfect să se transpună în sufletul sărmanului, care nu putuse trăi fără ea, a aceluia cu lama şi ultimul NU. Nu se mai mira de el; bietul om îşi încheiase socotelile; ce altceva ar fi putut face?... Cum vor scânteia ochii ei albaştri şi catifelaţi, când o voi apuca şi eu pe acelaşi drum! Dar te iubesc, te iubesc şi pentru asta. Nu numai

pentru virtuțile, ci și pentru răutățile tale. Prea mă chinuiești cu indulgența ta; de ce tolerezi să am mai mult de un ochi? Ar trebui să-l iei pe celălalt, ba să-i iei pe amândoi; n-ar trebui să admiți ca să circul pașnic pe stradă și să am un acoperiș deasupra capului. Ai îndepărtat-o pe Martha de mine, dar te iubesc cu toate astea și tu știi asta și râzi, iar eu te iubesc și pentru că râzi de mine. Poți pretinde mai mult? Nu-i destul atât? Îți iubesc mâinile albe cu degetele lungi, vocea, părul blond, respirația și sufletul; le iubesc mai mult ca orice altceva pe lume; și nu există nici o salvare pentru mine, am pierdut controlul asupra mea. Da, poți să-ți bați joc de mine, poți să râzi de mine, ce contează toate astea, Dagny, din moment ce te iubesc? Nu găsesc că asta schimbă cu ceva situația; poți să-mi faci orice rău vrei, orice îți trece prin minte, căci pentru mine rămâi la fel de frumoasă și de fermecătoare, admit acest lucru. Te-am dezamăgit în oarecare măsură, mă consideri rău și hain, mă crezi în stare de orice. Dacă aș putea modifica, prin vrăjitorie, statura mea scundă, aș face-o. Și apoi? Dacă spui tu, înseamnă că așa este, și sunt și eu de acord; și te asigur că dragostea începe să clocotească în mine și atunci când spui asta. Chiar și atunci când mă privești disprețuitor sau îmi întorci spatele fără să-mi răspunzi la întrebare, sau când încerci să mă ajungi din urmă pe stradă ca să mă umilești, ah, chiar și atunci inima mea vibrează de iubire pentru tine. Trebuie să mă înțelegi, nu amăgesc acum pe nici unul din noi doi, dar îmi este indiferent dacă vei râde din nou; sentimentele mele rămân neschimbate; așa stau lucrurile. Iar dacă aș găsi vreodată un diamant, el s-ar numi Dagny, căci numai numele tău mă face să tresalt de bucurie. Merg atât de departe încât aș vrea să aud fără încetare numele tău, rostit de toți oamenii, de animale, de munți și de stele; aș vrea să fiu surd pentru orice altceva și să aud întreaga mea viață, zi și noapte, doar numele tău răsunând la nesfârșit în urechile mele. În onoarea ta aș fi în stare să inventez un nou legământ, un legământ pentru toate popoarele de pe pământ – numai în onoarea ta. Iar dacă aș păcătui din cauza aceasta și Dumnezeu m-ar avertiza, i-aș răspunde: trece-o în contul păcatelor mele, fă-mi socoteala, plătesc cu sufletul meu atunci când îmi va bate ceasul, când mi se va împlini sorocul...

Ce ciudat este totul! Peste tot dau de impedimente și, totuși, eu sunt același, am aceeași putere, aceeași forță vitală, în fața mea se deschid aceleași posibilități ca mai demult, aș putea presta aceeași activitate. De ce se ridică piedici în calea mea, de ce toate perspectivele sunt, dintr-o dată, închise? Să fie vina

mea? Nu știu din ce cauză. Toate simțurile mele sunt nevătămate, nu am obiceiuri proaste, nu am nici un viciu, nu mă expun orbește primejdiilor. Gândesc ca mai demult, simt ca mai demult, îmi controlez mișcările ca mai demult, da, și evaluez oamenii ca mai demult. Merg la Martha, știind că la ea îmi voi găsi mântuirea, că ea este sufletul cel bun, îngerul meu. Îi este frică, îi este foarte frică; dar în cele din urmă o conving să vrea și ea ce vreau eu și cădem de acord. Bun! Visez o viață pașnică și fericită; ne vom retrage în singurătate, vom locui într-o colibă lângă un izvor, vom cutreiera pădurile în haine scurte și pantofi cu cataramă – exact așa cum își dorește inima ei sentimentală și caldă. De ce nu? Mahomed merge la munte! Iar Martha este prezentă, Martha este alături de mine, conferind puritate zilelor mele și liniște nopților, în timp ce Domnul veghează de sus asupra noastră. Dar iată că se amestecă lumea, lumea se revoltă, lumea spune că totul este o inepție. Lumea susține că un bărbat rezonabil și o femeie rezonabilă nu ar face așa ceva – că este, prin urmare, o nebunie să faci așa ceva. Iar eu sunt singurul care bate cu piciorul în pământ spunând că *este* rezonabil! Ce știe lumea? Nimic! Te obișnuiești cu o imagine, o accepți deoarece și profesorii noștri au acceptat-o înaintea noastră, totul este o pură supoziție; chiar și timpul, spațiul, mișcarea, materia sunt supoziții. Lumea nu știe nimic, ea doar preia totul...

Nagel își acoperi, o clipă, ochii cu mâna și își mișcă capul dintr-o parte într-alta, de parcă totul s-ar fi învârtit în fața lui. El se oprise în mijlocul camerei.

Dar la ce mă gândeam acum?... Bine, la început îi este frică de mine, dar până la urmă am căzut de acord. Iar inima mea îmi spune că trebuie să fiu, toată viața, bun cu ea. Mă dezic de legământul meu cu lumea, îi restitui inelul; am zburdat ca un nătărău printre alți nătărăi, am făcut pozne trăznite și am cântat și la vioară, iar oamenii au strigat: ai zbierat frumos leule! Mi-e greață de triumful nespus de primitiv de a-i fi auzit pe carnivori aplaudând; nu mai concurez cu un telegrafist din Kabelvaag, plec în valea liniștii eterne și voi fi cea mai liniștită ființă din pădure. Îl cinstesc pe Dumnezeu, fredonez, mulțumit, cântece, devin superstițios, mă bărbieresc numai în timpul fluxului și, când merg la semănatul grâului, studiez țipetele unor păsări. Iar când mă întorc obosit de la muncă, soția îmi face semn din ușă și eu o binecuvântez, mulțumindu-i pentru surâsul plin de căldură... Martha, căzusem de acord, nu a fost așa? Mi-ai promis cu atâta fermitate, era și dorința ta la sfârșit, după ce ți-am explicat totul. Și, până la urmă, nu s-a ales nimic. Mi-ai fost

răpită, ai fost luată prin surprindere şi răpită, nu spre pieirea ta, ci spre pieirea mea...

Dagny, nu te iubesc, mi-ai ieşit în cale peste tot, nu-ţi iubesc numele, mă irită, mă înfurie, te numesc Dangny şi scot limba... Ascultă-mă, pentru numele lui Christos! Voi veni la tine după ce voi muri, mă voi arăta, pe calcan, cu o mutră de valet de treflă şi te voi urmări, ca schelet, dansând într-un picior în jurul tău şi paralizându-ţi braţele cu o lovitură. Aşa voi face, aşa voi face! Să mă ferească Dumnezeu de tine, acum şi în vecii vecilor, adică să te ia dracu, asta e rugăciunea mea fierbinte...

Şi apoi? Pentru a şaptea şi ultima oară: şi apoi? Te iubesc cu toate acestea şi tu ştii foarte bine, Dagny, că te iubesc cu toate acestea şi că regret toate cuvintele mele amare. Dar pe urmă? La ce îmi foloseşte? Şi, în afară de aceasta, cine ştie dacă nu e mai bine aşa? Dacă tu spui că e mai bine, atunci aşa este, simt acelaşi lucru ca şi tine, sunt un călător reţinut din drum. Dar chiar dacă ai fi vrut, şi dacă ai fi rupt relaţiile cu toţi ceilalţi şi te-ai fi angajat pe acelaşi drum cu mine – ceea ce nu aş fi meritat – dar, totuşi, să presupunem că ai fi făcut-o – unde am fi ajuns? Ai fi vrut cel mult să mă ajuţi să-mi desăvârşesc opera, să-mi duc până la capăt atribuţiile în această lume – recunosc că mă simt ruşinat, mi se opreşte inima în loc de ruşine când mă gândesc la asta. Aş face ceea ce vrei tu, deoarece te iubesc, aş suferi însă în adâncurile inimii mele... Dar ce rost are să *presupunem* un lucru după altul, să construim puncte de plecare imposibile? Tu nu ai rupe relaţiile cu toţi ceilalţi, nici nu te-ai angaja pe acelaşi drum cu mine, tu spui: mulţumesc frumos, râzi de mine, mă batjocoreşti; deci, ce am de-a face cu tine? Punct.

Pauză. Apoi Nagel continuă cu vehemenţă:

De altfel, vreau să-ţi spun că voi bea acum paharul acesta cu apă bună şi nu mă voi sinchisi nici cât negru sub unghie de tine. E o prostie din partea ta să crezi că te iubesc, că îmi dau, cu adevărat, această osteneală, acum, când îmi bate în curând ceasul. Detest existenţa ta burgheză îndestulată – atât de afectată, frumos coafată şi lipsită de importanţă cum este. O detest, Dumnezeu mi-e martor că o detest, şi, când mă gândesc la tine, mă cuprinde o ciudă nemaipomenită. Ce-ai făcut din mine? He-he, îmi vine să jur că ai făcut un om mare din mine. He-he, du-te şi bate-te în piept! Mă ruşinez până în străfundul sufletului de oamenii tăi mari...

Un om mare! Câţi oameni mari există pe lume? Mai întâi oamenii mari din Norvegia, căci aceştia sunt cei mai mari. Apoi oamenii mari din Franţa, din ţara lui Victor Hugo şi a poeţilor;

apoi urmează oamenii mari de acolo, din imperiul lui Barnum[1] Şi toţi aceşti oameni mari fac echilibristică pe un corp ceresc, care, comparat cu Sirius, nu este mai mare decât spinarea unui păduche. Dar un om mare nu este un om mic, un om mare nu locuieşte la Paris, el *populează* Parisul. Un om mare se situează la asemenea înălţime, încât îşi vede el însuşi capul. Lavoisier s-a rugat ca ghilotinarea lui să fie amânată până va duce la sfârşit un experiment chimic; asta înseamnă: nu te atinge de cercurile mele! He-he, ce comedie! Dacă nici măcar Euclid, cel cu axiomele, nu a adăugat mai mult decât un ban la valoarea iniţială! Ah, cu câtă meschinărie, cu câtă suficienţă şi lipsă de mândrie au fost rânduite toate pe acest pământ!

Iată că facem oameni mari din cei mai ocazionali profesionişti care perfecţionează întâmplător aparatul de concentrare a electricităţii, sau care au dispus întâmplător de suficientă forţă musculară pentru a străbate Suedia călare pe bicicletă. Da, şi pentru a promova cultul oamenilor mari, oamenii mari sunt îndemnaţi să scrie cărţi! He-he, este într-adevăr nostim, face toţi banii! Şi, în fine, fiecare comună vrea să-şi aibă omul ei mare, un candidat în ştiinţe juridice, un romancier, un explorator polar de rang înalt. Iar pământul devine atât de admirabil de neted şi uşor de cuprins cu vederea...

Dagny, acum a venit rândul meu; îţi mulţumesc, râd de tine, te batjocoresc; ce-ai tu de-a face cu mine? Eu nu voi deveni niciodată un om mare...

Dar să pornim de la ipoteza că ar exista o mulţime de oameni mari, o legiune de genii de cutare şi cutare mărime; de ce să nu presupunem aşa ceva! Şi apoi? Să mă las impresionat de cantitate? Dimpotrivă, cu cât există mai mulţi din această specie, cu atât devin mai obişnuiţi! Sau să fac şi eu ce face lumea? Lumea rămâne mereu aceeaşi, ea acceptă şi acum ceea ce a acceptat mai demult, ea admiră, cade în genunchi, aleargă după oamenii mari cu strigăte de *ura!* Şi să fac şi eu acelaşi lucru? Comedie, comedie! Omul mare iese pe stradă, un individ îi dă altuia un ghiont spunându-i: uite-l pe omul mare cutare şi cutare! Omul mare este la teatru, o profesoară o ciupeşte pe alta de coapsele vlăguite, şoptindu-i: acolo, în loja din avanscenă, şade cutare şi cutare om mare! He-he. Dar el însuşi, omul mare? El încasează! Da, asta face. Oamenii au dreptate, este el de părere, acceptând atenţiile ca ceva ce i se cuvine, fără să le

---

[1] Phineas Barnum (1810-1891), impresar american.

dispreţuiască şi fără să roşească. De ce ar şi roşi? Nu este el un om mare?

Tânărul student Öien ar protesta însă. Vrea şi el să devină un om mare; în vacanţă lucrează la un roman. El mi-ar atrage din nou atenţia că sunt inconsecvent. Domnule Nagel, nu sunteţi consecvent, explicaţi-vă mai clar!

Iar eu mi-aş expune părerea.

Dar tânărul Öien nu s-ar declara satisfăcut, ci ar întreba: înseamnă că, de fapt, nu există oameni mari? Da, aşa ar întreba, chiar şi după ce i-aş fi detaliat părerea mea! He-he, aşa i s-ar înfăţişa *lui* lucrurile. Şi, cu toate acestea, i-aş răspunde iarăşi aşa cum m-aş pricepe; m-aş osteni şi aş replica: Există, pur şi simplu, o legiune de oameni mari, înţelegeţi acum ce vreau să spun? Există o legiune! Dar oameni *foarte mari* există foarte, foarte puţini. Vedeţi, aceasta este deosebirea. În curând, fiecare comună îşi va avea omul ei mare; dar oameni foarte mari nu apar, poate, nici măcar o dată la o mie de ani. Printr-un om mare lumea înţelege pur şi simplu un talent, un geniu, şi, Doamne Dumnezeule, „geniu" este un concept foarte democratic: Dacă mănânci atâta şi atâta muşchi de vacă pe zi, genialitatea se perpetuează până într-a treia, a patra, a cincea, a zecea generaţie. În accepţiunea populară, geniul nu reprezintă ceva nemaiauzit; un geniu este doar un apropo omenesc; te opreşti în faţa lui, dar nu rămâi înmărmurit în faţa lui. Imaginaţi-vă că într-o seară senină de iarnă v-aţi afla într-un observator astronomic şi aţi privi printr-un telescop constelaţia *Orion*. Deodată îl auziţi pe Fearnley[1] spunând; Bună seara, bună seara! Întoarceţi capul, şi îl vedeţi pe Fearnley făcând o plecăciune adâncă; a intrat pe uşă un om mare, un geniu, domnul din loja de avanscenă. Şi, nu-i aşa că aţi zâmbi uşor în sinea dumneavoastră şi v-aţi îndrepta din nou privirile spre constelaţia Orion? Aşa mi s-a întâmplat şi mie... Aţi înţeles acum care este părerea mea? Vreau să spun: în loc de oamenii mari obişnuiţi, din cauza cărora lumea îşi dă coate de veneraţie, prefer geniile mărunte, necunoscute, pe tinerii care mor în anii de şcoală, fiind distruşi de forţa sufletului lor – licurici delicaţi şi orbitori pe care ar fi trebuit să-i întâlneşti când erau încă în viaţă, pentru a şti că au existat. Acesta este gustul meu. Dar, înainte de toate, susţin că

---

[1] Thomas Nicolay Fearnley (1841-1927), armator norvegian, întemeietor al uneia din cele mai importante Societăţi de Navigaţie din Norvegia.

este important să se facă o deosebire între geniul mare şi geniul suprem; şi să fie evidenţiat cel suprem, pentru a nu se da la fund în proletariatul geniilor. Vreau să-l văd pe arhispiritul nemaiîntâlnit ocupându-şi locul care i se cuvine. Încercaţi o selecţie, faceţi-mă să şovăi. Lăsaţi-mă în pace cu geniile comunale, important este să găsim valoarea supremă. Eminenţa sa punctul culminant...

La care tânărul Öien ar răspunde – îl cunosc acum – el ar spune: Dar acestea sunt doar teorii, paradoxuri.

Dar eu nu pot accepta că ar fi doar teorii, nu pot – să mă ajute Dumnezeu – aşa de total diferit văd eu lucrurile. E greşeala mea? vreau să spun: sunt eu, personal, de vină pentru asta? Sunt un străin, un paria în această viaţă, o idee fixă a lui Dumnezeu, numiţi-mă cum vreţi...

Şi Nagel continuă cu vehemenţă crescândă:

Repet că nu îmi pasă cum mă numiţi; nu mă predau, în vecii vecilor *nu*. Strâng din dinţi şi îmi pietrific inima, fiindcă am dreptate; voi înfrunta singur lumea şi nu voi ceda! Ştiu eu ce ştiu, în inima mea am dreptate; câteodată, în anumite momente, intuiesc interdependenţa infinită a tuturor lucrurilor. Am uitat să mai adaug ceva, nu cedez: Voi anihila toate supoziţiile voastre absurde referitoare la oamenii mari. Tânărul Öien afirmă că părerea mea este doar o teorie. Bine; dacă părerea mea este doar o teorie, o anihilez şi îmi exprim altă părere, mai bună; căci nu mă dau înapoi de la nimic. Şi vă spun... aşteptaţi puţin, sunt convins că pot formula ceva şi mai bun, deoarece inima mea este plină de dreptate; vă spun deci: îl disprețuiesc şi îl batjocoresc pe omul mare din loja de avanscenă; în inima mea el nu este decât un Bajazzo şi un bufon. Când îi văd pieptul bombat şi mutra sigură de victorie, mă cuprinde dezgustul. A luptat omul mare ca să ajungă la genialitatea sa? Nu s-a născut cu ea? Atunci de ce să-l aclam cu un *ura?*

Tânărul Öien întreabă însă mai departe: Dar chiar dumneavoastră vreţi să-i asiguraţi locul cuvenit eminenţei sale punctului culminant; îl admiraţi pe arhispirit, care nu a luptat nici el ca să-şi dobândească genialitatea?

Tânărul Öien crede că a surprins iar o inconsecvenţă de-a mea; cel puţin, aşa i se pare lui! Şi din nou îi răspund, deoarece sfânta dreptate a pus stăpânire pe mine: Nu-l admir nici pe arhispirit şi îl anihilez chiar şi pe eminenţa sa punctul culminant, dacă este necesar şi dacă în felul acesta se face curăţenie pe pământ. Arhispiritul este admirat datorită măreţiei sale,

datorită procentului maxim de genialitate – de parcă genialitatea ar fi meritul personal al arhispiritului, de parcă ea nu ar aparține întregii omeniri și nu ar fi cu adevărat proprietatea materiei! Faptul că arhispiritul a absorbit întâmplător cota de genialitate a străbunicului, bunicului, tatălui, fiului, nepotului și strănepotului său, secătuindu-și pentru secole întregi seminția, nu reprezintă, nu, nu reprezintă opera arhispiritului. El a găsit în sine genialitatea, a înțeles destinația sa și s-a folosit de ea... Teorie? Nu, nu este *numai* teorie; să ne înțelegem, aceasta este opinia mea intimă! Dacă însă și asta este doar teorie, atunci îmi scotocesc creierul și găsesc încă o soluție, aduc încă un al treilea, al patrulea și al cincilea contraargument distrugător, în limita posibilităților mele, și tot nu mă dau bătut.

Dar nici tânărul Öien nu se dă bătut, deoarece se bazează pe sprijinul întregii lumi, așa că spune: Înseamnă că nu aveți pe cine să admirați – nici un om mare, nici un geniu!

Eu răspund, iar el se simte tot mai rău, deoarece și el vrea să devină un om mare. Îl liniștesc și îi răspund: Nu, nu admir geniul. Dar admir și agreez rezultatul influenței exercitate de genii asupra lumii, pentru a cărei realizare omul mare nu reprezintă decât o biată unealtă necesară, un sfredel cu care se fac găurile... E bine așa? M-ați înțeles acum?

Și deodată Nagel exclamă cu mâinile întinse:

Ah, am intuit acum din nou interdependența infinită a lucrurilor! Ce strălucitoare era, ce strălucitoare! Marea înțelegere s-a pogorât asupra mea, acum, în clipa aceasta, în mijlocul camerei! Nu a mai existat nici o enigmă pentru mine, mi s-a revelat totul până în străfunduri. Ce strălucitoare era, ce strălucitoare!

Pauză.

Da, da, da, da, da, da! Sunt un străin printre semenii mei și în curând îmi bate ceasul. Da, da... De altfel, ce am eu de-a face cu oamenii mari! Nimic! Povestea cu oamenii mari nu este decât o comedie, o prostie, o șarlatanie. Bine! Dar nu este totul comedie și prostie și șarlatanie? Desigur, totul este o șarlatanie. Kamma și Minutul și toți oamenii și iubirea și viața, toate astea sunt o șarlatanie; tot ce aud și văd și înregistrez este șarlatanie, chiar și albastrul cerului este doar ozon, otravă, otravă care se infiltrează... Și când cerul este senin și albastru, plutesc încet acolo, sus, iar corabia mea alunecă pe ozonul albastru și înșelător. Corabia este din lemn parfumat, și pânzele...

Chiar şi Dagny a spus că este o imagine frumoasă. Ai spus aceasta, Dagny, şi îţi mulţumesc, totuşi, pentru că ai spus-o şi m-ai făcut atunci atât de fericit, încât am început să tremur de bucurie. Îmi amintesc de fiecare cuvânt, le port pe toate în mine, oriunde m-aş duce, la orice m-aş gândi şi nu le voi uita niciodată... Iar acum vei fi biruitoare, când îmi va bate ceasul. Nu te voi mai urmări. Şi nici nu mă voi arăta, ca stafie, pe calcan: să mă ierţi că am spus aşa ceva din răzbunare. Nu, ci voi veni la tine ca să adiu, cu aripi albe, în jurul tău când dormi, ca să te urmez când eşti trează şi să-ţi şoptesc cuvinte pline de dragoste. Poate că îmi vei zâmbi când le vei auzi, da, poate că o vei face, dacă vrei. Iar dacă eu nu voi avea aripi albe, dacă ele nu vor fi atât de albe, îl voi ruga pe un înger din cer să vină în locul meu, iar eu nu mă voi arăta, ci mă voi ascunde într-un ungher ca să văd cum îi zâmbeşti, poate, îngerului. Aşa voi face, dacă pot, ca să repar măcar ceva din răul pe care ţi l-am făcut. Ah, mă cuprinde bucuria gândindu-mă la asta şi aş vrea să o fac acum, imediat. Oare cum aş putea să-ţi fac într-alt mod miraculos o bucurie? În fiecare duminică dimineaţa, când mergi la biserică, voi cânta deasupra creştetului tău şi îl voi ruga şi pe înger să cânte. Iar dacă el nu vrea şi nu-l voi putea convinge să o facă, mă voi arunca la picioarele lui şi îl voi ruga tot mai smerit, până îmi va da ascultare. Îi voi promite ceva bun în schimb, îi voi da ceva, cu siguranţă, şi îi voi face multe servicii, dacă va fi atât de amabil să... Da, aşa voi face şi abia aştept să pot începe, sunt extaziat numai când mă gândesc la asta. Şi acum nu mai durează mult până îmi bate ceasul, voi grăbi momentul şi mă bucur de... Imaginează-ţi, când va fi dispărut orice ceaţă, la, la, la, la.

Fericit şi exaltat, Nagel alergă jos şi intră în sufragerie. Cânta încă. Dar un mic incident puse de îndată capăt bunei sale dispoziţii, amărându-l pentru mai multe ore. El dejună în grabă, cântând şi stând în picioare, deşi nu era singur în sală. Când observă că ceilalţi doi clienţi îl privesc iritaţi, îi rugă, deodată, să-l scuze. Dacă i-ar fi zărit mai repede, n-ar fi făcut gălăgie. În zile ca aceasta, el nici nu vedea, nici nu auzea; ce dimineaţă minunată, nu-i aşa? Şi cum bâzâie deja muştele!

Dar nu-i răspunse nimeni; cei doi străini rămăseseră la fel de morocănoşi, discutând, plini de demnitate, probleme de politică. Dispoziţia lui Nagel se schimbă pe loc. El tăcu şi părăsi, în linişte, sufrageria. Jos în stradă, intră într-o prăvălie, se aprovizionă cu ţigări şi plecă apoi, ca de obicei, în pădure. Era ora unsprezece şi jumătate.

Ce neschimbați erau oamenii! Iată-i pe acești doi avocați, sau agenți comerciali, sau moșieri, sau ce altceva vor fi fost, cum ședeau sus, în sufragerie, făcând politică, cu o expresie de răutate pe față și priviri chiorâșe, numai fiindcă, în buna lui dispoziție, îi venise în minte să fredoneze puțin în prezența lor. Își ingerau dejunul cu mutre pline de superioritate, neadmițând să fie deranjați. He-he, aveau amândoi burțile mari și degetele ca niște pernițe pătate cu grăsime; șervetul și-l prinseseră de guler, sub bărbie. Ar fi meritat să se întoarcă și să-i ia puțin peste picior. Ce domni distinși! Comercianți de terciuri, piei americane, Dumnezeu știe dacă nu și de vase de lut. Da, chiar că e cazul să te sperii de așa ceva! Și totuși îi stricaseră, într-o secundă, buna dispoziție. Nici măcar nu arătau prea bine! Ba da, unul din ei arăta destul de bine, dar celălalt, acela cu pieile – avea o gură strâmbă, care se deschidea numai într-o parte, amintind de o butonieră. Avea și un smoc mare de păr cenușiu în urechi. Pfui, era respingător ca păcatul! Dar, desigur, nu era voie să cânți, când individul ăsta stătea cu botul în troacă!

De fapt, oamenii erau neschimbați, așa erau. Domnii fac politică, domnii sunt la curent cu ultimele numiri; har domnului, Buskerud putea fi încă salvat pentru orientarea de dreapta! He-he, ce savuros era să urmărești mutrele lor de proprietari de mine, când au spus asta. De parcă politica norvegiană ar fi altceva decât poșircă și compromis! Eu, Listerbu Ola Olsen, sunt de acord ca unei văduve din provincia Nordland să i se dea o despăgubire de una sută șaptezeci și cinci coroane, dacă obțin în schimb un drum comunal de trei sute de coroane în parohia Fjaerde. He-he, compromis!

Dar, la dracu, nu cumva să fredonezi un cântec vesel și să-l deranjezi pe parlamentarul Ola când lucrează! Altfel se întâmplă o nenorocire. Căci, fii atent, Ola se gândește, Ola studiază. Cu ce își bate capul? Pe ce temă de politică vrea să prezinte mâine un amendament? He-he-he, un om de încredere în lumea mică a Norvegiei, ales de popor ca să-și lanseze cuvântările în comedia regatului, îmbrăcat în sfintele straie populare, pufăind din pipa umplută cu cel mai tare tutun de mestecat, cu gulerul de hârtie muiat de o sudoare fidelă, cinstită! Faceți-i loc acestui ales când se apropie, la o parte, pe dracu, ca să poată uza de libertatea de a da din coate!

Ah, Doamne Dumnezeule, din ce zerouri rotunde și grase sunt alcătuite numerele mari!...

De altfel: punct. La dracu cu nulităţile! La un moment dat te saturi de absurdităţi şi nu mai vrei să ai de-a face cu ele. Mergi în pădure, te mişti sub cerul liber, e mai mult spaţiu acolo, mai mult loc pentru omul străin şi pentru păsările zburătoare... Îţi cauţi un culcuş într-un loc umed, te întinzi cu burta pe pământul mlăştinos şi te bucuri că te simţi îmbibat de apă. Îţi cufunzi capul în stuf şi în frunzele noroiate, unde tot felul de viermi şi de larve şi de mici lipitori moi ţi se târăsc pe haine şi pe faţă, privindu-te cu ochii lor ca o mătase verde, în timp ce liniştea paşnică a pădurii şi a atmosferei te învăluie din toate părţile; iar Domnul Dumnezeu se uită la tine din înălţimi, ca la ideea sa cea mai fixă. Ho-ho, te cuprinde buna dispoziţie, o bucurie rară, necunoscută, diabolică, cum nu ai mai simţit niciodată; comiţi cele mai mari trăznăi, amesteci binele şi răul, răstorni lumea cu capul în jos şi te bucuri că o faci, de parcă ar fi vorba de o acţiune meritorie. De ce nu? Eşti prada unor influenţe deosebite şi cedezi în faţa lor, lăsându-te târât de plăcere şi de o bucurie îndărătnică. Mânat de un imbold uriaş, ridici azi în slăvi tot ce ai batjocorit mai demult; te delectezi văzându-te în stare să susţii o mică bătălie pentru pacea veşnică, ai vrea să înfiinţezi o comisie pentru îmbunătăţirea încălţămintei poştaşilor, pui o vorbă bună pentru Pontus Wikner şi te erijezi ca apărător al universului şi al lui Dumnezeu în general. Să ia dracu adevărata conexiune a lucrurilor, nu te mai interesează, te rătoieşti la ea şi te faci că nu o vezi. He-he şi *ura!* Nu-i aşa că te simţi ceva mai liber, că îţi acordezi harpa şi intonezi psalmi într-un ritm de nedescris?

Pe de altă parte, îţi laşi sufletul dus de valuri, abandonându-l celui mai crunt galimatias. Lasă-te dus de valuri, dus de valuri, este aşa de plăcut să cedezi fără să opui rezistenţă. Şi de ce să opui rezistenţă? He-he, oare un călător reţinut din drum nu are dreptul să-şi petreacă ultimele clipe aşa cum are chef? Da sau nu? Punct. Şi te aranjezi aşa cum ai chef.

Există diferite lucruri pe care le-ai putea face; ai putea să-ţi pui în joc influenţa în folosul Misiunii Interioare, a artei japoneze, a trenului din Hallingtal, ai putea interveni pentru ceva – numai aşa, ca să intervii pentru ceva şi ca să pui pe picioare ceva. Îţi trece prin minte că un om ca J. Hansen, respectatul croitor de la care ai cumpărat odată o haină pentru Minutul – că acest individ are merite uriaşe ca cetăţean şi ca om; începi prin a-l respecta şi sfârşeşti prin a-l iubi. Dar de ce îl iubeşti? De bucurie, de încăpăţânare, fiindcă eşti cuprins de val şi cedezi

în fața unor influențe ciudate. Îi șoptești la ureche admirația ta, și îi dorești sincer cât mai multe vite mici și mari și, când pleci de la el, îi strecori în mână, să mă ierte Dumnezeu, propria medalie de salvator. Și de ce să nu faci așa ceva, din moment ce dai frâu liber unor idei ciudate? Dar asta nu este suficient. Regreți și că, la vremea sa, ai vorbit nerespectuos despre parlamentarul Ola. Și de-abia acum te dedai la cea mai dulce nebunie, ho-ho, cum cedezi:

Ce n-a făcut parlamentarul Ola pentru Ryfylke[1] și pentru țară! Încetul cu încetul apreciezi fidelitatea și munca sa cinstită și ți se încălzește inima. Te simți copleșit de bunătate, plângi și hohotești de compătimire pentru el și juri în sinea ta să-i găsești merite duble și triple. Gândul la acest moșneag viguros din poporul care luptă și suferă, la bărbatul în haină de pocăință, trezește în tine un imbold fericit și puternic de a compătimi, care te face să plângi. Pentru ca să subliniezi meritele lui Ola, îi înfierezi pe toți ceilalți și întreaga lume, îți permiți plăcerea de a lua de la alții totul în avantajul lui Ola, cauți cele mai frumoase și strălucite cuvinte pentru a-l proslăvi pe el! Afirmi de-a dreptul că Ola a contribuit în cea mai mare măsură la tot ce s-a realizat în lumea aceasta, că el a scris unicul tratat despre analiza spectrală care merită citit, că el singur a desțelenit în 1719 toate preriile din America, că el a inventat telegraful, că el a fost pe planeta Saturn și a stat de cinci ori de vorbă cu Dumnezeu. Se știe foarte precis că Ola *nu* a făcut toate acestea, dar din bunătate disperată spui totuși că el *a făcut* una și a *făcut* alta și plângi în hohote și te blestemi să ai parte de cele mai groaznice chinuri ale iadului: numai Ola a făcut toate astea și nimeni altcineva. Și de ce procedezi așa? Din bunătate, pentru a restabili în mod înmiit onoarea lui Ola! Și cânți din toți rărunchii, pentru ca să-i dai lui o cât mai mare satisfacție, ba chiar susții, hulind cu nerușinare, că Ola este creatorul lumii, că el a așezat soarele și stelele la locul lor, că el dirijează tot universul, și juri cumplit și pe toate glasurile că acesta este adevărul! Pe scurt, îți lași gândurile să divagheze, ajungând la digresiuni foarte ciudate și încântătoare, în direcția bunătății și a concubinajului celui mai delicat dintre jurăminte și mârșăvii. Și ori de câte ori îți trece prin minte vreo idee năstrușnică, ridici genunchii chicotind de bucurie din cauza satisfacției binemeritate pe care o va avea la sfârșit Ola. Da, Ola

[1] Ryfylke, regiune din jurul fiordului Boknafjorden.

să aibă totul, lui Ola i se cuvine totul, deoarece te-ai exprimat la un moment dat nerespectuos despre el şi acum te căieşti.

Pauză.

Dar cum a fost... n-am pronunţat odată cea mai infamă trivialitate la adresa unui trup care... da, care murise?... Stai puţin – era o fată tânără care a murit mulţumindu-i lui Dumnezeu că îi dăduse un trup pe care nu-l utilizase niciodată. Stai, era Mina Meek, îmi amintesc acum, şi mă ruşinez din cap până în picioare. Câte prostii mai vorbeşte omul, pe care le regretă mai târziu şi de care se ruşinează profund. Ah, cum te opreşti, adeseori, în loc de ruşine şi îţi vine să ţipi! De fapt, doar Minutul a auzit această trivialitate, dar îmi este ruşine de mine însumi. Să nu mai vorbim că o dată am comis o boroboaţă şi mai infamantă, pe care nu o voi uita niciodată – cu eschimosul şi mapa de hârtie de scrisori. Uf, la o parte, Dumnezeule, îţi vine să intri în pământ!... linişte, ţine-te bine, la dracu cu toate scrupulele! Gândeşte-te: dacă, la un moment dat, toţi cei izbăviţi din lumea întreagă vor avea parte de pronia cerească, da, de pronia cerească – te vei afla şi tu printre ei!? Uf, Dumnezeule, ce plictisitoare sunt toate; Dumnezeule, ce plictisitoare sunt toate astea...

Ajungând în pădure, Nagel se trânti pe prima tufă de iarbă-neagră întâlnită în cale, îngropându-şi capul în mâini. Ce confuzie în creierul său, ce încurcătură de gânduri imposibile! Curând după aceea adormi. Trecuseră de-abia patru ore de când se sculase şi totuşi adormi, mort de oboseală şi epuizat.

Când se trezi, era deja seară. Se uită în jur şi văzu că soarele era pe punctul să apună în spatele morii cu aburi din Indviken, iar păsările zburau din copac în copac, ciripind. Capul i se limpezise, ideile confuze şi amărăciunea dispăruseră, îşi recâştigase calmul. El se rezemă de trunchiul unui copac şi căzu pe gânduri. Să o facă acum? Acum sau mai târziu – era tot una! Nu, trebuia să pună, mai întâi, la punct o serie de lucruri, să-i scrie surorii sale o scrisoare, să-i lase Marthei o amintire într-un plic; nu putea muri în seara aceasta. Nu-şi achitase nici nota de plată de la hotel; şi voia să-i lase şi lui Minutul ceva...

Se îndreptă, încet, spre hotel. Dar mâine seara o va face, spre miezul nopţii, fără pregătiri prealabile, scurt şi cuprinzător, scurt şi cuprinzător!

La ora trei dimineaţa stătea încă la fereastra camerei sale, privind afară, spre piaţă.

19

În noaptea următoare, Nagel părăsi hotelul în jurul orei douăsprezece. Nu făcuse pregătiri speciale, dar îi scrisese surorii sale şi lăsase într-un plic nişte bani pentru Martha; geamantanele, cutia pentru vioară şi scaunul cel vechi stăteau la locul lor, iar pe masă erau câteva scrisori. Socoteala nu şi-o achitase; uitase complet de ea. Înainte de a pleca de acasă, o rugă pe Sara să curețe geamurile în absența lui, iar Sara promisese că o va face, deşi era în toiul nopții; el îşi spălă cu grijă fața şi mâinile, apoi părăsi camera.

Era foarte liniştit, aproape lipsit de vlagă. Doamne Dumnezeule, merita să faci atâta caz şi atâta gălăgie pentru aşa ceva? Cu un an mai devreme sau mai târziu – nu avea nici o importanță şi, în afară de aceasta, el cochetase de mult cu ideea. Toate deceptiile, numeroasele speranțe năruite, prostia de peste tot, această perfidie subtilă, dar zilnică, din partea tuturor îl obosiseră. Îi veni încă o dată în minte Minutul, căruia îi lăsase, de asemenea, nişte bani într-un plic, deşi nu reuşise nici o clipă să înlăture bănuielile la adresa acestui biet gnom artritic. Se gândi şi la doamna Stenersen, care, bolnavă şi astmatică, îşi înşela soțul sub privirile lui, fără să se trădeze prin nimic; la Kamma, această prostuță avidă de bani, care-şi întindea brațele mincinoase după el, oriunde s-ar fi aflat, scotocindu-i mereu buzunarele după mai mulți bani. În est şi în vest, în țară şi în străinătate – peste tot întâlnise aceiaşi oameni; totul era ordinar şi fals şi ruşinos de dezolant, începând cu cerşetorul care purta un bandaj în jurul mâinii sănătoase şi terminând cu cerul albastru care deborda de ozon. Dar el însuşi, era el însuşi mai bun? Nu, nu, nu era nici el mai bun! Acum însă ajunsese la capătul drumului.

El trecu pe lângă antrepozite, ca să privească încă o dată vapoarele şi, când depăşi ultimul chei, îşi scoase deodată inelul de tinichea din deget şi îl azvârli în mare, urmărindu-l cu privirile ca să-l vadă cum cade, departe, în larg. Ia te uită, în ultima clipă mai făcea o mică încercare de a se debarasa de prostii!

În dreptul căsuței lui Martha Gude se opri, uitându-se pentru ultima dată pe fereastră. Totul era ca de obicei, liniştit şi nemişcat. Şi nu se vedea nimeni.

Adio! spuse el.

Apoi îşi continuă drumul.

Fără să-şi dea seama, îşi îndreptă paşii spre casa parohială. De-abia când zări ograda deschizându-se ca un luminiş în mijlocul pădurii, observă unde ajunsese. Se opri. Unde voia să meargă? Ce căuta pe drumul acesta? Să mai arunce o ultimă privire spre cele două ferestre de la etajul întâi, să se lase târât de speranţa deşartă că va vedea un chip care nu se arăta niciodată, niciodată? – Nu, nu într-acolo mergea! Firește că fusese tot timpul hotărât să o facă; dar nu o făcuse! Rămase încă un timp pe loc, uitându-se lung la casa parohială, ezită, ceva din el îl ruga să...

Adio! spuse el iar.

Apoi se întoarse repede şi o luă pe o cărare laterală, care ducea mai adânc în pădure.

Nu trebuia decât să meargă după instinct şi să se oprească în primul loc care îi va ieşi întâmplător în cale. Fără calcul prealabil. Fără sentimentalism; ce idee a avut Karlsen în ridicola sa disperare! De parcă afacerea asta neînsemnată ar merita atâtea preparative!... Observă că i se desfăcuseră şireturile de la o gheată, îşi ridică piciorul pe un muşuroi de pământ şi le legă iar. Imediat după aceea se aşeză.

Se oprise fără nici o deliberare, chiar fără să-şi dea seama. Apoi se uită în jur: pini înalţi, peste tot pini înalţi, ici-colo o tufă de ienupăr, pământ, iarbă-neagră. Bine, bine!

Nagel îşi scoate portofelul şi pune în el scrisorile către Martha şi Minutul. Într-o despărţitură specială era batista lui Dagny, învelită în hârtie; el o scoate, o sărută de mai multe ori, îngenunchează, o sărută iar de mai multe ori şi apoi o rupe încet în fâşii mici. Operaţia asta îi ia mult timp, se face ora unu, unu şi jumătate şi el încă tot rupe şi rupe batista în fâşiuţe foarte mici. În cele din urmă a făcut-o de nerecunoscut, nu au rămas decât firişoare; el se ridică, le pune sub un bolovan, ascunzându-le ca să nu le poată găsi nimeni, apoi se aşază iar. Da, asta a fost totul? Se gândeşte, dar nu-i mai vine nimic în minte. Apoi îşi scoate ceasul şi îl întoarce ca în fiecare seară când merge la culcare.

Se uită în jurul lui; în pădure e destul de întuneric, nu zăreşte nimic suspect. Trage cu urechea, îşi ţine respiraţia şi trage cu urechea, dar nu aude nici un zgomot, păsările au amuţit, noaptea este călduţă şi lipsită de viaţă. El bagă mâna în buzunarul vestei şi scoate sticluţa.

Aceasta este închisă cu un dop de sticlă învelit într-o hârtie triplă şi legat cu un şnur albastru de la farmacie. El desprinde

șnurul și scoate dopul. Conținutul e transparent ca apa și are un miros slab de migdale! Ridică sticluța în dreptul ochilor și vede că este pe jumătate plină. În această clipă aude, departe, un sunet, câteva bătăi sonore – orologiul de la biserica din oraș, care bătea ora două. El șoptește: mi-a bătut ceasul! Și duce repede sticluța la gură, golind-o.

În prima clipă rămase așezat, cu ochii închiși, cu sticluța desfăcută într-o mână și cu dopul în cealaltă. Totul mersese atât de ușor încât nici nu urmărise atent desfășurarea evenimentului. Dar imediat după aceea îl copleșiră gândurile, el deschise ochii și se uită, speriat, în jur. Urma, deci, să nu mai vadă niciodată toate acestea, copacii și cerul și pământul. Ce ciudat era! Otrava îi pătrundea deja în trup, strecurându-se prin țesuturile delicate și croindu-și drum spre venele sale; în curând va fi cuprins de convulsii, în curând va înțepeni.

Simte foarte deslușit un gust amar în gură și își dă seama că limba îi amorțește. Apoi dă dezordonat din mâini, ca să vadă în ce măsură este deja mort; începe să numere copacii; ajunge până la zece și renunță. Nu, oare va muri într-adevăr, acum, în noaptea aceasta? Va muri? Nu, nu se poate! Nu, nu în noaptea aceasta! Ce ciudat era!

Ba da, va muri, simțea foarte bine cum acționa acidul asupra măruntaielor lui. Nu – de ce acum, de ce imediat? Dumnezeule, să mi se întâmple chiar acum!? Oare trebuia cu adevărat? Ce negru i se făcea deja în fața ochilor! Cum vâjâia pădurea, deși nu bătea vântul! De ce trebuiau să mai treacă acum și nori roșii deasupra vârfurilor copacilor?... Oh, nu imediat, nu imediat! Nu, mă auzi, nu ! Ce să fac? Nu vreau! Dumnezeule din cer, ce să fac?

Și deodată îl năpădesc cu o forță năpraznică toate gândurile din lume. Nu era încă pregătit, trebuia să rezolve încă mii de lucruri; creierul său este înfierbântat de toate cele ce ar fi trebuit să le facă. Nu-și achitase încă nota de plată la hotel, uitase, da, Doamne, era o greșeală și voia să o repare! Nu, noaptea asta trebuia să rămână încă în viață! Grație, îndurare, încă o oră, ceva mai mult de o oră! Doamne Dumnezeule, uitase să scrie încă o scrisoare, câteva rânduri unui om din Finlanda, era vorba de întreaga avere a surorii lui!... Conștiința lui era atât de clară în toiul acestei disperări, iar creierul său atât de încordat, încât se gândi și la diferitele abonamente de ziar pe care le făcuse. Nu, nu reziliase nici abonamentele, ziarele vor sosi în continuare,

predarea lor nu va fi sistată, îi vor umple camera de la podea până în tavan. Ce să facă? Şi acum era deja pe jumătate mort!

El smulge cu ambele mâini iarbă-neagră, se rostogoleşte pe burtă şi încearcă să dea afară otrava, băgându-şi degetele pe gât, dar degeaba. Nu, nu voia să moară, nu în noaptea aceasta şi nici mâine, nu voia să moară niciodată, voia să trăiască, da, voia să vadă încă o veşnicie soarele. Şi nu voia să ţină în el înghiţitura aceasta de otravă; afară cu ea, înainte de a-l fi ucis, afară, afară, drăcia dracului, afară cu ea!

Înnebunit de spaimă, Nagel sare în sus şi începe să orbecăiască prin pădure, căutând apă. Şi strigă: apă! apă! de se aude până departe ecoul vocii sale. Aleargă ca un bezmetic minute în şir, în toate direcţiile, izbindu-se de copaci, sărind peste tufele de ienupăr şi scoţând gemete puternice. Dar nu găseşte apă. În cele din urmă se poticneşte şi cade. În cădere, mâinile sale se înfundă în pământ, iar pe unul din obraji simte o uşoară durere. Încearcă să se mişte, să se ridice, dar, ameţit de şocul căderii, se prăbuşeşte din nou, apoi se simte tot mai slăbit şi nu se mai ridică.

Da, da, în numele Domnului, deci nu mai era nici o scăpare! Doamne, Dumnezeule, deci trebuia totuşi să moară! Poate s-ar fi putut salva, dacă l-ar mai fi ajutat puterile să găsească undeva apă! Ah, ce sfârşit groaznic avea şi ce iluzii îşi făcuse la un moment dat. Iar acum se prăpădea, otrăvit, sub cerul liber! Dar de ce nu înţepenise încă? Reuşea să-şi mişte încă degetele, să-şi ridice pleoapele; ce mult durează, vai ce mult durează!

El îşi trece mâna peste faţă: e rece şi scăldată în sudoare. Căzuse pe burtă şi zăcea cu faţa în jos. Rămâne aşa şi nu-i mai pasă de nimic. Toate mădularele îi tremură încă; are o rană pe obraz şi o lasă să sângereze. Ce mult durează, vai ce mult durează! Şi continuă să zacă liniştit, aşteptând. Aude din nou orologiul bisericii, bate de ora trei. El rămâne pe gânduri. Este oare posibil să fi înghiţit otrava cu o oră înainte şi să nu fi murit încă? Se ridică, rezemându-se în coate, şi se uită la ceas: Da, era ora trei; ce mult durează!

Dar, în numele Domnului, era totuşi mai bine să moară acum! Şi când îşi aminti deodată de Dagny, căreia voia să-i cânte în fiecare duminică dimineaţă şi să-i facă numai bine, Nagel se împacă cu destinul său şi simţi că-i dau lacrimile. Copleşit de emoţie, murmurând rugăciuni şi plângând încet, începu să se gândească la toate câte voia să le facă pentru

Dagny. Ah, cum o va ocroti de tot ce-i rău! Poate va reuşi să zboare chiar mâine la ea, ca să fie în apropierea ei; Doamne, de-ar putea să o facă deja mâine, pentru ca ea să se trezească dimineaţa radiind cu adevărat! A fost urât din partea lui că nu voise, cu o clipă în urmă, să moară, din moment ce putea să-i facă o bucurie. Da, regreta acum şi îşi cerea iertare, nu-şi dădea seama unde-i fuseseră gândurile. Acum, însă, Dagny putea să se bazeze pe el, de-abia aştepta să zboare în camera ei şi să se oprească lângă patul ei. În câteva ore, poate chiar într-o oră, va fi acolo, da, va fi acolo. Şi dacă nu va putea ajunge el personal, îl va ruga pe un înger să o facă în locul lui; îi va promite ceva foarte frumos ca recompensă şi îi va spune: eu nu sunt alb, tu însă poţi zbura la ea, tu eşti alb şi, în schimb, ai dreptul să faci ce vrei cu mine după aceea. Te uiţi la mine că sunt negru? Sigur că sunt negru, nu trebuie să te zgâieşti la mine din cauza asta. Dar sunt dispus să rămân încă multă vreme negru, dacă vrei să-mi faci, în schimb, favoarea pentru care te rog. Rămân bucuros şi un milion de ani negru şi chiar mai negru decât acum, dacă mi-o ceri; şi pentru fiecare duminică, în care îi vei cânta ei, putem adăuga încă un milion de ani, dacă vrei tu aşa. Nu mint, îţi ofer tot ce pot şi nu mă voi da înapoi de la nimic, dar ascultă-mă! Nu trebuie să zbori singur, voi fi şi eu prezent, te voi purta, voi zbura eu pentru amândoi, o voi face bucuros şi nu te voi murdări, chiar dacă sunt negru. Iau totul asupra mea, tu doar te odihneşti. Ştie Dumnezeu, poate că o să-ţi şi dăruiesc ceva, dacă voi avea ce. Poate ai nevoie de ceva; mă voi gândi la asta, în caz că cineva îmi va dărui ceva. Poate am noroc şi voi câştiga mult pentru tine, nu se ştie niciodată...

Va reuşi, desigur, să convingă pe un înger ceresc să-i facă acest serviciu, era sigur de asta...

Şi iar se auzi orologiul din turnul bisericii. Nagel numără, pe jumătate absent, patru bătăi, dar nu se mai gândi la ele.

Trebuia să aibă răbdare. Apoi îşi împreună mâinile şi se rugă să poată muri repede, în câteva minute; ca să poată totuşi ajunge la Dagny înainte ca ea să se fi trezit. Va preamări plin de recunoştinţă totul şi pe toţi pentru aceasta; ar fi o mare favoare şi el nu mai avea decât această unică dorinţă...

Nagel închise ochii şi adormi.

El dormi timp de trei ore. Se trezi învăluit de razele soarelui; pădurea vibra de ciripitul păsărilor. Nagel se ridică repede şi

se uită în jur; își aminti imediat de tot ce se întâmplase în timpul nopții. Sticluța era încă acolo; el își aduse aminte și că la sfârșit îl rugase din suflet pe Dumnezeu să-i dea o moarte rapidă. Dar totuși trăia! O împrejurare neprevăzută și nefericită îi barase iar drumul! Nu mai înțelegea nimic, degeaba își bătea capul; simțea doar că nu murise încă!

Se sculă, luă sticluța și făcu câțiva pași. Nemaipomenit cum se ridicau mereu în calea lui noi și noi piedici, oricât de oneste ar fi fost intențiile sale! Ce se întâmplase oare cu otrava? Era acid cianhidric veritabil, un medic declarase că doza era suficientă, ba chiar mai mare decât trebuia. Îl ucisese pe câinele pastorului cu o porție mică de tot. Și sticluța era aceeași, fusese pe jumătate plină, știa încă, văzuse cu ochii lui înainte de a o fi golit. Nu se despărțise niciodată de sticluța asta, o purta mereu în buzunarul vestei. Ce forțe perfide îl urmăreau peste tot?

Deodată îl străfulgeră gândul că sticluța se aflase, totuși, în mâini străine la un moment dat. El se opri și trozni fără să vrea din degete. Da, o eroare era imposibilă. Minutul avusese o noapte întreagă sticluța la el. În seara petrecerii celibatarilor, de la hotel, îi dăruise lui Minutul vesta sa; sticluța, ceasul și câteva hârtii rămăseseră în buzunarul vestei. Minutul restituise aceste obiecte în dimineața următoare. Ah, bătrânul ăsta infirm și nătărău... în bunătatea sa plină de viclenie se amestecase în treburile sale! Ce șiretlic, ce poznă rafinată!

Nagel strânse din dinți, plin de amărăciune. Ce spusese în noaptea aceea, în camera sa? Nu declarase răspicat că nu are curajul să ia otravă? Și, când colo, o pocitanie de om, ipocrit și stricat până în măduva oaselor, șezuse pe un scaun alături de el și nu-l crezuse în sinea lui! Ticălosul, cârtița! Se dusese imediat acasă, golise sticluța, poate că o și clătise și o curățase bine, iar apoi o umpluse pe jumătate cu apă. Și după această faptă măreață se culcase și dormise liniștit!

Nagel porni spre oraș. Era destul de odihnit și se gândea la toate, amărât dar cu capul clar. Întâmplarea din timpul nopții îl umilise și el se simțea ridicol față de sine însuși. Și când te gândești că apa avea chiar și miros de migdale! I se păruse că limba îi amorțise din cauza acestei ape, care îi dăduse până și senzațiile morții! Și se înfuriase și o luase razna rău de tot în urma acestei înghițituri de apă obișnuită de izvor! Supărat și îmbujorat de rușine, el se opri în loc și începu să țipe; dar se uită imediat după aceea în jur, speriat că ar fi putut să-l audă cineva, și începu să cânte, ca să mascheze totul.

Pe măsură ce înainta, dispoziția lui devenea tot mai bună, datorită dimineții calde și strălucitoare și ciripitului neîntrerupt al păsărilor din văzduh. Îi ieși în cale o căruță, flăcăul salută, iar Nagel îi răspunse; un câine, care venea în urma căruței, dădu din coadă, uitându-se la el... Dar de ce nu îi reușise să moară în noaptea aceasta, în mod cinstit și onest? Faptul îl întrista încă. Se culcase cu sentimentul plăcut că a ajuns la capătul drumului, îl cuprinsese o bucurie plină de seninătate până închisese ochii și adormise. Dagny se sculase deja, poate că ieșise în oraș, și el nu-i putuse face în nici un fel o bucurie. Ce infam se simțea înșelat! Minutul adăugase încă o faptă bună la seria lungă de fapte bune de care deborda inima sa; îi făcuse un serviciu, salvându-i viața – îi făcuse exact același serviciu pe care i-l făcuse și el însuși odinioară unui om străin, unui nefericit care nu voise să ajungă la Hamburg. Cu ocazia aceasta primise medalia de salvator, he-he, își *câștigase* medalia de salvator! Da, salvezi oameni, nu te gândești în mod special să faci fapte bune, ci salvezi, cu un gest rapid și hotărât, un om de la moarte!

Rușinat, el intră pe furiș în hotel și apoi în camera sa și se așeză. Totul era curat și plăcut, geamurile spălate aveau perdele proaspete. Pe masă era un vas cu flori de câmp. Nu avusese încă niciodată flori în cameră: surpriza îi dădu o senzație de uimire și bucurie și el își frecă mâinile. Ce întâmplare, tocmai în ziua aceasta! Ce idee grozavă din partea unei sărmane femei de serviciu! Un om bun Sara asta! Da, dimineața era într-adevăr superbă. Chiar și figurile oamenilor de jos, din piață, păreau voioase. Negustorul de figurine de ghips ședea pe scăunel fumând tacticos din luleaua sa de argilă, deși nu avea vânzare nici măcar de un ban. Poate nici nu era atât de rău că planurile din noaptea aceasta eșuaseră! Se gândea cu groază la spaima prin care trecuse atunci când alergase în căutare de apă; numai gândul la aceste clipe îi dădea fiori. Și, șezând pe un scaun stabil în această cameră prietenoasă, luminoasă, însorită, îl cuprinse, o clipă, sentimentul minunat că este mântuit de toate relele. Dar, în ultimă instanță, îi mai rămânea un mijloc eficace, infailibil, la care nu recursese încă! Prima dată puteai eșua, nu mureai, te ridicai iar; dar exista, de exemplu, un mic revolver sigur, cu șase gloanțe, care putea fi achiziționat oricând, în orice magazin de arme. Amânarea nu înseamnă renunțare...

Sara bătu la ușă. Îl auzise venind și voia să-i comunice că dejunul era gata. Când dădu să plece, Nagel o chemă înapoi și o întrebă dacă ea adusese florile.

Da, florile erau de la ea, ah, cu plăcere.

Totuşi, el o luă de mână.

Ea întrebă zâmbind: Unde aţi fost toată noaptea? N-aţi fost deloc acasă!

— Ştii ceva, răspunse el, ideea cu florile este un gest foarte frumos; ai spălat şi geamurile astă-noapte şi ai pus perdele proaspete: Nici nu îţi pot spune ce bucurie mi-ai făcut. Îţi doresc tot binele. – Deodată îl cuprinse unul din acele imbolduri spontane de care se lăsa uneori antrenat, datorită atmosferei momentane şi a unor idei necugetate, şi spuse:

— Ştii ceva, am avut la mine şi o blană când am sosit aici. Ştie Dumnezeu pe unde-o fi, dar am avut şi o blană şi vreau să ţi-o dăruiesc. Ba da, ba da, o fac din recunoştinţă, hotărârea este de nestrămutat, blana îţi aparţine.

Sara începu să râdă din toată inima. Ce să facă ea cu o blană?

Da, avea dreptate; dar asta era treaba ei. Să o accepte, să-i facă bucuria de a o accepta... Râsul ei cristalin îl molipsi şi pe el. El glumi: Doamne, ce umeri frumoşi avea! Dar, poate să-l creadă, el surprinsese odată mai mult din trupul ei decât ştia ea. Da, în sufragerie, odată când ea se urcase pe masă ca să cureţe plafonul; el o văzuse prin uşa întredeschisă; rochia îi era ridicată şi prinsă în talie, iar el zărise un picior, o porţiune de gambă, ba da, zău că zărise jumătate de cot din gamba ei splendidă. He-he-he. Dar, oricum ar fi, până diseară, până peste câteva ore, îi va dărui o brăţară; să se încreadă în el. Şi, în afară de aceasta, să nu uite că blana îi aparţine...

Trăznitul de el, oare înnebunise de-a binelea? Sara râse, dar începu să se teamă puţin de numeroasele idei ciudate care treceau prin mintea lui. Alaltăieri îi dăduse unei femei, care îi spăla rufele, mult mai mulţi bani decât trebuia; astăzi voia să-şi dăruiască blana. Şi în oraş se vorbeau tot felul de lucruri despre el.

20

DA, ERA NEBUN, era nebun. Mai mult ca sigur că era; căci Sara îi puse pe masă cafea, lapte, ceai, îi puse pe masă bere şi tot ce avea la îndemână, dar el se ridică de la masa de dejun

imediat după ce se aşezase, lăsând totul neatins. Îi venise deodată în minte că Martha obişnuia să vină la ora aceasta cu ouăle la piaţă. Poate că se întorsese deja. Ar fi o întâmplare fericită ca să o vadă şi pe ea astăzi, tocmai astăzi. El urcă în cameră şi se aşeză la fereastră.

Avea, de acolo, o vedere asupra întregii pieţe; dar pe Martha nu o zări. Aşteptă o jumătate de oră, supraveghind cu atenţie toate colţurile, dar degeaba. În cele din urmă atenţia sa fu acaparată de o scenă care se petrecea lângă scările clădirii poştei, atrăgând mulţi gură-cască: Într-un cerc de oameni, în mijlocul drumului nisipos, îl văzu pe Minutul ţopăind şi dansând. Îşi scosese atât haina cât şi încălţămintea; el dansa ştergându-şi mereu transpiraţia, iar când termină, îşi încasă obolul de la spectatori. Da, Minutul îşi reluase vechea activitate, începuse iarăşi să danseze. Nagel aşteptă până ce spectacolul se termină, iar oamenii se împrăştiară, apoi trimise un băiat după Minutul. Acesta veni, respectuos ca de obicei, cu capul plecat şi privirile lăsate în jos.

— Am o scrisoare pentru dumneata, spuse Nagel şi i-o dădu, băgându-i-o în buzunarul hainei; apoi începu să vorbească cu el. M-ai pus în mare încurcătură, prietene, ţi-ai bătut joc de mine, m-ai dus de nas cu un şiretlic pe care trebuie să-l admir, deşi m-a şi întristat. Ai timp acum? Îţi aminteşti că ţi-am promis odată să-ţi dau o explicaţie pentru ceva? Ei bine, îţi voi da acum această explicaţie, a venit momentul. Dar mai întâi aş vrea să te întreb dacă ai auzit că în oraş umblă vorba cum că aş fi nebun? Vreau să te liniştesc, nu sunt nebun, îţi dai şi dumneata seama, nu-i aşa? Admit că în ultima vreme am fost cam zăpăcit, am trecut printr-o serie de întâmplări neplăcute pentru mine, aşa a vrut destinul. Dar acum sunt sănătos tun, nu mai am nimic. Te rog, ţine minte acest lucru... Probabil că nu are rost să te întreb dacă pot să te servesc cu ceva?

Nu, Minutul nu dorea să servească nimic.

— Îmi închipuiam... Pe scurt: mi-am pierdut încrederea în dumneata, Grögaard. Poate înţelegi ce vreau să spun. M-ai înşelat atât de cumplit, încât nici nu mai încerc să-mi ascund supărarea. M-ai dus de nas într-o problemă foarte serioasă; de fapt din altruism, din bunătate, dacă vrei, dar totuşi ai făcut-o. Nu ţi-a trecut prin mână sticluţa asta de aici?

Minutul se uită la sticluţă, dar nu răspunse.

— Era otravă în ea, a fost golită şi umplută iar, pe jumătate, dar cu apă; în noaptea aceasta conţinea doar apă.

Minutul nu spuse încă nimic.

— Vezi dumneata, de fapt nu este vorba de o faptă rea. Cel ce a făcut asta, a făcut-o cu inima curată, ca să împiedice ceva rău. Dumneata, ai făcut-o, nu-i aşa?

Pauză.

— Nu-i aşa?

— Da, răspunse Minutul în cele din urmă.

— Da, şi din punctul dumitale de vedere acest lucru a fost corect, dar din al meu situaţia se schimbă. De ce ai procedat aşa?

— M-am gândit, că poate...

Pauză.

— Ei, vezi! Dar te-ai înşelat, Grögaard, inima dumitale bună te-a indus în eroare. N-am spus eu foarte categoric, în noaptea aceea când ai luat sticluţa, că nu aş avea curajul să înghit otrava?

— Dar m-am temut, totuşi, că aţi putea-o înghiţi. Şi aşa aţi şi făcut.

— Am făcut aşa ceva? Ce spui? He-he, te-ai dus singur de nas, dragul meu. De fapt, am golit sticluţa în noaptea aceasta; dar, ţine minte: nu *eu* am băut din ea.

Minutul îl privi uluit.

— Păi vezi, acuma eşti plouat! Mergi să te plimbi în timpul nopţii, ajungi la antrepozite şi dai, pe chei, peste o pisică care se tăvăleşte în chinuri groaznice. Te opreşti, examinezi pisica şi vezi că s-a înnecat cu ceva, poate cu momeala unei undiţe; ea tuşeşte şi se perpeleşte şi nu reuşeşte nici s-o scuipe, nici s-o înghită; iar din gâtlejul ei curge sânge. Bine, prinzi pisica şi încerci să-i scoţi momeala; dar pisica nu stă liniştită; din cauza durerilor, ea se rostogoleşte pe spate, în agitaţia ei dă şi cu ghearele şi una, două, trei te zgârie pe obraz, aşa cum vezi, de exemplu, pe obrazul meu. Pisica este pe punctul de a se sufoca şi sângerează mereu din gâtlej. Ce-ai putea face? În timp ce stai pe gânduri, orologiul de la biserică bate ora două. Este, deci, prea târziu ca să ceri ajutor de la cineva; căci e ora două noaptea. Şi deodată îţi aminteşti că în buzunarul vestei ai o binefăcătoare sticluţă cu otravă; vrei să pui capăt chinurilor bietului animal şi îi torni pe beregată conţinutul sticluţei. Animalul crede că a înghiţit ceva foarte periculos, se chinuieşte şi se holbează cu ochii îngroziţi, face un salt, se smulge din strânsoare, face iar un salt şi începe să se tăvălească de-a lungul cheiului. Ce-i de făcut? În sticluţă era doar apă, aceasta nu putea ucide, putea doar să intensifice chinurile; căci cârligul undiţei este încă în gâtul pisicii, ea sângerează şi se înăbuşă. Mai

devreme sau mai târziu, ea moare din cauza hemoragiei sau se sufocă în chinuri groaznice, singură, într-un ungher.

— Am făcut-o cu intenţii bune, spune Minutul.

— Fireşte! Dumneata nu faci decât lucruri bune şi cinstite. Nimeni nu reuşeşte să te surprindă pe căi greşite, prin urmare această şarlatanie rafinată şi onestă, cum a fost povestea cu otrava mea, nu reprezintă nimic nou pentru dumneata. De exemplu, acuma când dansai jos, în piaţă. Eu te priveam de aici, de la fereastră. Nu vreau să-ţi reproşez că ai dansat, vreau doar să te întreb de ce te-ai descălţat? Acum eşti încălţat; deci, de ce ţi-ai scos încălţămintea când ai dansat?

— Ca să nu o uzez.

— Exact ceea ce credeam şi eu! Ştiam că o să răspunzi aşa, de aceea te-am întrebat. Eşti cea mai pură personificare a curăţeniei sufleteşti, cea mai inatacabilă fiinţă din oraş. Totul este bun şi altruist la dumneata, eşti fără de pată şi prihană. Am vrut odată să te pun la încercare şi să te conving să preiei, contra bani, paternitatea unui copil străin. Deşi eşti sărac şi ai fi avut nevoie de banii aceia, ai refuzat de îndată propunerea. Sufletul dumitale s-a revoltat chiar şi la gândul unei afaceri murdare, şi nu am obţinut nimic, deşi ţi-am oferit două sute de coroane.

Dacă aş fi ştiut atunci tot ce ştiu acum, nu te-aş fi jignit aşa de rău. Nu-mi formasem încă o părere clară despre dumneata; acuma însă ştiu că acela ce are de-a face cu dumneata trebuie să fie stăpân pe el. Dar să revenim la subiectul nostru... că îţi scoţi încălţămintea şi dansezi desculţ, fără a atrage atenţia oamenilor asupra acestui lucru, fără a simţi durerea şi fără a te plânge. Tocmai aceasta este o trăsătură de caracter a dumitale. Nu te vaiţi, nu spui: Priviţi, îmi scot încălţămintea ca să nu o uzez, sunt obligat să o fac, atât de sărac sunt! Nu! Dumneata eşti eficient – dacă pot spune aşa – prin tăcere. Transpui în viaţă principiul de a nu cere niciodată nimic de la nimeni, şi totuşi obţii tot ce doreşti să obţii fără să fi deschis gura. Eşti absolut inatacabil, atât în faţa celorlalţi, cât şi în faţa propriei persoane şi a propriei conştiinţe. Constat această trăsătură de caracter la dumneata şi trec mai departe; nu-ţi pierde răbdarea, până la urmă ajung la explicaţia mea... Ai făcut odată o observaţie în legătură cu domnişoara Gude şi m-am gândit de multe ori la ea; ai spus că s-ar putea să nu fie chiar atât de inaccesibilă, dacă te porţi cât de cât civilizat cu ea; cel puţin dumneata ai obţinut câte ceva de la ea...

— Nu, dar...

— Vezi bine că nu am uitat. A fost în seara aceea când am stat aici împreună şi am băut, adică eu am băut şi dumneata te-ai uitat la mine. Spuneai că Martha – da, ai numit-o tot timpul Martha şi ai povestit că ea îţi spune totdeauna Johannes, nu-i aşa că nu mint, ea îţi spune Johannes? Vezi, îmi amintesc şi de asta. Deci, spuneai că Martha a ajuns atât de departe încât ţi-a permis tot felul de lucruri, şi ai făcut chiar un gest într-adevăr scabros cu degetul arătător când ai spus asta...

Minutul sare în sus, e roşu la faţă şi îl întrerupe pe Nagel strigând:

— Nu am spus aşa ceva niciodată! Niciodată nu am spus aşa ceva!

— Cum? Nu? N-ai spus aşa ceva? Şi dacă aş chema-o acum pe Sara şi aş ruga-o să depună mărturie fiindcă, în timpul discuţiei noastre, ea se afla în camera învecinată şi a auzit fiecare cuvânt prin pereţii ăştia subţiri. N-am mai pomenit aşa ceva! Faptul că negi, dă acum totul peste cap.

Aş fi vrut să-ţi cer câteva amănunte în legătură cu aceasta, mă interesează şi m-am gândit de multe ori la asta; dar dacă negi că ai fi spus aşa ceva, atunci!... Dar, te rog aşază-te din nou, nu pleca ca din puşcă, aşa cum ai făcut ultima dată. De altfel, uşa e încuiată, am încuiat-o eu.

Nagel îşi aprinse o ţigară şi, în timp ce făcea aceasta, se opri brusc.

— Vai, Doamne Dumnezeule! spune el. Să mă ferească Dumnezeu, dar m-am înşelat groaznic! Domnule Grögaard, iartă-mă, te rog; aşa este, nu dumneata ai spus asta! Uită, te rog, totul, prietene; altcineva, nu dumneata, a spus asta, îmi amintesc acum, am auzit-o cu câteva săptămâni în urmă. Cum de mi-am putut închipui o singură clipă, că dumneata ai trăda o doamnă – în acest fel! Nu înţeleg cum de mi-a putut trece aşa ceva prin minte, trebuie că sunt totuşi nebun... Dar, de altfel, îmi dau seama când mă înşel şi îmi cer imediat scuze, înseamnă deci că nu sunt nebun, nu-i aşa? Dacă vorbesc cam dezordonat, cam dezlânat, să nu crezi că o fac în mod intenţionat, nu încerc să te ameţesc cu vorba, să nu crezi aşa ceva. Ar fi cu atât mai imposibil, cu cât dumneata aproape că nu scoţi nici un cuvânt. Nu, eu vorbesc în acest mod ciudat, necugetat, fiindcă aceasta este dispoziţia mea în momentul de faţă, iată singurul motiv. Iartă-mă că m-am îndepărtat de la subiect. Poate că ţi-ai pierdut răbdarea şi eşti dornic să afli explicaţia?

Minutul tace. Nagel se ridică şi se plimbă agitat între uşă şi fereastră. Deodată se opreşte şi spune, obosit şi plictisit de toate:

— Chiar că nu mai are rost să mă joc cu dumneata, îţi voi spune părerea mea sinceră! Ba da, *am vorbit* încâlcit cu dumneata şi am făcut-o intenţionat până în momentul de faţă, ca să scot ceva de la dumneata. Am încercat în toate felurile, dar fără rezultat, şi am obosit. Bine, îţi voi da acum explicaţia, Grögaard: Ştii, în sinea mea cred că eşti un escroc prefăcut. Un escroc prefăcut!

Când văzu că Minutul începe iar să tremure şi că privirile sale rătăcesc, temătoare şi neajutorate, în toate direcţiile, Nagel continuă:

— Nu spui nici un cuvânt. Nu-ţi ieşi din rol. Nu-ţi pot veni de hac, eşti stană de piatră, o forţă tăcută, de o categorie rară; te admir şi îmi trezeşti interesul. Îţi aminteşti cum am stat atunci o seară întreagă de vorbă cu dumneata, cum te-am ţinut sub observaţie şi am afirmat că ai tresărit? Am făcut-o pentru a-mi deschide drumul. Nu te-am pierdut din ochi şi am încercat să înaintez pe diferite căi, dar aproape de fiecare dată fără succes, trebuie să mărturisesc, deoarece eşti un om inatacabil. Dar în sinea mea nu m-am îndoit nici o clipă că, în fond, eşti într-un fel sau altul un păcătos prefăcut. Nu am dovezi contra dumitale, din păcate îmi lipsesc; poţi, prin urmare, să fii liniştit, rămâne totul între noi. Reuşeşti să înţelegi cum de sunt atât de sigur de mine fără să am dovezi? Vezi, nu poţi pricepe. Şi, totuşi, când vorbim despre ceva, ai un fel deosebit de a-ţi arunca capul pe spate! Ai o pereche de ochi care iau când o expresie, când alta, ochi care lucesc când pronunţi anumite cuvinte sau când ne apropiem de anumite teme; în afară de aceasta, vocea dumitale are un fel de zumzet – ah, vocea asta! Şi, pe scurt, persoana dumitale îmi este antipatică, simt din aer când te apropii, sufletul meu începe de îndată să vibreze de neplăcere. Nu înţelegi acest fenomen? Nici eu; dar aşa este; Dumnezeule, în clipa aceasta sunt mai convins ca oricând că sunt pe drumul cel bun; dar nu te pot prinde, deoarece îmi lipsesc dovezile. La ultima dumitale vizită aici, te-am întrebat unde ai fost în ziua de şase iunie – vrei să ştii de ce ţi-am pus această întrebare? Ei bine, şase iunie este ziua morţii lui Karlsen, şi eu avusesem până atunci convingerea că dumneata l-ai omorât pe Karlsen.

Minutul repetă, ca şi căzut din nori:

— Că eu l-aş fi omorât pe Karlsen! apoi tăcu.

— Da, aşa crezusem până atunci. Te suspectam de acest lucru, atât de departe mă împinsese senzaţia că, într-un fel sau altul, eşti un escroc. Acum nu mai sunt de această părere, admit că m-am înşelat, am mers prea departe şi îmi cer iertare. Dacă

mă crezi sau nu, să ştii, totuşi, că am fost foarte întristat fiindcă ţi-am făcut această mare nedreptate: ţi-am cerut iertare în multe seri petrecute în singurătate. Dar, deşi m-am înşelat atât de profund la acest capitol, sunt totuşi convins că ai un suflet murdar şi ipocrit, să mă bată Dumnezeu, dar aşa eşti! Stând aici şi privindu-te, simt în profunzimile inimii mele că, în numele lui Dumnezeu, aşa eşti! De ce sunt atât de sigur de asta? Fii atent: nu am avut la început nici un motiv să cred despre dumneata altceva decât tot ce poate fi mai bun; şi tot ce ai spus şi ai făcut mai târziu, a fost bine şi corect, ba chiar nobil. În plus, am mai şi avut un vis deosebit de frumos: erai într-o mlaştină deschisă şi sufereai groaznic din cauza maltratărilor mele, dar cu toate acestea îmi mulţumeai fiindcă nu te chinuiam şi mai tare şi nu îţi provocam dureri şi mai mari. Aşa te-am visat şi a fost foarte frumos. Nu există în tot oraşul un om care să te creadă capabil de a comite ceva rău; toţi îţi dau cel mai bun certificat, te bucuri de simpatia tuturor, atât de prefăcut eşti. Dar, totuşi, în faţa ochiului meu sufletesc apari ca un înger laş şi slugarnic, care vorbeşte pe toată lumea de bine şi face zilnic o faptă bună. M-ai vorbit cumva de rău, mi-ai făcut vreun rău, ai trădat secrete care mă privesc? Nu, nu, n-ai făcut aşa ceva şi tocmai acest lucru este caracteristic pentru felul dumitale de a te fofila; dai dreptate tuturor, nu faci niciodată ceva rău, eşti sfânt şi invulnerabil şi fără de prihană în faţa oamenilor. Şi lumea se mulţumeşte cu atât, eu însă nu, eu nu am avut nici o clipă încredere în dumneata. Când te-am văzut pentru prima dată mi s-a întâmplat ceva ciudat. Era la câteva zile după sosirea mea aici, într-o noapte, la ora două. Te-am văzut în faţa casei Marthei Gude, jos, pe chei, ai apărut dintr-o dată în mijlocul străzii, fără ca eu să fi observat de unde veneai; aşteptai, m-ai lăsat să trec pe lângă dumneata şi, după ce am trecut, te-ai uitat cu coada ochiului la mine. Încă nu stătusem de vorbă cu dumneata, dar o voce interioară mi-a atras atenţia asupra dumitale şi această voce mi-a spus că te numeşti Johannes. Şi chiar dacă acestea ar fi ultimele cuvinte rostite de mine în viaţa asta, repet: inima mea mi-a spus că te numeşti Johannes şi că nu trebuie să te uit. Mult mai târziu am aflat că într-adevăr te cheamă Johannes. Dar, începând cu acea noapte, mi-am îndreptat atenţia asupra dumitale. În schimb dumneata mi-ai scăpat mereu printre degete, n-am reuşit să te prind. În cele din urmă mi-ai mai şi falsificat o înghiţitură de otravă, numai şi numai din teamă generoasă că aş putea intenţiona să o înghit. Cum să-ţi explic ce sentimente îmi produc toate acestea? Puritatea dumitale mă siluieşte, toate vorbele şi acţiunile dumitale frumoase mă îndepărtează tot mai mult de

obiectivul meu care este să te dobor. Vreau să-ţi smulg masca şi să te fac să-ţi dai pe faţă adevăratul caracter; de câte ori îţi văd ochii albaştri mincinoşi, se răzvrăteşte tot sângele din mine de repulsie, mi se încreţeşte carnea şi simt doar că în intimitatea dumitale eşti un ipocrit. Cred că şi în clipa aceasta, când şezi aici în faţa mea, râzi în sinea dumitale, în ciuda expresiei disperate şi pocăite... că râzi în taină şi în mod ordinar de faptul că nu-ţi pot face nimic fiindcă nu dispun de dovezi.

Minutul nu ripostă nici de data aceasta. Nagel continuă:

— Eşti, desigur, de părere că sunt un bandit bădăran şi un neghiob fiindcă îţi arunc în faţă toate aceste învinuiri? Bine, bine, nu ţin cont de asta, poţi să crezi despre mine tot ce pofteşti. În sinea dumitale ştii însă că te-am luat la ochi şi asta îmi ajunge. Dar de ce suporţi să mă comport în felul acesta cu dumneata? De ce nu te ridici, nu mă scuipi în faţă şi nu îţi vezi apoi de drum?

Minutul păru să-şi revină, el îşi ridică privirile şi spuse:

— Dar aţi încuiat uşa.

— Vezi, vezi, răspunse Nagel, te trezeşti! Şi vrei să-mi dovedeşti că ai crezut că uşa ar fi încuiată? Uşa este deschisă, uită-te, este acum larg deschisă! Am spus că este încuiată doar ca să te pun la încercare, a fost o capcană pe care ţi-am întins-o. Problema este următoarea: Ai ştiut tot timpul că uşa este deschisă, dar te-ai făcut că nu ştii, numai pentru a putea şedea aici, ca de obicei, adică neprihănit şi nevinovat, şi pentru a-mi da mie ocazia să te nedreptăţesc. Nu ai ieşit din cameră, nu, nici măcar nu te-ai urnit din loc. De îndată ce ţi-am dat să înţelegi că te suspectez de anumite lucruri, ai ciulit urechile, ai vrut să afli cam cât de multe ştiu, cât de periculos aş putea fi pentru dumneata. Pe Dumnezeul meu, ştiu că lucrurile stau aşa, din partea mea n-ai decât să negi, dacă vrei, îmi este indiferent... Şi din ce cauză mă răfuiesc acum cu dumneata? E dreptul dumitale să-mi pui această întrebare, căci totul pare să nu mă privească deloc. Ba da, prietene, mă priveşte în oarecare măsură; în primul rând, vreau să te avertizez. Vorbesc în clipa aceasta foarte sincer, crede-mă. Duci în taină o viaţă de escroc şi asta nu poate dura la infinit. Într-o bună zi te dai de gol şi poate oricine să te calce în picioare. Asta e una. În al doilea rând, bănuiesc că, în ciuda dezminţirilor, eşti mai apropiat de domnişoara Gude decât îţi dai seama. Dar, în fond, ce mă priveşte pe mine domnişoara Gude? Din nou ai dreptate; la o asemenea întrebare nu am ce răspunde. Domnişoara Gude nu mă priveşte deloc. Am însă dreptul să fiu amărât dacă ai relaţii cu ea şi o molipseşti eventual cu sacrosancta dumitale perversitate. De aceea m-am răfuit cu dumneata.

Nagel își aprinse iar țigara și spuse:

— Și acum am terminat, iar ușa nu este încuiată. Te-am nedreptățit? Poți să răspunzi sau să nu răspunzi, fă ce vrei: Dar dacă răspunzi, lasă să vorbească vocea dumitale interioară. Dragă prietene, înainte de a pleca, permite-mi să-ți mai spun: Nu am nici o intenție rea față de dumneata.

Pauză.

Minutul se ridică, băgă mâna în buzunar și scoase plicul. Apoi spuse:

— Acum nu-l mai pot accepta.

Nagel nu se așteptase la acest gest, nici nu se mai gândise la scrisoare; el spuse:

— Ce? Nu vrei să-l accepți? De ce?

— Nu-l pot accepta.

Minutul puse plicul pe masă și se îndreptă spre ușă. Nagel veni după el, cu plicul în mână, ochii săi erau umezi, vocea îi tremura.

— Ia-l, Grögaard, cu toate acestea! spuse el.

— Nu! răspunse Minutul. Și deschise ușa.

Nagel închise ușa la loc și spuse încă o dată:

— Ia-l, ia-l! Să zicem mai bine că sunt eu nebun; nu te mai gândi la ce ți-am spus azi, să nu-ți pese că am pălăvrăgit și aiurat o oră întreagă în mod absurd.

Înțelegi, nu-i așa, că nu trebuie să mă crezi, din moment ce nu sunt în toate mințile? Ia plicul, nu urmăresc nimic rău, deși sunt atât de agitat. Ia-l, pentru Dumnezeu, nu este mult în el, crede-mă, nu este aproape nimic și voiam atât de mult să-ți dau la sfârșit o scrisoare, tot timpul m-am gândit că aș vrea să-ți dau un plic care nu conține aproape nimic, numai așa, ca să fie. Doar un salut. Așa, îți sunt atât de recunoscător!

Și cu aceasta puse plicul în mâna lui Minutul și alergă la fereastră, ca să nu trebuiască să-l ia înapoi. Dar Minutul nu cedă, el puse iar plicul pe masă și clătină din cap.

Apoi plecă.

21

DA, TOATE mergeau anapoda. Indiferent dacă rămânea în cameră sau colinda străzile, Nagel nu-și găsea liniștea; îi treceau prin minte mii de lucruri și fiecare îi provoca, într-un fel sau altul, suferință. De ce se coalizau toate contra lui? Nu reușea să înțeleagă; dar plasa se strângea tot mai tare în jurul

său. Lucrurile ajunseseră atât de departe, încât nu izbutise nici măcar să-l convingă pe Minutul să accepte un mic plic pe care voise să i-l dea.

Totul era trist şi imposibil. Se mai adăuga, în plus, şi faptul că îl chinuia o anxietate nervoasă, de parcă l-ar fi pândit de undeva, din umbră, un pericol ascuns.

Tresărea adeseori de spaimă doar fiindcă vântul umfla perdelele de la fereastră. Oare ce noi torturi vor mai apărea? Trăsăturile cam dure ale feţei sale, care nu fuseseră niciodată frumoase, deveniseră şi mai puţin atrăgătoare din cauza bărbii ţepoase ce îi acoperea acum bărbia şi obrajii. I se părea şi că părul îi încărunţise foarte mult la tâmple.

Deci, ce era de făcut? Nu bătea soarele, nu era el fericit că trăia încă şi putea merge oriunde? Nu putea admira orice frumuseţi? Soarele scălda în razele lui piaţa şi marea, păsările ciripeau în grădiniţele frumoase din jurul caselor, sărind de pe o creangă pe alta. Totul părea aurit, pietrişul de pe stradă era acoperit cu aur, iar sus, pe vârful turnului, bila argintată trimitea raze sclipitoare spre cer, ca un diamant uriaş.

Nagel fu cuprins de o bucurie exaltată, de o încântare atât de intensă şi nemăsurată, încât se aplecă afară pe fereastră şi aruncă copiilor care se jucau în faţa scărilor hotelului câteva monede de argint.

Fiţi copii cuminţi! spuse el cu vocea întretăiată de emoţie. Şi de ce să-i fie frică? Nu arăta acum mai rău decât mai demult; în afară de aceasta, cine îl împiedica să se bărbierească şi să se facă frumos? Depindea exclusiv de el. Şi o porni spre frizerie.

Îi veni în minte şi că trebuia să facă nişte cumpărături; să nu uite de brăţara pe care i-o promisese Sarei. Şi îşi făcu cumpărăturile fredonând şi jubilând, cu satisfacţia lipsită de griji a unui copil. Era doar o închipuire că i-ar fi fost frică de ceva.

Buna sa dispoziţie se menţinu şi el se gândi la lucruri plăcute. Nu demult se răfuise cu Minutul, dar întâmplarea se estompase pe jumătate în amintirea sa, îşi mai aducea vag aminte de ea, ca de un vis. Minutul refuzase să-i accepte plicul; dar nu avea şi pentru Martha un plic? Îmboldit de dorinţa de a împărţi şi cu alţii bucuria sa debordantă, Nagel voia acum să găsească o posibilitate de a face să-i parvină Marthei plicul. Cum să procedeze? El căută în portofel şi găsi plicul. Nu îndrăznea să-l trimită, în taină, lui Dagny. Nu, nu îndrăznea să-l trimită lui Dagny. El rămase pe gânduri, vrând să expedieze, neapărat, plicul: plicul care nu conţinea decât câteva bancnote, încolo nici un rând, nici un cuvânt. Eventual putea să-l roage pe

doctorul Stenersen să-i facă acest serviciu? Şi, mulţumit de această idee, Nagel o porni spre doctorul Stenersen.

Era ora şase.

El bătu la uşa cabinetului medical; era încuiată. În timp ce traversa curtea, ca să ceară informaţii în bucătărie, doamna Stenersen îl strigă din grădină. Familia şedea la cafea, în jurul unei mese mari de piatră. Erau acolo mai multe persoane, câteva doamne, câţiva domni. Şi Dagny Kielland era prezentă; avea o pălărie albă pe cap, o pălărie împodobită de jur împrejur cu floricele de culoare deschisă.

Nagel voi să se retragă, bâiguind:

— Doctorul, aş fi vrut să vorbesc cu...

Doamne Dumnezeule, dar era bolnav?

Nu, nu, nu era bolnav.

Păi, în acest caz, să nu plece.

Şi doamna Stenersen îl luă de braţ. Dagny se ridică, vrând chiar să-i ofere scaunul ei. El o privi, se uitară amândoi unul la altul. Ea se sculase de pe scaun de dragul lui, spunând, încet: Poftiţi, aveţi aici un scaun!

Dar Nagel îşi găsi un loc lângă doctorul Stenersen şi se aşeză acolo.

Primirea aceasta îl zăpăci puţin. Dagny îi aruncase o privire plină de căldură şi îi oferise chiar scaunul ei. Inima sa bătea puternic; poate reuşea totuşi să-i dea ei scrisoarea pentru Martha?

După un timp Nagel îşi recăpătă calmul. Discuţia era atât de însufleţită, atacând tot felul de subiecte; bucuria intensă îl copleşi din nou făcând să-i vibreze vocea. Doar era în viaţă, nu murise şi nici nu urma să moară. În jurul unei mese acoperite cu o faţă de masă albă şi tacâmuri strălucitoare de argint şedea, în această grădină cu vegetaţie luxuriantă, o societate formată din oameni voioşi, care râdeau, cu ochi jucăuşi; exista oare vreun motiv de teamă?

— Dacă aţi fi foarte amabil, aţi lua vioara şi ne-aţi cânta ceva, spuse doamna Stenersen.

Ei nu, dar cum putea să se gândească la aşa ceva!

Când începură şi ceilalţi să-l roage, Nagel spuse râzând:

— Dar nici măcar nu am o vioară.

Nu-i nimic, vor trimite după vioara organistului, o clipă şi va fi aici.

Nu, nu are nici un rost, nu va pune mâna pe ea. Şi, în plus, vioara organistului era stricată din cauza rubinelor incrustate pe gâtul ei, ea avea un timbru aspru, pietrele nu ar fi trebuit, în nici un caz, să fie incrustate în acel loc, e insuportabil. De altminteri,

nici nu mai știa să mânuiască arcușul, de fapt nu se pricepuse niciodată; el își dădea mai bine seama de asta ca alții!... Și apoi povesti cum se simțise atunci când performanța lui la vioară fusese, pentru prima și unica dată, recenzată în mod public; era aproape ceva simbolic. El primise ziarul seara și îl citise stând în pat; era foarte tânăr pe vremea aceea, locuia la familia sa și ziarul care îl recenzase era doar un ziar local. Ah, ce fericit fusese citind acest ziar! Îl citise de mai multe ori și adormise fără să stingă lumina. În timpul nopții se trezise, încă frânt de oboseală, lumânările arseseră până la capăt și în cameră era întuneric; dar pe dușumea zări lucind ceva alb și, deoarece știa că în cameră se găsea și o scuipătoare, se gândi: Este scuipătoarea! Să-i fie cu iertare, dar scuipase și auzise că a nimerit unde trebuie. Și deoarece nimerise atât de bine la prima încercare, scuipase încă o dată, nimerind din nou. După aceea adormise iar. Pentru ca a doua zi să-și dea seama că scuipase pe ziarul prețios, pe cronica oficială foarte elogioasă. He-he, fusese foarte trist!

Începură cu toții să râdă și buna dispoziție crescu.

— Dar zău că sunteți parcă puțin mai palid ca de obicei?

— Ah, răspunse Nagel, n-are nici o importanță, mă simt foarte bine. – Și el râse la ideea că ar putea să nu fie în apele lui.

Deodată obrajii i se îmbujorară și el se ridică spunând că are totuși ceva. Nu înțelege de ce, dar are senzația că i se va întâmpla ceva neprevăzut, îi este puțin teamă. He-he, s-a mai auzit așa ceva! Era ridicol și nu avea nici o semnificație; nu-i așa? I se și întâmplase ceva.

Îl rugară să povestească.

Nu, de ce? Nu avea nici o importanță, o prostie, de ce să abuzeze de timpul celor prezenți? Ar fi poate și plictisitor.

Ba nu, câtuși de puțin!

Da, dar era o poveste atât de lungă. Începea la San Francisco și era vorba despre cum fumase el opiu...

Opiu? Doamne, ce nostim!

— Nu, stimată doamnă, este mai degrabă puțin penibil, deoarece mă învârtesc pe aici ziua în amiaza mare și mi-e frică de ceva. Să nu credeți că fumez zilnic opiu; am fumat doar de două ori, dar a doua oară nu a mai fost interesant. Prima oară, însă, a fost, de fapt, ceva deosebit, e adevărat. Am nimerit într-un așa numit *Den*. Cum de am ajuns acolo? Fără intenție! Hoinăresc uneori pe străzi, privesc oamenii, îmi aleg câte o persoană pe care o urmăresc de la distanță și văd unde dispare în cele din urmă. Nu mă sfiesc să intru în casa respectivă și să

urc scările, ca să văd unde s-a dus. În oraşele mari, este extraordinar să faci acest lucru în timpul nopţii şi poate duce la cele mai ciudate cunoştinţe. Ei, dar nu despre asta este vorba! Deci, mă aflu în San Francisco şi colind străzile. E noapte; în faţa mea, o femeie înaltă, uscăţivă, pe care nu o pierd din ochi; la lumina felinarului cu gaz pe lângă care trecem văd că poartă o rochie subţire, iar la gât are o cruce din pietre verzi. Încotro mergea? Străbate mai multe cartiere, coteşte după mai multe colţuri şi merge şi tot merge şi eu după ea. În cele din urmă ajungem în cartierul chinezesc, femeia coboară într-o pivniţă şi eu după ea; ea străbate un coridor lung şi eu după ea şi aici. La dreapta este un zid, dar la stânga sunt cafenele, frizerii şi spălătorii. Femeia se opreşte în faţa unei uşi şi bate în ea; o mutră cu ochii oblici se uită pe gemuleţul din uşă şi deschide. Aştept puţin nemişcat, apoi bat şi eu, uşa se deschide iarăşi şi intru.

Încăperea este plină de fum gros şi zgomot de voci; la tejghea, femeia uscăţivă se ceartă cu un chinez în cămaşă albastră scoasă peste pantaloni. Mă apropii puţin şi aud că vrea să-şi amaneteze crucea pentru ceva, dar că nu vrea să o predea, ci să o păstreze ea în custodie. Valora doi dolari, ea era încă datoare cu ceva de mai de mult, aşa încât totul făcea trei dolari. Bun, ea se văicăreşte puţin, plânge, îşi frânge mâinile şi mie mi se pare foarte interesantă. Şi chinezul în cămaşă era foarte interesant, el nu voia să încheie târgul dacă nu primea crucea; banii sau amanetul!

— Mă aşez aici şi aştept puţin, spune femeia, dar ştiu că până la urmă o fac totuşi, că până la urmă accept. Deşi n-ar trebui să o fac! – Şi apoi plânge şi se uită în ochii chinezului şi îşi frânge iar mâinile.

— Ce n-ar trebui să faceţi? întreb eu.

Dar ea îşi dă seama că sunt străin şi nu răspunde.

Era extraordinar de interesantă şi m-am hotărât să acţionez. Puteam să-i împrumut banii, ca să văd ce se va întâmpla mai departe. Am făcut-o numai din curiozitate şi ulterior i-am mai dat un dolar, ca să văd ce va face şi cu el. Era cât se poate de captivant.

Ea se holbează la mine şi îmi mulţumeşte, nu spune nimic ci dă de câteva ori din cap şi mă priveşte cu ochii plini de lacrimi, deşi eu acţionasem doar din curiozitate. Bun, ea plăteşte la tejghea şi cere imediat o cameră. Dăduse toţi banii.

Pleacă şi eu o urmez. Ajungem iar pe un coridor lung; de ambele părţi sunt camere numerotate. Femeia se strecoară

într-una din aceste camere şi trânteşte uşa după ea. Aştept câtva timp, ea nu revine; scutur puţin uşa, dar este încuiată.

Apoi intru în camera alăturată şi aştept. În cameră se găseşte o canapea roşie şi o instalaţie de sonerie; camera este luminată de o lampă prinsă de perete. Mă întind pe canapea, timpul trece încet şi mă plictisesc. Ca să fac ceva, apăs pe buton şi sun. Nu vreau nimic, dar totuşi sun.

Un chinez tânăr intră, se uită la mine şi dispare iar. Trec câteva minute. Vino, să te mai văd odată! îmi spun, ca să treacă timpul; de ce nu vii! şi sun încă o dată.

Băiatul se întoarce, tăcut ca un duh, alunecând pe papucii de pâslă. Nu spune nimic şi nici eu nu spun nimic; el îmi întinde o pipă minusculă de porţelan, cu o ţeavă lungă şi subţire şi eu o iau. Apoi îmi oferă foc şi eu trag din pipă. Nu-i cerusem această pipă, dar totuşi fumez. În curând încep să-mi vâjâie urechile...

Din acel moment nu îmi mai amintesc de nimic, până când am avut impresia că mă aflu undeva, la mare înălţime. Simt că mă înalţ, că plutesc; da, plutesc. În jurul meu este o lumină nespus de puternică, iar norii pe care îi întâlnesc sunt albi. Cine eram şi încotro zburam? Îmi dau seama, dar nu-mi mai pot aminti de nimic, ştiu doar că alunecam în mod miraculos în sus. Vedeam în depărtări pajişti verzi, lacuri albastre, văi şi munţi scăldaţi în lumină aurie; auzeam muzica stelară, iar încăperea care mă înconjura era legănată de melodii, mişcându-se în sus şi în jos. Norii albi îmi făceau nespus de bine, treceau prin mine şi aveam senzaţia că trebuie să mor de atâta splendoare. Starea aceasta a durat şi a durat o perioadă nesfârşită, pierdusem noţiunea timpului şi uitasem cine eram. La un moment dat mă străfulgeră o amintire de pe pământ şi încep, dintr-o dată, să cobor.

Mă cufund, mă cufund, lumina se estompează, în jurul meu se face tot mai întuneric, zăresc pământul şi mă orientez iar, văd oraşe, simt vânt şi fum. Apoi mă opresc în loc. Mă uit în jur, sunt înconjurat de mare. Nu mai am senzaţia de fericire, mă poticnesc de pietre, mi-e frig. Calc cu picioarele pe un nisip alb, deasupra mea nu văd decât apă. Înot pe distanţă de câţiva metri, trec pe lângă multe plante ciudate, plante ornamentale cu frunze groase, verzi, flori de mare care se leagănă pe lujerele lor – o lume mută în care nu se aude nici un zgomot, dar în care totul trăieşte şi se mişcă. Înot mai departe şi ajung la un recif. Coralii dispăruseră, reciful fusese devastat, iar eu îmi spun: a mai trecut cineva pe aici! Şi nu mă simt atât de singur, deoarece trecuse deja cineva pe acolo. Înot iar, vreau să ajung la ţărm, dar de data aceasta dau doar de câteva ori din mâini şi mă opresc. Mă opresc, deoarece, în faţa

mea, văd zăcând pe fundul apei un om. Este o femeie, mare şi uscăţivă şi zace, cu trupul sfârtecat, pe o piatră. O ating şi îmi dau seama că o cunosc; dar este moartă şi eu nu înţeleg că este moartă, deoarece o recunosc după crucea cu pietre verzi. Este aceeaşi femeie pe care o urmărisem cu puţin timp înainte pe coridoarele lungi, până la camerele numerotate. Vreau să înot mai departe, dar mă opresc şi o aranjez; ea zace pe un bolovan mare şi îmi inspiră teamă. Ochii ei sunt larg deschişi. O trag până pe o porţiune de nisip alb, ea are încă crucea la gât şi eu i-o ascund sub rochie ca să n-o poată lua peştii. Apoi mă îndepărtez înotând...

În dimineaţa următoare mi s-a povestit că femeia murise în timpul nopţii. Sărise în mare, în apropierea cartierului chinezesc; fusese găsită dimineaţa. Este foarte bizar, dar ea era moartă. Poate că aş reuşi să o întâlnesc iar dacă mi-aş da osteneala, m-am gândit. Şi am mai fumat odată opiu, ca s-o întâlnesc, dar nu am dat de ea.

Ce ciudat a fost! Dar mai târziu s-a întâmplat încă ceva. Mă întorsesem în Europa, eram acasă. Într-o noapte caldă am ieşit la plimbare, am ajuns în port, în dreptul instalaţiei de pompe, unde m-am oprit câtva timp ascultând discuţiile ce se purtau pe vapoare. Era atâta linişte, pompele nu funcţionau. În cele din urmă m-a cuprins oboseala, dar nu voiam să mă întorc acasă, fiindcă era atât de cald. M-am urcat pe eşafodajul uneia dintre pompe şi m-am aşezat acolo. Dar noaptea era aşa de liniştită şi de caldă încât n-am reuşit să rămân treaz şi am adormit profund.

Deodată mă trezeşte o voce de femeie care mă strigă; privesc în jos: lângă bolovani văd o femeie. Este înaltă şi uscăţivă; flacăra de gaz pâlpâie mai tare, şi observ că rochia ei este foarte subţire.

O salut.

— Plouă, spune ea.

Bun, nu observasem că plouă, dar era de preferat să mă adăpostesc. Cobor de pe eşafodaj. În acea clipă, pompele încep să uruie, o paletă se învârte prin aer şi dispare, o altă paletă se învârte prin aer şi dispare, pompele funcţionează. Dacă nu aş fi coborât la momentul oportun din eşafodajul pompei, aş fi fost sfârtecat, strivit complet. Mi-am dat imediat seama de asta.

Mă uit în jurul meu: de fapt, începuse să plouă puţin; femeia este pe punctul de a pleca, o văd în faţa mea şi o recunosc, purta şi de data aceasta crucea la gât. O recunoscusem din prima clipă, dar m-am făcut că nu ştiu cine era. Am vrut să mă apropii de ea şi am luat-o pe urmele ei cât de repede am putut, dar nu

am reuşit să o ajung. Ea nu călca pământul cu picioarele, ci plutea, fără să le mişte; o coti apoi pe după un colţ şi dispăru.

Sunt patru ani de atunci.

Nagel tăcu. Doctorul ar fi avut chef să râdă, dar întrebă, totuşi, cât se poate de serios:

— Şi de atunci nu aţi mai întâlnit-o?

— Ba da, am revăzut-o astăzi. Tocmai de aceea mă încearcă acum, din când în când, un sentiment de frică. Stăteam la fereastră, în camera mea, şi priveam afară, când a venit spre mine, traversând piaţa dinspre antrepozite şi port; s-a oprit în faţa ferestrelor mele şi s-a uitat în sus. Nu am fost sigur că se uită la mine şi m-am mutat la altă fereastră; ea m-a urmărit cu privirile şi s-a uitat iar drept la mine. Am salutat-o; dar, văzând că o salut, s-a întors repede şi a plecat plutind, a traversat piaţa şi s-a îndreptat spre antrepozite. Câinele Jakobsen s-a zbârlit tot; el a ieşit din hotel făcând sărituri mari şi lătrând. M-a impresionat puţin această întâlnire. În toţi anii aceştia îndelungaţi uitasem aproape complet de femeie şi acum iată că apare iar. Poate că a vrut să mă avertizeze de ceva:

Doctorul izbucni acum în râs.

— Da, spuse el, a vrut să vă prevină să nu veniţi la noi.

— Nu, bineînţeles, de data aceasta s-a înşelat, nu există nici un motiv de teamă. Ultima dată, însă, a fost vorba de nişte palete care m-ar fi sfârtecat. Şi mi s-a făcut puţin frică. Ei, deci nu înseamnă nimic; nu-i aşa? He-he, frumos ar arăta dacă ai fi mereu expus, în felul acesta, la tot felul de pericole. Trebuie să râd şi eu de toată povestea.

— Nervozitate şi superstiţie! spuse doctorul sec.

După aceasta se porniră, însă, şi ceilalţi să povestească tot felul de istorioare, orele treceau şi începuse să se înserereze. Nagel rămase tăcut tot timpul; i se făcuse frig. În cele din urmă se sculă să plece. Nu putea să-i încredinţeze lui Dagny scrisoarea, trebuia să renunţe; poate îl va întâlni pe doctor şi i-o va preda lui. Buna sa dispoziţie se risipise complet.

Tocmai când era pe punctul de a pleca, se ridică, spre surprinderea sa, şi Dagny, spunând:

— Ei nu, povestiţi atâtea întâmplări care dau fiori, încât mă cuprinde şi pe mine teama. Vreau să ajung acasă, înainte de a se întuneca.

Şi ei părăsiră, împreună, grădina. Lui Nagel îi crescu inima de bucurie; va putea, totuşi, să-i dea scrisoarea! Nu va avea niciodată o ocazie mai bună.

— Dar nu voiaţi să vorbiţi cu mine? strigă doctorul.

— Nu, de fapt nu, răspunse el puţin încurcat. Voiam doar să vă dau bună ziua şi... A trecut atâta vreme de când nu v-am mai văzut. Rămâneţi cu bine!

Erau amândoi tulburaţi în timp ce străbăteau străzile – şi Dagny era agitată. Ea începu să vorbească despre vreme; ce seară caldă era astăzi!

— Da, liniştită şi caldă.

Nici el nu ştia ce să spună, mergea alături de ea, privind-o. Avea încă aceeaşi ochi catifelaţi şi aceeaşi cosiţă blondă care-i atârna pe spate; toate sentimentele ascunse în inima lui se treziră din nou, apropierea ei îl ameţi şi el îşi frecă ochii cu mâinile. De câte ori o revedea, era tot mai frumoasă şi mai frumoasă, de fiecare dată! El uită totul, uită ironiile ei, uită că o ţinea pe Martha la distanţă de el şi că îl ispitise în mod necruţător cu batista. Trebui să-şi întoarcă faţa ca să nu cadă iar pradă unei izbucniri de pasiune arzătoare. Nu, de data aceasta îşi va păstra cumpătul, o scosese deja de două ori din sărite; doar era bărbat! Şi aproape că îşi reţinu răsuflarea, ca să fie mai tare.

Ajunseseră pe strada principală; hotelul era spre dreapta. Ea părea că vrea să spună ceva. El mergea tăcut alături de ea. Oare îi va permite să o însoţească prin pădure? Deodată ea se uită la el şi spuse:

— Vă mulţumesc pentru povestirea dumneavoastră! Vă mai este frică acum? Să nu vă fie!

Da, ea era azi blândă şi bună; va aduce imediat vorba despre scrisoare.

— V-aş ruga să-mi faceţi un serviciu, începu el. Dar poate că nu trebuie să vă rog, poate că nu vreţi să-mi faceţi un serviciu?

— Ba da, cu plăcere, replică ea.

O face cu plăcere, spuse ea! El băgă mâna în buzunar ca să scoată plicul.

— Aş fi vrut să vă rog să predaţi această scrisoare. Este doar o comunicare, ceva... Nimic important, dar... Este pentru domnişoara Gude. Poate că ştiţi unde este domnişoara Gude? A plecat într-o călătorie.

Dagny se opri. Ochii ei albaştri aveau o expresie ciudată, voalată; rămase câtva timp nemişcată.

— Pentru domnişoara Gude? întrebă ea.

— Da, dacă vreţi să fiţi atât de bună? Nu este nici o grabă, poate să şi rămână aici...

— Ba da, ba da! spuse ea deodată, daţi-mi-o, de ce să nu-i pot preda domnişoarei Gude o scrisoare de la dumneavoastră. Şi după ce puse scrisoarea în poşetă, dădu deodată din cap şi spuse:

— Da, da, mulțumesc pentru seara de azi. Acum trebuie să plec.

Îl privi din nou, apoi plecă.

El rămase pe loc. Oare de ce se despărțise atât de brusc? Nici măcar nu-l privise supărată, când plecase; dimpotrivă. Dar, cu toate acestea, o luase deodată din loc! Acum o cotea spre drumul care ducea la casa parohială... acum nu se mai zărea...

După ce ea dispăru din raza lui vizuală, Nagel se duse la hotel. Avusese pe cap o pălărie albă ca zăpada. Și îi aruncase o privire atât de ciudată...

22

CE PRIVIRE voalată îi aruncase! Nu înțelegea, de ce. La proxima întâlnire își va repara greșeala, dacă cumva ar fi jignit-o iarăși. Ce greu îi era capul! Dar nu avea, într-adevăr, nici un motiv de teamă, atâta lucru era, har Domnului, sigur.

Se așeză pe canapea și răsfoi o carte, fără să citească. Se ridică și se duse, neliniștit, la fereastră. Fără să și-o mărturisească, aproape că nu îndrăznea să se uite afară, pe stradă, de teamă că ochii săi ar putea da iarăși peste ceva neobișnuit. Genunchii începură să-i tremure; ce era cu el? Se întoarse la canapea și lăsă cartea să cadă jos. Îi zvâcneau tâmplele, se simțea, într-adevăr, bolnav. Avea, fără îndoială, febră; cele două nopți petrecute, una după alta, pe jos, în pădure, îl pătrunseseră din cap până în picioare, provocându-i o răceală. Simțise încă în grădina doctorului că îl ia cu frig.

Ei, asta va trece! Nu obișnuia să-și piardă curajul din cauza unei răceli banale; mâine va fi iar sănătos! El sună și ceru coniac; dar coniacul nu avu nici un efect, nici măcar nu-l ameți, deși bău câteva pahare mari. Partea cea mai proastă era că nu-i mai funcționa nici capul, nu mai era în stare să gândească clar.

Cum se deteriorase starea lui în decurs de o oră! Ce să facă? De ce se umflau perdelele atât de agitat deși nu bătea vântul? Să aibă vreo semnificație? Se ridică iar și se privi în oglindă; arăta rău și dezorientat. Da, părul său încărunțise mai tare, iar ochii îi erau injectați... Vă temeți încă? Să nu vă temeți. Superba Dagny! Imaginează-ți, o pălărie albă de tot...

Bate cineva la ușă; intră hangiul și îi aduce, în sfîrșit, nota de plată, o socoteală lungă pe două foi. Altfel, zâmbește și este foarte politicos.

Nagel își ia imediat portofelul și începe să scotocească prin el, întrebând, în același timp, înfricoșat, cât face totul; iar hangiul răspunde: De altfel, nu este nici o grabă, poate fi și mâine sau în altă zi, nu este nici o grabă.

Da, știe Dumnezeu dacă va putea plăti, poate că nu va fi posibil. Și Nagel nu găsește banii. Cum așa, nu mai avea bani? El aruncă portofelul pe masă și începe să scotocească prin buzunare, este total descumpănit și caută cu înfrigurare peste tot, în cele din urmă și prin buzunarele pantalonilor, scoate ceva mărunțiș și spune:

— Am aici ceva bani, dar nu ajunge, nu, sigur că nu ajunge, numărați și dumneavoastră.

— Nu, spune și hangiul, nu este suficient.

Pe Nagel îl trec sudorile; el vrea să-i dea deocamdată hangiului aceste câteva coroane și mai caută și în buzunarul vestei, ca să vadă dacă nu are și acolo mărunțiș, nu găsește însă nimic. Dar poate că va reuși să ia ceva bani cu împrumut, poate că cineva îi va face serviciul acesta și îl va împrumuta! Știe Dumnezeu, dacă nu l-ar ajuta cineva, dacă l-ar ruga!

Hangiul nu mai pare mulțumit și renunță și la politețe; el ia portofelul lui Nagel de pe masă și începe să caute prin el cu mâna lui.

— Da, poftiți! spune Nagel, puteți să vă convingeți și dumneavoastră, sunt doar hârtii în el. Nu mai înțeleg nimic.

Dar hangiul deschide despărțitura de la mijloc și scapă deodată portofelul din mână; fața sa este transfigurată de un zâmbet mirat, deschis.

— Aici sunt! spune el. Iată bancnotele de o mie! Ați vrut deci să glumiți, ați vrut să vedeți dacă înțeleg de glumă?

Nagel se bucură ca un copil și acceptă explicația. El respiră ușurat și spune:

— Da, nu-i așa, am glumit doar, mi-a trecut prin minte să glumesc puțin. Dar, har Domnului, mai am mulți bani, priviți, priviți aici!

Erau acolo multe bancnote mari, o mulțime de bani în bancnote de câte o mie de coroane; hangiul trebui să meargă și să schimbe, ca să poată intra în posesia banilor lui. Dar încă mult timp după ce el plecase, fruntea lui Nagel rămase îmbrobonată de sudoare și el tremura de nervozitate. Ce zăpăcit devenise și ce gol își simțea capul!

Puțin mai târziu se întinse pe canapea și se cufundă într-un somn agitat; se zvârcoli chinuit de vise, vorbi cu voce tare, cântă, ceru coniac și bău, pe jumătate adormit și scuturat de frisoane. Sara intră de mai multe ori să vadă de el, și, deși el

vorbea aproape tot timpul, ea abia dacă înţelegea ce spune. Nagel zăcea cu ochii închişi.

Nu, nu voia să se dezbrace; ce-şi imagina Sara? Nu era ziua în amiaza mare? Auzea desluşit ciripitul păsărilor. Mai bine să nu-l cheme pe doctor. Nu, căci doctorul îi va da o alifie galbenă şi una albă şi cu siguranţă că vor confunda aceste două alifii, le vor aplica greşit şi îl vor omorî pe loc. Şi Karlsen tot din cauza asta a murit; îşi mai aminteşte de Karlsen? Da, din cauza asta murise şi el. Oricum ar fi, Karlsen se înnecase cu cârligul unei undiţe şi, când sosise doctorul cu medicamentele sale, a ieşit la iveală că nu era decât o sticluţă cu apă obişnuită de izvor sau cu apă de botezat, şi el se sufocase din cauza ei. He-he-he, deşi n-ar trebui să râdă de asta... Sara, nu crezi că sunt beat; nu-i aşa? Asociaţii de idei, auzi? Enciclopediştii şi aşa mai departe. Numără pe nasturi, Sara, şi vezi dacă sunt beat... Auzi, merg morile, morile oraşului! Dumnezeule, în ce cotlon dosit trăieşti, Sara, aş vrea să te eliberez din ghearele duşmanilor dumitale, aşa cum stă scris. În iad cu voi, în iad cu voi! De fapt, cine eşti? Sunteţi nişte mincinoşi, toţi la un loc, şi vă voi încolţi pe toţi. Nu mă crezi? Oh, cât de bine v-am ţinut sub observaţie! Sunt convins că locotenentul Hansen i-a promis lui Minutul două tricouri de lână, dar crezi că Minutul le-a primit? Şi crezi că Minutul a îndrăznit să recunoască acest lucru? Dă-mi voie să lămuresc această eroare, Minutul nu a îndrăznit să recunoască, s-a ascuns; ce spui la aşa ceva! Dacă nu mă înşel, domnule Grögaard, şezi iar aici şi râzi scârbos, ascuns după ziar. Nu? În fond, îmi este total indiferent... Mai eşti aici, Sara? Bine! Dacă mai poţi rămâne cinci minute, îţi povestesc ceva; de acord? Dar imaginează-ţi mai întâi un bărbat, căruia îi cad, încetul cu încetul, sprâncenele. Poţi să-ţi imaginezi? Căruia îi cad sprâncenele. Apoi trebuie să îmi mai permiţi să te întreb, dacă ai dormit vreodată într-un pat care scârţâia? Numără pe nasturi, dacă ai fost în situaţia asta. Nu am avut încredere în dumneata. De altfel, i-am privit pe toţi oamenii din oraş cu neîncredere. De altfel. Şi m-am achitat bine de sarcina mea, v-am furnizat de fiecare dată o sumedenie de teme de discuţie extraordinar de bogate, am provocat dezordine în viaţa voastră, introducând în viaţa voastră respectabilă de cârtiţă o scenă neliniştitoare după alta. Ho-ho, cum uruiau morile, cum uruiau morile! Apoi te sfătuiesc, foarte respectabilă domniţă Sara, slujnică la cafenea, fiică a lui Iosif, să consumi supa limpede de carne până este caldă, căci dacă o laşi să se răcească, nu mai este, să mă ierte Dumnezeu, decât apă chioară... Mai dă-mi coniac, Sara, mă doare capul, de ambele părţi, şi sus, la mijloc. Mă doare foarte ciudat...

— Nu doriţi ceva cald? întrebă Sara.

Ceva cald? La ce se gândea ea mereu, tot mereu? Se va răspândi într-o clipă în tot oraşul vestea că el a băut ceva cald. Să nu uităm: nu intenţionează să provoace supărare, voia să fie un contribuabil corect al acestui oraş, să se plimbe, conform regulamentului, pe drumul care duce la casa parohială şi să nu aibă niciodată păreri atît de diametral opuse părerilor altor oameni; ridică mâna şi jură... Să nu-i fie teamă. Într-adevăr, îl doare aici şi acolo; dar tocmai de aceea nu se dezbracă, în felul acesta va trece mai repede, nu este bine să te cocoloşeşti...

Starea sa se înrăutăţea văzând cu ochii, iar Sara stătea ca pe ghimpi. Îi venea să fugă de acolo, dar Nagel observa imediat că ea se sculase şi o întreba dacă vrea să-l părăsească. Ea aştepta ca el să adoarmă profund după ce va obosi de atâta vorbărie. Vai, cum mai vorbea, cu ochii închişi şi obrajii îmbujoraţi de febră şi călduri. Cică el descoperise o nouă modalitate de a curăţa de păduchi tufele de coacăze ale doamnei Stenersen. Şi anume, va intra într-o bună zi într-o prăvălie, va cumpăra o găleată cu petrol, apoi va merge la piaţă, unde îşi va scoate ghetele, şi va turna petrolul în ele. Pe urmă le va da foc la amândouă, una după alta, şi, în fine, va dansa, în ciorapi, în jurul lor şi va cânta. Asta se va întâmpla într-o zi înainte de masă, după ce se va însănătoşi. Voia să transforme evenimentul într-un adevărat circ, într-o operă pentru cai şi va pocni în timpul acesta din bici.

Deodată începu să caute nume ciudate şi ridicole pentru cunoscuţii săi. Pe Împuternicitul Reinert îl numi Bilge şi spuse că Bilge era o titulatură. Domnul Reinert, preastimatul Bilge al oraşului, spuse el. În cele din urmă începu să facă speculaţii asupra înălţimii camerelor din locuinţa consulului Andresen. Trei coţi şi jumătate, trei coţi şi jumătate! strigă el de câteva ori. Trei coţi şi jumătate, aproximativ atât; nu-i aşa că am dreptate? Dar, vorbind serios, zău că el zăcea aici cu cârligul unei undiţe în gât, nu era doar o închipuire, îl durea destul de rău...

Spre seară, se cufundă, în fine, într-un somn adânc.

În jurul orei zece se trezi din nou. Era singur şi stătea încă întins pe canapea. Pătura cu care îl acoperise Sara alunecase pe jos, dar nu îi era frig. Sara închisese şi ferestrele; el le deschise iar. Avea senzaţia că i se limpezise capul, dar se simţea slăbit şi tremura. Îl cuprinse din nou o frică nedefinită. De câte ori scârţâia ceva în cameră sau se auzea un strigăt de afară, îl treceau fiori până în măduva oaselor. Poate va trece totul, dacă se va culca în pat şi va trage un pui de somn până dimineaţa. Şi Nagel se dezbrăcă.

Dar nu reuşi să adoarmă. Rămase întins, gândindu-se la toate întâmplările din ultimele douăzeci şi patru de ore, începând cu seara de ieri, când mersese în pădure şi golise sticluţa cu apă, până acum, când zăcea în pat, în camera sa, simţindu-se destul de prost şi fiind chinuit de febră. Ce lungi fuseseră orele acestea! Şi senzaţia de teamă nu voia să-l părăsească; acest sentiment înăbuşit şi ascuns că îl pândeşte o primejdie, o nenorocire, nu îl slăbea nicidecum. Oare ce făcuse! Ce şoapte se auzeau în jurul patului său! Camera era plină de un murmur şuşotit. El îşi împreună mâinile, convins că doarme...

Deodată îşi priveşte degetul şi observă lipsa inelului. În clipa aceea inima începe să-i bată mai repede; se uită mai atent: o urmă slabă, întunecată, în jurul degetului, dar inelul nu-i! Doamne Dumnezeule, dispăruse inelul, da, el însuşi îl aruncase în mare, crezând că nu mai avea nevoie de el, fiindcă urma să moară. De aceea îl aruncase în mare. Dar acum nu-l mai avea, inelul dispăruse!

El sări din pat şi se îmbrăcă repede orbecăind, ca un nebun, prin cameră. Este ora zece, până la douăsprezece trebuie să găsesc inelul, îi trecu prin minte. Bătaia a douăsprezecea era ultima secundă, inelul, inelul...

Coborî în grabă scările, ieşi în stradă şi se îndreptă spre antrepozite. Cei din hotel îl privesc, dar lui nu-i pasă. Se simte iar slăbit, genunchii îi tremură, dar el nu-şi dă seama nici de asta. Da, acum înţelegea care fusese cauza acestei senzaţii de anxietate nedesluşită care îl chinuise toată ziua: inelul lui de tinichea dispăruse! Şi i se arătase şi femeia cu cruce la gât.

Scos din fire de teamă, Nagel urcă în prima barcă pe care o vede când ajunge jos, pe chei. Aceasta este fixată de ţărm şi el nu reuşeşte să o desprindă. Strigă un om şi îl roagă să-l ajute; dar omul răspunde că nu îndrăzneşte, fiindcă barca nu-i aparţine. – Bine, însă Nagel îşi ia, el, toată răspunderea, era în joc inelul, va cumpăra barca. – Dar el nu vede că barca este fixată cu un lacăt? Nu vede lacătul? – Ei, atunci va lua altă barcă.

Şi Nagel sare în altă barcă.

— Dar unde vreţi să mergeţi? întreabă omul.

— Trebuie să caut inelul; poate că mă cunoşti, am avut un inel, poţi vedea şi dumneata urma, aici, pe deget, deci nu mint. Şi am aruncat inelul, el e undeva, acolo, în larg.

Omul nu pricepe despre ce este vorba.

— Vreţi să căutaţi un inel pe fundul mării? întreabă el.

— Da, aşa este! răspunde Nagel. Văd că mă înţelegi. Trebuie să-mi recapăt inelul, îţi dai şi dumneata seama de asta. Hai, vino, treci la vâsle!

Omul întreabă iar:

— Vreţi să căutaţi un inel pe care l-aţi aruncat în mare?

— Da, da, hai, vino! Te voi răsplăti împărăteşte pentru asta.

— Să vă ferească Dumnezeu, renunţaţi la aşa ceva! Vreţi să-l scoateţi cu mâna?

— Da, cu mâna. Îmi este indiferent cum. Înot ca un peşte, dacă este nevoie. Poate găsim altceva cu care să-l scoatem.

Omul se urcă, în cele din urmă, în barcă. El se aşază, ca să discute despre toată afacerea; dar stă cu capul întors. Să încerci aşa ceva, este, totuşi, o nebunie. Dacă ar fi vorba despre o ancoră sau un lanţ, ar fi avut un sens; dar un inel de pus în deget! Şi când nici nu ştii exact unde ar putea fi!

Nagel începu să-şi dea seama cât de imposibilă era tentativa sa. Dar dacă nu mai ştia ce să facă, era pierdut! Ochii îi încremeniseră, era scuturat de frisoane şi de teamă. El făcu o încercare să sară peste bord, dar omul îl prinse; şi Nagel se ghemui îndată, slăbit, mort de oboseală, mult prea vlăguit ca să se poată lua la trântă cu cineva. Dumnezeule din cer, situaţia devenea tot mai critică, tot mai critică! Inelul era pierdut, în curând va bate ora douăsprezece şi inelul era pierdut! De fapt, fusese avertizat.

În această clipă îl străfulgeră o scânteie de luciditate şi în răstimp de două, trei minute îi trecură prin minte inimaginabil de multe lucruri. Îşi aminti de un amănunt pe care îl uitase până acum: şi anume că ieri îşi luase rămas bun de la sora lui şi aruncase deja scrisoarea în cutia poştală. El nu murise încă; dar scrisoarea mergea mai departe, nu mai putea fi oprită, îşi urma drumul ei şi ajunsese deja departe. Şi când sora lui va primi scrisoarea, el trebuia neapărat să fie deja mort. De altfel, inelul dispăruse, totul devenise imposibil...

Începe să clănţăne din dinţi. Se uită descumpănit în jur, marea este doar la o săritură de băţ de el. Trage cu ochiul spre omul de pe bancheta bărcii: acesta stă tot cu faţa întoarsă, dar este foarte atent, fiind gata să pună mâna dacă este nevoie. Oare de ce stă tot cu faţa întoarsă?

— Vă ajut să coborâţi, spune omul. Şi îl ia de braţ, ajutându-l să ajungă la ţărm.

— Noapte bună! spune Nagel, întorcându-i spatele.

Dar celălalt îl urmăreşte, neîncrezător, supraveghindu-i în taină toate mişcările. Nagel se întoarce mânios şi spune încă odată noapte bună; apoi vrea să sară de pe chei.

Omul îl prinde iarăşi.

— Nu o să reuşiţi, şopteşte el la urechea lui Nagel. Înotaţi prea bine, vă ridicaţi iar la suprafaţă.

Nagel ezită şi cade pe gânduri. Da, înota mult prea bine, probabil că se va ridica iar la suprafaţă şi va scăpa. El se uită la om, îl fixează drept în ochi; şi zăreşte o mutră oribilă — Minutul.

Iar Minutul, din nou Minutul!

— Du-te dracului, năpârcă blestemată, târâtoare ce eşti! ţipă Nagel luând-o la fugă. El se clatină ca un om beat, se poticneşte, cade, se ridică iar; totul îi joacă în faţa ochilor, dar el aleargă mai departe, aleargă în direcţia oraşului. Era a doua oară că Minutul îi contracarase planurile! Pentru Dumnezeu, ce să mai inventeze? Cum se învârteau toate în jurul lui! Ce vuiet deasupra oraşului! Şi căzu din nou.

Se ridică într-un genunchi şi clătină, chinuit, din cap. Auzi un strigăt dinspre mare! În curând era ora douăsprezece şi nu găsise încă inelul. În spatele lui venea o făptură, o auzea, un animal acoperit cu solzi şi abdomenul moale, care se târa pe jos lăsând în urma sa o dâră umedă, o hieroglifă groaznică, înzestrată cu braţe şi cap şi o gheară galbenă pe nas. La o parte, la o parte! Auzi din nou un strigăt dinspre mare şi îşi astupă, urlând, urechile, ca să nu-l audă.

Şi iar sare în sus. Încă nu pierduse orice speranţă, putea recurge la ultimul mijloc, la revolverul sigur, cu şase gloanţe, cel mai bun lucru! Îl podidesc lacrimile de bucurie şi aleargă cât poate de repede, plângând de recunoştinţă faţă de această nouă speranţă. Deodată îi vine în minte că este noapte, că nu-şi poate procura un revolver, că prăvăliile sunt închise. Şi renunţă imediat la toate şi se izbeşte cu fruntea de caldarâm fără să scoată o vorbă.

În clipa aceasta intră în cameră hangiul împreună cu câţiva oameni din hotel, ca să vadă ce se întâmplă cu el...

El se trezi şi se uită în jur – totul fusese doar un vis. Da, dormise; har Domnului, visase totul şi nu părăsise patul.

Rămâne o clipă culcat şi se gândeşte. Îşi priveşte mâna, dar inelul nu-i. Se uită la ceas, este miezul nopţii, este ora douăsprezece fără câteva minute. Poate că scapă de toate primejdiile, poate mai există o salvare. Dar inima îi bate puternic şi el tremură. Poate că... poate că se va face ora douăsprezece fără să se întâmple nimic? El ia ceasul în mână, dar mâna îi tremură; numără minutele... secundele...

Apoi ceasul cade jos, el sare din pat. Mă strigă! şopteşte el şi priveşte, cu ochii căscaţi, spre fereastră. Se îmbracă repede, deschide uşile şi iese, alergând, în stradă. Se uită în jur, nu-l vede nimeni. Apoi porneşte cu paşi mari spre port, spatele alb al vestei sale formează tot timpul o pată luminoasă. Ajuns la

debarcadere, aleargă mai departe până la cheiul cel mai îndepărtat şi face o săritură, aruncându-se în mare.

Câteva bule de aer se ridică la suprafaţă...

23

ÎNTR-O noapte din luna aprilie a acestui an, Dagny şi Martha traversau, împreună, oraşul; veneau de la o sindrofie şi se îndreptau spre casă. Era întuneric, strada avea porţiuni acoperite de polei, aşa că mergeau încet.

— Mă gândesc mereu, spuse Dagny, la cele povestite în seara aceasta despre Nagel. Multe amănunte îmi erau necunoscute până acum.

— Nu am auzit nimic, replică Martha, am ieşit afară.

— Dar un lucru nu-l ştiau nici ei, continuă Dagny. Nagel mi-a spus, încă din vara trecută, că Minutul n-o s-o sfârşească bine. Nu înţeleg cum de a putut să ştie de pe atunci. El mi-a spus asta cu mult, cu mult înainte ca tu să-mi fi povestit ce ţi-a făcut Minutul ţie.

— A spus aşa ceva?

— Da.

Ajunseseră la drumul care duce la casa parohială. Pădurea se întindea, întunecată şi liniştită, în jur; nu se auzea decât zgomotul paşilor lor pe pământul îngheţat.

După o tăcere îndelungată, Dagny începu iar:

— Pe aici obişnuia el să se plimbe.

— Cine? întrebă Martha. Alunecă! nu vrei să mă iei de braţ?

— Ba da, dar ia-mă, mai bine, tu de braţ.

Şi, braţ la braţ, sprijinindu-se una de alta, îşi continuară, în tăcere, drumul.